

ИЗДАТЕЛСКА КЪЩА ПЛЕЯДА

КОЛИН
МАКЪЛОУ

- 3 -

ЖЕРТВЕНИЯТ
ЖРЕБЕЦ

ВЪЗМЕЗДИЕТО

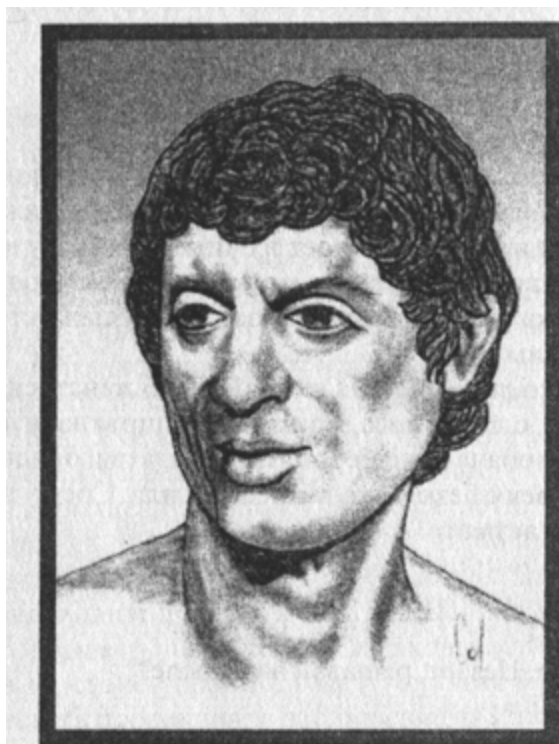
КОЛИЙН МАККЪЛОУ
ЖЕРТВЕНИЯТ ЖРЕБЕЦ
ЧАСТ III: ВЪЗМЕЗДИЕТО

Превод: Марин Загорчев

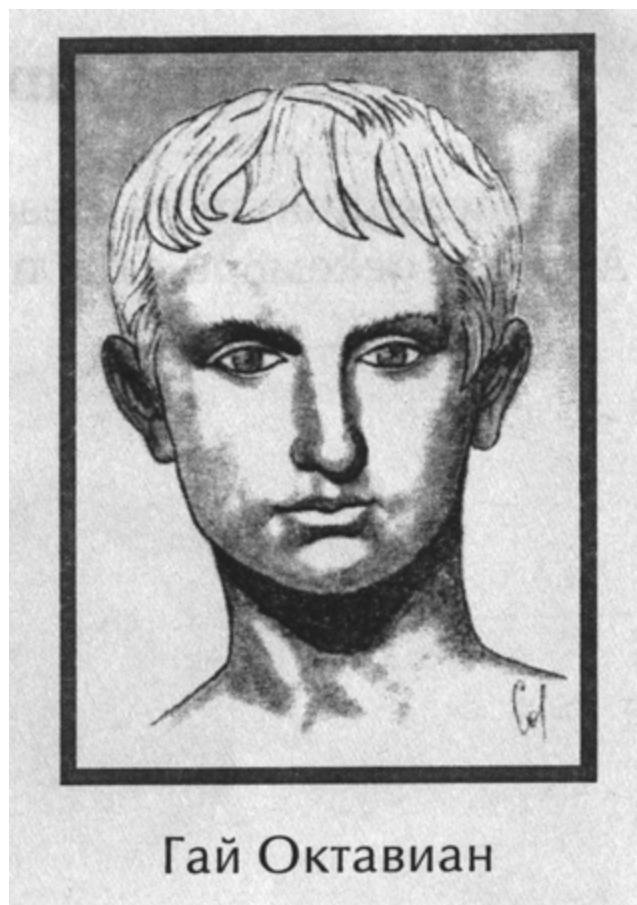
chitanka.info

9

**НАСЛЕДНИКЪТ НА ЦЕЗАР
(АПРИЛ — ДЕКЕМВРИ 44 Г. ПР.ХР.)**

Марк Юний
Брут

Легатите, народните трибуни и префектите, дори адютантите, обикновено произхождаха от влиятелни фамилии или се бяха отличили по някакъв начин в службата. Затова за тях не важаха ограниченията и дисциплинарните норми, установени за редовите войници и центурионите. Например те имаха право да прекратят военната си служба по всяко време.

Така, след като пристигнаха в Аполония в началото на март, Гай Октавий, Марк Агрипа и Квинт Салвидиен не бяха задължени да живеят в някой от огромните лагери с кожени палатки, разполагащи се по целия път от Аполониум до Дирахиум. Петнайсетте легиона, събрани от Цезар, изпълняваха обичайните си военновременни задължения, без да обръщат внимание на благородните мъже, които по-късно щяха да ги командват. Освен в битките те рядко се срещаха.

За Октавий и Агрипа настаняването не беше проблем. Те отидоха в къщата, запазена за Цезар, и заеха една скромна стаичка. Осем година по-възрастният Салвидиен още не знаеше каква функция ще изпълнява. Това трябваше да бъде определено от Цезар. Затова до

идването на пълководеца Салвидиен бе подчинен на Публий Вентидий, който го настани в една къща, отделена за младшите военни трибуни, ненавършили още възраст, за да се кандидатира за войнишки трибуни. Проблемът беше, че стаята му вече бе заета от друг младши военен трибун на име Гай Меценат, който ясно обясни на Вентидий, че не желае да споделя жилището и живота си с друг като него, още по-малко пиценец.

Петдесетгодишният Вентидий също бе пиценец и беше страдал от подобно отношение. Като малък бе вървял в триумфалното шествие на бащата на Помпей Велики за победите му над италийците в Италийската война. Останал рано без баща, детството му беше преминало трудно и само бракът с богата вдовица от Розея Рура му бе дал шанс да се издигне. Тъй като Розея Рура имаше най-добрите мулета в света, той се зае с отглеждане на тези животни и ги продаваше на войската, на пълководци от ранга на Помпей Велики. Така си беше спечелил и презрителния прякор Мулион — Мулетаря. Поради липсата на образование и подходящ произход той напразно жадуваше за израстване във военната йерархия, макар че нещо му подсказваше, че има талант за пълководец. При пресичането на Рубикон Цезар вече го познаваше добре. Вентидий се присъедини към силите на бъдещия диктатор и зачака своя шанс. За съжаление Цезар предпочиташе да му дава интендантски длъжности, а не да му поверява командването на легиони. Вентидий обаче изпълняваше добре задълженията си. Независимо дали ставаше дума за уреждане настаняването на младшите трибуни или за осигуряването на храна, оборудване и оръжия за легионите, Публий Вентидий работеше съвестно, с неугасващата надежда, че един ден ще бъде пълководец. Заветната му мечта изглеждаше все по-близка — Цезар му беше обещал да го назначи за претор следващата година, а преговорите командваха войски, не изпълняваха функциите на интенданти.

Нищо чудно, че когато богатият благороден Гай Меценат дойде да се оплаква от недодялания пиценец, който трябваше да се настани в стаята му, Публий Вентидий никак не се впечатли.

— Отговорът е прост, Меценате. Постъпи както всеки друг на твоето място. Наеми си жилище на собствени разноски.

— Да не мислиш, че нямаше да го направя, ако имаше свободни жилища? — възкликна Меценат. — Слугите ми се бутат в една барака!

— Лоша работа — измърмори без съчувствие Вентидий.

Меценатовата реакция на тази липса на съдействие сред командването бе типична за богат млад благородник — той не можеше да изгони Салвидиен, но и не възнамеряваше да се съобразява с него.

— И така, живея в една пета от стая, която е достатъчно голяма за двама обикновени трибуни — оплака се Салвидиен пред Октавий и Агрипа.

— Изненадвам се, че още не си го натикал в миша дупка — отбеляза Агрипа.

— Ако го направя, веднага ще отиде пред легатския съвет и ще се оплаче, че издевателствам над него, а аз не мога да позволя такива неща да накърняват репутацията ми. Не го познавате този Меценат, има стабилни връзки на всякакво ниво — отвърна Салвидиен.

— Меценат — измърмори замислено Октавий. — Странно име. Сигурно има древен етруски произход. Ще ми е интересно да видя що за птица е този Меценат.

— Страхотна идея — съгласи се Агрипа. — Да тръгваме.

— Не — спря го Октавий. — Предпочитам да отида сам. Вие двамата вървете да се поразходите.

Когато Гай Октавий влезе в стаята на младшите военни трибуни, Гай Меценат изненадано го погледна и се намръщи.

Четири пети от помещението бяха натъпкани с вещите на Меценат: легло с пухен дюшек, шкафче, пълно със свитъци, орехово бюро с изящни инкрустации, кресло в същия стил, кушетка, маса, масичка за вино, вода и закуски, койка за личния му прислужник и дузина големи сандъци.

Собственикът на този панаир изглеждаше всичко друго, но не и войник. Меценат беше нисък, дебел, червендалест, носеше скъпа вълнена туника и филцови пантофи. Тъмната му коса бе оформена в хубава прическа, очите му бяха черни, дебелите му влажни устни изглеждаха постоянно нацупени.

— Привет — поздрави Октавий и се облегна на един сандък.

Един поглед бе достатъчен на Меценат, за да прецени, че пред него стои равен. Той се изправи и се усмихна гостоприемно.

— Привет. Аз съм Гай Меценат.

— А аз — Гай Октавий.

— От рода на консула Октавий?

— Да, макар и от друг клон. Баща ми умря като претор, когато бях на четири години.

— Малко вино?

— Благодаря, не пия.

— Извинявай, че не мога да ти предложа стол, Октавий, но се наложи да се откажа от креслото за гости, за да освободя място за онзи пиценски дървеняк.

— Квинт Салвидиен ли имаш предвид?

— Именно. Пфу! Пълен голтак, има само един слуга. Сега заради него не мога да си поканя достойни гости.

— Цезар го цени много — отбеляза Октавий.

— Един пиценски неудачник? Съмнявам се.

— Външният вид понякога лъже. Салвидиен водеше конницата в битката при Мупда и спечели девет златни фалера. Когато тръгнем, ще бъде в личния щаб на Цезар.

„Колко е удобно да имаш толкова информация за намеренията на главнокомандващия“ — помисли си Октавий. Кръстоса крака, обхвана небрежно коляното си с ръце и любезно попита:

— А ти имаш ли някакъв военен опит?

Меценат се изчерви:

— Бях адютант на Марк Бибул в Сирия.

— О, републиканец!

— Не. Бибул просто бе приятел на баща ми — отвърна смутено Меценат. — Решихме да не се месим в гражданската война, затова се прибрах у дома в Арециум. Сега обаче положението в Рим с по-спокойно и възнамерявам да продължа с обществената си кариера. Баща ми смята, че е... ъ... политически разумно да натрупам малко опит във война зад граница. И така — заключи той, — ето ме тук.

— Май не си случил на добро място — отбеляза Октавий.

— Как така?

— Цезар не е Бибул. В неговата войска високият ранг не носи големи привилегии. Дори старшите легати като Квинт Педий не се радват на такъв разкош, какъвто виждам тук. Сигурно имаш и лични коне, но когато Цезар се движи пеша, дори старшите легати вървят. Да имаш боен кон е задължително, но прекаленият лукс няма да ти спечели голямо уважение.

Другият младеж се изчерви още повече, в сълзливите му очи се четеше нарастващо недоумение.

— Ама аз съм Меценат от Арециум! Моите предци ме *задължават* да държа на общественото си положение!

— Не и във войската на Цезар. Виж неговите предци.

— Ама ти за какъв се мислиш, та да ме поучаваш?

— За приятел, който би искал да те ориентира правилно. Ако Вентидий е решил да живееш със Салвидиен, това съжителство ще продължи с месеци. Единствената причина, поради която Салвидиен още не те е пребил, е, защото не иска да си спечели репутация на побойник преди началото на кампанията. Помисли добре, Меценате. Още след първите две битки той ще се издигне в очите на Цезар. Щом това стане, със сигурност ще те *спука* от бой. Може би зад добродушния ти външен вид се крие военен лъв, но се съмнявам.

— Ти какво разбираш, бе? Виж се, че още имаш жълто по устата!

— Така е, но не се заблуждавам за предпочитанията и обичаите на пълководеца си. Аз го придружавах в Испания.

— Адютант?

— Именно. При това адютант, който добре знае мястото си. В тази война обаче имам намерение да получа онова, което ми се полага, и това означава, че двамата със Салвидиен трябва да започнете да се разбирате. Салвидиен е важен за нас. А ти си изнежен глезльо, но по някаква причина ми харесваш. — Октавий махна към шкафчето със свитъци. — Виждам, че си човек на перото, не на меча. Съветвам те, когато Цезар дойде, да поискаш място като негов личен секретар. Гай Требаций няма да дойде и това ти дава възможност за добро израстване в кариерата.

— *Кой си ти?* — промълви отчаяно Меценат.

— Приятел — отвърна с усмивка Октавий и се изправи. — Помисли добре. Не позволявай богатството и образованието да ти създадат предубеждение към мъже като Салвидиен. Рим се нуждае от всякакви хора и в негов интерес е те да се уважават едни други. Върни излишните си вещи в Арециум и запази само книгите си. Освободи на Салвидиен половината стая и недей да живееш като паразит във войската на Цезар. Той не е толкова суров като Гай Марий, но все пак е доста строг.

Сетне кимна и излезе.

Когато възвърна способността си да разсъждава, Меценат заоглежда с премежени очи мебелите си. Няколко сълзи капнаха върху голямото му удобно легло, ала Гай Меценат не беше глупак. Красивият младеж му бе повлиял по странен начин. У него нямаше надменност, нито презрение. Не бе загатнал с нищо за това, но нещо в поведението му говореше, че Октавий много добре разбира, че Гай Меценат изпитва интимна привързаност не само към жени, а и към мъже. Да, той със сигурност си даваше сметка, че Меценат се стреми да изгони Салвидиен не само защото се нуждаеше от уединение за интелектуалните си занимания. Е, в тази кампания се налагаше да задоволява половите си влечения само с жени. Единствено с жени.

И така, когато се върна след няколко часа, Салвидиен завари стаята лишена от всякакъв разкош. Гай Меценат седеше на обикновен сгъваем стол пред проста преносима масичка. Той посрещна съквартиранта си с протегнатата ръка:

— Приеми извиненията ми, скъпи Салвидиене. Щом се налага да съжителстваме дълго време, най-добре да бъдем в приятелски отношения. Аз съм разглезен, но не и глупав. Ако те дразня с нещо, не се притеснявай да ми го кажеш. Аз също ще бъда пряк с теб.

— Приемам извинението ти — отвърна Салвидиен, който също поназнайваше нещо за човешкото поведение. — Октавий е бил тук, нали?

— Какъв е той? — поинтересува се Меценат.

— Племенник на Цезар. Той ли ти заповяда?

— О, не. Не е в негов стил.

До края на март Цезар още не беше пристигнал в Аполония, но това се отдаваше на пролетните бури, бушуващи с пълна сила. Всички смятаха, че поради лошото време не може да тръгне от Брундизиум.

На априлските календи Вентидий извика Гай Октавий при себе си.

— Току-що пристигна специален куриер с писмо за теб.

В тона му се усещаше известно неодобрение. Той не смяташе за уместно писмата на един обикновен адютант да идват със специален куриер.

Октавий взе свитъка, носещ печата на Филип. Сърцето му се сви от тревога, че нещо се е случило с майка му или със сестра му. Пребледнял, той се отпусна без покана на един стол до бюрото и погледна Вентидий с такова жално изражение, че добродушният мулетар преглътна забележките си.

— Съжалявам — извини се момчето, — краката ми се подкосиха. Мога ли да го отворя веднага, Публий Вентидий.

— Отваряй. Предполагам, че не е нищо сериозно.

— Не, лоши новини за Цезар.

Октавий счупи печата, разгъна листа и зачете. Когато свърши, хвърли писмото върху бюрото.

— Цезар е мъртъв. Убит е.

„Досети се още преди да отвори писмото“ — помисли си Вентидий и грабна листа. След като го прочете, загледа удивено получателя.

— Ала защо до теб? Такива новини! И откъде се досети? Да не си ясновидец?

— Не съм, Публий Вентидий. И не знам как се досетих.

— О, Юпитере! Какво ще стане с нас сега? И защо тази вест не беше изпратена до мен или до Рабирий Постум?

Очите на мулетаря се насълзиха; той закри лицето си с ръце и горчиво заплака.

Октавий се изправи и изведнъж захриптя.

— Трябва да се върна в Италия. Вторият ми баща пише, че ще ме чака в Брундизиум. Съжалявам, че новината бе изпратена първо на мен, но може би официалното писмо се е забавило.

— Цезар е мъртъв! — промълви Вентидий. — Мъртъв! Това е краят на света.

Младежът излезе и тръгна към пристанището, за да наеме кораб. Късото разстояние му създаде повече трудности, от които и да е друг път.

„Хайде, Октавий, не се оставяй на астмата сега! Цезар е мъртъв и идва краят на света. Трябва да науча всичко колкото се може по-скоро, не мога да чакам в Аполония.“

— Заминавам за Брундизиум — обяви той след час пред Агрипа, Салвидиен и Меценат. — Цезар е убит. Който иска да ме придружи, е

добре дошъл. Наел съм достатъчно голяма лодка. Така и така няма да има поход към Сирия.

— Аз идвам — обяви веднага Агрипа и излезе от стаята, за да приготви единствения си сандък и да вземе единствения си слуга.

— С Меценат не можем да тръгнем — рече Салвидиен. — Ако войската остане тук, ние имаме работа. Може би ще се срещнем пак в Рим.

За Салвидиен и Меценат Октавий беше неузнаваем. Лицето му бе посиняло, но иначе имаше напълно спокоен вид.

— Не можах да се срещна с Епидий и другите си учители — рече той и извади една кесия. — Ето, Меценате, дай това на Епидий и му кажи да взима всичко и всички и да тръгват за Рим.

— Наближава буря — отбеляза тревожно Меценат.

— Бурите не можеха да спрат Цезар. Защо трябва да спират мен?

— Защото не си добре — престаши се да каже Меценат.

— Сред морето или в Аполония, така или иначе няма да се оправя. Ала болестите не бяха в състояние да спрат Цезар, така че защо да спрат мен?

Той излезе да провери дали багажът му е готов. Салвидиен и Меценат се спогледаха.

— Прекалено е спокоен — отбеляза Меценат.

— Може би — съгласи се замислено Салвидиен. — В него има твърде много от чичо му.

— О, забелязах го още при първата ни среща. Той обаче играе такава игра на нерви, пред каквата, ако вярваме на историческите книги, Цезар никога не е бил изправен. Историческите книги! Колко е ужасно, Квинте, че той вече е в историята!

— Ти не си добре — рече Агрипа, докато слизаха към пристанището срещу усиливащия се вятър.

— Забранявам да говориш на тази тема. Ти си с мен и това ми стига.

— Кой би *посмял* да убие Цезар?

— Наследниците на Бибул, Катон и добрите люде, предполагам. Това няма да им се размине. — Октавий понижи глас така, че Марк

Агрипа вече едва го чуваше: — Кълна се в Сол Индигес, Телус и Либер Патер, че на всяка цена ще потърся възмездие!

Лодката навлезе в открито море и Агрипа се превърна в болногледач на Октавий, защото личният му прислужник Скилакс страдаше от морската болест дори повече от господаря си. Съдбата на слугата обаче никак не вълнуваше Агрипа; той бе загрижен само за приятеля си. Между пристъпите на повръщане и суха кашлица Октавий наистина сякаш береше душа, но в момента не им оставаше друго, освен да продължават на запад към Италия — вятърът и вълните неуморно ги тласкаха в тази посока. Октавий поне не беше претенциозен пациент. Той просто лежеше на палубата, подпрян на една дъска, за да не пръска морската вода в лицето му. Единственото, което Агрипа можеше да стори за него, бе да държи главата му така, че да не вдишва от почти прозрачната течност, която повръщаше.

Агрипа откри в себе си странна решителност — да не позволява този хилав младеж да загине или да потъне в забрава сега, когато могъщият му чичо вече не можеше да го поддържа. Един ден Октавий щеше да бъде важен за Рим — когато навлезе в зрелостта си и навърши достатъчно години, за да влезе в сената.

„Той ще се нуждае от опитни войници като Салвидиен и мен — мислеше си Агрипа, — от хора на перото като Меценат и тогава ние трябва да го подкрепим, каквото и да се случи през годините, докато Октавий започне сам да се грижи за себе си. Меценат е твърде надут, за да служи на някого, но веднага след като приятелят ми оздравее, аз ще помоля Октавий да ме приеме за свой клиент и ще посъветвам Салвидиен да стори същото.“

Октавий се опита да се изправи. Агрипа го хвана за ръцете и го настани така, че да диша по-лесно; опъна наметалото си пред него, за да го пази от дъжда и морските пръски.

„Пътуването поне няма да е дълго — помисли си Агрипа. — Докато се усетим, ще сме в Италия. Стъпим ли на твърда земя, той вече няма да страда от морска болест, макар че астмата ще продължи да го мъчи. Откъде се взе тази проклета астма?“

На сушата обаче ги чакаше горчиво разочарование. Ветровете ги бяха издухали до Бариум, на двайсет и шест километра северно от Брундизиум.

С парите на Октавий Агрипа плати на собственика на лодката и свали приятеля си на брега. Скилак ги последва, подкрепян от слугата на Агрипа Формион, изключително беден, но благороден човек.

— Трябва да наемем две колесници и веднага да тръгнем за Брундизиум — рече Октавий, чието състояние със самото му стъпване на твърда земя се беше подобрило значително.

— Утре — отсече Агрипа.

Едва се развиделяваше.

— Още днес тръгваме, Агрипа, няма да търпя възражения.

По време на пътуването астмата му се облекчи съвсем малко. Минуциевият път бе с хубава настилка, но колесницата все пак се теглеше от мулета. Въпреки това Октавий отказваше да правят каквато и да било почивка, освен за смяна на животните. Стигнаха до дома на Авъл Плавтий по залез.

— Филип не успя да дойде, наложи се да остане в Рим — обясни домакинът, докато показваше на Агрипа къде да занесе Октавий. — Изпрати обаче спешно писмо. Има едно и от Ация.

Октавий вече дишаше по-леко. Намести се удобно на възглавничките и протегна ръка към разтревожения Агрипа.

— Виждаш ли? — рече и се усмихна лъчезарно. — Знаех си, че с теб ще съм в сигурни ръце. Благодаря ти.

— Кога ядохте за последен път? — поинтересува се Плавтий.

— В Аполония — отвърна прегладнелият Агрипа.

— Къде са ми писмата — попита Октавий, който не бе заинтересуван от храната.

— Дай му ги да се успокои — каза Агрипа. — Може да се храни, докато чете.

Писмото от Филип бе доста по-дълго от кратката бележка в Аполония и съдържаше пълен списък на „Освободителите“. Също така уведомяваше Гай Октавий, че в завещанието си Цезар го е обявил за негов наследник и го осиновява.

„Не мога да разбере търпимостта на Антоний към тези хора, още по-малко зле прикритото му одобрение към

онова, което сториха. Те получиха пълна амнистия и макар че Брут и Касий още не са се върнали в съдилищата си, за да продължат да изпълняват преторските си задължения, носят се слухове, че се канели да го направят. Всъщност предполагам, че вече щяха да са се върнали на работа, ако не беше онзи човек, който преди три дни се появи на мястото на кладата на Цезар. Нарича себе си Гай Аматий и твърди, че бил внук на Гай Марий. Със сигурност не притежава някакъв ораторски талант, защото изразните му средства са като на прост селяк.

Отначало той обяви пред тълпата (на Форума всеки ден се събират много хора), че Освободителите са престъпници и трябва да бъдат убити. Гневът му е насочен най-вече към Брут, Касий и Децим Брут, макар че по мое мнение Гай Требоний е най-големият злосторник.

Той не участва във физическото убийство, но беше мозъкът на заговора. Още първия ден Аматий възбуди гнева на тълпата и тя закрещя, искайки кръвта на убийците. При втората си поява той пожъна още по-голям успех и положението стана наистина напечено.

Вчера обаче, при третата изява на Аматий, беше най-зле. Той обвини Марк Антоний в съучастничество! Каза, че Антоний се бил договорил с Освободителите. Той изразявал публично подкрепата си за тях, за да получат прошка и от народа. Убийците се разхождали на свобода. Самият Антоний, подкрепян от Брут и Касий, бил приел твърде жестоки мерки срещу крадците, целият Рим помнел това. И така нататък. Тълпата се развилия.

Тръгвам за вилата си в Неапол, където ще те чакам. Току-що научих, че някои от Освободителите решили да напуснат Италия заради призивите на Гай Аматий. Цимбер побърза да замине за провинцията си. Стай Мурк, Требоний и Децим Брут последваха примера му.

Сенатът се събра, за да обсъди положението с провинциите и Брут и Касий присъстваха, очаквайки да чуят имената си като управители за следващата година. Антоний обаче постави на обсъждане само своята

провинция, Македония, и тази на Долабела — Сирия. За продължаване на Цезаровата кампания срещу партите обаче не обелиха нито дума. Антоний проявява претенции към шестте легиона с опитни бойци, разположени в Западна Македония. Твърди, че сега били негови. За война срещу Бурбистас и даките ли? Той не каза дали е така. Мисля, че просто иска да осигури собственото си оцеляване, ако се стигне до гражданска война. За останалите девет легиона не се взе никакво решение и те не бяха извикани обратно в Италия.

С помощта и по настояване на Цицерон (който се върна веднага след смъртта на Цезар и не спира да хвали Освободителите) сенатът се опитва да прекроява Цезаровите закони. Това е истинска катастрофа, пълна безсмислица. Приличат ми на малки деца, опитващи се да довършат започнато от майка им ръкоделие.

Преди да приключа, искам да засегна темата за твоето наследство. Октавий, умолявам те да не го взимаш! Приеми една осма и се откажи от осиновяването. Да се възползваш от наследството е равносилно на самоубийство. С Антоний, Долабела и Освободителите няма да оцелееш и година. Те ще те смачкат. Антоний е побеснял от яд, че не е включен в завещанието и най-вече, че е изместен от един осемнайсетгодишен младеж. Не мога да твърдя, че е съдействал на убийците на Цезар, защото няма доказателства, но със сигурност мога да кажа, че той е безскрупулен човек. Затова те съветвам да се откажеш от наследството на Цезар. Направи го, ако искаш да оцелееш, Октавий.“

Октавий остави писмото и захпа лакомо една пилешка кълка. Слава на всички богове, астмата най-послед го беше поотпуснала. Той се чувстваше силен, способен на всичко.

— Аз съм наследникът на Цезар — обяви пред Плавтий и Агрипа.

Агрипа, който се тъпчеше, престана да се храни. Плавтий явно вече знаеше, защото го изгледа мрачно.

— Наследник на Цезар ли? — попита Агрипа. — Какво означава това?

— Означава — отвърна Плавтий, — че Гай Октавий наследява парите и имотите на Цезар, че ще се сдобие с невероятно богатство. Марк Антоний обаче очакваше той да е наследникът и сега никак не е доволен.

— Освен това Цезар ме осиновява. Аз вече не съм Гай Октавий. Името ми е Гай Юлий Цезар Филиус. — При тези думи Октавий грейна, очите му заблестяха. — Плавтий пропусна да каже, че като син на Цезар наследявам огромно влияние — и цялата му клиентела. Поне четвърт Италия и почти цяла Италийска Галия са мои подчинени, защото освен своите Цезар взе и всички клиенти на Помпей Велики.

— Точно затова вторият ти баща не иска да приемаш това ужасно наследство! — възкликна Плавтий.

— Ти обаче ще го приемеш — отгатна с усмивка Агрипа.

— Разбира се. Цезар ми се е доверил, Агрипа! За да ми даде името си, той е видял в мен сили и решителност да продължа неговата борба и да изправя Рим на крака. Той знаеше, че нямам възможност да наследя бойната му мантия, но това нямаше такова голямо значение за него, колкото бъдещето на Рим.

— Това е равносилно на смъртна присъда — изръмжа Плавтий.

— Името Цезар никога няма да умре. Аз ще се погрижа за това.

— Недей, Октавий. Моля те, недей — занарежда домакинът.

— Цезар ме удостоява с голямо доверие — повтори Октавий. — Как мога да не го оправдая? Ако той беше на мое място, щеше ли да се откаже? Не! Затова и аз няма да се откажа.

Цезаровият наследник счупи печата на писмото от майка му, хвърли му кратък поглед и го хвърли в огъня.

— Глупости — измърмори с въздишка. — Но тя винаги е била такава.

— Да разбирам ли, че и тя те моли да не приемаш наследството? — попита Агрипа, който беше продължил да се храни.

— Искала жив син. Пфу! Аз не възнамерявам да умирам, Агрипа, независимо колко го иска Антоний. Макар че защо ще иска смъртта ми, нямам ни най-малка представа. Независимо как ще се раздели

наследството, той става извън завещанието. Може би не го преценяваме добре. Може би Антоний не се стреми към богатството, а към влиянието и клиентелата на Цезар.

— Ако наистина не възнамеряваш да умираш, яж — рече Агрипа. — Хайде, Цезаре, храни се! Ти не си як и жилав старец като осиновиеля си, а в момента в стомаха ти няма нищо. *Яж!*

— Не можеш да го наричаш Цезар! — възрази Плавтий. — Дори да е осиновен, името му е Цезар Октавиан, не просто Цезар.

— Аз пък ще го наричам Цезар — заинати се Агрипа.

— А аз никога няма да забравя, че ти си първият, който ме е нарекъл така, Марк Агрипа — рече наследникът с неустановено име. — Готов ли си да минеш с мен през огън и вода?

Агрипа стисна протегнатата му ръка.

— Да, Цезаре.

— Тогава ще се издигнеш заедно с мен. Ще бъдеш известен и могъщ и ще избираш сред най-благородните дъщери на Рим.

— И двамата сте твърде млади, за да съзнавате какво правите! — изстена Плавтий.

— Напротив — възрази Агрипа. — А мисля, че и Цезар е знаел какво прави. Той е избрал много разумно наследника си.

Тъй като Агрипа имаше право, Октавиан остави плановете за блестящото си бъдеще и се съсредоточи върху яденето и най-сериозния си проблем в момента — астмата. В това отношение също бе получил подкрепата на Цезар — в лицето на Хапдефане. Египетският лечител му беше обяснил всичко за болестта с прости думи, но без голям оптимизъм. Нещо, което никой лекар преди него не бе правил. Ако наистина искаше да оцелее, той трябваше да следва неотклонно съветите на египтянина — от избягването на някои храни като мед и ягоди до потискането на отрицателните емоции. Прахът, цветният прашец и космите не можеха да се избягнат. Пътуванията по море също щяха да му се отразяват зле. Можеше обаче да потиска страха си, макар и да не беше много лесно с такава плашлива майка. Цезаровият наследник не трябваше да се бои от нищо, също като Цезар.

„Как ще нося името на Цезар, ако се изправя пред народа хриптящ и с посиняло лице? Аз ще преодолея този недъг, защото така трябва. Упражнения, това ми препоръча Хапдефане. Добра храна. Уравновесеност. Как е възможно един мъж, носещ името на Цезар, да е спокоен?“

Октавиан бе много изморен и спа дълбоко до предпоследния час преди съмване. Доволен бе, че можеше да се настани в самостоятелна стая. Когато се събуди, се чувстваше по-добре и дишаше по-леко. Отвън се чуваше тих ромон и той отиде до прозореца. Загледа дъжда, сетне вдигна поглед към облаците, носени от силния вятър. В този ден навън нямаше да има много хора. Улиците щяха да са пусти...

Мислите му продължиха да текат в тази безсмислена насока, докато един факт не изникна в съзнанието му и не го накара да се сепне. От наученото от Плавтий излизаше, че Брундизиум вече знае, че той е наследникът на Цезар, а също и цяла Италия. Вестта за смъртта на диктатора се беше разпространила като горски пожар. Вероятно и новината, че наследникът на Великия мъж е едно обикновено осемнайсетгодишно момче, бе достигнала до всяко кътче на страната. Това означаваше, че навсякъде, където се покаже, хората ще го посрещат с подобаваща почит, особено ако се представи като Гай Юлий Цезар. Е, той беше Гай Юлий Цезар! Никога повече нямаше да се представя по друг начин. Е, може би щеше да добавя едно „Филиус“ (Син) за яснота. Колкото до „Октавиан“ — това бе добър начин да разграничава приятелите от враговете. Така щяха да го наричат онези, които не признават новото му име.

Той остана при прозореца, загледан в дъждовните капки. Лицето му бе свършено спокойно, не издаваше мислите му. В главата му обаче (същата голяма глава като на Цезар и Цицерон) мозъкът работеше трескаво. Марк Антоний изпитваше отчаяна нужда от пари и нямаше да получи никакви от Цезар. Съдържанието на Съкровищницата вероятно бе в сигурни ръце, но в съседната къща, в хранилището на банкера Гай Опий, един от най-верните поддръжници на Цезар, се пазеше значителна сума пари. Военната каса на Цезар. Там вероятно имаше около трийсет хиляди златни таланта — нали сам Цезар бе казал, че взима цялата сума, необходима за финансиране на една военна кампания. Трийсет хиляди таланта правеха седемстотин и петдесет милиона сестерции.

Колко пари е имало във всеки от онези големи фургони, теглени от по десет вола, които бе видял в Испания? Триста, четиристотин, петстотин таланта? Ето нещо, за което той нямаше никаква представа, а Цезар със сигурност го знаеше. С каква скорост можеше да се движи един такъв натоварен до горе фурион?

„Най-напред трябва да измъкна военните средства от хранилицата. Как? Направо. Просто ще отида и ще ги взема. Все пак аз съм Гай Юлий Цезар! Трябва да го сторя. Да, *трябва* да го направя! Ала дори да предположим, че успея да взема парите, къде ще ги скрия? Това е лесно — в собствените си имения край Сулмон, земя, която дядо ми е купил с дела си от плячката от Италийската война. Единственото, което се добива там, са дървени трупи, предназначени за пристанището Анкона. Ще покрия среброто с дъски. Трябва да го направя! *Трябва!*“

Той взе една лампа, влезе в стаята на Агрипа и го събуди. Като истински войник Агрипа спеше дълбоко и се будеше лесно.

— Ставай, трябваш ми.

Агрипа навлече туниката си, среса се, обу се и се намръщи при шума от дъжда.

— Колко таланта може да носи един голям военен фурион и колко вола са нужни, за да го теглят? — попита Октавиан.

— Един Цезаров фурион побира поне хиляда таланта и се тегли от десет вола. Зависи обаче как е разпределен товарът. Колкото е поплътен, толкова е по-тежък. Състоянието на пътя също е важно. Ако ми обясниш какво си замислил, Цезаре, ще ти кажа повече.

— В Брундизиум има ли фургони и волове?

— Би трябвало. Тежките товари на войската още се превозват към Македония.

— Разбира се! — Октавиан се удари по бедрото, доволен от собствената си досетливост. — Цезар трябваше да вземе парите лично. Те са още тук, затова и фургоните с воловете са в града. Намери ми ги, Агрипа.

— Може ли да попитам какво ще правиш и защо?

— Ще откарам военната каса, преди Антоний да сложи ръце на нея. Тези пари са на Рим, но той ще ги използва, за да изплати дълговете си. Когато намериш колите и воловете, докарай ги в Брундизиум, сетне отпрати коларите. Спри първия фурион пред

вратата на Опий, който живее в съседната къща. Аз ще организирам работата. Кажете, че си квестор на Цезар.

Агрипа излезе, загърнат с непромокаемо наметало. Октавиан отиде при Авъл Плавтий.

— Марк Агрипа излезе — рече, като се престори, че не се чувства добре.

— В това време? — изненада се Плавтий и подсмъркна. — Да търси някой бордей, предполагам. Надявам се ти да си по-разумен!

— Сякаш астмата не ми стига, а сега и главата започва да ме боли. Ще се наложи да остана на легло и да почивам. Съжалявам, че няма да съм в състояние да ти правя компания.

— О, ще се изтегна на кушетката в кабинета си и ще взема някоя книга. Затова изпратих жената и децата в провинцията, за да мога да чета на спокойствие. Смятам да последвам примера на Луций Пизон... О, ти още не си закусвал! — сети се изведнъж Плавтий. — Почивай, Октавий.

Младежът излезе на дъжда. Холът гледаше към една задна уличка, за да не се чува тракането на каруци от главната. Ако Плавтий се унесе в четене, нямаше да чуе нищо.

„Фортуна е с мен в това начинание — помисли си Октавиан. — Времето е идеално и богинята на късмета ме обича. Тя ще ми помага. Брундизиум е свикнал с кервани от каруци и преминаващи войски.“

В покрайнините на града лагеруваха две кохорти ветерани, които чакаха да бъдат разпределени по легионите. Бяха пристигнали твърде късно, за да се присъединят към останалите. Военният им трибун ги бе оставил сами да си търсят забавления — които в това време се състояха в игри на зарове, ашик и дама. Виното бе забранено след бунтовете в Десети и Дванайсети легион. Тези мъже никога не се бяха изправяли срещу пълководеца си и се бяха записали отново във войската, защото обичаха Цезар и очакваха добра кампания срещу партите. Сега, след смъртта му, те скърбяха и се чудеха какво ще стане с тях.

Незапознат с разположението на бараките в един военен лагер, дребничкият, загърнат с наметало посетител трябваше да разпита часовете, за да разбере къде е квартирата на главния центурион. Сетне

се промъкна между дървените постройки и потропа на вратата на най-голямата от тях. Шумът, който се чуваше отвътре, утихна. Вратата се отвори. Пред Октавиан се изправи висок, як мъж, облечен с червена подплатена туника. Около масата седяха единайсет други мъже, които носеха подобни дрехи. Това означаваше, че пред посетителя стоят всички центуриони на двете кохорти.

— Отвратително време — рече мъжът, който отвори вратата. — Марк Копоний на твоите услуги.

Октавиан не отговори веднага. Първо свали наметалото си и остана по кожена ризница и поличка. Русата му коса бе влажна. Нещо в него накара единайсетте мъже да се изправят; защо, самите те не знаеха.

— Аз съм наследникът на Цезар, затова името ми сега с Гай Юлий Цезар — рече Октавиан.

Заоглежда обрулените в битки лица с големите си сиви очи и тънка усмивка, която им бе невероятно добре позната. Дванайсетте мъже възкликнаха удивено и застанаха мирно.

— Юпитере! Ти си досущ като него! — извика Копоний.

— Малко по-дробно копие, но се надявам да порасна — отвърна Октавиан.

— О, ужасно, ужасно! — рече един друг и очите му се насълзиха. — Какво ще правим без него?

— Ще изпълняваме задълженията си към Рим — отвърна делово Октавиан. — Затова съм тук. За да ви помоля да изпълните дълга си.

— Каквото кажеш, млади Цезаре, каквото кажеш — рече Копоний.

— Трябва да измъкна военната каса от Брундизиум колкото се може по-скоро. В Сирия няма да има никаква война. Надявам се, че вече сте си дали сметка за това, но засега консулите още не са разпоредили какво да правят с легионите от другата страна на Адриатика... или с хора като вас, които още чакат да бъдат прехвърлени. Затова мое задължение е да запазя парите на Рим. Адютантът ми, Марк Агрипа, ще събере фургоните и воловете за превозване на парите, но имам нужда от работна ръка, а нямам доверие на цивилните. Ще се съгласят ли хората ви да натоварят фургоните?

— О, с удоволствие, млади Цезаре, с удоволствие! Няма нищо по-лошо от бездействие в дъждовно време.

— Много мило — рече Октавиан и го удостои с усмивка, поразително напомняща Цезаровата. — В момента аз съм най-висшият военен в Брундизиум, но не искам да си помислите, че имам империум, защото нямам. Затова само ви моля да ми помогнете, не ви заповядвам.

— Ако Цезар те е обявил за свой наследник, млади Цезаре, и ти е предал името си, няма нужда да заповядваш — увери го Марк Копоний.

С помощта на хилядата мъже под негово командване шейсетте вагона се товареха по няколко едновременно. Цезар превозваше парите си на монети, не на кюлчета. Всеки талант под формата на шест хиляди двеста и петдесет денария бе опакован в брезентова торба с две дръжки, която се носеше лесно от двама войници. Товаренето ставаше бързо, по улиците нямаше жива душа. Сетне фургоните минаваха през една дъскорезница, където торбите се покриваха с талпи.

— По-разумно е да се замаскират по този начин — обясни Октавиан на Копоний, — защото нямам достатъчна власт, за да поискам военен ескорт. Адютантът ми ще наеме каруцари, но те няма да имат никаква представа какво возят. Ще дойдат едва след като вие си тръгнете. — Той посочи количка, натоварена с ленени торбички. — Това, Копоний, е скромнен израз на благодарността ми. Ако харчите от тях за вино, не вдигайте много шум. Ако Цезар може да ви помогне по някакъв начин в бъдеще, не се колебайте да му кажете.

Така хилядата войници се върнаха в лагера си с количката. Там установиха, че Цезар е отделил по двеста и петдесет денария за всеки редови войник, по хиляда за всеки центурион и две хиляди за Марк Копоний. Основната парична единица в Рим бе сестерцията, но денариите се сечаха по-лесно. Всеки денарий се равняваше на четири сестерции.

— Вярваш ли му, Копоний? — попита един от ощастливените центуриони.

Копоний го изгледа презрително:

— Ти за глупак ли ме смяташ? Нямам представа какво с намислил младият Цезар, но той със сигурност се е метнал на татко си. Винаги на една крачка пред противниците си. А и каквото и да е замислил, не е наша работа. Ние сме Цезарови ветерани. Затова за мен всичко, което прави младият Цезар, е правилно. — Той постави

показалец пред устните си. — Ние сме слепи и глухи, момчета. Ако някой пита, не сме видели нищо, защото не сме мърдали от лагера в този дъжд.

Останалите единайсет кимнаха в съгласие.

Шейсетте фургона тръгнаха по пустия Минуциев път. След Бариум продължиха по неравните каменисти пътища към Ларинум. Безценният „дървен“ товар се пазеше единствено от Марк Агрипа, облечен в цивилни дрехи. Коларите, които предпочитаха да вървят до водещите си животни, вместо да седят във фургоните, получаваха добро възнаграждение, но не твърде голямо, за да събуди любопитството им. Те просто се радваха, че са получили работа в този неблагоприятен сезон. Брундизиум бе най-натовареното пристанище на Италия и през него постоянно преминаваха стоки и войски.

Октавиан напусна Брундизиум цяла нундина по-късно и отиде в Бариум. Сетне продължи след фургоните, които бяха изминали изненадващо голямо разстояние за лошата настилка на обиколния път, който използваша. Когато ги настигна, научи, че Агрипа ги карал да вървят и през нощта, когато имало луна.

— Пътят е равен и няма много препятствия — обясни той. — Трудното ще започне, когато стигнем планината.

— Следвай тогава крайбрежието и навлез навътре едва когато видиш един непавиран път на шестнайсет километра южно от този за Сулмон. Той е безопасен, но не използвай други пътища. Аз ще избързам, за да се погрижа никой да не ни види и да подготвя добро скривалище.

За щастие местните жители не бяха много, защото владенията на Октавиан представляваха само гори. Квинт Номий, управителят на имението, още живееше във вилата, където навремето Ация бе водила болния си син през лятото. Октавиан реши, че най-сигурното място за фургоните ще е едно сечище на няколко километра от постройката. Ноний му обясни, че сега дърварите сечели другаде, а заради дивите зверове местните нямали навика да скитат из горите.

Октавиан с изненада установи, че дори на това затънтено място хората вече знаеха за наследника на Цезар. Ноний бе много доволен, защото обичаше това болнаво хлапе и майка му. Малко от местните обаче знаеха чии са тези гори, все още известни като „имението на Папий“, по името на предишния собственик.

— Фургоните са на Цезар, но хора, нямащи никакво право над тях, ще ги търсят под дърво и камък. Затова никой не бива да научава, че са в имението на Папий — обясни той на Ноний. — От време на време ще изпращам Марк Агрипа, за да взима по един-два от тях. Прави с воловете каквото щещ, но винаги дръж на разположение двайсет животни. Добре, че използваш волове да теглят трупите до Анкона, така присъствието им няма да направи впечатление. Важно е, Ноний — толкова важно, че животът ми зависи от твоето мълчание.

— Не се тревожи, малък Гай — успокои го старият управител. — Ще се погрижа за всичко.

След като се увери, че всичко е наред, Октавиан се върна на Минуциевия път при събирането му с Апиевия при Беневентум и продължи към Неапол, където пристигна към края на април. Завари майка си и Филип измъчвани от тревога.

— Къде беше? — проплака Ация; прегърна го и сълзите ѝ намокриха туниката му.

— Лежах с лош пристъп на астма в някаква мизерна странноприемница на Минуциевия път — отвърна Октавиан, като се освободи от прегръдките ѝ със зле прикривано раздражение. — Не, не, остави ме, сега съм добре. Филипе, разкажи как стоят нещата. След писмото ти в Брундизиум не съм получавал никакви новини.

Филип го заведе в кабинета си. Той бе едър и хубав мъж, но през последните два месеца се беше състарил. Смъртта на Цезар го беше засега сериозно, не на последно място, като Луций Пизон, Сервий Сулпиций и неколцина други той поддържаше среден политически курс, за да е винаги на печелившата страна.

— Какво става с тъй наречения внук на Марий, Аматий? — поинтересува се Октавиан.

— Мъртъв е — отвърна намръщено Филип. — При четвъртата му поява на Форума Антоний доведе една центурия от Лепидовите войници. Аматий го посочи и се разкрещя, че това бил истинският убиец на Цезар. Войниците го хванаха и го затвориха в Тулианума. — Филип вдигна рамене. — Така и не се появи вече и тълпата най-сетне се разпръсна. На едно заседание на сената Долабела попита Антоний какво е станало с Аматий. Той отговори, че го екзекутирал. Долабела възрази, че Аматий бил римски гражданин и трябвало да бъде съден, но Антоний отвърна, че не бил римлянин, а избягал гръцки роб на име Хиерофил. Така всичко се потули.

— Това ясно показва какво правителство има Рим — отбеляза замислено Октавиан. — Явно не е разумно да обвиняваш скъпия Марк Антоний.

— Така мисля и аз — съгласи се мрачно Филип. — Касий се опита отново да засегне темата за преторските провинции, но пак му затвориха устата. Двамата с Брут на няколко пъти се опитаха да отидат в съдилищата си, но безуспешно. Дори след екзекуцията на Аматий тълпата не ги посреща добре, въпреки че ги амнистираха. О, Марк Лепид е новият върховен жрец.

— Избори ли е имало? — изненада се Октавиан.

— Не. Другите жреци го определиха.

— Това е незаконно.

— Вече не се знае кое е законно, Октавий.

— Не се казвам Октавий, а Цезар.

— Това още не е решено. — Филип стана, отиде до бюрото си и извади малък предмет от едно чекмедже. — Ето, това е за теб. Надявам се, не за дълго.

Октавиан го взе и го завъртя в треперещите си ръце. Красивият златен пръстен имаше прекрасен, царствен пурпурен аметист. Върху него бяха гравирани образът на сфинкс и думата ЦЕЗАР с огледални букви. Той го сложи на безименния си пръст и установи, че му е съвсем по мярка. По-едрият Цезар бе имал по-тънки пръсти. Неговите бяха по-къси и по-дебели. Обзе го странно чувство, сякаш духът на Цезар изпълваше тялото му.

— Това е предзнаменование! Сякаш е направен за мен.

— Правен е за Цезар. По поръчка на Клеопатра, доколкото знам.

— Аз също съм Цезар.

— Не бързай с това решение, Октавий! — сръза го Филип. — Народният трибун, убиецът Гай Каска и плебейският едил Критоний наредиха статуите от Цезаровия форум да бъдат свалени и закарани във Велабрума за унищожаване. Тълпата разбра, отиде в каменоделната и спаси статуите, въпреки че две бяха пострадали от чуковете. Сетне запалиха постройката и огънят се разпростря по Викус Тускус. Ужасен пожар! Половината Велабрум изгоря. Ала тълпата не се интересуваше. Неповредените статуи бяха върнати, а повредените — дадени на скулптор да ги оправи. Сетне тълпата започна да скандира с искане консулите да освободят Аматий. Разбира се, това бе невъзможно. Започна страшен метеж, най-жестокият, който съм виждал. Неколкостотин граждани и петдесет от Лепидовите войници загинаха, преди тълпата да се разпръсне. Стотина от бунтовниците бяха задържани. Разделиха ги на две групи. Римските граждани бяха хвърлени от Тарпейската скала, а негражданите — бичувани и обезглавени.

— Значи да искаш възмездие за убийството на Цезар е държавна измяна — промълви Октавиан. — Нашият Антоний показва истинската си същност.

— О, Октавий, той просто е жесток! Надали му хрумва, че действията му могат да се сметнат като насочени срещу Цезар. Спомни си какво направи във Форума, когато Долабела организираше уличните банди. Антоний отговаря на насилието с насилие, защото по природа е варварин.

— Мисля, че се стреми да заеме мястото на Цезар.

— Не съм съгласен. Той премахна диктаторския пост.

— Ако „цар“ е просто дума, „диктатор“ също е такава. Да разбирам ли, че сега никой не смее да изразява почитта си към Цезар, дори сред тълпата?

Филип се изсмя рязко:

— Ще им се на Антоний и Долабела! Не, нищо не може да спре обикновените хора. Долабела нареди олтарът и колоната да бъдат махнати от мястото на кладата, защото хората вече открито наричат Цезар „Дивус Юлиус“. Можеш ли да си представиш, Октавий? Почитат го като бог още преди камъните, на които беше изгорен, да изстинат!

— Дивус Юлиус — усмихна се Октавиан.

— Гола фраза — изръмжа Филип, на когото тази усмивка никак не му хареса.

— Може би, но защо не виждаш дълбокото ѝ значение, Филипе? Народът почита Цезар като бог. *Народът!* Никой от управниците не ги е подтикнал. Всъщност управниците правят всичко възможно, за да прекратят тази практика. Народът толкова обичаше Цезар, че сега не може да приеме, че него вече го няма. Затова го възкресиха като бог — за да му се молят и да търсят утеха от него. Не разбираш ли? Така казват на Антоний, Долабела, Освободителите... пфу, как мразя това име! — че не смятат да забравят Цезар.

— Не се самозабравяй, Октавий.

— Името ми е Цезар.

— Никога няма да те нарека така!

— Един ден няма да имаш избор. Разкажи какво друго става.

— Антоний омъжи дъщеря си от Антония Хибрида за големия син на Лепид. Тъй като и двете деца са далеч от възрастта за женене, предполагам, че бракът ще продължи, докато бащите им не се скарат. Лепид замина като управител на Близка Испания и Нарбонска Галия преди малко повече от две нундини. Секст Помпей вече има шест

легиона, затова консулите решиха Лепид да сложи ред в провинциите, докато още може. Доколкото се чува, Полион още се справя в Отвъдна Испания. Ако можем да вярваме на това, което чуваме.

— Ами тази велика двойка Брут и Касий?

— Напуснаха Рим. Брут предаде задълженията си на градски претор на Гай Антоний, докато... ъ... „се възстановява от тежко емоционално страдание“. Касий се преструва, че още изпълнява задълженията си на външен претор, като скита из Италия. Брут взе Порция и Сервилия със себе си. Чувам, че двете жени водели епични битки: със зъби, ритници и нокти. Касий излезе с оправданието, че искал да бъде по-близо до бременната Тертула в Анциум, но малко след заминаването му Тертула се върна в Рим. Така че вече никой не знае какво става с този брак.

Октавиан хвърли на втория си баща обезпокоителен пронизващ поглед:

— Значи навсякъде назряват неприятности и двамата консули не се справят особено добре.

Филип въздъхна:

— Не, никак. Макар че се сработват по-добре, отколкото би могъл да си представиш.

— Ами легионите?

— Антоний ги прехвърля постепенно от Македония. Ще остави само шестте най-способни за времето на управлението си там. Ветераните, които чакат да получат земи в Кампания, вече недоволстват, защото след смъртта на Цезар...

— ... убийството на Цезар — поправи го Октавиан.

— След *смъртта* на Цезар чиновниците престанаха да им раздават земя. Антоний се принуди да отиде в Кампания и да възобнови раздаването. Още е там. Сега в Рим управлява Долабела.

— Ами Цезаровият олтар? Цезаровата колона?

— Нали ти казах, няма ги. Какво замисляш, Октавий?

— Казвам се Цезар.

— След всичко това още ли вярваш, че ще останеш жив, ако приемеш наследството?

— О, да. Аз имам Цезаровия късмет — рече Октавиан с тайнствена усмивка.

Човек, на чийто пръстен има сфинкс, може да си позволи известна загадъчност.

Октавиан отиде в стаята си и установи, че към нея са добавени още няколко, за да се превърне в апартамент. Вечно дипломатичният Филип се беше погрижил наследникът на Цезар да има необходимите удобства.

Октавиан се стараеше да размишлява трезво, макар че фантазията му се развихряше с пълна сила. Останалото, разказано от Филип, беше интересно, полезно, но бледнееше пред историята за Дивус Юлиус. Един нов бог, създаден от римския народ за самия римски народ. Въпреки ожесточената съпротива на консулите, дори с цената на много жертви, обикновените хора настояваха да им се разреши да почитат бог Юлий. Тази мисъл блазнеше Октавиан. Да бъдеш Гай Юлий Цезар Филиус беше прекрасно. Да си Гай Юлий Цезар Дивус Филиус (син на бог), бе невероятно.

„Това обаче е далечно бъдеще. Първо трябва да се утвърдя като син на Цезар. Копоний и центурионите му казаха, че съм като негово копие. Това не е така и аз го знам. Копоний се влияеше твърде много от чувствата. Той вероятно така и не успя да ме огледа по-отблизо. Любимият му пълководец беше рус, със светли очи, красив и благороден, нищо чудно да ме оприличи на него. Как обаче да убедя римския народ и войниците, че на моята възраст Цезар е изглеждал точно така? Не мога да се подстригам късо, защото ушите ми определено не са като на Цезар, но главата ми е с форма като неговата. Мога да се науча да се усмихвам като него, да усвоя неговата походка, да махам като него, да излъчвам същата небрежност и увереност, на които ми дава право възвишеният ми произход. Кръвта на Марс и Венера тече и в моите вени.“

„Цезар обаче беше висок, а аз не ще порасна много повече. Може би още един-два пръста, но пак ще си остана нисък за мъж. Затова трябва да нося обувки с дебели подметки, но затворени, за да не си личи. Отдалече, както ще ме виждат войниците, ще изглеждам висок като Цезар.“

„Ще се погрижа всички мъже около мен да бъдат ниски. И ако представителите на моята класа ми се надсмиват, тяхна воля. Ще ям храните, за които Хапдефане каза, че помагат за удължаване на костите — месо, сирене, яйца — и ще правя упражнения за разтягане. С

високите обувки ще ми е трудно да ходя, но така и походката ми ще бъде по-величествена, защото ще изисква повече физически усилия. Ще си слагам подпльнки под туниките и ризниците. Имам късмет, че Цезар не беше грамада като Антоний; сега просто трябва да си създам външен вид.“

„Антоний ще се опита да блокира наследството ми. Куриатният закон за осиновяването няма да бъде изготвен скоро, но законът не ще има значение, ако се държа като наследник на Цезар. Като самия Цезар. До парите също ще ми е трудно да стигна, защото Антоний ще ми пречи. Имам достатъчно средства, но ми трябва още. Какъв късмет, че успях да измъкна военната каса! Чудя се кога този глупак Антоний ще си спомни за съществуването ѝ и ще изпрати някого да я вземе? Старият Плавтий живее в блажено неведение, а ако чиновникът на Опий каже, че я е взел Цезаровият наследник, аз ще отричам. Ще кажа, че някой хитрец се е представил за мен. Все пак присвояването е станало в деня след пристигането ми от Македония, как бих могъл да го направя толкова бързо? Невъзможно! Как може едно осемнайсетгодишно хлапе да извърши нещо толкова дръзко, толкова... гениално? Ха, ха, не ме карайте да се смея! Аз съм астматик, а тогава и главата ме болеше, та се късаше.“

„Да, ще избирам внимателно пътя си и ще се спотайвам. На Агрипа мога да поверя живота си. На Салвидиен и Меценат имам по-малко доверие, но те също ще ми помагат, докато вървя по този неравен път с неудобните си обувки. Най-напред трябва да наблегна на приликата си с Цезар. Да се съсредоточа върху най-належащите задачи. И да чакам Фортуна да ми даде следваща възможност. Тя непременно ще го стори.“

Филип се премести във вилата си в Кума и там се проточи безкрайна върволица от посетители, нетърпеливи да видят наследника на Цезар.

Луций Корнелий Балб Стари дойде пръв, убеден, че младежът няма да оправдае доверието на Цезар. Тръгна си с коренно противоположно мнение. Момчето бе умно като финикийски лихвар и приличаше невероятно много на Цезар въпреки физическите си недъзи. Русите му вежди се движеха също толкова изразително като

Цезаровите, лицето му напомняше на Цезаровото, също и жестовете му. Гласът му бе станал по-гърлен. Единствената информация, която Балб успя да измъкне от него, бе, че наистина възнамерява да наследи Цезар.

— Останах поразен — сподели Балб пред племенника си и свой делови партньор Балб Млади. — Има различен начин на действие, но притежава силната воля на Цезар, ще го подкрепя на всяка цена.

Сетне го посетиха Гай Вибий Панза и Авъл Хирций, определени за консули през следващата година, ако Антоний и Долабела не отменят разпорежданията на Цезар. Тъй като си даваха сметка за това, и двамата бяха доста разтревожени. И двамата бяха виждали Октавиан: Хирций в Нарбон, а Панза в Плаценция. Никой от тях нямаше особено високо мнение за него, но когато го зърнаха, очите им се разшириха от удивление. Кой би си помислил тогава, че този младеж прилича на Цезар? Сега той определено им напомняше за диктатора. Проблемът бе, че приживе Цезар засенчваше всички, а адютантът му нямаше навик да се набива на очи. Хирций веднага хареса Октавиан. Панза не бързаше да възлага големи надежди на момчето; беше убеден, че Антоний ще пресече амбициите му в зародиш. Никой от двамата обаче не сметна, че Октавиан се бои или че смелостта му е породена от незнание. Той имаше Цезаровия талант да планира бъдещето и не изглеждаше никак разтревожен от възможните неблагоприятни стечения на обстоятелствата.

Вилата на Цицерон, където бяха отседнали Хирций и Панза, се намираще до тази на Филип. Октавиан не направи грешката да чака адвокатът да го посети. Появи се лично у Цицерон.

Известният юрист го изгледа с непроницаемо изражение, макар че усмивката — о, как приличаше на Цезар! — накара сърцето му да подскочи. Цезар бе имал заразителна усмивка, затова беше доста трудно да ѝ устоиш. На лицето на това момче обаче тя изглеждаше съвсем невинна.

— Добре ли си, Марк Цицероне? — поинтересува се Октавиан.

— И по-добре съм бивал, Гай Октавий, но съм бил и по-зле. — Цицерон въздъхна, неспособен да се сдържи; той бе роден, за да говори. — В момента съм много зает както с лични, така и с държавни дела. Брат ми Квинт наскоро се разведе с Помпония след дългогодишен брак.

— О! Тя не е ли сестра на Тит Атик?

— Точно така.

— Неприятна история, а? — попита съчувствено Октавиан.

— Ужасно неприятна. Той не може да ѝ върне зестрата.

— Искам да ти изкажа най-искрените си съболезнования за Тулия.

Очите на Цицерон се насълзиха; той примигна.

— Благодаря ти много. — Адвокатът въздъхна. — Струва ми се, че беше преди цяла вечност.

— Много неща се случиха оттогава.

— Така е, така е. — Цицерон гузно изгледа госта си. — Моите съболезнования за Цезар.

— Благодаря.

— Така и не успях да го заобичам.

— Разбирам те.

— Не мога да скърбя за него. Смъртта му дойде толкова навреме.

— Не си имал причина да се чувстваш по друг начин.

И така, след тази кратка среща Цицерон реши, че Октавиан е доста мил младеж. Точно обратното на очакванията му. Тези красиви сиви очи не излъчваха нито хлад, нито надменност. Да, много симпатичен и скромнен млад мъж.

Затова при следващите си посещения Октавиан се ползваше с цялото уважение на домакина и дори имаше възможност за по-продължителни беседи с великия адвокат.

— Наистина мисля, че момчето ме харесва — сподели Цицерон с Лентул Спинтер Младши. — Когато се върнем в Рим, смятам да взема младия Октавий под крилото си. Всъщност дори му намекнах, че съм готов да го направя, и той направо грейна от радост. Толкова е различен от Цезар! Единствената им прилика виждам в усмивката, макар че както чувам, някои го наричат въплъщение на Цезар. Е, не всеки е надарен с моята прозорливост, Спинтере.

— Говори се, че възнамерявал да приеме наследството.

— О, ще го направи. Ала това никак не ме тревожи. Защо да ме тревожи? — попита Цицерон и отхапа от една захаросана смокиня. — Наследникът на богатството и имотите на Цезар не струва колкото една... захаросана смокиня. Важно е кой ще наследи многобройните Цезарови клиенти. Наистина ли смяташ, че те ще тръгнат след едно

сукалче, още с жълто около устата, зелено като пролетна трева, невинно като агънце? О, не твърдя, че младият Октавий няма перспективи, но дори на мен ми бяха нужни няколко години, за да достигна зрелост, а съм общопризнат за гений.

Общопризнатият гений бе поканен заедно с Балб Стари, Хирций и Панза във вилата на Филип.

— Надявам се вие да подкрепите мен и Ация в опитите ни да убедим Октавий да се откаже от наследството — рече Филип.

Макар да го сърбеше езикът да поправи баща си, че името му вече с Цезар, Октавиан нищо не каза. Вместо това се настани на най-крайното място на *лектус имус* и насила започна да се тъпче с риба, месо, яйца и сирене, като се обаждаше само ако го заговорят. Ала как няма да го заговорят? Нали той беше наследникът на Цезар!

— Определено не бива да го правиш — рече Балб. — Твърде е рисковано.

— Съгласен съм — подкрепи го Панза.

— И аз — намеси се Хирций.

— Вслушай се в тези мъдри мъже, малък Гай — замоли го Ация, седнала на единствения стол. — Моля те, вразуми се!

— Глупости, Ация — подсмихна се Цицерон. — Ние можем да си говорим каквото щем, но Гай Октавий вече е взел решение и няма да го промени. Решил си да приемеш наследството, нали?

— Да — отвърна спокойно Октавиан.

Ация стана и излезе, за да не се разплаче пред гостите.

— Антоний очаква да наследи Цезаровата клиентела — рече Балб на заваления си латински. — Това щеше да стане автоматично, ако Цезар го беше определил за наследник, но младият Октавий, въ... усложнява положението. Антоний трябва да благодари на Фортуна, че Цезар не определи Децим Брут за наследник.

— Точно така е — съгласи се Панза. — Ала докато станеш достатъчно голям, за да се опълчиш срещу Антоний, скъпи ми Октавий, той вече ще е старец.

— Всъщност доста съм изненадан, че Антоний още не е дошъл да види братовчед си — сподели Цицерон и отвори една стрида, която до тази сутрин бе живяла в пълно неведение за скорошната си гибел в топлите води край Бая.

— Твърде зает е с разпределянето на земите за ветераните — обясни Хирций. — Точно затова брат му Гай прокара нов поземлен закон. Нали го знаете нашия Антоний? Твърде нетърпелив е. Затова измисли закон, който принуждава земевладелците да дават земята си за ветераните срещу нищожни суми.

— Цезар не действаше по този начин — намръщи се Панза.

— О, Цезар! — махна пренебрежително Цицерон. — Светът се промени, Панза, и Цезар вече го няма, слава на боговете. Както научавам, повечето сребро от хазната е отишло във военната каса на Цезар, а Антоний, разбира се, не може да пипне златото. Вече няма пари за Цезаровата система за компенсирание. Затова Антоний прибъгва към такива драконовски мерки.

— Защо просто не вземе военната каса? — попита Октавиан.

Балб изсумтя презрително:

— Сигурно е забравил за нея.

— Някой трябва да му напомни.

— Данъците от провинциите скоро ще се внесат в хазната — отбеляза Хирций. — Цезар възнамеряваше да ги използва за закупуване на земя. Не забравяйте също, че наложи големи глоби на републиканските градове. Тазгодишните вноски вече трябва да са пристигнали в Брундизиум.

— Антоний наистина трябва да намине към Брундизиум — съгласи се Октавиан.

— Не му бери грижата на Антоний — усмихна се Цицерон. — Съсредоточи усилията си в изучаване на реториката. Това е пътят към консулството.

Октавиан се усмихна и продължи да се храни.

— Ние шестимата поне не притежаваме земи между реките Тернум и Волтурн — рече Хирций, който имаше удивителни познания за всичко. — Научих, че Антоний защитава своите земи. Конфискува само латифундии, не и лозя. Земята обаче не е от най-важно значение за него. На юнските календи възнамерява да поиска от сената да смени провинцията му Македония срещу Италийска и Отвъдна Галия. Лепид ще си запази Нарбонската провинция. Изглежда, че Полион ще продължи да управлява Отвъдна Испания и догодина, но Планк и Децим Брут ще бъдат сменени. — Като видя, че всички са насочили погледи към него, Хирций продължи да ги засипва с информация: —

Ще поиска от сената и разрешение да си запази шестте опитни легиона от Македония, но да ги прехвърли в Италия през юни.

— Това означава, че Антоний няма доверие на Брут и Касий — рече замислено Филип. — Те наистина тръбят навсякъде, че са направили голяма услуга на Рим и Италия, като убиха Цезар, и търсят подкрепа навсякъде, но ако бях на Антоний, щях да се боя повече от Децим Брут в Италийска Галия.

— Антоний се бои от всекиго — вметна Панза.

— О, богове! — възкликна преbledнял Цицерон. — Това е пълна глупост! Не съм толкова сигурен за Децим Брут, но Брут и Касий със сигурност нямат никакво намерение да се опълчват срещу сената и народа на Рим! Нали и аз се върнах в сената, за да покажа на всички, че подкрепям сегашното управление! Брут и Касий са родолюбци до мозъка на костите си! Те никога не биха хвърлили искрата на бунта в Италия!

— И аз съм на това мнение — неочаквано се обади Октавиан.

— Добре, де, тогава какво ще стане с кампанията на Ватиний срещу Бурсбистас и даките? — поинтересува се Филип.

— О, тази идея умря заедно с Цезар — отвърна насмешливо Балб.

— Тогава по право Долабела трябва да вземе най-опитните легиони за Сирия. Всъщност там войната вече би трябвало да започва — отбеляза Панза.

— Антоний е решил да вземе шестте най-добри легиона в Италийска Галия — настоя Хирций.

— За какво? — запита Цицерон, който бе преbledнял и се потеше обилно.

— За да се защити срещу всеки, който реши да го смъкне от пиедестала му — обясни Хирций. — Вероятно си прав, Филипе, проблемите ще дойдат от Децим Брут в Италийска Галия. Достатъчно е да събере няколко легиона.

— О, няма ли край тази гражданска война? — възкликна Цицерон.

— Беше свършила, преди да убият Цезар — намеси се хладно Октавиан. — По това няма спор. След убийството на Цезар обаче всеки се стреми към властта.

Цицерон се намръщи. Момчето определено използва думата „убийство“.

— Поне чуждата царица и синът ѝ са си тръгнали — добави Октавиан.

— Добре, че се отървахме от тях! — сопна се адвокатът. — Точно тя замайваше главата на Цезар с приказки за царуване! Подозирам, че го упояваше. Той все пиеше някаква смес, забъркана от онзи побъркан египетски шаман.

— Не тя обаче вдъхнови обикновените хора да боготворят Цезар — отбеляза Октавиан. — Това си е тяхно решение.

Другите мъже се размърдаха неловко.

— Долабела плати за премахването на олтара и колоната — обясни Хирций; сетне се засмя. — Само че реши да се презастрахова! Не ги унищожи, а ги пази в хранилище. Истина е!

— Има ли нещо, което да не знаеш, Авле Хирций? — попита през смях Октавиан.

— Аз съм писател, Октавиане, а хората на перото имат вроден нюх към всякаква информация; от клюки до предсказания. А консулите имат навик да обсъждат на глас държавните дела. — Последва поредната удивителна информация: — Чух също, че Антоний смятал да даде пълни граждански права на всички жители на Сицилия.

— Значи е взел голям подкуп! — изръмжа Цицерон. — О, това... това чудовище ми става все по-противно!

— Не мога да твърдя, че сицилианците са дали подкуп, но цар Дейотар със сигурност е предложил тлъст рушвет на консулите, за да възстановят Галатия в размерите ѝ преди намесата на Цезар — вметна с усмивка Хирций. — Засега още не са взели решение.

— Даването на пълно гражданство на Сицилия прибавя цяла страна към клиентелата на един човек — рече замислено Октавиан. — Тъй като съм твърде млад, нямам представа какво е намислил Антоний, но добре разбирам каква голяма изгода има от това: гласовете на най-близката ни зърнодобивна провинция.

Слугата на Октавий, Скилакс, влезе, поклони се на гостите, сетне се приближи плахо към момчето:

— Цезаре, майка ти иска да те види спешно.

— Цезар ли? — възкликна Балб, след като Октавиан излезе.

— О, всичките му слуги го наричат Цезар — изръмжа Филип. — С Ация не сме съгласни, но той настоява. Не сте ли забелязали? Слуша, кима и се усмихва чаровно, сетне прави точно това, което си е наумил.

— Радвам се само, че момчето има такъв наставник като теб, Филипе — рече Цицерон, който се почувства доста неловко след тази информация. — Признавам, че щом научих за бързото му завръщане в Италия след смъртта на Цезар, си помислих, че смята да узурпира властта. Когато се запознах с него обаче, тези страхове преминаха. Той е смирен и не е толкова глупав, че да позволи на някого да го използва като маша.

— Повече се страхувам, че Гай Октавий ще използва *друго* за маша — отвърна Филип.

След като Децим Брут, Гай Требоний, Тилий Цимбер и Стай Мурк тръгнаха за провинциите си, недоволството на Рим се съсредоточи върху двамата главни претори, Брут и Касий. След няколко плахи опита да излязат на Форума и да поемат задълженията си те се убедиха, че е по-добре да се откажат. Сенатът им беше отпуснал по петдесет ликтори без фасции, с които те само се набиваха на очи.

— Напуснете Рим, докато положението се поутоложи — посъветва ги Сервилия. — Ако не виждат лицата ви известно време, хората ще ги забравят. — Тя изсумтя насмешливо. — До две години ще можете да се кандидатируете за консули и никой няма да си спомни, че сте убили Цезар.

— Не беше убийство, а справедливо дело! — изкрещя Порция.

— Я млъквай — сръза я спокойно Сервилия.

Напоследък тя не се палеше много, защото усещаше, че печели войната. Порция се побъркваше все повече и повече.

— Ако напуснем Рим, все едно се признаваме за виновни — рече Касий. — Предлагам да останем.

Брут се разкъсваше от противоречия. От една страна, бе съгласен с Касий, но, от друга — искаше да избяга колкото се може по-далеч от майка си, която се държеше още по-зле след скъсването си с Понтий Аквила.

— Ще си помисля — рече уклончиво.

Той реши да се срещне с Марк Антоний, който изглеждаше способен да се справи с всякаква опозиция. Това явно се дължеше на факта, че сенатът, пълен с издигнати от Цезар мъже, виждаше в Антоний новия си водач. Благодарение на него Освободителите бяха амнистирани. Той бе на тяхна страна.

— Какво мислиш, Антоний? — попита Брут. — Ние нямаме никакво намерение да оспорваме властта ти, нито сегашното републиканско управление. Аз лично намирам премахването на диктаторския пост за много положителна мярка. Ако мислиш, че управлението ще е по-лесно без нас, мога да уговоря Касий да се оттеглим.

— Касий така или иначе трябва да напусне Рим — отвърна Антоний. — Една трета от мандата му на външен претор вече мина, а не е изслушал нито една жалба извън града.

— Да, това е ясно, но при мен нещата са различни. Като градски претор не мога да напускам Рим за повече от десет дни.

— О, ще намерим вратичка — успокои го Антоний. — Брат ми Гай изпълнява функцията на градски претор още от мартенските иди. Работата му не е много трудна благодарение на твоите предписания, които между другото според него са превъзходни. Той може да продължи да изпълнява тази длъжност.

— Колко дълго? — попита Брут, който имаше чувството, че някакво неустойимо течение го тегли все по-навътре и по-навътре в морето.

— Ще си остане ли между нас?

— Да.

— Поне още четири месеца.

— Ама... — възрази възмутено Брут — ... така ще изпусна Аполоновите празненства през квинктил!

— Не квинктил — поправи го спокойно Антоний. — Юли.

— Искаш да кажеш, че месец юли ще продължи да се казва така? Белите зъби на Антоний проблеснаха.

— Разбира се.

— Гай Антоний ще се съгласи ли да организира Аполоновите игри от мое име? Разбира се, аз ще ги финансирам.

— Естествено!

— Ще постави ли пиесите, които избира аз? Имам някои идеи.

— Ама, разбира се, скъпи ми приятелю!

Брут взе решение:

— В такъв случай ще помоля сената да ме освободи от преторските ми задължения за неопределено време.

— Още утре ще стане — увери го Антоний. — Така наистина е най-добре — добави, докато изпращаше Брут към вратата. — Нека народът да скърби за Цезар без лоши спомени.

— Чудех се колко още ще издържи Брут — сподели Антоний пред Долабела по-късно същия ден. — Броят на Освободителите, които още стоят в Рим, постоянно намалява.

— Ако не броим Гай Требоний и Децим Брут, те са пълни неудачници — изсумтя презрително Долабела.

— Требоний вече не ме притеснява. Той има достатъчно работа в провинция Азия. Децим Брут е този, който ме тревожи. Той е способен и има знатно потекло, а не бива да забравяме, че според диктата на Цезар по-догодина трябва да е консул заедно с Планк. — Антоний се намръщи. — Може да се окаже много опасен. Като наследник на Цезар той има власт да привлече поне част от бившите клиенти на диктатора. А в Италийска Галия такива има много.

— Глупости! Той е пълен некадърник!

— Цезар осигури пълни граждански права на всички жители на земите отвъд Падус, а след смъртта на Помпей Велики наследя и клиентите от нашата страна на реката. Готов съм да се обзаложа, че сега Децим се опитва да ги прикотка при себе си.

— Напълно си прав! — възкликна Долабела. — Юпитере! Мислех си, че Италийска Галия е лишена от войски, а тя била претъпкана с Цезарови ветерани! Най-способните. Вече са се установили и са създали семейства. Италийска Галия даваше най-добрите войници на Цезар.

— Именно. Нещо повече, чух, че онези, които се били записали за партската кампания, започнали да се прибират по домовете си. Моите шест ударни легиона още са в пълен състав, но останалите девет вече се разпадат. И не се връщат през Брундизиум, а минават пеша през Илирия, по няколко кохорти едновременно.

— Да не искаш да кажеш, че Децим вече събира войска?

— Наистина нямам представа. Мога само да кажа, че ще е най-разумно да държим Италийска Галия под око.

Брут тръгна от Рим на деветия ден на април, но не сам. Порция и Сервилия настояха да го придружат. След една изключително мъчителна нощ в главната странноприемница на Бовила на трийсетина километра от Рим на него му дойде до гуша.

— Не желая да прекарам с теб и една минутка повече — заяви той на Сервилия. — Давам ти две възможности. Или заминавай за Анциум при Тертула, или се връщай в Рим. Порция ще дойде с мен, но теб не те искам.

Сервилия се усмихна злобно:

— Ще отида в Анциум и ще чакам да дойдеш и да признаеш, че не можеш да предприемеш нищо без моя съвет. Без мен, Бруте, ти си пълен неудачник. Виж какво стана, като слушаш Катоновата щерка, а не майка си.

Така Сервилия отиде в Анциум при Тертула, а Брут и Порция се оттеглиха в малкото градче Лаиувиум, където, ако искаха да се насладят на планините, пред погледа им все се изпречваше огромната вила на Цезар.

— Мисля, че изборът на Цезар за наследник е много хитър — сподели Брут с жена си, докато вечеряха.

— Хитро ли? Мисля, че е пълна глупост. Антоний ще направи Гай Октавий на пух и прах.

— Точно това имах предвид — обясни търпеливо Брут. — На Антоний изобщо не му се налага да го прави. Колкото и да мразя Цезар, признавам, че единствената му грешка в живота бе освобождаването на ликторите. Не разбираш ли, Порция? Цезар избра толкова млад и неопитен човек, защото никой не желае да види в негово лице съперник. От друга страна, момчето наследи всички пари и имоти на Цезар. Октавий няма да се набива на очи още двайсестина години и ще си живее спокойно. Вместо да избере най-високото дърво в гората, Цезар посади едно семенце за бъдещето. Парите и имотите му ще бъдат вода и тор за това семе, то ще расте и на никого и през ум няма да му мине да го отсече. Всъщност той се погрижи по този начин

да се появи един нов Цезар. — Брут потрепери. — Това момче сигурно има много общо с диктатора, много качества, от които той се е възхищавал. Затова след двацетина години от сенките ще изпълзи един нов Цезар. Да, много хитър ход.

— Говори се, че Гай Октавий бил женствен слабак — отбеляза Порция и целуна съпруга си по набръчканото чело.

— Много се съмнявам, скъпа. Добре познавам Цезар.

— Смяташ ли да кротуваш сега? — попита тя и така измести разговора към любимата си тема.

— Не — отвърна спокойно Брут. — Изпратих на Касий писмо, в което го уведомявам, че смятам да напиша обръщение до всички италиийски градове от името на двамата. Ще кажа, че сме действали в техен интерес, и ще ги помоля за подкрепа. Не искам Антоний да си помисли, че сме беззащитни само защото сме извън Рим.

— Bravo! — възкликна доволно жена му.

Не всички градове в Италия обичаха Цезар. В едни райони привързаността към републиканците бе довела до загубата на много земи, в други римляните просто не се ползваха с голямо доверие. Затова на някои места призивът на двамата Освободители бе приет добре. Дори се събираха доброволци, готови да се опълчат срещу Рим и целия държавен ред.

Това положение доста разтревожи Антоний, особено когато той напусна Рим и отиде в Кампания, за да се занимае със земята на ветераните. В самнитската част на този плодороден регион упорито се говореше за нова италиийска война под командването на Брут и Касий. Затова Антоний изпрати на Брут кратко писмо, в което го уведомяваше, че съзнателно или не, двамата с Касий подготвят въстание и направо си просят да бъдат изправени на съд за измяна. В отговор на това Брут и Касий изпратиха нов призив до италиийските градове, в който умоляваха жителите им да не им предлагат никакви войски и да мируват.

Освен вечната омраза на самнитите към Рим в страната още имаше гнезда на републикански привърженици, които гледаха на двамата като на спасители. За Брут и Касий това не беше добре, защото те нямаха ни най-малко желание да оглавяват въстание. В едно такова

„гнездо“ се спотайваше големият приятел на Помпей Велики, военен префект и banker Гай Флавий Хермицил. Той отиде при Атик и поиска този изтъкнат плутократ да оглави група от заможни люде, готови да финансират Освободителите за някакви неясни цели, известни само на Хермицил. Атик учтиво отказа:

— Едно е да помогнеш лично на Брут и Сервилия, друго е да подклаждаш обществената ненавист.

Атик побърза да уведоми консулите за предложението на Хермицил.

— Това решава нещата — заяви Антоний пред Долабела и Авъл Хирций. — Догодина няма да управлявам Македония. Ще остана тук, в Италия, с шестте си легиона.

Хирций вдигна вежди:

— Италийска Галия ли искаш да управляваш?

— Да. На юнските календи ще поискам от сената Италийска и Отвъдна Галия. Ще оставя шестте опитни легиона около Капуа. Това би трябвало да вразуми Брут и Касий... и да накара Децим Брут да премисли добре. Нещо повече, писах на Полион, Лепид и Планк да ми отстъпят своите легиони, в случай че Децим Брут реши да вдигне въстание в Италийска Галия. Никой от тях няма да подкрепи Децим, това е сигурно.

Хирций се усмихна, но не изказа мисълта си: „Те ще изчакат и ще подкрепят по-силния.“ Вместо това попита:

— Ами Ватиний в Илирия?

— Ватиний ще ме подкрепи — заяви уверено Антоний.

— Ами Хортензий, който управлява Македония? Той има добри връзки с Освободителите.

— Какво може да направи Хортензий? Той е по-некадърен от нашия уважаван върховен жрец Лепид. — Антоний изпухтя доволно. — Няма да има въстание. Тъй де, можете ли да си представите Касий и Брут да настъпят към Рим? Пък дори и Децим? На света няма човек, който да се осмели да тръгне с войска към Рим. Освен мен, разбира се. Но защо да го правя?

След смъртта на Цезар животът на Цицерон ставаше все по-безумен. Той не виждаше друга причина, освен провала на

Освободителите в опита да вземат властта. И как да не се провалят, като отказваха да му се доверят? На него, Марк Тулий Цицерон, надарен с мъдрост, богат опит и обширни юридически познания. Никой не беше поискал съвета му.

В това число се включваше и брат му Квинт, който след развода си с Помпония не можеше да намери пари, за да ѝ върне зестрата. Затова последва примера на Цицерон и се ожени за богатата млада Аквилия. Така успя да се издължи на първата си жена и пак му остана с какво да живее. Това докара сина му до луда ярост. Младият Квинт се обърна към чичо си Марк за подкрепа, но има глупостта да заяви пред Цицерон, че още обича Цезар, че винаги ще го обича и е готов да убие всеки от атентаторите му, който му се изпречи на пътя. Цицерон начаса изгони племенника си с луд скандал. Като не му хрумна нищо по-умно, младият Квинт се присъедини към приближените на Антоний, което още повече уязви чичо му.

На Цицерон не му оставаше нищо друго, освен да пише писмо след писмо — на Атик (в Рим), Касий (на път) и Брут (все още в Ланувиум) — с все един и същ отчаян въпрос: защо никой не виждаше, че Антоний е по-жесток тиранин и от Цезар? Законите му бяха потиснически.

„Каквото и да става, Бруте — пишеше в едно писмо, — ти трябва да се върнеш в Рим и да заемеш мястото си в сената на юнските календи. Ако не си там, ще провалиш напълно обществената си кариера и ще си навлечеш невъобразими беди.“

Слухът за една друга беда обаче го накара да танцува от радост. Говореше се, че Клеопатра, брат ѝ Птолемея и Цезарион претърпели корабкрушение на връщане към дома и се удавили.

— А чу ли — обърна се към Балб, когато го посети във вилата му в Помпей — какво направила Сервилия?

Той придружи думите си с престорена въздишка на ужас и театрално изражение.

— Не, какво? — попита Балб със стиснати устни.

— Ами, настанила се у Понтий Аквила във вилата му! Спели в едно легло, така разправят!

— Виж ти. Чух, че са скъсали, след като разбрала, че е от Освободителите.

— Така беше, но Брут я прогонил, защото му досаждала. Тя е вече на шейсет, а спи с мъж, по-млад от сина ѝ!

— Доста по-обезпокоителна е назряващата опасност от гражданска война в Италия — отбеляза Балб. — Вече съм се отчаял, Цицероне.

— И ти ли ще ми говориш тези глупости? Нито Брут, нито Касий възнамеряват да започват война.

— Антоний не е на това мнение.

Цицерон отпусна рамене и въздъхна:

— Да, наистина положението отива към война. Основната заплаха е Децим Брут. О, защо не се допитват до моето мнение?

— Кой?

— Освободителите! Те извършиха *храбро* дело, но като политици са пълни нули. Приличат на малки деца, които се опитват да убият куклите си с пръчки.

— Само Хирций може да помогне.

Цицерон грейна:

— Ами да! Бързо да отиваме при Хирций.

Октавиан пристигна в Рим на майските нони, придружен само от прислужниците си. Майка му и вторият му баща категорично отказаха да участват в авантюристичното му начинание. На четвъртия час на деня той мина през Капенската порта и продължи към Форум Романум, облечен с безупречна бяла тога с тясна пурпурна ивица на дясното рамо. Благодарение на дългите упражнения да ходи с високите си обувки, той правеше достатъчно впечатление на хората и те се обръщаха да го гледат с възхищение. Изглеждаше висок, благороден и уверен в себе си. Пристъпяше с гордо вдигната глава, златисторусата му коса блестеше на слънцето, а на устните му играеше лека усмивка. Той продължи по Сакра Виа със същата увереност, с която бе пристъпял и Цезар.

— Това е наследникът на Цезар! — пошепваше от време на време някой от слугите му на минувачите.

— Наследникът на Цезар дойде в Рим! — промълвяваше друг.

Денят беше хубав, небето — безоблачно, но влагата направо го задушаваше. Във въздуха имаше толкова водни изпарения, че

небосклонът изглеждаше белезникав, не син. Около слънцето се виждаше блед ореол. Хората го сочеха и се чудеха какво ли означава. Около луната често се виждаха подобни сияния, но сияние около слънцето? Никога! Странно предзнаменование.

Мястото, където бе изгорен Цезар, личеше отдалеч, защото бе покрито с цветя, куклички и кълба прежда. Октавиан зави по Кливус Сацер и се приближи до купчината. Там, пред погледите на растящото множество, закри глава с тогата си и се помоли мълчаливо.

Зад близкия храм на Кастор и Полукс се намираха канторите на колегията на народните трибуни. Луций Антоний излезе тъкмо навреме, за да види как Октавиан загръща главата си с тогата.

Най-младият от тримата братя Антонии се смяташе за най-умния, но имаше един недостатък, който пречеше на израстването му в кариерата: беше дебел, напълно плешив и толкова циничен, че неведнъж се беше спречквал дори със собствения си брат Марк.

Той спря да погледа молитвата, като едва сдържаше смеха си. Какво зрелище! Това значи бил митичният Цезаров наследник! Никой от тримата братя не се навърташе в компанията на чичо им Луций и затова той никога не бе виждал Гай Октавий. Сега обаче без никакво съмнение разбра, че това е той. Още повече, че знаеше от брат си Гай, сега градски претор, че Октавий му е изпратил писмо с молба за разрешение да говори пред народа от рострите на мартенските нони.

Да, това беше наследникът на Цезар. Какъв смешник! Тези обувки! Кого си мислеше, че заблуждава? И нямаше ли бръснар? Косата му беше по-дълга от тази на Брут. „Истински недорасъл фукльо. Гледай само как си оправя тогата! Това ли успя да измислиш, Цезаре? Да предпочетеш този пикльо пред *брат ми*! Явно не си бил с всичкия си, когато си писал това завещание, братовчеде Гай.“

— Привет — рече той, като излезе напред и подаде ръка на Октавиан.

— Ти сигурно си Луций Антоний — отгатна момчето и на устните му се появи типичната Цезарова усмивка.

Издържа болезненото ръкостискане, без дори да мигне.

— Същият, Октавий — потвърди весело Луций. — Братовчеди сме. Видя ли се вече с чичо Луций?

— Да, посетих го в Неапол преди няколко нундини. Не се чувства добре, но се зарадва да ме види. — Октавиан замълча, сетне

попита: — Брат ти Гай в съда ли е?

— Днес не. Реши да си почине.

— О, лошо — въздъхна младежът, без да спира да се усмихва на тълпата. — Писах му с молба да ми разреши да говоря от рострите, но той така и не ми отговори.

— Няма проблем, аз мога да ти дам разрешение — увери го Луций и кафявите му очи блеснаха.

По някаква причина той харесваше този нахакан позъор, типично за един Антоний. Ала тези големи очи не издаваха нищо; Цезаровият наследник пазеше мислите си в тайна.

— Ще можеш ли да вървиш на тези кокили? — попита Луций и посочи високите обувки.

— Разбира се — отвърна Октавиан и закрачи редом с него. — Десният ми крак е по-къс от левия и затова се налага да ги нося.

Луций цинично се изкиска:

— Стига *третият* крак да е достатъчно дълъг, всичко е наред!

— Нямам представа дали е достатъчно дълъг. Девствен съм.

Луций примигна.

— Глупаво е да издаваш такава неудобна тайна.

— Не съм я издал и защо да е тайна?

— Сигурно намекваш, че е крайно време да използваш третия крак, а? С удоволствие ще те заведа на подходящо място.

— Не, благодаря. Аз съм много претенциозен в избора си. Това исках да кажа.

— В такъв случай си коренно различен от Цезар. Той не подбираше.

— Вярно е. В това отношение нямам нищо общо с него.

— Цял Рим ли искаш да ти се смее, Октавий, та бръщолевииш такива глупости?

— Не, но нямам нищо против, ако се посмее. Скоро ще се засмеят със задните си лица. Или по-скоро ще заплачат.

— О, това беше духовито, много остроумно! — възкликна Луций и се засмя. — Обърна собствената ми шега срещу мен.

— Това само времето ще покаже.

— Припчай по стълбите, сакати братовчедо, и застани по средата между двете колони с корабни носове.

Октавиан се подчини и се изправи пред първите си слушатели на Форум (които не бяха никак малко). „Колко жалко, че при това изложение на рострите ораторът не може да застане така, че слънцето да свети зад него — помисли си. — Хубаво би било, ако сиянието се вижда около главата ми.“

— Аз съм Гай Юлий Цезар Филиус! — обяви той пред тълпата с изненадващо силен глас. — Да, това е името ми! Аз съм наследникът на Цезар, официално осиновен от него по силата на завещанието му. — Вдигна глава и посочи слънцето. — Цезар изпрати знак за мен, неговия син!

Замълча за малко, за да отдаде нужното значение на предзнаменованието, сетне заговори за завещанието на Цезар към народа на Рим. Обясни надълго и нашироко за условията в него и обеща веднага щом завещанието влезе в сила, да разпредели средствата от името на Цезар. Защото *той* бе Цезар.

Тълпата го слушаше в захлас, забеляза разтревожено Луций Антоний. Никой от стоящите на Форум не забелязваше обувките с високи подметки и никой не му се присмиваше. Вниманието им бе насочено към красивото му лице, мъжественото му държание, прекрасната му коса, удивителната му прилика с Цезар — от усмивката до жестовете му. Слухът явно се предаваше много бързо, защото се бяха появили много от старите почитатели на Цезар: евреи, чужденци, безимотни.

Не само външният вид помагаше на Гай Октавий. Той говореше наистина добре и с времето очевидно щеше да стане един от най-способните оратори на Рим. Когато свърши, избухнаха аплодисменти. Сетне той слезе безстрашно сред народа, с протегната десница и усмивка. Жени бързаха да докоснат тогата му, някои за малко да припаднат. „Ако наистина е девствен (а вече започвам да си мисля, че ме прати за зелен хайвер), бързо може да промени това положение с всяка жена от тълпата — мислеше си Луций Антоний. — Този хитрец хубаво ме баламоса.“

— Сега при Филип ли отиваш? — поинтересува се той, когато тръгна с Октавиан по стъпалата на весталките към Палатина.

— Не, към собствената ми къща.

— На баща ти?

Октавиан вдигна русите си вежди също както бе правил Цезар.

— Баща ми живееше в Домус Публика, нямаше собствено жилище. Аз си купих къща.

— Не дворец?

— Моите нужди са скромни, Луций Антоний. Мога да се наслаждавам на любимото си изкуство в обществените храмове на Рим. Обичам обикновена храна, не пия вино и нямам никакви пороци. Това е.

С тези думи Октавиан се заизкачва пъргаво по стълбите. Гърдите му започваха да го болят. Сега астмата щеше да вземе своята дан.

Луций Антоний не направи опит да го последва; остана на мястото си намръщен.

— Хитрата малка лисица хубаво ме баламоса — сподели той пред Фулвия след известно време.

Тя отново беше бременна и Антоний ѝ липсваше страшно. Това я правеше нервна.

— Не биваше да му разрешаваш да говори — рече и на лицето ѝ се появиха няколко бръчки. — Понякога си такъв глупак, Луций. Ако наистина е използвал тези думи и е посочил слънцето, значи намеква, че Цезар е бог, а той е син божи.

— Наистина ли мислиш така? На мен ми се стори чисто представление — възрази Луций с насмешка. — Да го беше видяла само, Фулвия. Той е един актьор, нищо друго.

— Такъв беше и Сула. И защо ще ти казва, че е девствен? Обикновените младежи не издават такива тайни. Готови са да умрат, само да не се разчуе.

— Подозирам, за да ми даде да разбере, че не е хомосексуалист. Тъй де, доста е красив за мъж, но изрично ми заяви, че нямал *никакви* пороци. Нуждите му били скромни. Все пак е добър оратор. Впечатли ме.

— На мен ми изглежда опасен.

— Опасен ли? Фулвия, та той е на *осемнайсет*!

— Осемнайсет или осемдесет, няма значение. Той се стреми да привлече Цезаровите клиенти и привърженици, не да се хареса на другите благородни римляни. — Тя стана. — Веднага ще пиша на Марк. Той трябва да знае.

Две нундини след писмото на Фулвия Марк Антоний получи и едно от плебейския едил Критоний. От него научи, че Цезаровият наследник се опитал да изложи на показ златното курулно креело на Цезар на игрите в чест на Церера. Марк Антоний реши, че е крайно време да се върне в Рим. Дребосъкът не беше постигнал своето — Критоний, който организираше игрите, му забранил да показва каквото и да било. Тогава Гай Октавий поиска да се покаже диадемата, която Цезар бе отказал! Критоний забранил и това, но момчето не се обезкуражило. Напротив. Критоний пишеше, че младежът настоявал да го наричат „Цезар“! Не „Октавий“, нито дори „Октавиан“!

Придружен от неколкостотин ветерани, Антоний влезе в Рим на двайсет и първия ден на март. Задникът го болеше от дългата езда, а настроението му бе ужасно. Да не говорим, че беше зарязал жизненоважна работа — ако не наглеждаше ветераните си, кой знае какво щяха да сторят Освободителите?

Гневът му се подклаждаше най-вече от един друг проблем. Беше изпратил свои хора в Брундизиум да приберат данъците от провинциите и военната каса на Цезар. Данъците бяха пристигнали в Теанум, основното му седалище — голямо облекчение, защото сега имаше с какво да купува земя и да покрие част от дълговете си. Антоний не се свенеше да използва държавни пари за лични цели. Като консул просто изпрати на Марк Куспий в Съкровищницата заявление, че дължи на тази институция двайсет милиона сестерции. Военната каса обаче не беше пристигнала в Теанум, защото не беше в Брундизиум. Бе изтеглена от наследника на Цезар от името на Цезар, както легатът му Кафон беше научил от банковия чиновник. С пълното съзнание, че не може да се върне в Кампания с това обяснение, Кафон бе разпитал из целия Брундизиум и околностите. Ала напразно. В деня, когато изчезнали парите, валяло като из ведро, улиците били празни и войниците от двете кохорти в близкия лагер твърдяха, че при такова време никой разумен човек не би си показал носа навън. Авъл Плавтий пък се кълнеше, че Гай Октавий не би могъл да има нищо общо с кражбата. Пристигнал от Македония предния ден и бил прекалено болен — син като патладжан. Затова Кафон се върна в

Теанум и разпрати хората си да разпитват за кервана от шейсет фургона на север от Бариум, на запад от Тарентум, на юг от Хидрунт и по близките пристанища.

Когато Антоний се върна в Рим, разследването бе стигнало до задънена улица. Никой не беше виждал нито керван, нито кораби. Парите сякаш се бяха изпарили.

Тъй като бе твърде късно да вика Гай Октавий, Антоний накисна натъртеното си седалище в топлата вана, сетне се изкъпа заедно с Фулвия, погледна заспалия Антил, нахрани се обилно, пи много вино и заспа.

На заранта научи, че Долабела не бил в града, но докато закусваше, го посети Авъл Хирций. Той също не беше в настроение.

— Какво означава това, Антоний? Да водиш въоръжена войска в Рим! — попита той. — В града няма размирици и ти вече не се ползваш с правомощията на началник на конницата. Носят се слухове, че възнамеряваш да задържиш всички Освободители, които още са тук. Вече седмина от тях ме посетиха! Писали са на Брут и Касий. Така ни тласкаш към война!

— Чувствам се застрашен, ако нямам стража — изръмжа Антоний.

— Застрашен от кого?

— От тази подла змия, Гай Октавий!

Хирций се отпусна на един стол и се засмя:

— *Гай Октавий* ли? О, хайде, Антоний, не ставай за смях!

— Този негодник е откраднал военната каса на Цезар от Брундизиум.

— *Глупости!* — възкликна Хирций и се за кикоти още по-силно.

Един роб се появи на вратата.

— Гай Октавий е тук, господарю.

— Да го попитаме лично — измърмори Антоний.

Настроението му не се беше подобрило от реакцията на Хирций. Проблемът бе, че не смееше да противоречи на този човек. Хирций беше най-преданият и най-влиятелен поддръжник на Цезар в града. Думата му тежеше в сената, а догодина щеше да бъде и консул.

Обувките с високи подметки изненадаха и двамата и някак си не се връзваха с метафори като „подла змия“. Този смешен хилав младок с префърцунени маниери — опасен? Да води неколкостотин

въоръжени войници, за да се пази от него? Хирций хвърли на Антоний красноречив поглед, облегна се на стола и се подготви да стане свидетел на този „титаничен“ сблъсък.

Антоний не си даде труда да става или да подава ръка.

— Октавий.

— Цезар — поправи го Октавиан.

— *Не си никакъв Цезар!* — изрева Антоний.

— Напротив. Аз съм Цезар.

— Забранявам ти да използваш това име!

— Имам право на него по закона за осиновяването ми, Марк Антоний.

— Не и докато не бъде издаде куриатен закон, а се съмнявам някога да стане. Няма да бързам със свикването на Куриатното събрание, за да го потвърди. Всъщност, *Гай Октавий*, съмнявам се да доживееш да видиш *какъвто и да било* куриатен закон!

— По-спокойно, Антоний — смърри го Хирций.

— Не, няма спокойно! Ти, смърдящ пикльо, ти ли ще ме разиграваш, бе? — изрева Антоний.

Октавиан стоеше пред него със съвършено безизразно лице. Нищо в държанието му не издаваше страх или дори напрежение. Държеше ръцете си отпуснати; по лицето му не се виждаше нито капка пот.

— Аз съм Цезар — повтори той. — И като такъв искам онази част от имуществото на Цезар, която той завеща на римския народ.

— Не може, завещанието не е влязло в сила. Плати на римския народ от военната каса, Октавий.

— Моля? — попита искрено учуден Октавиан.

— Откраднал си я от Опиевото хранилище в Брундизиум.

Хирций се изправи на стола, очите му заблестяха.

— Моля? — повтори Октавиан.

— Ти си откраднал военната каса на Цезар!

— Уверявам те, че не съм.

— Касиерът на Опий ще свидетелства.

— Не е възможно, защото не съм го направил.

— Нима отричаш, че си се явил пред касиера на Опий, че си се представил за наследника на Цезар и си взел трийсетте хиляди таланта от военната каса?

Октавиан се усмихна весело:

— Полуксе! Каква хитра кражба! Обзалагам се, че не е представил никакви документи, защото когато бях в Брундизиум, и аз нямах. Може би касиерът на Опий ги е откраднал. Леле, какъв досаден проблем за държавата! Надявам се скоро да хванеш злосторника, Марк Антоний.

— Мога да наредя да изтезават робите ти, Октавий.

— В Брундизиум ме придружаваше само един, така че няма да ти е много трудно... ако повдигнеш обвинения срещу мен. Кога е извършено това дръзко престъпление?

— В един ден на проливен дъжд.

— О, това отхвърля всички подозрения! Моят роб още не се беше възстановил от морската болест, а аз бях прикован на легло от астмата и от ужасно главоболие. Искан ми се, Антоний, да признаеш онова, което ми се полага, и да ме наричаш Цезар.

— Никога.

— Като главен консул, Марк Антоний, искам да те уведомя, че възнамерявам да организирам игри в чест на Цезаровите победи след Аполоновия празник през юли. Затова всъщност дойдох.

— Забранявам — отсече Антоний.

— Това вече не можеш да направиш! — намеси се възмутено Хирций. — Аз съм сред приятелите на Цезар, които участват с парични средства в организирането на игрите, и се надявам, Марк Антоний, и ти да внесеш своята лепта! Момчето е право. Той е наследникът на Цезар и има право да участва в тези празненства.

— О, махай се от очите ми, Октавий! — изръмжа Антоний.

— Казвам се Цезар — подчерта Октавиан и излезе.

— Държа се непростимо грубо — рече Хирций. — Какво ти е сторил, та така да се нахвърляш върху него? Дори не го покани да седне.

— Ще го поканим аз да седне върху някой по-остър кол!

— И не можеш да му откажеш куриатния закон.

— Ще му дам куриатния закон, като върне парите.

При тези думи Хирций отново избухна в смях:

— Глупости! Ако наистина някой е откраднал военната каса, за планирането на този удар е отишла поне една нундина. Много добре го

знаеш, Антоний. Нали чу, че Октавиан току-що бил пристигнал от Македония и бил на легло.

— Октавиан ли?

— Да, Октавиан. Независимо дали ти харесва или не, името му е Гай Юлий Цезар Октавиан. Аз ще го наричам Октавиан. Няма да използвам „Цезар“, но „Октавиан“ е достатъчно признание, че е наследник на Цезар. Забележително умно и хладнокръвно момче, не мислиш ли?

Когато излезе в перистила на Антониевия дворец в Карина, Хирций завари ветераните от стражата събрани, очевидно в очакване на заповеди от старшия консул. Сред тях стоеше Октавиан, усмихваше се като Цезар, жестикулираше като Цезар и явно бе казал някаква остроумна шега като Цезар, защото всички войници се смееха. Всеки път, когато Хирций го чуеше, гласът му напомняше все повече на Цезаровия.

Преди Хирций да се доближи, Октавиан махна на войниците като Цезар и се оттегли.

— О, прекрасен е! — въздъхна един стар воин, бършейки очите си.

— Видя ли го, Авле Хирций? — попита друг, също с насълзени очи. — Същински Цезар на младини!

„Какво е замислил? — запита се Хирций със свито сърце. — Никой от тези мъже няма да бъде във войската, когато Октавиан стане достатъчно възрастен, за да командва. Вероятно отсега иска да спечели синовете им. Способен ли е да планира в такова далечно бъдеще?“

Изчезването на Цезаровата военна каса обърка сериозно плановете на Антоний, плановете, които не смяташе да споделя пред хора като Авъл Хирций. Закупуването на земя за ветераните не беше неразрешим проблем. Винаги можеше да издаде закон за конфискация. Дори най-влиятелните конници, които щяха да пострадат най-много от това (заедно с много сенатори), нямаше да дръзнат да му се противопоставят. Собствените му дългове също не го тревожеха особено.

След пресичането на Рубикон от Цезар положението се утежняваше от един друг фактор: всеки войник очакваше да получава

тлъсти възнаграждения за службата си. Вентидий набираше доброволци в Кампания и всеки от тях искаше подарък от хиляда сестерции само за да се запише във войската. Държавата не само че трябваше да осигури средства за оборудване, ами да даде и десет милиона сестерции в брой, и то на момента. Шестте опитни легиона все още чакаха в Македония, но представителите им бяха в Теанум и намекваха недвусмислено, че си искат парите. Ако нямаше да има война срещу партите, какъв е смисълът да си войник? Плячката от Дакия дали си струваше? Как да им каже, че няма да има плячка от Дакия, защото му трябваша в Италия да затвърдят консулската му власт? Преди да им съобщи тази новина, трябваше да намери отнякъде по десет хиляди сестерции, които да им плати веднага при пристигането им в Брундизиум. Това бяха триста милиона сестерции, и то без възнагражденията за центурионите.

Той обаче не разполагаше с толкова пари и нямаше откъде да ги намери. Данъците от провинциите щяха да покрият обичайните държавни разходи. След смъртта на Цезар никой не бе в състояние да спечели верността на войниците, ако не им плаща в брой. В Кампания той лично се беше убедил в това.

— Ами резервният фонд в храма на Опс? — попита Фулвия, с която споделяше всичко.

— Празен е — изръмжа Антоний. — Всеки смуче оттам, от Цина и Карбон до Сула.

— Клодий твърдеше, че е пълен. Ако не беше успял да прокара закона си за анексиране на Кипър, за да раздаде полагащото се безплатно зърно, щеше да изтегли пари оттам. Все пак тя е римската богиня на изобилието, на плодовете на земята. Затова той сметна, че храмът на Опс е съвсем законен източник на средства за закупуване на жито. Тъй като законът му мина, не се наложи да прибегва до такава мярка.

Антоний целуна страстно жена си:

— Какво щях да правя без теб, мое мило олицетворение на Опс?

Храмът на Опс на Капитолия бе сравнително стар. Макар че беше от най-древните римски божества без лица и тела, първият ѝ храм в града беше изгорял. Този бе построен от Цецилий Метел преди

сто и петдесет години. Не беше голям, но Цецилиите Метели го поддържаха чист и редовно опресняваха стенописите. В единственото помещение, *целата*, нямаше статуя, защото богинята бе безлика. Подобен беше и олтарът ѝ на Регията, който имаше още по-голямо значение за култа към Опс. Като всички римски храмове този бе издигнат върху висок подиум, защото подземията му бяха неприкосновени, закриляни от самата богиня. Поради тази причина те често се използваша за съхранение на скъпоценни предмети, в това число на пари и кюлчета.

Придружен от неколцина близки привърженици, Антоний разби вратата на подземията и със затаен дъх освети с лампата си купищата сребърни слитъци. Опс наистина беше богата! Той вече имаше пари.

Започна да ги пренася по светло. Трупаше ги в другия край на Капитолия, в подземията на храма на Юнона. Там денем и нощем от слитъците сечаха сребърни денарии. Антоний вече имаше пари за легионите, а също и да погаси всичките си дългове. В храма на Опс бе намерил двайсет и осем сребърни таланта, или седемстотин милиона сестерции.

До юнските календи всичко щеше да се уреди. Тогава щеше да поиска от сената да смени провинциите му, а след това с помощта на брат си Луций да накара Плебейското събрание да изгони Децим Брут от Италийска Галия.

Едно писмо от Брут и Касий го вбеси.

„С радост те уведомяваме, че смятаме да присъстваме на заседанието на сената през юнските календи. Искаме обаче гаранции за сигурността си. Малко сме обидени, че макар да сме главни претори, никой не ни уведомява за събитията в Рим. Ценим високо подкрепата ти и помощта, която ни оказа от мартенските иди насам. Научихме обаче, че градът е пълен с бивши войници на Цезар и че те възнамерявали отново да издигнат олтара и колоната, така навреме премахнати от Долабела.

Въпросът ни е такъв: ще бъдем ли в безопасност, ако се върнем в Рим? Най-смирено те молим да потвърдиш, че амнистията още е в сила и че сме добре дошли в Рим.“

Тъй като се чувстваше много по-уверен след изплащането на всичките си дългове, Марк Антоний отговори на тази смирена молба без особено съчувствие към Освободителите.

„Не мога да ви дам никакви гаранции за безопасност, Марк Бруте и Гай Касий. Вярно е, че градът е пълен с Цезарови войници, които чакат да получат земите си или се колебаят дали да не се запишат в легионите ми в Кампания. Колкото до намеренията ми по отношение на така наречения култ към Цезар, уверявам ви, че те няма да бъдат насърчавани.

Ако искате идвайте, ако не искате, недейте. Изборът е ваш.“

„Ето! Така трябва да разберат къде им е мястото в плановете на Антоний! И да си дадат сметка, че ако решат да се възползват от самнитското недоволство, съвсем близо до тях ще има легиони, готови да потушат всяко въстание. Да, в името на Опс, чудесно!“

На юнските календи той влезе в Хостилиевата курия в прекрасно настроение. Ала в залата нямаше кворум. Ако Брут, Касий и Цицерон бяха там, вероятно щеше да го събере някак си, ала ги нямаше.

— Добре — изсъска през зъби Антоний. — Ще отида в Плебейското събрание. Луций! — провикна се към брат си, който тъкмо излизаше под ръка с Гай Антоний. — Свидай Плебейското събрание!

Плебейското събрание, което също не се посещаваше много, нямаше правилник за кворума. Ако имаше по един член от всяка триба, заседанието можеше да се проведе, а специално в този ден присъстваха около двеста представители, равномерно разпределени между всички триби. Антоний беше бесен и затова никой от плебейските трибуни не бе готов да спори с Луций. Те бързо дадоха на Марк Антоний Италийска и Отвъдна Галия за пет години при неограничен империум. Този Антониев закон за смяна на провинциите

влезе в сила веднага, което означаваше, че Децим Брут моментално се лишаваше от провинцията си.

С това работата на заседанието не беше свършена. Първите резултати от споразумението на Антоний с легионерите бяха отразени в предложението от Луций Антоний закон, създаващ трети тип съдилища, председателствани от високопоставени бивши центуриони, които не разполагаха с достатъчно имущество, за да бъдат приети в конническото съсловие или сената. Последва друг законопроект — за разпределяне на обществените земи сред ветераните от специална комисия, включваща самия Марк Антоний, Луций, Долабела и още четирима техни поддръжници, между които Освободителя Цезений Лентон, побързал да застане на страната на Антоний.

Ако Хирций още се съмняваше в слуховете за подкупа на цар Дейотар, сега те се потвърдиха, защото Малка Армения бе отнета от Кападокия и придадена към Галатия.

Двамата консули ясно даваха да се разбере как възнамеряват да управляват: чрез корупция и за лично облагодетелстване. Последваха многобройни договори за откупуване на данъци и привилегии и всички лица, на които Цезар завинаги бе отказал гражданство след разкриването на злоупотребите на Фаберий, се събудиха чисти римляни. А през това време среброто от храма на Опис се превръщаше в монети.

— За какво е властта, ако не да я използваме за собствена облага? — попита Антоний Долабела.

Сенатът се събра пак на петия ден на юни. За изненада Луций Пизон, Филип и малкото останали на предните редове, Публий Сервий Вация Изаурик Старши също настани между тях. Най-големият приятел и политики съюзник на Сула се беше оттеглил от обществения вот преди толкова много години, че останалите сенатори почти бяха забравили за съществуването му. Домът в Рим се заемаше от сина му, големия поддръжник на Цезар, който сега трябваше да се върне от провинция Азия след изтичане на мандата му на управител. Вация Старши се наслаждаваше на красотите на природата, изкуството и литературата във вилата си в Кума. След извършването на свещените

ритуали Вация Старши се изправи в знак, че иска да говори. Като най-възрастен сред консулите той имаше право пръв да вземе думата.

— По-късно — срязва го Антоний, без да обръща внимание на възмутените възгласи от залата.

Долабела го изгледа гневно:

— Аз държа фасциите през юни, Марк Антоний, затова председателствам това заседание! Публий Вация Старши, за мен е чест да те посрещна отново в сената. Моля, имаш думата.

— Благодаря, Публий Долабела — рече Вация Старши със слаб, но ясен глас. — Кога ще се обсъждат провинциите за преторите?

— Не днес — отвърна Антоний, преди Долабела да успее да се обади.

— Може би трябва да ги обсъдим, Марк Антоний — рече Долабела, решен да не позволява да му отнемат водещата роля.

— *Казах* не днес! Обсъждането се отлага! — Антоний.

— Тогава искам да предложа на обсъждане провинциите на двама от преторите — продължи Вация Старши. — На Марк Юний Брут и Гай Касий Лонгин. Макар че не одобрявам раздаването на правосъдие на своя глава и убийството на Цезар, аз съм загрижен за тяхното бъдеще. Всеки миг, в който останат в Италия, те са под заплаха. Затова предлагам провинциите на Марк Брут и Гай Касий да бъдат гласувани веднага, независимо колко ще чакат останалите претори. Освен това предлагам на Марк Брут да бъде дадена провинция Македония, от която Марк Антоний бе освободен, а на Гай Касий — Киликия, заедно с Кипър, Крит и Киренайка.

Вация Старши замълча, но остана прав. От задните редове, изпълнени с назначени от Цезар хора, се чуваше недоволно шушукане.

Гай Антоний, преторът, се изправи гневно и изкрещя:

— Уважаеми консули, съгласен съм с Вация Старши, че е крайно време да видим гърбовете на Брут и Касий! Докато са в Италия, те представляват постоянна заплаха за властта. Тъй като сенатът гласува амнистия, не могат да бъдат изправени на съд за измяна, но не съм съгласен да получават провинции, а невинни хора като мен да чакат! Упълномощете ги да осигурят зърно за Рим и Италия. Брут може да отиде в Мала Азия, а Касий — в Сицилия. Квесторски длъжности, това заслужават.

Последвалият дебат показа на Вация Старши колко неуместно е било предложението му. Накрая Брут и Касий бяха изпратени да събират зърно в Мала Азия и Сицилия. На всичкото отгоре блюдолизците на Антоний се присмяха на Вация за възрастта и старомодните му разбирания. Затова скоро след края на заседанието той се върна във вилата си в Кампания.

Когато се прибра, заповяда на робите да му напълнят ваната. Отпуснал се в нея, Публий Вация Изаурик Старши въздъхна тежко, преряза вените на двете си китки и остави кръвта да се смесва с топлата вода.

— О, с какво заслужих такова посрещане? — възкликна Вация Младши пред Авъл Хирций. — Цезар е убит, баща ми се самоубил...

Той отново се обля в сълзи.

— ... а Рим е в лапите на Марк Антоний — добави мрачно Хирций. — Искане ми се да виждах изход, Вация, но няма. Никой не е в състояние да се опълчи срещу него. Той е способен на всичко, от крещящи беззакония до екзекуции без съд. И войската е на негова страна.

— Той купува войската си — рече Юния, радостна, че съпругът ѝ най-после си е у дома. — Иде ми да убия брат си Брут, че сложи начало на всичко това, но истинската виновница е Порция.

Вация издуха носа си, сетне попита:

— Антоний и послушният му сенат ще ти позволят ли да станеш консул догодина, Хирций?

— Така обещава. Внимавам да не му се набивам много на очи; най-разумно е да кротуваме. Панза е на същото мнение. Затова не присъстваме на много заседания.

— Значи няма нито един влиятелен мъж, който да му се противопостави?

— Абсолютно никой. Антоний си разиграва коня както си иска.

Такива бяха страховете на водещите търговци и политици в Рим и Италия през ужасните месеци на пролетта и лятото след мартенските иди.

Брут, сякаш залепен за Порция, и Касий се щураха по крайбрежието на Кампания. Когато се събраха във вилата на Сервилия и Тертула, петимата се изпокараха жестоко. Гласуваните им пълномощия да осигурят жито за Рим ги обидиха смъртно — как си позволяваше Антоний да ги товари със задължения на обикновени квестори?

Цицерон реши да ги навести и завари Сервилия убедена, че все още има достатъчно влияние да отмени решението на сената; Касий — готов за война; Брут — напълно отчаян; Порция — натякваща и бърбореща както обикновено, а Тертула — потънала в скръб, защото бе пометнала.

Той си тръгна обезкуражен.

„Това е катастрофа — мислеше си. — Те не знаят какво да правят, не виждат изход от положението си, живеят ден за ден в очакване на най-лошото. Италия е в хаос, защото се управлява от пакостливи деца, а ние, по-разумните, не можем да им се противопоставим. Превърнали сме се в оръдия на военните и този безскрупулен звяр, който ги контролира. Това ли искаха Освободителите, когато убиха Цезар? Не, разбира се, че не. Те не виждаха по-далеч от момента на убийството, мислеха си, че след отстраняването на диктатора всичко ще се оправи от само себе си. Не си даваха сметка, че те трябва да поемат кормилото на държавата. Тъй като не го сториха, корабът се заби в скалите. Разби се. Рим потъва.“

През новонаименувания месец юли се проведеха два фестивала: Аполоновите празници и игрите в чест на Цезаровите победи. Те разсеяха и развеселиха народа, стекъл се в Рим дори от такива отдалечени кътчета като Брутиум, петата на италиятския ботуш, и Италийска Галия. Лятото бе в разгара си, много сухо и горещо. Населението на Рим се беше удвоило.

Брут, задочният организатор на Аполоновите празници, бе заложил на „Терей“, пиеса от латинския драматург Акций. Обикновените хора обаче предпочитаха надбягванията с колесници, с които се откриваха и закриваха седемдневните празненства, а през другото време се тълпяха в големите театри, поставящи ателански пантомими и музикални фарсове от Плавт и Теренций. Брут вярваше,

че реакцията към „Терей“ ще покаже какво е отношението на народните маси към убийството на Цезар. Сюжетът на пиесата бе убийството на един тиранин — истинска епична трагедия. Затова обикновените хора не се интересуваха особено от нея и не я посещаваха. Брут, който бе неспособен да разбере широките народни маси, не можеше да проумее какво означава това. Зрителите на пиесата бяха все от висшето общество, познавачи на изкуството и литературата като Варон и Луций Пизон, и я приемаха с бурни овации. След като научи за това, Брут реши, че обикновените хора одобряват убийството на Цезар и са простили на Освободителите. Истината бе, че постановката на „Терей“ беше блестяща, актьорите — отлични, а самата пиеса се играеше толкова рядко, че големите ценители на театъра я посрещаха с ентузиазъм.

Октавиан, организаторът на игрите в чест на Цезаровите победи, не кроеше планове за наблюдение над поведението на народа, а се ползваше с благосклонността на самата Фортуна. Неговите игри продължиха единайсет дни и доста се отличаваха от обичайните летни празненства в Рим. Първите седем дни бяха посветени на грандиозни шествия и представления. През първия ден в Големия цирк бе пресъздадена обсадата на Алезия — зрелище с хиляди актьори, многобройни мними битки и новаторски декор, организирано и режисирано от Меценат, който се оказа изключително талантлив в тази област.

Главният организатор на игрите имаше право да обяви официалното им начало и Октавиан, застанал на главната трибуна, се стори на огромната тълпа като истинско възплъщение на Цезар. Продължилите четвърт час аплодисменти вбесиха Антоний. Макар че това бе красноречив знак, Октавиан съзнаваше, че то изобщо не означава, че Рим е вече негов. Показваше само, че Рим принадлежи на Цезар. Точно *това* дразнеше Антоний.

Сетне, около час преди залез на този първи ден, точно когато Версенжеторикс седеше с кръстосани крака пред Цезар, на север над Капитолия се появи комета. Отначало никой не я забеляза, сетне някои започнаха да я сочат и в един момент цялото хилядно множество в цирка беше на крака и крещеше:

— Цезар! Това е Цезар! Цезар е бог!

През следващите шест дни представленията и шествията бяха организирани на някои по-малки сцени из града, но всеки ден, точно преди залез, кометата отново изгрываше и осветяваше нощта с тайнствения си блясък. Беше голяма колкото луната и имаше две потрепващи светли опашки, проточващи се на север. Продължи да блести и през последните четири дни на игрите, посветени на битки с диви зверове, надбягвания с коне и колесници и други зрелища, провеждани в Циркус Максимус. Щом игрите приключиха, звездата, олицетворяваща Цезар, изчезна.

Октавиан действаше бързо. На втория ден на игрите всички статуи на Цезар в града вече носеха златни звезди на челата си.

Благодарение на Цезаровата звезда Октавиан спечели много повече, отколкото бе загубил, когато самият Антоний забрани излагането на показ на златното кресло на Цезар и позлатения му венец, а статуята на Цезар не дефилира в парада на боговете. На втория ден на игрите Антоний произнесе пламенна реч в Помпеевия театър, в която енергично защитаваше Освободителите и се стремеше да омаловажи приносите на Цезар. Благодарение на кометата обаче всичките му усилия отидоха напразно.

Октавиан пък разправяше, че звездата е сигурно доказателство, че Цезар е бог. Защо иначе ще се появява на първия ден на игрите в негова чест и ще изчезва точно на края им? Не можеше да има друго обяснение. Това бе неоспоримо. Дори Антоний не беше в състояние да обори такива твърди доказателства. Долабела благодареше на боговете, че не е унищожил олтара и колоната на Цезар, ала все пак не нареди да ги върнат.

Октавиан гледаше по друг начин на Цезаровата звезда. Тя без съмнение показваше, че божествеността на Цезар се предава и на наследника му. Ако Цезар беше бог, значи синът му също бе такъв. Той съзираше израз на тези мисли в погледите на обикновените хора, докато се разхождаше из бедните квартали на Рим. Това израснало в най-богатата част на Палатина дете разбираше добре, че ако се движи само сред първата класа, не ще спечели народната любов. А и изобщо през ум не му минаваше, че може да си вади изводи за отношението на хората от реакцията им на някоя пиеса, изпълнена с дълбоки философски разсъждения и прочувствени диалози. Не, той вървеше сред тях и разговаряше, интересуваеше се от проблемите им. Много от

тези, с които се срещаше, бяха ветерани на Цезар. Те наистина го харесваха, възхищаваха се от скромността му, радваха се, че се интересува от тях. Нещо повече, Октавиан установи, че грубото държане на Антоний към него по време на игрите, не е останало незабелязано и се осъжда от обикновените хора.

Обхвана го непохватима увереност, защото добре знаеше какво означава появата на Цезаровата комета. Тя бе послание от Цезар, че той ще управлява света. А Октавиан винаги беше искал да управлява света, но отначало то бе само далечна мечта. След появата на кометата вече беше сигурен, че това е неговата съдба. Цезар му бе прехвърлил задачата да изправи Рим на крака и да го превърне в могъща световна империя.

„Аз съм човекът, който трябва да го направи. Аз ще управлявам света. Ала трябва да имам търпение, да се уча, да поправам грешките, които несъмнено ще допусна. Сетне ще смажа всяка опозиция, ще си разчистя сметките с всички, от Освободителите до Марк Антоний. Цезар ме направи свой наследник не само за да взема богатството и имотите му, а да наследя клиентите и привържениците му, мощта, съдбата и божествеността му. И в името на Сол Индигес, Телус и Либер Патер, аз няма да го разочаровам. Аз ще бъда достоен син. Аз ще бъда Цезар.“

Вечерта на осмия ден на игрите — първия, през който те отново се провеждаха в Големия цирк, Антоний бе пресрещнат от група центуриони. В този ден беше дал на тълпата ясно да разбере, че презира наследника на Цезар.

— Това трябва да спре, Марк Антоний — рече говорителят им Марк Копоний, главният центурион на двете кохорти, които бяха помогнали на Октавиан да изнесе военната каса от Брундизиум. Сега тези войници трябваше да се присъединят към Четвърти легион.

— Кое трябва да спре? — озъби се Антоний.

— Обидното ти държане към младия Цезар. Това не е справедливо.

— Да не искаш да бъдеш съден за измяна, центурионе?

— Не, определено. Искам само да ти обърна внимание, че в небето свети голяма опашата звезда, наречена на Цезар, който сега

живее при боговете. Той осветява пътя на сина си, младия Цезар. Това е начин да му благодари за прекрасните игри. Това оплакване не е лично мое, Марк Антоний. Всички сме недоволни от поведението ти. Със себе си вода петдесет мъже, все бивши центуриони на Цезар. Аз и някои от тях отново се записахме в легионите. Други са се установили на земята, дадена им от Цезар. Всички виждаме как се държиш с момчето. Третираш го като боклук. Той обаче не е боклук. Той е младият Цезар. И ние искаме това държане да престане. Трябва да се отнасяш към младия Цезар с уважение.

Със съзнанието, че е облечен в тога, не в ризница и не изглежда толкова внушителен в очите на войниците, Антоний запази мълчание, но на лицето му се изписа жесток гняв. Центурионите се направиха, че не забелязват това изражение. Той си даде сметка, че с поведението си неволно е обидил хора, от които имаше огромна нужда. Проблемът бе в това, че Антоний се изживяваше като истинския наследник на Цезар и вярваше, че и Цезаровите ветерани са на това мнение. Голяма грешка. В сърцата си те се оказаха деца. Храбри, силни, страшни воители. Ала въпреки всичко деца. Искаха Марк Антоний да се умилква около това женствено хлапе на високи токове само защото за него се говореше, че бил наследникът на Цезар. Те бяха заслепени. Наранените им чувства ги бяха убедили, че на осемнайсет години Цезар е изглеждал именно така.

„Аз не познавам Цезар на осемнайсет, но може би наистина е приличал на това женствено хлапе. Може би наистина е *бил* женствено хлапе, ако вярваме на историята за цар Никомед. Аз обаче отказвам да повярвам, че Гай Октавий е един бъдещ Цезар! Никой не е в състояние да претърпи такава промяна. Октавий не притежава Цезаровата самоувереност, стила му, гения му. Не, той постига своето чрез измама, благи думи, съчувствие и усмивки. Той сам казва за себе си, че не може да командва войска. Той е само въздух. А тези глупци искат да се отнасям добре с него заради някаква проклета комета.“

— Какво наричате „справедливо отношение към Гай Октавий“?
— попита той, като се постара да прикрие гнева си.

— Ами като начало трябва да обявиш публично, че сте приятели
— отвърна Копоний.

— В такъв случай всички заинтересовани да се появят на Капитолия пред храма на Юпитер през втория час на деня след края на

игрите — каза Антоний. — Хайде, Фулвия — обърна се към жена си, която стоеше разтревожена до него.

— По-добре внимавай с този малък червей — посъветва го тя, докато с мъка се изкачваше с големия си корем по Каковите стълби. — Той е опасен.

Антоний подпря гърба ѝ с ръка и започна да я бутане нагоре. Това бе най-хубавото в него — друг на негово място би заповядал на някой роб да ѝ помогне, но той не смяташе за унижение да го стори лично.

— Голямата ми грешка е, че реших да освободя личната си стража за игрите. Ликторите са безполезни — рече той на глас; сетне прошепна: — Мислех, че войската ще е на моя страна. Те са мои.

— Те бяха на Цезар — изпръхтя Фулвия.

И така в деня след края на игрите в чест на Цезар пред храма на Юпитер се събраха над хиляда ветерани. Облечен с бляскава броня, Марк Антоний дойде по-рано, защото искаше да се разходи сред мъжете, да побъбри с тях, да пусне по някоя и друга шега. Октавиан се появи с обикновени обувки и тога. С Цезаровата усмивка на уста той мина бързо сред ветераните и застана до Антоний.

„О, хитро! — помисли си Антоний, като едва устояваше на желанието да размаже това красиво лице. — Иска всички да видят какъв е дребосък, колко е беззащитен. Иска до него аз да приличам на недодялан селяк.“

— Гай Юлий Цезар Октавиан — изрече така омразното му име, — тези добри люде доведоха до знанието ми, че аз... ъ... невинаги съм се отнасял към теб с подобаващо уважение. Приеми най-искрените ми извинения за това. Ако съм го сторил, то е било неволно, тъй като умът ми е зает с прекалено много проблеми. Приемаш ли извинението ми?

— На драго сърце, Марк Антоний! — възкликна Октавиан с широка усмивка и му подаде ръката си.

Антоний я пое, сякаш бе направена от стъкло. Потърси с поглед Копоний и останалите петдесетина центуриони, за да види как се посреща жестът му. „Добре, но не е достатъчно“ — казваха лицата им. Затова с огромно отвращение Антоний прегърна Октавиан и го целуна шумно по двете бузи. Това вече свърши работа. Чуха се доволни възгласи и тълпата заръкопляска.

— Правя го само заради тях — прошепна Антоний в ухото на Октавиан.

— Аз също — отвърна също шепнешком момчето.

Двамата си тръгнаха. Антоний вървеше, поставил ръка върху рамото на Октавий, който до него приличаше на невръстно дете.

— Беше прекрасно! — промълви Копоний, без да крие сълзите си.

Октавиан срещна погледа му и се усмихна съучастнически.

Секстил донесе нова, не по-малко неприятна изненада за Антоний. Брут и Касий издадоха преторски едикт до всички градове в Италия, но той имаше доста по-различно съдържание от априлското им обръщение. В проза, носеща стила на Цицерон, те обявяваха, че не възнамеряват да си губят времето с квесторски занимания като събирането на зърно. Възлагането на тази задача на тях била голяма обида за двама мъже, които вече били управлявали провинции, и то добре. На трийсет години Касий не само че бе управлявал Сирия, ами и беше отблъснал страшната партска войска. А пък Брут бил определен лично от Цезар за управител на Италийска Галия. Освен това Марк Антоний сеел размирици сред легионите, връщаци се от Македония. Настояваха той веднага да престане и изтъкваха, че *винаги* са действали в името на мира и свободата; никога не са се стремели към гражданска война.

Антоний им отговори с гневно писмо.

„За кои се мислите вие, та працате посланията си до всеки град от Брутиум и Калабрия до Умбрия и Етрурия? Аз ще издам консулски едикт за унищожаването на вашите писания във всяко селище, където са се получили. Ще обясня на народа как вие двамата преследвате само собствения си интерес и че нямате вече никакви преторски правомощия. Ще информирам властите, че ако се получат други подобни писания от ваше име, на тях трябва да се гледа като на държавна измяна, а авторите им да се смятат за обществени врагове.

Това ще разглася пред народа. Нещо повече, вие нямате право да изисквате нищо от сената и народа на Рим. Вместо да се оплаквате от задачите си за доставка на зърно, вие би трябвало да лазите пред сената и да му благодарите, че ви е дал каквато и да била държавна длъжност. Вие преднамерено убихте един мъж, който бе законен глава на римската държава. Наистина ли очаквахте да получите златни курулни кресла и украсени със скъпоценни камъни венци за това предателство? Я вземете да пораснете, глупави недоносчета!

И как смееете да ме обвинявате публично, че подбуждам македонските си легиони към бунт? Защо, в името на боговете, да го правя? Мълчете и се скрийте някъде, да не загазите още повече.“

На четвъртия ден на секстил Антоний получи отговор от Брут и Касий, адресиран лично до него. Беше очаквал извинения, но не ги получи. Брут и Касий упорито твърдяха, че те са законно избрани претори, че можели да издават каквито си поискат едикти и никой не можел да ги обвини, че не работят за мира, хармонията и свободата. Заплахите на Антоний не ги впечатлявали. Нима с поведението си не били доказали, че свободата им е по-ценна от приятелството на Антоний?

Накрая завършваха със зловната забележка: *„И нека ти напомним, че от значение е не продължителността на живота на Цезар, а краткостта на управлението му.“*

Какво ставаше с късмета му, чудеше се Антоний с чувството, че всички са се съюзили срещу него. Октавиан публично го бе натикал в миша дупка, като му показа, че контролът му върху легионите не е толкова пълен, колкото си беше мислил. А сега двама претори му намекваха, че имат власт да прекратят кариерата му със същата лекота, с която бяха свалили Цезар. Или поне така тълкуваше той това омразно писмо. Краткостта на управлението, а? Добре, той можеше да се справи с Децим в Италийска Галия, но не беше в състояние да воюва на два фронта — Брут и Касий постоянно подклаждаха недоволството

в самнитската част на Италия, която винаги бе готова да въстане срещу Рим.

Октавиан можеше да му каже защо късметът се е обърнал срещу него, но на Антоний, разбира се, никога не би му хрумвало да се допита до най-омразния си враг. Той бе обърнал късмета с грубото си държане към Октавиан. А това никак не харесваше на бог Цезар.

Така Антоний реши, че е крайно време да се отърве от Брут и Касий, за да може спокойно да се заеме с Децим Брут. Затова събра сената в деня, след като получи писмото, и им осигури по една провинция. Брут щеше да замине като управител на Крит, а Касий — за Киренайка. В тези провинции нямаше войска. Провинции ли искаха? Ето им провинции. Сбогом, Бруте и Касий.

Цицерон бе отчаян и с всеки изминал ден се отчайваше все повече и повече. И то въпреки че двамата с Атик най-после бяха успели да изгонят римските безимотни заселници от Цезаровата колония край Бутротум. Обърнаха се към Долабела, който след дълга разходка с Цицерон с удоволствие прие тлъстия рушвет на Атик. Така имението на изтъкнатия конник, истинска златна мина за кожа, лой и торове, бе спасена. Атик се нуждаеше от тази добра новина, защото жена му беше тежко болна. Малката Атака скърбеше, понеже никой не я пускаше да види майка си. Атик бе изпратил дъщеричката си във вилата си в Помпей, а съпругата му оставаше в Рим.

Парите отново се превърнаха в ужасен проблем за Цицерон, до голяма степен заради младия Марк, който още се скиташе по света и постоянно пращаше писма с искания за още средства. Двамата Квинтовци отказваха да му говорят, а краткият му брак с Публилия не му донесе толкова средства, колкото очакваше, заради проклетите ѝ брат и майка. Клеопатриният агент в Рим, египтянинът Амоний, отказваше да му изплати обещаните от царицата средства. И всичко това, след като си беше дал толкова труд да напише всичките си речи и дисертации на най-люксовата хартия, придружени с изящни илюстрации! Това му бе струвало цяло състояние, а в бележката си царицата ясно казваше, че е готова да му върне разходите. Доводите на Амоний бяха, че смъртта на Цезар била принудила Клеопатра да замине от Рим, преди трудът му да ѝ бъде доставен! „Добре, де,

изпрати ѝ го!“ — възрази Цицерон. Амоний просто вдигна вежди и каза, че бил сигурен, че царицата, завърнала се успешно в Египет (слухът за коработрушението се оказа пълна измислица), имала много по-важни занимания от четенето на хиляди страници римски безсмислици. Ето ти на! Беше подготвил най-люксозното издание на пълните си трудове, а никой не желаше да го купи!

Сега най-много на света му се искаше да напусне Рим, да отиде в Гърция, да натрие сол на главата на младия Марк и да се потопи в необятната атинска култура. Любимият му прислужник Тирон работеше неуморно за осъществяването на това начинание, но откъде щяха да дойдат парите? Теренция продължаваше да трупа злато, но когато се обърна към нея, тя изтъкна, че доколкото си спомняла, той притежавал десетина луксозни вили из Етрурия и Кампания, натъпкани с най-скъпите произведения на изкуствата. Така че ако имал нужда от средства, да продаде една-две вили и статуи. Изобщо да не я занимава със смешните си финансови проблеми!

Срещите му с Брут бяха също толкова безрезултатни. Брут също възнамеряваше да отиде в Гърция. И категорично отказваше да се занимава със закупуване на жито за Рим! Този глупак взе Порция и отплава за малкия остров Незида, недалеч от кампанийското крайбрежие. Касий пък бе решил да приеме задачата за осигуряване на зърно от Сицилия и усилено събираше флотилия — приближаваше жътва.

Долабела, доволен от бързината, с която Атик му плати рушвета, разреши на Цицерон да напусне Италия. Какво безобразие — един изтъкнат проконсул да моли за позволение да излезе от страната! Това Цезарово постановление още не беше отменено. Цицерон преглътна гордостта си и продаде една вила в Етрурия, където никога не ходеше. Сега имаше и позволение, и пари.

Онова, което всъщност го накара да замине, бе промяната на името на месец квинктил. Когато започна да получава писма с дата от юли, положението стана нетърпимо. Той нае кораб и отплава от ПUTEОЛИ, където се събираше търговската флотилия на Касий. Нищо обаче не вървеше както трябва! Корабът на Цицерон стигна до Вибон, близо до Брутиум, и заседна там заради насрещните ветрове. Като видя, че не може да напусне Италия, той слезе в рибарското селище Левкоптера, противно, смрадливо място. Все така се случваше: винаги,

когато решише да напусне Италия, нещо го спираше. Толкова здраво бе свързан с италиейската земя.

Уморен и зажаднял за истинско гостоприемство, Цицерон се появи на вратата на едно от бившите имения на Катон в Лукания. Смяташе, че там няма да намери никого. Земята бе дадена на един от тримата бивши центуриони на Цезар, носители на дъбови венци за храброст и сегашни сенатори. Новият собственик обаче не искаше имотите му да са толкова далеч от родната Умбрия и ги беше продал на неизвестен купувач. Носилката на Цицерон влезе през главната порта на имението на седемнайсетия ден на секстил. Това ужасно лято най-после отиваше към края си. Когато наближи къщата, той забеляза, че вътре свети. Тук имаше хора! Компания! Добра храна!

На вратата го посрещна не друг, а самият Марк Брут. С насълзени очи Цицерон се хвърли на врата му и го прегърна горещо. Брут все още държеше свитъка, който бе чел. Неочакваното посещение го изненада много. Цицерон набързо му разказа приключенията си и изля болката си пред него. Порция беше със съпруга си, но за облекчение на госта не се присъедини към тях на вечеря.

— Сигурно не знаеш, че сенатът гласува да даде на мен и на Касий провинции — рече Брут. — Аз получавам Крит, а Касий — Киренайка. Новината дойде точно когато Касий възнамеряваше да отплава. Затова той реши да не се занимава повече със зърното и предаде задълженията си на един префект. Сега е в Неапол заедно със Сервилия и Тертула.

— Доволен ли си? — попита Цицерон, зарадван от тази новина.

— Не особено, но поне имаме провинции — въздъхна Брут. — Напоследък с Касий не се разбираме много. Той изобщо не е съгласен с изводите ми от приемането на „Терей“ и не спира да говори за младия Октавиан, който ужасно вбеси Антоний на игрите в чест на Цезар. На всичкото отгоре заради кометата всички в Рим смятат Цезар за бог.

— При последната си среща с Октавиан останах изненадан от промяната в него — сподели Цицерон и блажено се изтегна на кушетката; колко бе приятно да вечеряш в интелегентна компания! — Станал е много дързък, остроумен и самонадеян. Филип никак не беше доволен и сподели, че младият глупчо станал твърде високомерен.

— Касий смята, че е опасен. Октавиан се опита да изложи на показ златното кресло на Цезар и когато Антоний забрани, се изправи срещу старшия консул като пред равен! Без никакъв страх!

— Октавиан няма да живее дълго. — Цицерон се изкашля тактично. — Какво става с Освободителите?

— Ако не броим провинциите, перспективите са мрачни. Вация Изаурик се върна от провинция Азия; приема много тежко смъртта на Цезар и самоубийството на баща си. Октавиан настоява Освободителите да бъдат наказани, а Долабела е настроен срещу всекиго, включително и срещу себе си.

— В такъв случай утре заран тръгвам за Рим — обяви Цицерон.

Верен на думата си, още по изгрев той бе готов за заминаване и не остана никак доволен, че Порция също е дошла да го изпрати. Много добре знаеше, че тя го мрази, че го мисли за самохвалко, позъор и неудачник. Е, той пък я смяташе за вманиачена вещица, която като всяка жена не можеше да си изгради собствено виждане за нещата, а изпитваше нужда да възприеме гледището на някой мъж. В нейния случай — това на баща ѝ.

Вилата на Катон не беше луксозна, но имаше няколко много изящни стенописа. Докато стояха в атриума, дневната светлина постепенно откри великолепната картина на Хектор, сбогуващ се с Андромаха, преди да отиде да се бие срещу Ахил. Художникът бе изобразил Хектор, докато подава сина си Астинанакс на майка му. Ала вместо да гледа детето, тя беше вперила умолителен поглед към мъжа си.

— Прекрасно! — възкликна Цицерон.

— Така ли? — попита Брут и я погледна, сякаш я виждаше за пръв път.

Цицерон изрецитира:

*Скъпа, недей да тъгуваш
тъй много в сърце си за мене,
против съдбата не може ме
никой в Аида изпрати.*

*Казвам ти, никой, никой, ни храбрива,
нито страхливий, щом тука веднъжка роден е,
не може съдбата надбяга.
Ти отиди си във къщи
и своята си работа гледай,
гледай стана и вретеното,
бди над слугините къдри да не стоят,
а войната — ще бъде тя грижа
за всички воини родени във Троя,
а най-вече от всички — на мене.*

Брут се изсмя:

— О, хайде, Цицероне. Сигурно не очакваш да кажа това на Катоновата дъщеря. Порция може да съперничи на всеки мъж със смелостта и решителността си.

С грейнало от гордост лице Порция вдигна ръката му и допря дланта му до бузата си. Това смути Брут, но той не направи опит да се отдръпне. Порция рече:

— Аз нямам ни баща, ни майка... Затуй ти, Бруте, сега си ми родител, а също и любим съпруг.

Брут дръпна ръката си и отстъпи встрани, обърна се към Цицерон с гримаса, която сигурно трябваше да мине за усмивка.

— Виждаш ли колко е начетена? Не се задоволява да цитира, а измисля собствени стихове, с които би накарала самия Омир да си избодне очите от завист, ако не беше сляп. Не се обиждай, Цицероне.

Цицерон избухна в смях и изпрати въздушна целувка на Андромаха.

— Ако тя ще избодда очите на Омир, скъпи ми Бруте, значи наистина сте lika-прилика. Сбогом, велики мои мислители, и дано да се видим при по-добри обстоятелства.

Никой от двамата не изчака да го види как се качва в носилката.

В края на секстил Брут отплава от Тарентум за Патра, като остави Порция при Сервилия.

Когато пристигна в Рим, Цицерон получи известие от Марк Антоний, приканващо го да се яви в сената за задължителното заседание на първия ден на месеца. Адвокатът обаче не се появи и разгневеният Антоний замина за Тибур за някаква неотложна работа.

Щом Антоний напусна града, адвокатът се яви в сената. Там тщеславният проконсул Марк Тулий Цицерон най-после събра смелост да пристъпи към онова, което се бе превърнало в смисъл на живота му: произнасянето на речи срещу Марк Антоний.

Никой не очакваше първата. Всички останаха потресени и много от сенаторите се уплашиха до смърт. Най-меката и най-остроумна реч беше и най-красноречива, отчасти защото идваше съвсем неочаквано.

Той започна доста умерено. Действията на Антоний след мартенските иди били разумни, твърдеше Цицерон. Той не беше злоупотребил с документите на Цезар, не бе върнал от изгнание никого, беше премахнал завинаги диктаторския пост и бе предотвратил размириците сред обикновените хора. От май обаче Антоний се беше променил и на юнските календи в сената се бе изправил коренно различен човек. Сенатът вече не участваше във взимането на никакви решения. Всичко се правеше чрез събранията на народа, а понякога и те биваха пренебрегвани. Избраните консули за следващата година, Хирций и Панза, се страхуваха да стъпят в сената, Освободителите бяха прогонени от Рим, а войниците се окуражаваха да търсят нови възнаграждения и привилегии. Цицерон възрази срещу почестите, оказани на Цезар, и благодари на Луций Пизон за речта му на секстилските календи. Изрази съжаление, че предложението на Пизон за включване на Италийска Галия като част от Италия не е било прието. Той одобряваше узаконяването на Цезаровите предписания, но не и онова, което е възнамерявал да прокара. Сетне изброи Цезаровите закони, нарушени от Антоний, и осъди стремежа му да препятства добрите, а да прокарва лошите Цезарови решения. В увода си призова Антоний и Долабела да се издигнат в очите на народа чрез мъдри решения, а не като го управляват с насилие.

Вация Изаурик взе думата след Цицерон и говори в същия дух, макар и не толкова цветисто. Старият майстор на ораторското изкуство се беше върнал и нямаше равен на себе си. Сенаторите дори се осмелиха да го аплодират.

Антоний реагира гневно и нареди Цицерон да присъства в сената на деветнайсетия ден на септември, за да чуе отговора му. В яда му обаче личеше и немалко страх. Антоний много добре знаеше, че когато двама толкова уважавани бивши консули като Цицерон и Вация Изаурик говорят срещу него в сената, плановете му са заплашени от провал. Около средата на месеца той издигна нова статуя на Цезар със златна звезда на челото, под която стоеше надпис, че бившият диктатор не е никакъв бог. Народният трибун Тиберий Кануций се изказа срещу този текст пред голяма тълпа. Изведнъж Антоний си даде сметка, че дори мишките са започнали да хапят.

Ако обвиняваше някого за тази промяна, това бе Октавиан, не Цицерон. Това хубаво, невинно дете работеше срещу него на всички фронтове. От деня, когато бе принуден да се извини публично на Октавиан, Антоний все повече си даваше сметка, че си има работа не с някакъв превзет женчо, а с коварна змия.

Затова на заседанието на сената на деветнайсетия ден на септември той произнесе гневна тирада срещу Цицерон, Вация, Кануций и всеки друг, който си позволяваше да го критикува открито. Не спомена нищо за Октавиан (така само щеше да стане за смях), но за сметка на това засегна темата за Освободителите. За пръв път ги заклеими публично за убийството на един велик римлянин и безотговорните им действия. Тази промяна не остана незабелязана. Везните вече се накланяха в ущърб на Освободителите. Марк Антоний не изпускаше възможност да говори срещу тях.

Октавиан постоянно наливаше масло в огъня, като разправяше наляво и надясно, че докато Освободителите стоят ненаказани, духът на Цезар няма да се успокои. Кометата не показваше ли недвусмислено, че Цезар е бог? Римски бог! Могъща сила, управляваща съдбините на Рим, все още неполучила своето! Октавиан не се задоволяваше само с речи пред обикновения народ, а проповядваше и сред първата класа. Какво щяха да правят Антоний и Долабела с Освободителите? Можеше ли да има прошка за държавна измяна? През всичките тези месеци от мартенските иди насам, разправяше Октавиан, никой не си бил помръднал пръста. Освободителите се разхождаха на свобода, въпреки че бяха убили един римски бог. Бог, който не получаваше никакви официални жертвоприношения и оставаше неомилостивен.

През първата нундина на октомври нарастващата мания за преследване на Антоний го накара да извърши чистка сред личната си стража от професионални войници. Той задържа няколко от тях с твърдението, че замисляли да го убият, и дори намекна, че Октавиан им бил платил. Възмутен, Октавиан излезе на рострите и пред огромна публика отрече обвиненията. Всеки, който го чу, му повярва напълно. Антоний се задоволи да прогони заподозрените. Не се осмели да ги екзекутира. Ако го беше сторил, без съмнение щеше да нанесе непоправима вреда на авторитета си както пред войската, така и пред цивилните. След речта на Октавиан пред него се яви нова група пратеници от легионите и ветераните, които му дадоха да разбере, че не ще позволят дори косъм да падне от главата на момчето. Антоний не проумяваше как Цезаровият наследник си е спечелил такава любов сред войската. Той се беше превърнал в нещо като талисман, почитан наравно с бойните орли.

— Не мога да повярвам! — възкликна той пред Фулвия, крачейки напред-назад като затворен в клетка звяр. — Той е... дете! Как го прави? Защото, кълна се, явно никой не го напътства!

— Ами Филип? — предположи тя.

Антоний се изсмя:

— Със сигурност не е той! Прекалено предпазлив е, това е семейна черта. Никой не го съветва, Фулвия, никой! Тази находчивост, тази дързост... просто са му вродени! Не разбирам как Цезар е видял тези качества в него!

— Ти тъпчеш на едно място, скъпи — рече убедено тя. — Ако останеш в Рим, ще вземеш да изколиш всички, от Цицерон до Октавиан, и това ще бъде краят ти. Най-добре иди да се биеш с Децим Брут в Италийска Галия. С победата срещу един от основните водачи на Освободителите бързо ще си възвърнеш авторитета. Жизненоважно е да спечелиш войската на своя страна, затова съсредоточи усилията си към това. Приеми факта, че не си роден за политик. Октавиан е такъв. Прибери ноктите си и остави Рим и сената на мира.

Шест дни преди октомврийските иди Марк Антоний и бременната Фулвия напуснаха Рим и заминаха за Брундизиум, където

трябваше да пристигнат четири от шестте опитни легиона от Македония.

Децим Брут се противопоставяше на нарежданията на сената и плебейското събрание, като твърдеше, че все още е законен управител на Италийска Галия, и продължаваше да набира войска. Преди да напусне Рим, Антоний даде нареждане на Децим Брут да напусне провинцията и обяви, че отива лично да поеме управлението. Ако Децим откажеше, Антоний щеше да има повод за война. А беше сигурен, че Децим няма никакво намерение да се подчини. Ако го стореше, това щеше да означава край на обществената му кариера и опасност от съд за измяна.

Октавиан също не спеше. В деня след заминаването на Антоний и той напусна Рим. Тръгна за Кампания. Там лагеруваха няколко легиона от Македония, а също и няколко хиляди ветерани и младежи, записали се в наборната кампания на Вентидий.

Октавиан взе Меценат, Салвидиен и Марк Агрипа, който наскоро се беше върнал с два фургона дървени трупи. Банкерът Гай Рабирий Постум също го придружи заедно с най-изтъкнатия гражданин на Велитра, Марк Миндий Марцел, много богат роднина на Октавиан.

Започнаха в Казилинум и Калация, две градчета покрай Латинския път в Северна Кампания. Всички войници там, ветерани или новобранци, веднага получиха по две хиляди сестерции и обещание за още по двайсет хиляди, ако се закълнат във вярност към наследника на Цезар. Само за четири дни Октавиан събра пет хиляди войници, готови да минат през огън и вода с него. Какво прекрасно нещо бе тази военна каса!

— Не мога да повярвам — рече той на Агрипа. — С нея мога да си наема цяла армия. Нямам нито опит, нито военен талант, за да се сражавам срещу Марк Антоний. Затова ще направя да изглежда така, сякаш се нуждая от *един* легион, за да се защитавам от него. Ето задача за Меценат и неговите агенти: ще разпространяват слуха, че наследникът на Цезар не желае да се сражава, а само да живее необезпокоявано.

В Брундизиум Антоний не се справяше добре. Когато предложи на мъжете от четирите пристигнали от Македония легиона по четири хиляди сестерции на човек, те му се изсмяха в лицето и заявиха, че младият Цезар дава повече. За Антоний това беше неочакван удар. Той нямаше никаква представа, че двете кохорти, все още под командването на Марк Копоний, са се сдушили с новодошлите и им разправят небивали истории за богатството на Цезаровия наследник.

— Този малък негодник! — изръмжа Антоний пред Фулвия. — Започна да купува войниците ми! Плаща им в брой, можеш ли да повярваш? Откъде взима тези пари? Едно ще ти кажа: той наистина е откраднал военната каса на Цезар!

— Не е задължително — отвърна разумно Фулвия. — Твоят куриер каза, че Рабирий Постум бил с него. Това означава, че има достъп до парите на Цезар, въпреки че завещанието не е влязло в сила.

— Е, аз умея да се справям с бунтовете — изръмжа Антоний. — И няма да съм милостив като Цезар!

— Марк, не прави нищо прибързано — призова го тя.

Той не я послуша. Порица Марсовия легион, изгони всеки десети от редиците им, а от изгонените езекутира всеки пети за неподчинение. Това не беше особено жестоко клане, но от двацет и петимата убити легионери никой не беше виновен за подбуждане на непокорство. Легионите се успокоиха, но Марк Антоний си спечели омразата на войниците.

Когато от Македония пристигна още един от опитните легиони, той изпрати Марсовия и още два покрай Адриатическото крайбрежие към Италийска Галия. С останалите два, единият, от които бе Пети легион на Цезар, тръгна към Кампания по Апиевия път с надеждата да хване Октавиан в подривна дейност сред консулските войски.

Сред легионерите обаче се носеха истории за дръзките постъпки на младия Цезар, а също и за удивителната му щедрост. Освен това те знаеха доста повече от Марк Антоний за дейността на младия Цезар. Известно им бе, че той не подрива консулските войски, а се е задоволил само с един легион от новобранци, за да се защитава. След действията на Антоний срещу Марсовия легион всички войници бяха на страната на младия Цезар. Затова се появиха нови неприятности. Антоний отново езекутира войници, ала не основните подбудители. Все пак мрачните погледи на войниците го наведоха на мисълта, че не

е разумно да продължава към Кампания. Той направи рязък завои и се насочи към Адриатика.

За Цицерон всичко това бе кошмар. А през октомври и ноември последваха такива събития, че направо му се зави свят. Октавиан бе невероятен! На тази възраст и без никакъв опит той готвеше война срещу Марк Антоний! В Рим се носеха слухове за приближаващ сблъсък: че Антоний бил тръгнал към града с два обучени легиона, че Октавиан се щурал безцелно из Кампания със своя легион от новобранци. Дали възнамеряваше да се срещне с Антоний в Кампания, или смяташе да тръгне към Рим? Цицерон се надяваше момчето да тръгне към Рим. Това беше хитър ход. Откъде Цицерон знаеше толкова много ли? Защото Октавиан постоянно му пишеше.

— О, Бруте, къде си? — скърбеше Цицерон. — Пропускаш златна възможност!

В Рим се чу и за някои обезпокоителни събития в Сирия. Донесе ги един роб на размирника Цецилий Бас, който още беше обсаден в Апамея. Робът бе дошъл с Брутовия съдружник Скапций и разказа новините на Сервилия, която пък веднага отиде при Долабела. Сега в Сирия имало шест легиона, всичките съсредоточени около Апамея. Първо, легионите там, както и четирите останали в Александрия недоволствали. И второ, още по-удивително, войниците очаквали *Касий* да отиде като нов управител на Сирия! Ако се вярва на Басовия роб, и десетте легиона искаха Касий.

Долабела изпадна в паника. За един ден си събра багажа и тръгна за Сирия, като остави Рим на грижите на градския претор Гай Антоний. Дори не уведоми Марк Антоний и сената, че заминава. Касий явно действаше тайно сред легионите, така че трябваше да стигне в Сирия преди него. Сервилия го уверяваше, че греша, че Касий няма никакво желание да завзема незаконно властта в Сирия, но Долабела не желаше да я чуе. Изпрати легата си Авъл Апиен с отделен кораб за Александрия със заповед да вземе четирите легиона и да ги закара в Сирия. Самият той отплава от Анкона за Западна

Македония. По това време на годината имаше много бури, затова смяташе да пътува по суша.

Цицерон знаеше не по-зле от Сервилия, че Касий няма никакво намерение да ходи в Сирия, но през ноември вниманието му бе привлечено от тревожните събития в Кампания. Писмата на Октавиан ясно говореха, че момчето наистина е решило да отиде в Рим. Той постоянно молеше Цицерон да остане в града. Нуждаеше се от подкрепата му в сената. Искаше да измести законно Антоний от властта и затова умоляваше великия адвокат да осигури свикването на заседание извън Сервиевите стени, за да можел да говори срещу Антоний.

— Не се доверявам на преценката му и наистина не знам какво може да постигне — сподели Цицерон пред Сервилия, толкова отчаян, че бе принуден да довери тревогите си на една жена. — Брут не можеше да намери по-неподходящ момент да отиде в Гърция. Трябва да е тук и да защитава себе си и останалите Освободители. Всъщност, ако беше тук, можеше да използва случая, за да настрои сената срещу Антоний и Октавиан и да възстанови републиката.

Сервилия го изгледа насмешливо. Тя не беше в настроение, защото тази змия Порция се бе върнала и сега бе по-луда от всякога.

— Скъпи ми приятелю — рече отегчено тя, — Брут не мисли нито за себе си, нито за Рим. Водеше се по ума на Катон, а той е мъртъв вече повече от две години. Примири се с мисълта, че Антоний стигна твърде далеч и на Рим му е омръзнало от него. Той не притежава Цезаровия интелект и далновидността му. Той е глупав и жесток. Колкото до Октавиан, той е едно нищо. Хитър е, признавам, но не може да стъпи и на малкия пръст на Цезар. Прилича ми на младия Помпей Велики, има прекалено развинтена фантазия.

— Младият Помпей Велики подмами Сула да го признае за равен и стана първи мъж на Рим — възрази мрачно Цицерон. — Като се замислиш, Цезар се появи твърде късно. Преди Галия не беше извършил нищо забележително.

— Цезар — тросна се Сервилия — беше конституционалист! Вършеше всичко според закона, всяко нещо с времето си. Действаше

противоконституционно само когато не му оставаше друг изход. Не беше чак такъв патриот, че да си сложи сам главата в торбата.

— Добре, добре, да не спорим за мъртвите, Сервилия. Наследникът му е жив и аз изобщо не мога да го разбера. Подозирам, че това важи за всички, дори за Филип.

— Мистериозното хлапе усилено организира войската си в Кампания — рече Сервилия.

— И е взел за помощници други хлапета. Кой е чувал за Марк Агрипа и Гай Меценат? — Цицерон се подсмихна. — В много отношения тримата ми приличат на недодялани селянчета. Октавиан сериозно си мисли, че сенатът ще се събере по негово нареждане, ако дойде пред Рим с войска, колкото и да му повтарям в писмата си, че това не може да стане в отсъствието на консул.

— Признавам, че горя от любопитство да видя този наследник на Цезар.

— Между другото, чула ли си... о, със сигурност трябва да си чула, след като дъщеря ти е жена на върховния жрец... че бедната Калпурния си купила малка къща в подножието на Квиринала и живеела там заедно с вдовицата на Катон?

— Естествено, че съм чула — рече Сервилия и приглади прошарената си коса с изящната си ръка. — Цезар я остави добре осигурена и Пизон не може да я убеди да се омъжи отново. Затова той... или по-скоро съпругата му, си изми ръцете и я остави на мира. Колкото до Марция, тя е поредната вярна до гроб вдовица, досущ като Корнелия, майката на братята Гракхи.

— А на теб ти се падна Порция.

— Не за дълго — отвърна тайнствено Сервилия.

Когато научи, че Антоний си е променил решението да минава за Рим през Кампания и е тръгнал след другите си три легиона покрай Адриатика към Децим Брут в Италийска Галия, Октавиан реши да отиде в Рим. Макар че всички, от Филип до Цицерон, го смятаха за вятърничав младеж без никаква представа за реалността, той много добре съзнаваше колко опасна е тази алтернатива. Не хранеше никакви илюзии, нито имаше никакви очаквания за изхода от това начинание. Ала след дълги размишления бе стигнал до извода, че най-голямата

грешка ще е, ако бездейства. Ако остане в Кампания, докато Марк Антоний продължава похода си от другата страна на Апенините, войската и управниците щяха да сметнат, че само говори. Той винаги взимаше пример от Цезар, а Цезар предприемаше най-дръзките стъпки. Последното, което искаше, бе битка, защото знаеше, че няма нито нужния опит, нито достатъчно войска. Ако отиде в Рим обаче, щеше да покаже на Антоний, че не се е отказал от играта, и да го принуди да се съобразява с него.

Така, без да срещне някаква съпротива, той тръгна по Латинския път, заобиколи Сервиевите стени и разположи петте си хиляди войници на лагер на Марсово поле. Сетне нахлу с две кохорти в Рим и без бой окупира Римския форум.

Беше посрещнат от народния трибун Тиберий Канунций, който приветства този нов патриций от името на плебса и го покани да се качи на рострата, за да говори пред народа.

— Ами сенатът? — попита Октавиан.

Канунций презрително изсумтя:

— Избягаха, Цезаре, до последния човек, включително проконсулите и висшите магистрати.

— Значи не мога да искам законно сваляне на Антоний.

— Прекалено много се страхуват от него, за да го направят.

След като накара Меценат да свика агентите си и да ги изпрати да съберат достойна аудитория, Октавиан се прибра вкъщи и сложи тогата и обувките си с високи подметки. Сетне се върна на Форума и завари там около хиляда редовни посетители на това място. Качи се на рострата и изнесе реч, която изненада приятно слушателите му — изящна, ясна, подредена, майсторски представена; изобщо истински балсам за ухото. Започна с хвалебствия за Цезар, обясни как всичките му дела са били извършени в името на Рим.

— Защото кой е най-великият римлянин, ако не този, който е направил най-много за величието на Рим? До убийството си остана най-верният слуга на този град. Той обогатяваше гражданите, разширяваше империята и беше самото олицетворение на Рим!

Когато бурните овации позагългнаха, Октавиан заговори за Освободителите и поиска възмездие за тези долни нищожества, преследващи само собствените си интереси и нехаещи за добруването на страната. С достойни за Цицерон изразни средства разказа за всеки

от тях поотделно, като започна с позорното бягство на Брут при Фарсал. Говори за неблагодарността на Децим Брут и Гай Требоний, които дължаха всичко на Цезар. Описа как Минуций Базил изтезва робите си. Разказа как лично е видял главата на Гней Помпей, отрязана от Цезений Лентон. Никой от двайсет и тримата убийци не беше пропуснат.

Сетне попита тълпата защо Марк Антоний, братовчедът на Цезар, така толерира и подкрепя Освободителите. Ами че той лично бе видял как Марк Антоний си шушука съзаклятнически с Требоний и Децим Брут в Нарбон. Не беше ли разговарял Антоний именно с Требоний, докато останалите бяха убивали Цезар в Помпеевата курия? Не беше ли убил Антоний стотици невъоръжени римски граждани на Форума? Не хвърляше ли римски граждани от Тарпейската скала без съд и присъда? Не злоупотребяваше ли с властта си, като продаваше всичко — от римско гражданство до права за събиране на данъци?

— Ала аз започвам да ви отегчавам — заключи той. — Искам само да ви кажа, че *аз съм Цезар!* И възнамерявам да спечеля общественото положение и законните длъжности, които имаше моят обичан баща! Моят обичан баща, който сега е бог! Ако не ми вярвате, вижте мястото, където беше изгорен. Дори Публий Долабела призна това, като върна олтара и колоната! Цезаровата звезда в небето бе красноречива! Цезар е бог и аз съм негов син! Аз съм син на бога и ще постигна всичко, което олицетворяваше името Цезар!

Той си пое дълбоко дъх и сред бурни ръкопляскания се приближи до олтара на Цезар, загърна глава с единия край на тогата си и започна да се моли на баща си.

Това бе запомнящо се зрелище и войниците, които беше взел в града, никога нямаше да го забравят. По-късно нямаше да пропуснат да разкажат за събитието на всеки легионер, когото срещнат.

Това бе на десетия ден на ноември. След два дни се чу, че Марк Антоний приближавал Рим по Валериевия път с Легиона на чучулигите. Установи се на лагер в Тибур, недалеч от столицата. Когато чуха, че Антоний има само един легион, войниците на Октавиан с надежда зачакаха битка.

Тя не се състоя. Октавиан се върна на Марсово поле, обясни, че не желае да се бие срещу свои сънародници, вдигна лагера и поведе войската си на север по Касиевия път. Стигна Арециум, откъдето беше Гай Меценат, и зачака.

Антоний поиска сенатът да се събере. Смяташе да обяви Октавиан за *хостис* — държавен враг, лишен от гражданство, който можеше да бъде убит без съд. Сенатът обаче не се събра. Една ужасяваща вест накара Антоний да напусне града. Марсовият легион се беше обявил на страната на Октавиан, бе напуснал Адриатическото крайбрежие и приближаваше Рим по Валериевия път, тъй като войниците мислеха, че младият Цезар е все още там.

Понеже тръгна толкова бързо, че не взе никаква войска, когато се срещна с размирниците, Антоний не беше в положение да ги наказва като в Брундизиум. Наложил се да използва ораторските си способности, за да ги вразуми. Ала напразно. Войниците го прекъснаха грубо и му дадоха да разбере, че възнамеряват да се сражават за Октавиан. Когато им предложи по две хиляди сестерции, те отказаха. Затова се задоволи да им обясни, че не са достойни да носят името легионери, сетне се върна в Рим. Марсовият легион продължи за Арециум, за да се присъедини към Октавиан. Другото, което Антоний научи от тази среща, бе, че нито един войник от страната на Октавиан или от негова не възнамеряваше да се бие срещу сънародниците си. Подлата малка змия вече открито се наричаше „Син на бога“ и си стоеше спокойно в Арециум.

Щом се върна в Рим, Антоний отново предприе незаконни действия: събра сената на нощно заседание в храма на Юпитер на Капитолия. На сената бе забранено да се събира след залез, но въпреки това заседанието се проведе. Антоний забрани на народните трибуни Тиберий Кануций, Луций Касий и Децим Карфулен да присъстват и пак предложи Октавиан да бъде обявен за *хостис*. Ала преди да призове сенаторите да гласуват, пристигна нова ужасяваща новина. Четвърти легион също беше застанал на страната на Октавиан, а заедно с него и квесторът Луций Егнатулей. За втори път се наложи да отложи гласуването за обявяване на Октавиан извън закона. Освен това получи бележка от народния трибун Тиберий Кануций, който го

уведомяваше, че с огромно удоволствие ще използва правото си на вето срещу такъв законопроект, ако бъде представен в Плебейското събрание за ратификация.

И така, докато Четвърти легион отиваше към Арециум при Октавиан, заседанието на сената продължи с обсъждане на несъществени въпроси. Антоний похвали Лепид за споразумението, което бе постигнал със Секст Помпей в Близка Испания, сетне отне Крит от Брут и Киренайка от Касий. Бившата си провинция Македония (сега лишена от повечето си войски) даде на брат си Гай Антоний, тогава все още квестор.

Най-лошото бе, че Фулвия не можеше да го съветва. Беше започнала да ражда, докато той говореше пред сената, и за пръв път след толкова много деца изпита трудности. След раждането на втория Антониев син Фулвия се разболя. Той реши да нарече момчето Юл, което беше плесница за Октавиан, защото наблягаше на Юлиевата кръв, течаща във вените на Антониите. Юл бил син на Еней, основал Алба Лонга и дал началото на римляните... и на Юлиевия род.

Страхливите му слуги го бяха изоставили на братята му, от които не можеше да получи ни помощ, ни утеха.

Положението бе толкова сложно, че Антоний вече не беше в състояние да се справи, особено сега, след като този малодушник Долабела бе дезертирал в Сирия. В крайна сметка реши, че не му остава друго, освен да нахлуе в Италийска Галия и да изхвърли Децим Брут, който не се беше подчинил на заповедта му да се махне от провинцията. Това го съветваше и Фулвия, а тя рядко грешеше. Октавиан щеше да почака, докато смачка Децим. Дойде му наум, че така ще вземе и легионите на Децим Брут, които не изпитваха топли чувства към наследника на Цезар. Време бе да действа!

Антоний не беше достатъчно мъдър и търпелив, за да се държи както трябва с Октавиан — да го приветства и да опознае слабостите му. Отнасяше се високомерно към момчето, което на двайсет и третия ден на септември навърши деветнайсет. Затова сега имаше опасен и непредвидим враг. Най-доброто, което роди главата му, преди да замине за Италийска Галия, бе да издаде серия едикти, обявяващи Октавиановата войска за лична, тоест изменническа. Предпочете да я нарече Спартаковска, не Катилинина, за да осмее хората на Октавиан като недостойни роби. Едиктите му съдържаха и груби обвинения за

хомосексуалните влечения на Октавиан, за лакомията на втория му баща, за порочността на майка му, за репутацията на лека жена на сестра му и за това, че истинският му баща бил неудачник. Римските граждани приеха тези писания с насмешка, но Антоний не беше в града, за да види реакцията им. Вече бе потеглил на север.

След заминаването на Антоний Цицерон започна втората си атака срещу него. Не можеше да се нарече реч, защото той не я произнесе, а само я публикува. Тя обаче отговаряше на всички обвинения срещу Октавиан и съдържаше пикантни подробности за старшия консул. Разказваше за любимците на Антоний: прочути гладиатори като Мустела и Тирон, бивши роби като Формион и Гнатон, актриси курви като Китерида, артисти като Хипий, мимове като Сергей и комарджии като Лициний Дентикул. Цицерон правеше сериозни намеци, че Антоний е участвал в заговора срещу Цезар и оттам идваше нежеланието му да преследва убийците. Обвиняваше го, че е откраднал военната каса на Цезар, а също седемстотин милиона сестерции от храма на Опис и изтъкваше, че тези пари са отишли за погасяване на дълговете му. Сетне даваше подробности за завещанията на хора, които са оставили цялото си богатство на Антоний, и му връщаше за намека за хомосексуалността на Октавиан, като даваше подробности за дългогодишното приятелство на Антоний с Гай Курион, един от бившите съпрузи на жена му. Сетне надълго и нашироко описваше харемите с любовници, колесниците, теглени от лъвове, повръщането на рострите и на други обществени места. Това четиво бе истински празник за жителите на Рим.

В отсъствието на Антоний (той обсаждаше град Мутина, където се беше укрепил Децим Брут) и Октавиан Рим най-после принадлежеше на Цицерон. И адвокатът не спираше да бълва диатриби срещу Антоний, коя от коя по-дръзки. В тях имаше добри думи за Октавиан — ако младежът не бил дошъл с войските си в Рим, Антоний щял да избие всички бивши консули и да установи абсолютна власт. Затова Рим бе задължен на Октавиан. Типично за цялата Цицеронова реторика, фактите бяха изкривени в услуга на целите му, а истината бе твърде относително понятие.

Влиянието на Катоновите привърженици и Освободителите се беше загубило напълно и сега сенатът се делеше на две нови фракции — поддръжници на Антоний и на Октавиан. И то въпреки че първият беше главен консул, а вторият дори не бе сенатор. Не беше лесно да си неутрален и дори Филип и Луций Пизон започваха да го осъзнават. Естествено, вниманието на Рим бе насочено преди всичко към Италийска Галия, където започваше тежка зима. Затова до пролетта не се очакваха сериозни военни действия.

В края на декември Октавиан остави трите си легиона около Арециум и се върна в Рим, където семейството му го посрещна с радост. Филип, който упорито отказваше да се обяви официално на страната на Октавиан, не беше толкова сдържан въкъщи. Той прекарваше часове с втория си син и не спираше да го предупреждава да внимава, да не започва война срещу Антоний, да не настоява да го наричат Цезар или... о, ужас!... Божи син. Съпругът на Октавия, Марцел Малкия, бе стигнал до извода, че Октавиан е сериозна политическа сила и няма нужда да чака да навлезе в зряла възраст, за да заема висши държавни постове. Двамата племенници на Цезар, Квинт Педий и Луций Пинарий се обявиха твърдо на страната на Октавиан. В рода му имаше още трима мъже, защото преди Ация баща му бе имал друга съпруга и дъщеря, носеща също името Октавия. Тази по-голяма Октавия се беше омъжила за някой си Секст Апулей и имаше двама сина в юношеска възраст — Секст Младши и Марк. Апулеите също започнаха да душат около деветнайсетгодишния младеж, станал внезапно глава на рода.

Луций Корнелий Балб Стари и Гай Рабирий Постум първи от Цезаровите банкери заеха страната на Октавиан, но до края на годината към тях се присъединиха и Балб Млади, Гай Опий (който бе убеден, че Октавиан е откраднал военната каса на Цезар) и най-старият приятел на Цезар, плутократът Гай Маций. А също роднината на истинския му баща — Марк Миндий Марцел. Дори предпазливият Тит Атик приемаше Октавиан много сериозно и предупреждаваше колегите си да внимават с наследника на Цезар.

— Най-напред трябва да вляза в сената — обяви Октавиан пред Агрипа, Меценат и Салвидиен. — Дотогава се налага да действам като частно лице.

— Възможно ли е? — попита несигурно Агрипа.

Агрипа се забавляваше страшно, защото войската бе поверена на него и Салвидиен, той установи, че по способности не отстъпва на по-възрастния бивш младши легат. Войниците от Четвърта и Марсовия легион много го харесваха.

— О, и още как — отвърна Меценат. — Ще поискаме помощ от Тиберий Кануций, въпреки че мандатът му като народен трибун изтече. Можем да си купим и още един-двама. Освен това, Цезаре, ще се наложи да подработиш новите консули в момента, в който встъпят в длъжност. Хирций и Панза са хора на Цезар, не на Антоний. Когато той престане да бъде консул, те ще наберат смелост. Сенатът потвърди избора им и отне Македония от Гай Антоний. Всичко е в твоя полза, Цезаре.

— Да изчакаме да видим какъв късмет ще ни донесе новата година — усмихна се Октавиан по Цезаровски. — Аз имам Цезаровия късмет и няма да се проваля. Очаква ме само възход.

Когато стигна Атина в края на секстил, Брут най-после намери признание за убийството на Цезар. Тиранията беше болна тема за гърците и затова те много го уважаваха. Научи, че на двамата с Касий вече се правят статуи. Те щяха да бъдат издигнати наред с другите редом с други двама убийци на тирани — Аристоклейтон и Хармодий.

Със себе си Брут водеше трима домашни философи: Стратон Епирски, Статил и известния привърженик на академизма Публий Волумний. Четиримата влязоха в атинския интелектуален живот, прекарваха времето си в обсъждане на една или друга тема и в слушане на съжденията на велики философи като Теомнест и Кратип.

Това много озадачи атиняните. Убиецът на тиранина се държеше като всеки римлянин с някакви претенции за интелигентност — посещаваше театри, библиотеки и лекции. Атина очакваше от Брут да вдигне Изтока на въстание срещу римското владичество. А вместо това — нищо!

След месец Касий също пристигна в Атина и двамата се настаниха в голяма къща. Почти нищо от огромното богатство на Брут не беше останало в Рим или Италия. Той го носеше със себе си, а Скапций управляваше финансите му не по-зле от Мациний. Дори се справяше по-добре. Затова те не изпитваха недостиг на средства и тримата домашни философи живееха охолно. За Статил, който беше преди това с Катон, тази промяна бе добре дошла.

— Веднага иди да видиш статуите на агората — възкликна Брут още щом зърна Касий на вратата. — О, впечатлен съм! Каква изящна изработка! Изобразили са ме като бог. Не, не, не страдам от комплексите на Цезар, но гръцките скулптори са ненадминати.

Когато видя статуите, Касий буквално падна от смях. Наложил се да се премести на място, откъдето да не ги вижда, за да престане. И двете скулптури бяха в пълен ръст и чисто голи. Отпуснатият Брут изглеждаше като олимпийски боксьор, с релефни мускули и подобаващо големи полови органи. Нищо чудно, че се възхищаваше от образа си! Колкото до собствената му статуя... е, тя може би бе също толкова надарена и мускулиста като оригинала... ала да стои чисто гол на показ пред знаменитата с хомосексуалните си нрави Атина му се струваше ужасно смешно. Брут се прибра вкъщи, без да продума.

Един ден в компанията на Брут показа на Касий, че шурейт му е доволен от живота на богат римлянин в културната столица на света. Касий обаче копнееше за действие. Новината, съобщена му от Сервилия, че Сирия го очаква като управител, го улесни във вземането на решение — той щеше да управлява Сирия.

— Ако ти е останал малко здрав разум — рече на Брут, — ще отидеш в Македония и ще се обявиш за управител, *преди* Антоний да е изтеглил всички легиони. Ако спечелиш войската, ще бъдеш в безопасност. Пиши на Квинт Хортензий в Тесалоника и го питай какво е положението.

Преди обаче Брут да успее да му пише, Квинт Хортензий му изпрати писмо, с което го канеше да поеме властта в Македония. Антоний и Долабела не били истински консули, а грабители. Насърчен от Касий, Брут писа на Хортензий, че приема и ще отиде в Тесалоника с двама надеждни млади мъже, които да му служат като легати — Цицероновия син Марк и малкия син на Бибул, Луций.

След нундина Касий отплава за провинция Азия. Брут остана да се чуди дали да изпълни онова, което смяташе за свое задължение, а именно да отиде като управител в Македония, или да остане в Атина, където го теглеше сърцето. Затова не побърза да замине на север, както би трябвало да стори, особено след като чу за преминаването на Долабела през провинцията на път за Сирия.

И, разбира се, трябваше да напише няколко писма от Атина, преди да замине. Съжителството на Сервилия и Порция го тревожеше най-много. Затова писа на майка си, като я предупреди, че сега по-трудно ще контактуват, но когато може, ще изпраща Скапций. Писмото до Порция бе доста по-трудно. Единственото, което можеше да я посъветва, беше да се опита да се спогоди със свекърва си. Писа ѝ също колко я обича и как копнее за нея. За своята огнена жена.

Така Брут пристигна в Тесалоника, столицата на Македония, едва към края на ноември. Хортензий го посрещна възторжено и му обеща, че провинцията ще застане зад него. Той обаче се колебаеше. Правилно ли бе да заеме мястото на Хортензий преди Нова година? Тогаваше изтичаше мандатът на сегашния управител и ако го измести преждевременно, рискуваше сенатът да изпрати войска, за да свали самозванеца. Четири от опитните легиони на Антоний се бяха изтеглили, но останалите два явно щяха да останат в Дирахиум. Брут продължи да протака и още един опитен легион замина за Италия.

Най-удивителната новина от Италия бе тази за влизането на Октавиан в Рим с войската си. Брут остана озадачен. Какъв беше този младеж? Как бе успял да излъже такъв опасен звяр като Марк Антоний? Нима всички Цезари бяха омесени от едно тесто? Накрая той реши, че Октавиан не е сериозен противник и че ще бъде отстранен до Нова година.

Изостанал доста от събитията, Публий Ватиний, управителят на Илирия, стоеше в Салона с два легиона и чакаше вести от Антоний, с когото трябваше да настъпят към Данубиус. В края на ноември най-сетне получи писмо от Антоний със заповед да тръгне на юг и да помогне на Гай Антоний да подчини Западна Македония. Без да подозира колко е спаднала популярността на Антоний, Ватиний се

подчини, разтревожен от новината, че Брут възнамерява да узурпира властта в Македония, а Касий — в Сирия.

Така в края на декември Ватиний окупира Дирахиум. Настъплението му бе затруднено от обилните снегове, тъй като тази година зимата дойде рано и се оказа особено сурова. Там завари само два легиона — един опитен и един от новобранци, — но Дирахиум поне беше удобна база. Той зачака Гай Антоний, законния управител на Македония (доколкото му беше известно).

Брут още чакаше новини от Рим. В средата на декември най-после ги получи от Скапций. Октавиан се беше установил в Арециум и в Италия ставаше нещо странно. Два от легионите на Антоний се бяха присъединили към Цезаровия наследник, ала никой не желаше да се сражава — нито Антониевите войници срещу Октавиан, нито Октавиановите срещу Антоний. Цезаровият наследник сега се наричал направо Цезар и много приличал на мъртвия диктатор. След провала на двата му опита да обяви момчето за обществен враг Антоний бе заминал за Италийска Галия, за да обсади Мутина, където се беше укрепил Децим Брут. Колко странно!

Освен това Брут научи, че сенатът го е лишил от Крит, а Касий — от Киренайка. Не бяха обявени за обществени врагове, но Македония бе дадена на Гай Антоний и Ватиний беше получил заповеди да му помогне.

Според Сервилия и Вация Изаурик плановете на Антоний били грандиозни. Той имаше неограничена командна власт в Италийска Галия за пет години и възнамеряваше да смачка Децим Брут, а след това да се установи с най-добрите римски легиони на север от Италия. Всички западни провинции, управлявани от Планк, Лепид и Полион, а също Илирия и Македония, под властта на Ватиний и Гай Антоний, щяха да му осигурят гърба. Той бе решен да управлява Рим, но присъствието на Октавиан вероятно щеше да го принуди да изчака пет години.

Най-накрая Брут пристъпи към действие. Остави Хортензий в Тесалоника и тръгна на поход по Игнациевия път с един легион и няколко кохорти от ветераните на Помпей Велики, които се бяха установили около столицата. Младият Марк Цицерон и Луций Бибул го придружиха; а също и домашните му философи.

Времето беше ужасно. Брут напредваше мъчително бавно. Движеше се със скоростта на охлюв и в края на годината още бе в планините Кандавия.

Касий пристигна в Смирна в провинция Азия в началото на ноември и завари Гай Требоний като действащ управител. При него бе един друг от убийците, Касий Пармски, който беше негов легат.

— Няма да крия от вас — рече Касий. — Възнамерявам да изгоня Долабела от Сирия и да взема провинцията в свои ръце.

— Браво — похвали го Требоний. — Имаш ли пари?

— Нито сестерция — призна Касий.

— Тогава аз ще сложа началото на военната ти каса. Нещо повече. Ще ти отпусна малка флотилия от бойни галери и ще ти дам двама способни легати: Секстилий Руф и Патиск. И двамата са добри адмирали.

— Аз също съм добър адмирал — вметна Касий Пармски. — Ако искаш, и аз ще дойда.

— Можеш ли да се разделиш с *трима* способни мъже? — попита Касий.

— Да — отвърна Требоний. — Провинция Азия е толкова спокойна, че чак е скучна. Малко разнообразие ще им се отрази добре.

— Нося обезпокоителни вести, Требоний. Долабела е тръгнал за Сирия по суша, така че скоро може и да го видиш.

Требоний вдигна рамене:

— Нека дойде. Той няма никаква власт в моята провинция.

— Тъй като бързам, ще съм ти много задължен за тази флотилия.

Бойните галери дойдоха в края на ноември. Касий отплава с тримата адмирали, решен да си набави още кораби по пътя. С него тръгна и един негов братовчед, един от многото Луции Касии, и един центурион на име Фабий. Гай Касий не се нуждаеше от философи!

На Родос нямаше късмет. Верен на политиката си, градът отказа да даде каквито и да било пари и кораби с обяснението, че не желае да се меси във вътрешните борби на Рим.

— Един ден — рече любезно той на етнарха и коменданта на пристанището — ще си платите за това. Гай Касий е опасен враг и не прощава обиди.

В Тарс го посрещнаха по същия начин и той изрече същите думи. Сетне отплава за Северна Сирия, но прояви достатъчно съобразителност да не минава през места, където би могъл да се натъкне на някоя флотилия на Долабела.

Цецилий Бас стоеше укрепен в Апамея, но убиецът Луций Стай Мурк беше в Антиохия с шестте размирни легиона. Мурк с радост ги прехвърли на Касий, толкова желаниа от тях управител.

„Чувствам се у дома — писа Касий в едно писмо до Сервилия, с която най-много обичаше да си кореспондира. — Сърцето ми винаги ще ме връща в Сирия.“

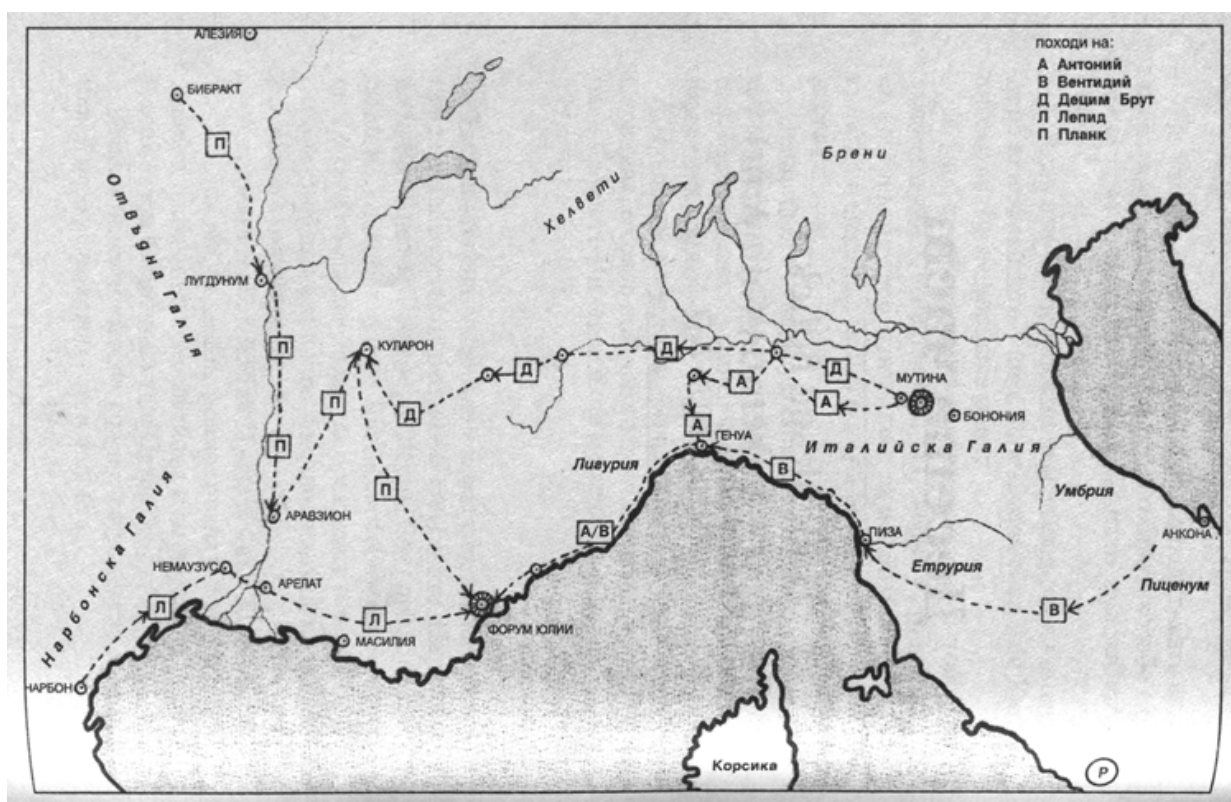
Така постепенно назряваше нова гражданска война. Сега всичко зависеше от решенията на сената. На този етап нито Брут, нито Касий, нито Децим Брут представляваха сериозна опасност за Рим. Двама способни консули и един силен сенат можеха лесно да прекъснат в зародиш тези стремежи за власт, а и никой не заплашваше пряко управлението в столицата.

Ала имаха ли Гай Вибий Панза и Авъл Хирций достатъчно влияние, за да контролират сената? Или Марк Антоний и съюзниците му на запад и на изток? Или Брут и Касий? Или наследникът на Цезар?

В края на тази ужасна година на убийства и раздори никой не знаеше какво готви съдбата.

10

НАВСЯКЪДЕ ВОЙСКИ (ЯНУАРИ — СЕКСТИЛ (АВГУСТ) 43 Г. ПР.ХР.)

Точно двајсет години след забележителното си консулство, по време на което (както той не спираше да повтаря) бе спасил страната си, Марк Тулий Цицерон отново се оказа в центъра на събитията. Страхът за собствения му живот го беше карал да мълчи неведнъж в хода на тези двајсет години и единственият път, когато отчаяно се бе опитал да спаси републиката (като почти успя да разубеди Помпей Велики да не започва гражданската война), беше завършил с провал. Сега обаче в отсъствието на Марк Антоний той не виждаше нито един

мъж, който да е в състояние да му се противопостави. Най-после в Рим щеше да управлява не грубата сила, а словото.

Въпреки омразата и постоянното си противопоставяне Цицерон винаги бе чувствал, че Цезар е като феникс — способен да се въздигне от пепелта. Онази опашата звезда, изгряла над Рим, бе показала, че той никога няма да си отиде. В момента обаче беше по-добре да работи срещу Антоний. Той даваше много гориво за огъня на обвиненията му — с грубостта, невъздържаността, жестокостта, липсата на разум. Така, упоен от мощта на собственото си красноречие, Цицерон се зае да унищожи Антоний, да го стъпче в калта и да не му даде шанс да се изправи.

Мечтаеше за възстановяването на републиката в стария ѝ вид, управлявана от мъже, които уважават демократичните институции, смели защитници на *мос майорум*. Трябваше само да убеди сената и народа на Рим, че Освободителите са истинските герои, че Марк Брут, Гай Касий и Децим Брут (обявени от тримата Антонии за най-страшните врагове на държавата) защитават справедливата кауза. Че Антоний е истинският враг. В това просто уравнение Цицерон някак си пропускаше да включи Октавиан. Причината бе ясна: Октавиан, едно деветнайсетгодишно момче, беше слаба фигура в играта и подмамен от собствените си илюзии, щеше да се самоунищожи.

Когато Гай Вибий Панза и Авъл Хирций поеха консулството на Нова година, положението на Марк Антоний се промени. Също като други преди него, той не си беше направил труда да получи провинцията и империума си от конституционно избрания орган, имащ право да му ги даде — сената. Беше си ги осигурил чрез плебса в неговото трибално събрание. Така решението не носеше одобрението на целия народ, защото във взимането му не бе участвал патрициатът. За разлика от другите събрания и сената Плебейското събрание не спазваше задължителните религиозни ритуали при всяко заседание — не се казваха никакви молитви, не се разгадаваха знаците на съдбата. Доста слаб аргумент, след като мъже като Помпей Велики, Цезар и Марк Крас бяха получили провинциите и империума си от плебса, но въпреки това Цицерон се хвана за него.

От втория ден на септември до Нова година той бе говорил четири пъти срещу Антоний и ефектът вече се забелязваше. Приближените на Антоний в сената започнаха да се колебаят, защото

поведението на покровителя им утежняваше и тяхното положение. Макар и неподкрепени с никакви доказателства, намеците за участие на Антоний в заговора на Освободителите бяха достатъчни да накърнят репутацията му, а грубото отношение към Цезаровия наследник затрудняваше привържениците му, защото те бяха назначени от бившия диктатор. Антоний бе узурпирал властта като наследник на Цезар, макар че името му не се споменаваше в завещанието. Като зрял мъж той изглеждаше естествен приемник на безбройните Цезарови клиенти и се беше срещал вече с мнозина от тях, за да се увери в подкрепата им. Ала сега истинският наследник на Цезар ги привличаше на своя страна. Цицерон възнамеряваше да помогне на Октавиан, като накара мнозинството от сенаторите да се откажат от подкрепата си за Антоний — поне засега можеше да му направи тази услуга. След като отблъсне сенаторите от Антоний, той възнамеряваше постепенно да ги накара да изоставят Октавиан и да застанат на страната на Освободителите. За тази цел трябваше да убеди всички, че самият Октавиан предпочита Освободителите пред Антоний. В това отношение много му помагаше фактът, че момчето не беше член на сената. Така Октавиан не можеше да опровергае онова, което му приписваше Цицерон.

Великият адвокат пое този курс на действие на едно заседание в края на декември. Срещу Антоний назряваше сериозно недоволство и той не можеше да се защити, защото не беше в Рим. Така двамата с Октавиан се озоваха в сходна позиция — оставени на милостта на главния сенатски тактик.

Цицерон имаше силен съюзник в лицето на Вация Изаурик, който обвиняваше Антоний за самоубийството на баща си и че е участвал в заговора срещу Цезар. Влиянието на Вация бе огромно, включително сред задните редове, защото двамата с Гней Домиций Калвин бяха от най-близките поддръжници на Цезар.

Сетне, на втория ден на януари, Цицерон се зае така да очерни Антоний, че сенатът да обяви Децим Брут за законен управител на Италийска Галия, а Антоний — за *хостис*, обществен враг. След речите на Цицерон и Вация Изаурик сенаторите бяха разделени. Всеки искаше да запази малкото си власт, а заемането на погрешна позиция бе опасно.

Беше ли дошло времето? Бяха ли готови? Сега ли бе моментът да подложи на гласуване обявяването на Марк Антоний за враг на римския

сенат и народ? След края на дебата отговорът се четеше по лицата на педариите на задните редове. Те щяха да гласуват срещу Антоний.

Цицерон и Вация Изаурик обаче не бяха взели предвид правото на консулите да поканят и други сенатори за изказване преди гласуването. Старшият консул Гай Вибий Панза държеше фасциите за януари и председателстваше заседанието. Той бе женен за дъщерята на Гай Фуфий Кален, който пък поддържаше безрезервно Антоний.

— Каня Квинт Фуфий Кален, за да чуем и неговото мнение — обяви Панза.

С това задълженията към тъста му бяха изпълнени.

— Предлагам — заговори Кален, — преди да гласуваме предложението на Марк Цицерон, сенатът да изпрати делегация до Марк Антоний. Членовете ѝ ще наредят на Антоний да вдигне обсадата на Мутина и да се подчини на сената и народа на Рим.

— Право е, право е! — обади се Луций Пизон, както винаги неутрален.

Педариите се размърдаха, започнаха да се усмихват. Най-после имаха възможност да се измъкнат!

— Лудост е да се изпраща делегация до човек, когото сенатът е обявил извън закона само преди дванайсет дни! — изрева Цицерон.

— Това не е точно, Марк Цицероне — поправи го Кален. — Сенатът *обсъждаше* дали да го обяви извън закона, но не стигна до решение. Иначе защо е днешното обсъждане?

— Това са подробности! — възрази Цицерон. — Нима на онова заседание не обявихме Децим Брут за законен управител на Италийска Галия?

Така той започна нова пламенна реч срещу Марк Антоний: как прокарвал неконституционни закони, как окупираше Форума с войски, как подправял държавни документи, как злоупотребявал с обществени средства, как продавал царства, гражданство и данъчни облекчения, как подкупвал съдилищата, как вкарвал банди в Храма на съгласието, как избивал центуриони и войници в Брундизиум и заплашвал да убие всеки, който му се противопостави.

— Изпращането на делегация само ще отложи неизбежната война и ще смекчи нарастващото недоволство в Рим! Предлагам сенатът да обяви извънредно положение! Съдилищата и останалите държавни институции да прекратят работа! Цивилните граждани да грабнат

оръжие! Незабавно да започне събиране на войски из цяла Италия! На консулите да бъде дадена абсолютна власт за управление на държавата!

Цицерон замълча. Напълно съзнаваше, че речта му тласка Рим към поредната гражданска война. О, как всичко се повтаряше! Все едно преживяваше отново собственото си консулство, когато бе говорил по същия начин срещу Катилина!

— Предлагам още — продължи той, когато шумът поутихна — Децим Брут да получи официална благодарност за упоритата си борба, а Марк Лепид — за постигнатия мир със Секст Помпей. Дори смятам, че на рострите трябва да се издигне позлатена статуя на Лепид, защото последното, от което се нуждаем сега, е *двойна* гражданска война.

Тъй като никой нямаше представа дали говори сериозно, Панза се направи, че не е чул за позлатената статуя, и категорично отказа да гласува предложението му.

— Има ли друго за обсъждане? — попита.

Вация незабавно се изправи и започна хвалебствена реч за Октавиан, която трябваше да бъде прекратена по залез. Панза насрочи ново заседание за другия ден и обяви, че обсъжданията ще продължат колкото се наложи.

На следващата сутрин Вация продължи хвалебствията си за Октавиан.

— Признавам — рече той, — че Гай Юлий Цезар Октавиан е много млад, но ние не можем да си затворим очите пред определени факти. Първо, той е наследник на Цезар. Второ, той показва зрелост, нехарактерна за годините му. Трето, огромна част от Цезаровите войници го подкрепят. Предлагам да бъде приет в сената незабавно и да му се разреши да се кандидатира за консул десет години преди да навърши необходимата възраст. Тъй като е патриций, тази законна възраст е трийсет и девет години. Това означава, че ще може да се кандидатира след десет години, когато навърши двайсет и девет. Защо предлагам тези необичайни мерки? Защото, уважаеми сенатори, ние се нуждаем от всички Цезарови ветерани, които не са свързани с Марк Антоний. Цезар Октавиан има два легиона ветерани и един смесен с новобранци. Затова предлагам Цезар Октавиан да получи пропреторски империум и командването върху една трета от войските в борбата срещу Марк Антоний.

Това обърна всичко! Много сенатори без право на глас разбраха, че вече не могат да поддържат Антоний така открито както преди; сега най-много, с което можеха да му помогнат, бе да гласуват против обявяването му за *хостис*.

Обсъжданията продължиха до четвъртия ден на януари, когато най-после се взеха решения.

Октавиан бе приет в сената и получи командването на една трета от римската войска. Освен това се гласува да му бъдат отпуснати средства за заплатите, които беше обещал на войниците си. Разпределението на всички провинции трябваше да се запази според решенията на Цезар, което означаваше, че Децим Брут оставаше законен управител на Италийска Галия със законна войска.

Заседанието на четвъртия ден на януари се усложни от появата на две жени на прага на Хостилиевата курия: Фулвия и Юлия Антония. Съпругата и майката на Антоний бяха облечени в черно, също и двамата му сина Антил и Юл. Четиримата надаваха сърцераздирателни вопли, но когато Цицерон предложи вратата на курията да бъде затворена, Панза не позволи. Консултът виждаше, че плачът на Антониевите близки оказва ефект върху седящите най-отзад, и така съзря възможност да прокара решението за изпращане на делегация.

За пратеници бяха предложени Луций Пизон, Луций Филип и Сервий Сулпиций Руф, трима изтъкнати бивши консули. Цицерон обаче се съпротивляваше и настояваше да се гласува. Народният трибун Салвий използва правото си на вето срещу гласуването, което автоматично доведе до приемане на предложението за делегация. Марк Антоний остана пълноправен римски гражданин въпреки действията си срещу интересите на сената и народа на Рим.

На сенаторите им бе омръзнало да седят на едно място и затова решението се прие с готовност. Пизон, Филип и Сервий Сулпиций получиха кратки указания да се срещнат с Антоний край Мутина и да го уведомят, че сенатът нарежда да се оттегли от Италийска Галия и да не се приближава с войската си на по-малко от шейсет километра от Рим. След като предаде това на Антоний, делегацията трябваше да се срещне с Децим Брут и да го увери, че той е законният управител с подкрепата на сената.

— Не мога да проумея как се стигна дотук — сподели Луций Пизон пред Луций Цезар, който се беше върнал в Рим. — Антоний наистина действа глупаво и безскрупулно, но кажи ми, кой не е постъпвал така?

— Вината е на Цицерон — отвърна Луций Цезар. — Чувствата правят хората неразумни, а никой не е толкова емоционален като Цицерон. Макар че се съмнявам онези, които четат писанията му, да имат някаква представа как говори на живо. Той е истински феномен.

— Ти, разбира се, се въздържаш да заемеш страна.

— Как да не се въздържа? Такова е моето положение, Пизоне — разделен съм между един грабител и едно невероятно момче. Октавиан е свършено ново явление.

Октавиан се досети какво се готви и тръгна на север от Арециум по Фламиниевия път. Вестта за приемането му в сената и пропреторския му империум го застигна в Сполетиум. Там деветнайсетгодишният младеж се яви пред трите си легиона в пълното си величие: придружен от шестима ликтори с алени туники и брадви във фасциите. Двамата главни ликтори бяха Фабий и Корнелий, служили на Цезар още от преторските му години.

— Не е зле, а? — обърна се Октавиан към Агрипа, Салвидиен и Меценат.

Агрипа се усмихна гордо, Салвидиен започна да планира бойни действия, а Меценат зададе един простичък въпрос:

— Как успя, Цезаре?

— С Вация Изаурик ли имаш предвид?

— Ами, да, предполагам.

— Поисках от Вация ръката на голямата му дъщеря веднага щом навърши възраст за женене. За щастие това ще е след няколко години, а дотогава могат да се случат много неща.

— Искаш да кажеш, че не желаеш да се ожениш за Сервилия Вация, така ли?

— Изобщо не искам да се женя, Меценате, макар че може би няма да стане както искам.

— Ще се стигне ли до сблъсък с Антоний? — поинтересува се Салвидиен.

— Искрено се надявам, че няма! — отвърна с усмивка Октавиан. — Особено докато аз съм най-висшият магистрат тук. С удоволствие бих отстъпил командването на някой консул. На Хирций например.

В началото на консулството си Авъл Хирций се разболя сериозно. Той едва издържа церемонията по встъпване в длъжност и бързо се оттегли с тежко белодробно възпаление.

Затова, когато сенатът го уведоми, че трябва да поеме три легиона, да ги заведе при Октавиан и да си раздели командването с него, Хирций не беше в подходяща форма за военни действия. Болестта обаче не попречи на този предан и жертвоготовен мъж. Той се уви в шалове и кожи, качи се на носилка и потегли на север по Фламиниевия път в най-жестоките зимни студове. Също като Октавиан той не желаше да се сражава срещу Антоний и беше решен да направи всичко, за да избегне сблъсъка.

Настигна Октавиан на Емилиевия път, вече на територията на Италийска Галия, югоизточно от големия град Бонония, и се установи на лагер между Клатерна и Форум Корнелии. Двата града с радост приеха новината, очаквайки добри приходи от войската.

— Тук ще изчакаме времето да се оправи — рече с тракащи зъби Хирций на Октавиан.

Октавиан го погледна загрижено. В плановете му не влизаше консулт да умре в ръцете му. Затова се съгласи с решението на Хирций и се зае лично да надзирава болногледачите му, като използваше богатите си знания, получени от Хапдефана, за белодробните възпаления.

Мобилизацията в Италия вървеше с пълна сила. Надали някой в Рим си бе давал сметка за враждебното отношение към Антоний, което се беше създало в страната. Италийските градове бяха страдали в ръцете му неизмеримо повече от столицата. Фирмум Пиценум обеща пари, маруцините от крайбрежието на Самниум заплашиха всеки привърженик на Антоний с конфискация на имуществото, стотици богати италийски конници финансираха войската. Недоволството извън Рим бе огромно.

Зарадван, Цицерон отново използва възможността да говори срещу Антоний в края на януари, на едно рутинно заседание на сената. Всички вече знаеха за годежа на Октавиан с голямата дъщеря на Вация и сенаторите кимаха одобрително. Старият обичай за скрепване на политически съюзи чрез бракове все още бе обичайна практика — доста успокоителна мисъл, след като толкова много неща се бяха променили.

Вече се знаеше, че делегацията не е постигнала никакъв успех, макар че точният отговор на Антоний още не беше известен. Това не попречи на Цицерон да произнесе седмата си реч срещу Антоний. Този път той обвини Фуфий Кален и останалите Антониеви привърженици за подкрепата към покровителя им.

— Той трябва да бъде обявен за *хостис*! — изрева Цицерон.

Луций Цезар възрази:

— Това определение не бива да се прикачва с такава лекота на когото и да било. Да обявиш някого за *хостис* означава да го лишиш от гражданство и да дадеш право на всеки римски патриот да го убие още щом го срещне. Съгласен съм, че Марк Антоний изпълняваше зле консулските си задължения и навреди много на Рим, но *хостис*?... *Инимикус* е достатъчно наказание според мен.

— Естествено, че ще си на това мнение! Нали си му чичо — не остана длъжен Цицерон. — Аз не бих позволил на този злосторник да запази гражданството си!

Споровете продължиха и на следващия ден. Цицерон не отстъпваше. Антоний трябваше да бъде обявен за обществен враг и толкова!

В този момент двама от тримата пратеници се върнаха. Сервий Сулпиций Руф не беше издържал на студа и бе починал.

— Марк Антоний отказва да изпълни нарежданията на сената — обяви Луций Пизон, който изглеждаше съсипан. — Съгласен е да отстъпи Италийска Галия на Децим Брут, ако му бъде позволено да задържи Отвѣдна Испания до изтичане на консулството на Марк Брут и Гай Касий след четири години.

Цицерон се вцепени. Марк Антоний отнемаше силата му! С това послание той уведомяваше сената, че коренно е променил мнението си! Че признава на Освободителите правата върху всичко, което са получили от Цезар, преди да го убият! Ала точно това бе целта и на

Цицерон! Сега, ако се изправи срещу Антоний, значеше да се противопостави на Освободителите.

Тълкуванието на Цицерон не беше единственото. Сенатът оприличи Антониевия отговор на посланието на Цезар, преди да пресече Рубикон. Затова реши да му се противопостави, без да обръща внимание на споменаването на Брут и Касий. Реакцията бе абсолютно същата като при Цезар: да изпълнят искането на Антоний означаваше да признаят, че сенатът не е в състояние да контролира магистратите си. Затова веднага бе обявено извънредно положение и консулите Панза и Хирций бяха упълномощени да започнат военни действия срещу Антоний. Въпреки това сенаторите отказаха да обявят Антоний извън закона. Той бе просто *инимикус*, враг на властта, но все още с римски граждански права. Луций Цезар постигна своето, но това беше пирова победа. Всички закони на Антоний бяха отменени, което означаваше, че брат му Гай вече не е законен управител на Македония, че присвояването на съкровището от храма на Опис е незаконно, че всички земи, раздадени на ветераните, трябва да се върнат и така нататък, и така нататък...

Малко преди февруарските иди се получи писмо от Марк Брут. В него той уведомяваше сената, че Квинт Хортензий го е признал за законен управител на Македония и че Гай Антоний е пленен и лежи затворен в Аполония. Всички легиони приемали Брут за управител и техен пълководец.

Страхотни новини! Прекрасно! Но така ли беше всъщност? След тази вест в сената цареше хаос. Цицерон настояваше да признаят официално Марк Брут за управител на Македония и попита привържениците на Антоний защо се обявяват срещу двамата Брутовци: Марк и Децим.

— Защото те са убийци! — изкрещя Фуфий Кален.

— Те са патриоти — възрази Цицерон. — Патриоти.

На февруарските иди сенатът обяви Брут за законен управител на Македония, даде му проконсулски империум, сетне прибави към провинциите му Крит, Гърция и Илирия. Цицерон ликуваше. Сега му оставаха само още две неща. Първо, да види поражението на Антоний в

Италийска Галия. И второ, Сирия да бъде отнета от Долабела и да се даде на Касий.

Първата годишнина от убийството на Цезар донесе нови ужаси, защото на мартенските иди сенатът научи за жестокостите, извършени от Публий Корнелий Долабела. На път за Сирия той се заел с ограбване на градовете в провинция Азия. Промъкнал се в Смирна посред нощ, пленил Требоний и поискал да научи къде се крият държавните пари на провинцията. Управителят отказал да му каже и Долабела заповядал да го подложат на изтезания. Дори най-жестоките мъчения не били в състояние да развържат езика на Требоний. Долабела изпаднал в ярост, убил Требоний, отсякъл главата му и я заковал за постаментата на Цезаровата статуя на главния площад. Така загуби живота си първият от убийците.

Новините потресоха привържениците на Антоний. Как можеха да го защитават, след като колегата му се държеше като варварин? Когато Панза свика спешно заседание на сената, Кален и съмишлениците му нямаха друг избор, освен да гласуват за отнемане империума на Долабела и обявяването му за обществен враг. Цялото му имущество трябваше да бъде конфискувано, но той нямаше нищо, защото така и не беше успял да изплати дълговете си.

Сетне избухна нов спор, тъй като сега Сирия нямаше законен управител. Луций Цезар предложи с тази задача да се натовари Вация Изаурик и да получи правомощия да отстрани Долабела. Това възмути старшия консул и Панза.

— Ние с Авъл Хирций вече сме обявени за управители на Изтока за догодина — възрази той. — Хирций получава провинция Азия и Киликия, а аз — Сирия. Тази година войските ни ще сразят Марк Антоний в Италийска Галия. След това ще се заемем с Долабела в Сирия. Затова препоръчвам сега да се съсредоточим върху войната в Италийска Галия, а догодина да мислим за Изтока.

Привържениците на Антоний видяха в това предложение най-добрия си избор. Те бяха убедени, че покровителят им не може да бъде победен. Благодарение на предложението на Панза легионите щяха да останат в Италия и когато Антоний победи консулите и Октавиан, да бъдат негови. Тогава той можеше да замине за Сирия.

Цицерон бе на различно мнение. Нека да дадат Сирия на Гай Касий! Незабавно! Тъй като никой не знаеше къде е Касий, това предложение изненада всички. Дали Цицерон нямаше информация, останала неизвестна за сената?

— Не давайте тази работа на лентяй като Вация Изаурик и не я отлагайте за догодина! — заяви Цицерон, забравил и протокол, и приличие. — Положението в Сирия трябва да бъде уредено *сега* от някой млад, енергичен мъж. Млад, енергичен мъж, който вече е запознат с провинцията и дори е воювал срещу партите. Този човек е Гай Касий Лонгин! Най-подходящият мъж за управител на Сирия! Нещо повече, да му дадем военни правомощия във Витиния, Понт, провинция Азия и Киликия. Да му гласуваме неограничен империум за пет години. Консулите Панза и Хирций ще имат достатъчно работа в Италийска Галия!

Разбира се, изказването му трябваше да съдържа нови нападки срещу Антоний.

— Не забравяйте, че Марк Антоний е предател! — изкрещя Цицерон. — Когато предложи на Цезар диадемата в деня на Луперкалия, той показа на целия свят кой е истинският убиец!

Израженията на колегите му му подсказаха, че не е изтъкнал достатъчно качествата на Касий.

— За мен Долабела е същият варварин като Антоний! Дайте незабавно Сирия на Касий!

Панза обаче не смяташе да се предава. Той прокара решение, даващо на него и на Хирций командна власт за започване военни действия срещу Долабела веднага след края на сблъсъка в Италийска Галия. Той бе твърдо решен да доведе тази война докрай, и то бързо, за да може да тръгне навреме за Сирия. Затова Панза остави Рим на грижите на преторите и потегли с още няколко легиона към Италийска Галия.

В деня след заминаването на Панза управителите на Отвъдна Галия, Луций Мунаций Планк, и на Близка Испания и Нарбонска Галия, Марк Емилий Лепид, уведомиха сената, че ще са доволни, ако се постигне споразумение с Антоний, който служел на интересите на Рим не по-малко съвестно от тях. Посланието беше ясно: сенатът не биваше

да забравя, че отвъд Алпите чакат две големи войски и че техните главнокомандващи са привърженици на Марк Антоний.

Изнудване, рече си Цицерон и писа лично на Планк и Лепид, макар че нямаше никакво официално право да говори от името на сената. След единайсет ругателски речи срещу Антоний той бе изпаднал в особено екзалтирано състояние, затова писмото му до двамата управители беше неоправдано грубо: „Стойте си на задниците, гледайте си работата и не се месете, където не трябва!“ Планк нямаше благородно потекло и затова прие отговора на Цицерон хладнокръвно. Лепид обаче реагира, сякаш му бяха зашлевили плесница — как си позволяваше това нищожество Цицерон да обижда един Емилий Лепид!

През март времето в Италийска Галия леко се подобри. Хирций и Октавиан вдигнаха войската си и се преместиха към Мутина. Антоний се принуди да се изтегли от Бонония и също да съсредоточи силите си около Мутина.

Когато научиха, че Панза е тръгнал от Рим с три легиона, Хирций и Октавиан решиха да го изчакат. Антоний обаче не спеше. Той нападна Панза, преди да успее да се събере с другите двама пълководци. Битката се проведе край Форум Галорум, на единайсет километра от Мутина, и преимуществото беше на страната на Антоний. Макар и тежко ранен, Панза все пак успя да уведоми Хирций и Октавиан за нападението. Според официалните доклади, които пристигнаха покъсно в Рим, Хирций наредил на Октавиан да остане да защитава лагера, а той се притекъл на помощ на Панза. Истината обаче беше, че Октавиан бе повален на легло от астмата.

При Форум Галорум Антоний показва ясно какъв пълководец е. След като разби Панза, той не направи опит да реорганизира войската си и да заеме изгодни позиции, а остави легионерите да грабят имуществото на противниковата войска. Хирций го свари напълно неподготвен за бой и му нанесе такова тежко поражение, че той загуби повече от половината си войска и едва се измъкна жив. Затова този ден Авъл Хирций, любимият пълководец на Цезар, спечели всички почести.

След няколко дни, на двацет и първия на април, Хирций и Октавиан отново влязоха в битка с Антоний и го разбиха окончателно.

Той се принуди да вдигне обсадата на Мутина и да избяга на запад по Емилиевия път. Хирций командваше и планът беше негов. Октавиан раздели своите легиони на две и даде едната половина на Салвидиен, а другата — на Агрипа. Съзнаваше, че не е роден за главнокомандващ, но нямаше никакво намерение да оставя войската си под командването на легати с достатъчно знатен произход и жизнен опит, за да си припишат заслугите за победата.

Макар че победиха — и още един убиец, Понтий Аквила, биещ се за Антоний, се прости с живота, — Фортуна не беше изцяло на страната на Октавиан. Докато наблюдаваше битката от едно възвишение, Авъл Хирций бе пронизан от вражеско копие и загина на място. На следващия ден Панза издъхна от раните си и така Цезар Октавиан остана единствен главнокомандващ на законната римска войска.

Разбира се, ако не се смята Децим Брут, освободен от обсадата и много ядосан, че не е имал възможност да се сражава срещу Антоний.

— Единственият легион, който Антоний успя да спаси, е Пети — каза му Октавиан, когато се срещнаха в Мутина. — Измъкна се с още няколко пълни кохорти и бързо се оттегля на запад.

За Октавиан това бе неприятна среща. Като законен главнокомандващ на войските на сената той беше принуден да запази добри отношения с този убиец. Затова се държеше резервирано и хладно.

— Възнамеряваш ли да преследваш Антоний? — попита.

— Едва след като видя какво ще става занапред — отвърна Децим Брут, който също не харесваше Октавиан. — Ти доста се издигна, откакто беше адютант на Цезар. Наследник на диктатора, сенатор, пропреторски империум... брей, брей!

— Защо го уби? — поинтересува се Октавиан.

— Цезар ли?

— Чия друга смърт би ме заинтересувала?

Децим затвори светлите си очи, отметна русата си глава назад и заговори като насън:

— Убих го, защото всичко, което аз или който и да е друг римски благородник можеше да получи, бе благодарение на него, благодарение на неговия диктат. Той си присвои властта на цар, макар и не самата титла, и се смяташе за единствения, способен да управлява Рим.

— И е бил прав, Дециме.

— Не, грешеше.

— Рим е световна империя — изтъкна Октавиан. — Това означава нов начин на управление. Ежегодният избор на магистрати вече не е подходящ. Нито дори петгодишният империум за управителите на провинции, въведен от Помпей Велики. Цезар го съзнаваше и планираше далеч в бъдеще.

— Смяташ да станеш следващият Цезар, а? — злобно Децим.

— Аз съм следващият Цезар.

— Само по име. Няма да се отървеш лесно от Антоний.

— Знам. Рано или късно обаче ще го елиминирам.

— Винаги ще има някой Антоний.

— Не съм съгласен. За разлика от Цезар аз няма да проявявам милост към тези, които ми се противопоставят, Дециме. Това важи и за теб и останалите убийци.

— Ти си едно самонадеяно хлапе, което се нуждае от добър бой, Октавиане.

— Не. Аз съм Цезар. И божи син.

— О, да, опашатата звезда. Е, като бог Цезар е доста по-безопасен, отколкото приживе.

— Вярно е. Като бог обаче предоставя добри възможности за умните хора. И аз смятам да се възползвам.

Децим избухна в смях:

— Надявам се да доживея да видя как Антоний те налага по задника!

— Няма — отвърна Октавиан.

Макар че Децим Брут го покани добронамерено, Октавиан отказа да се премести в дома му в Мутина. Остана в лагера, за да проведе погребенията на Панза и Хирций и да изпрати пепелта им в Рим.

След два дни Децим го навести; беше много разтревожен:

— Чух, че Публий Вентидий ще се присъедини към Антоний с два легиона, които набрал в Пиценум.

— Интересно — отбеляза спокойно Октавиан. — Какво предлагаш да направя?

— Да спреш Вентидий, естествено.

— Това решение не е в моята власт. Ти имаш проконсулски империум и си законно назначен управител.

— Забрави ли, Октавиане, че моят империум не ми позволява да влизам на територията на Италия? Който ще спре Вентидий, *трябва* да влезе в Италия, защото той се движи през Етрурия към тосканското крайбрежие. Освен това моите войници са новобранци и не могат да се сравняват с Вентидиевите пиценци. Всички са бивши войници на Помпей Велики, който ги засели на собствените си земи в Пиценум. Твоите легионери са ветерани, а новобранците на Хирций и Панза поне са участвали в битката тук. Затова ти трябва да спреш Вентидий.

Октавиан трескаво разсъждаваше: „Той знае, че не мога да командвам войски, и иска да си получи боя. Е, Салвидиен може би ще се справи, но това не е мой проблем. Аз не смея да мръдна оттук. Ако го сторя, сенатът ще види в мен поредния Помпей Велики, самонадеян и безкрайно амбициозен. Ако не внимавам, ще бъда свален и няма да загубя само поста на главнокомандващ, а и живота си. Какво да направя? Как да откажа на Децим?“

— Отказвам да хвърля войската си срещу Публий Вентидий — заяви хладно той.

— *Защо?* — удиви се Децим.

— Защото не желая да слушам съветите на един от убийците на баща ми.

— Сигурно се шегуваш! В този случай сме съюзници!

— Аз никога не мога да бъда съюзник с убийците на баща си.

— Ама Вентидий *трябва* да бъде спрян в Етрурия! Ако се събере с Антоний, всичко ще започне отначало!

Децим си тръгна ядосан и Октавиан си отдъхна. Сега имаше добро извинение да не предприема нищо. Войниците му щяха да го подкрепят в отказа да приеме съвет от един убиец.

Той нямаше доверие на сената. Членовете му само чакаха повод да обявят Цезаровия наследник за обществен враг. Ако влезеше в Италия с войската си, това щеше да им е достатъчно. Следващия път, когато влезе в страната, мислеше си Октавиан, *трябваше* да има достатъчно силна армия и да отиде направо в Рим.

След една нундина се получиха вести, доказващи верността на предчувствията му. Сенатът обяви Мутина за огромен успех, но всички заслуги се приписваха на Децим Брут, *който изобщо не беше участвал*

в битката! Освен това Децим Брут получаваше пълномощия да продължи войната срещу Антоний. Сенатът му даваше всички легиони, включително тези на Октавиан, които бяха удостоени с обидно скромната форма на триумф — овация. Фасциите на загиналите Хирций и Панза бяха върнати в храма на Венера Либитина и щяха да останат там до избирането на нови консули. Никаква дата за избори обаче не се съобщаваше и Октавиан остана с впечатлението, че те изобщо няма да се проведат. Освен това сенатът отменяше решението за изплащане възнагражденията на войниците му. Беше създадена комисия за обсъждане на въпроса с войнишките представители и в нея не влизаха нито Октавиан, нито Децим.

— Виж ти, виж ти! — рече Цезаровият наследник на Агрипа. — Така ясно ни показват къде ни е мястото, нали?

— Какво възнамеряваш да правиш, Цезаре?

— Нищо. Ще чакам. Все пак не виждам причина ти и неколцина други доверени лица да не уведомите войнишките представители, че сенатът ми иззе правото да определям възнаграждението на собствените си войници. Наблегнете на това, че сенатските комисии никога не си вършат добре работата.

Легионите на Хирций лагеруваха отделно, а тези на Панза — заедно с Октавиановите. Децим пое командването на Хирциевите в края на април и поиска от Октавиан да му предаде своите и тези на Панза. Октавиан му отказа учтиво, но решително с твърдението, че още има командни правомощия и че писмото от сената не било достатъчно да го убеди в правото на Децим да му отнеме войската.

Ядосан, Децим Брут издаде пряка заповед до шестте легиона, ала представителите им му отговориха направо, че подкрепят младия Цезар, който им плащал добре, и възнамерявали да останат с него. Освен това защо трябваше да се подчиняват на убиеца на стария им пълководец? Те оставаха верни на Цезар и не искаха да имат нищо общо с престъпници.

Така Децим се принуди да тръгне след Антоний с част от войските си в Мутина и трите легиона на Хирций.

Октавиан се оттегли в Бонония и зачака с надеждата Децим Брут да се провали. Можеше да не е способен военачалник, но добре

разбираше от политически игри. Ако Децим успее, перспективите за Октавиан не бяха благоприятни. Антоний се беше събрал с Вентидий. Планк и Лепид също бяха на негова страна. Най-изгодното за Децим бе да се споразумее с Антоний. Така можеха заедно да се нахвърлят върху Октавиан и да го смажат. Единствената му надежда бе Децим Брут да е толкова горделив и недалновиден, че да откаже съюза с Антоний и по този начин да подпише собствената си присъда.

Щом получи писмото на Цицерон, в което се казваше да си гледа работата, Марк Емилий Лепид поведе легионите си към западния бряг на река Родан, границата на Нарбонска Галия. Възнамеряваше да заеме удобна позиция и да покаже на Цицерон, че управителите на провинции никак не са за подценяване в една гражданска война. Антоний бе обявен за обществен враг от сената на Цицерон, не от този на Лепид.

Луций Мунаций Планк в Отвѣдна Галия не беше съвсем сигурен на чия страна да застане, но извънредното положение в Италия бе достатъчна причина да го накара да премести и десетте си легиона надолу покрай Родан. В Араузион спря. Разузнавачите му докладваха, че Лепид, начело на шестте си легиона, лагерува само на шейсет и четири километра от него.

Лепид любезно покани Планк в лагера си.

Макар да знаеше за поражението на Антоний в Мутина, Планк не подозираше за Вентидий и трите пиценски легиона и за отказа на Октавиан да сътрудничи на Децим Брут. Затова не прие приятелското предложение на Лепид. Отстъпи на север и зачака.

Междувременно Антоний се беше изтеглил към Дертона и бе тръгнал по Емилий-Скавровия път към Генуа. Там се събра с Вентидий. Двамата оставиха грешна следа за преследващия ги Децим Брут, за да си помисли, че са тръгнали към Отвѣдна Галия по Домициевия път. Хитростта им подейства. Децим подмина Плаценция и продължи по Домициевия път към Алпите, на север от Антоний и Вентидий.

Те продължиха по крайбрежието и спряха във Форум Юлии, една от новите колонии за Цезаровите ветерани. Скоро Лепид също пристигна и се установи на лагер на другия бряг на местната река. С малко помощ от Антониевите легати войските бързо се сближиха. Лепид водеше подновения Десети, а този легион по традиция харесваше Антоний още от бунтовете в Кампания. Така Лепид прие неизбежното и се присъедини към него и Вентидий.

Беше средата на май и дори във Форум Юлии се носеха слухове, че Гай Касий усилено се стреми да узурпира властта в Сирия. Това беше интересно, но не особено важно за момента. Движението на Планк с огромната му войска покрай Родан бе от много по-голямо значение.

Планк се беше приближил към Антоний, но когато научи, че и Лепид се е присъединил към него, се уплаши и се оттегли в Куларон. Оттам изпрати писмо до Децим Брут, който все още бе на Домициевия път. Децим моментално се насочи към Куларон и стигна там в началото на юни.

Решиха да се съюзят и за момента да останат на страната на сената. Все пак и двамата бяха законни управители на провинции. Когато научи, че Цицероновият сенат е обявил и Лепид за враг на властта, Планк се поздрави за правилното решение.

Проблемът бе, че Децим се беше променил ужасно. Бе загубил прословутата си енергичност и военния талант от войната на Цезар срещу галите. Категорично отказваше да напусне Куларон, постоянно мърмореше за неопитността на войските си и настояваше да не предизвикват Антоний. Четиринайсетте им легиона изобщо не стигали!

Така всички изчакваха, несигурни в успеха си, ако се стигне до битка. Никой нямаше ясни цели, никой не проповядваше светли идеали, в които да вярват войниците му, и никой от пълководците не изпъкваше особено сред останалите.

В началото на секстил везните се наклониха в полза на Антоний. Полион дойде с два легиона от Отвъдна Испания и се присъедини към него и Лепид. „Защо не?“ — попита с усмивка Полион. В неговата провинция не се случваше нищо интересно, след като Цицероновият сенат бе признал морското господство на Секст Помпей — каква глупост!

— Наистина — тъжно поклати глава Полион, — нещата отиват от зле на по-зле. Всеки здравомислещ човек ще види, че Секст просто събира сили, за да може да изнудва Рим с доставките на зърно. Все пак за историк като мен животът в отвъдната провинция стана твърде

скучен. Когато съм с теб, Антоний, ще имам много повече теми за писане. — Той се огледа възхитено. — Ти наистина умееш да избираш добри места за лагер! Рибата и морето тук са прекрасни, а Морските Алпи са великолепен пейзаж — много по-красиви от околностите на Кордуба!

За разлика от Полион Планк не се забавляваше. Първо, той не можеше да се отърве от постоянно оплакващия се Децим Брут. Освен това, тъй като Децим отказваше да го стори, на него се падаше да пише обяснения до сената защо двамата още бездействат. Реши да хвърли цялата вина върху Октавиан, задето не беше пресрещнал Вентидий в Етрурия и не даваше легионите си.

След пристигането на Полион двамата врагове на властта изпратиха покана на Планк да се присъедини към тях. Той с облекчение прие, изостави Децим Брут и поведе войската си към Форум Юлии. Той, както и останалите пълководци, пропусна да забележи, че източните склонове край Родан са необичайно сухи и че житото в този плодороден регион не налива клас.

Ужасната паника и депресия, които изпитваше след смъртта на Цезар, отново мъчеха Децим Брут. След заминаването на Планк той се отказа от военните задължения и империума си. Заряза ужасените си войници в Куларон и заедно с малка група приближени потегли към Македония. Не особено трудно начинание за Децим, който говореше перфектно много галски езици и не срещна никакви трудности при пътуването. Беше разгарът на лятото, всички планински проходи бяха отворени, а и колкото по на изток отиваха, толкова по-ниски ставаха те.

Всичко вървеше добре, докато не стигна земите на брените около едноименния проход в Италийска Галия. Там бе заловен и изправен пред вождата на племето, Камил. Тъй като си мислеше, че всички гали мразят Цезар, задето бе завзел страната им, един от спътниците му издаде на брените, че това е Децим Брут, един от убийците на Цезар. Обаче сред галите Цезар се славеше като митичен герой наравно с Версенжеторикс.

Камил бе запознат със събитията и веднага уведоми Антоний, че е заловил Децим Юний Брут. Какво иска великият Марк Антоний да правят с него?

„Убийте го“ — отговори той в кратка бележка, придружена от кесия със златни монети.

Брените убиха пленника и изпратиха главата му на Антоний като доказателство, че са си заслужили парите.

На последния ден на юни сенатът обяви Марк Емилий Лепид за *унимикс*, враг на властта, заради присъединяването му към Антоний и конфискува имуществото му. Фактът, че той беше върховен жрец, внесе известно объркване, защото като такъв не можеха да му отнемат нито титлата, нито правото да получава богато възнаграждение от хазната. Ако го бяха обявили за *хостис*, обществен враг, това щеше да стане. Макар че Брут горчиво оплакваше сестра си Юнила в писмата си, тя продължаваше да живее охолно в Домус Публика и да ползва любимата си вила между Анциум и Сурентум. Никой не посегна на скъпоценностите, дрехите или слугите ѝ, а и Вация Изаурик, женен за голямата ѝ сестра, за нищо на света не би предприел мерки, които да я оцетят. Брут просто играеше политически игри и глупаците, които му вярваха, дори проронваха по някоя сълза.

Освободителите, останали в Рим, намаляваха. Докато измъчвал един роб, Луций Минуций Базил бе заловен от въстаналите си слуги, изтезаван и убит. Смъртта му не натъжи никого, най-малко Освободителите, останали в града. Те още посещаваха сената, но се питаха докога. Цезар Октавиан ги дебнеше. Рим сякаш бе пълен с негови агенти, подклаждащи народната омраза.

Антоний, Лепид, Вентидий, Планк и Полион с двайсет и трите им легиона плашеха Освободителите много по-малко от Октавиан. Форум Юлии изглеждаше на края на света в сравнение с Бонония, на събирането на Емилиевия и Аниевия път — и двата водещи към Рим. Дори Брут в Македония смяташе Октавиан за по-голяма заплаха за мира от Антоний.

Причинителят на тези страхове седеше в Бонония, мълчеше и бездействаше. Така името му се забули с тайнственост — никой не знаеше какво е намислил Цезар Октавиан. Говореше се, че искал консулския пост, но когато ги питаха, Филип и Марцел Малкия просто поклащаха многозначително глави.

Долабела беше убит и Касий вече управляваше Сирия, но също като Форум Юлии Сирия изглеждаше на края на света в сравнение с Бонония.

Сетне за ужас на Цицерон (макар че неведнъж бе обмислял идеята) се чу, че Октавиан искал да стане младши консул под крилото на Цицерон като старши. Младежът — седнал в краката на опитния стар политик, учейки занаята му. Каква романтична сцена. Прекрасно. Ала въпреки изтощението от многобройните речи против Марк Антоний на Цицерон все още му бе останал малко здрав разум, за да осъзнае, че това е невъзможно. Не можеше да вярва на Октавиан.

В края на юли в Рим пристигнаха четиристотин центуриони и изтъкнати ветерани и поискаха да се срещнат със сената в пълен състав. Те бяха упълномощени представители на легионите си и носеха предложения от младия Гай Юлий Цезар Филиус. За себе си искаха обещаните заплати. За младия Цезар — консулския пост. Сенатът отказа категорично и двете.

На последния ден на месеца, наречен на осиновицата му, Октавиан пресече Рубикон и навлезе в Италия с осем легиона. Избърза напред с два от тях, съставени от специално подбрани войници. Сенатът изпадна в паника и изпрати свои представители при Октавиан с молба да спре. Щяха да му разрешат да се кандидатира за консул, без да се явява лично в града, така че какъв смисъл имаше да продължава?

Междувременно в Остия пристигнаха два легиона от провинция Африка. Сенатът побърза да ги приеме и ги прибра в укрепленията на Яникулума, откъдето се откриваше гледка към обществения парк на Цезар и празния дворец на Клеопатра. Конниците от първата класа и от горните прослойки на втората дариха оръжия. Беше образувана и стража от млади конници, която да патрулира по Сервиевите стени.

Това бяха отчаяни действия. Върхушката не знаеше какво да прави, а обикновените граждани не се интересуваха какво ще става. Когато се стигнеше до кръвопролития, богатите винаги страдаха най-много. Народът даваше жертви само при бунтове, а сега дори безимотните нямаха настроение за размирици. Зърненият запас за годината бе осигурен, търговията вървеше. Големите игри се

организираха за следващия месец и никой разумен човек не припарваше до Форум Романум, където обикновено ставаха кланетата.

Властниците продължиха с отчаяните си действия. Когато се чу, че два от първоначалните Октавианови легиони, Марсовият и Четвърти, смятали да го изоставят и да се притекат на помощ на града, силните на деня си отдъхнаха — ала сетне изпаднаха в още по-жестоко отчаяние, защото слухът се оказа лъжлив.

На седемнайсетия ден на секстил наследникът на Цезар влезе в Рим, без да срещне съпротива. Войниците в Яникулума сложиха оръжие и посрещнаха нашественика с ликуване и цветя.

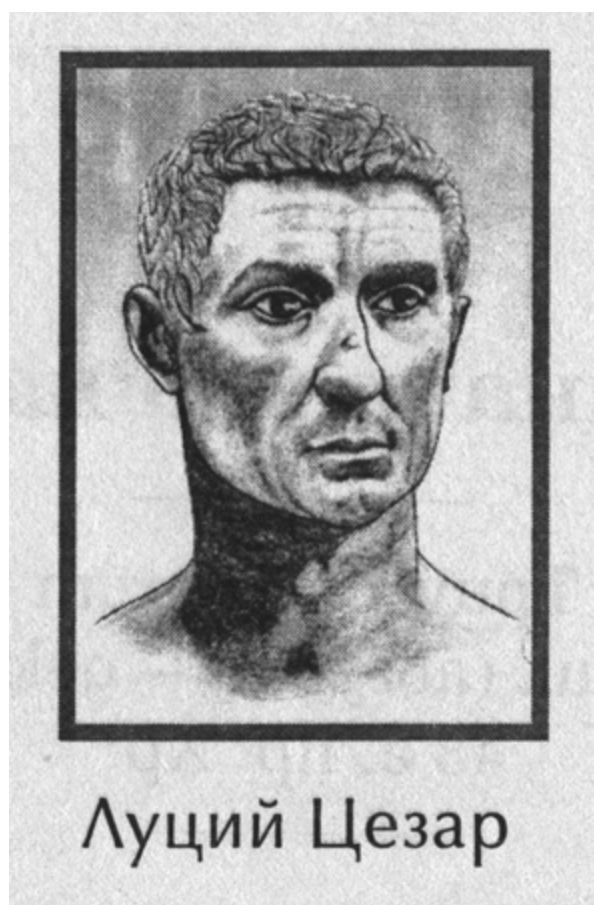
Единствената кръв, която се проля, бе тази на градския претор Марк Цецилий Корнут, който се прободде с меч си при влизането на Октавиан във Форума. Обикновените хора го посрещаха с буйна радост, но от сенаторите нямаше и следа. Както подобаваше, Октавиан се оттегли на Марсово поле и разположи хората си на лагер.

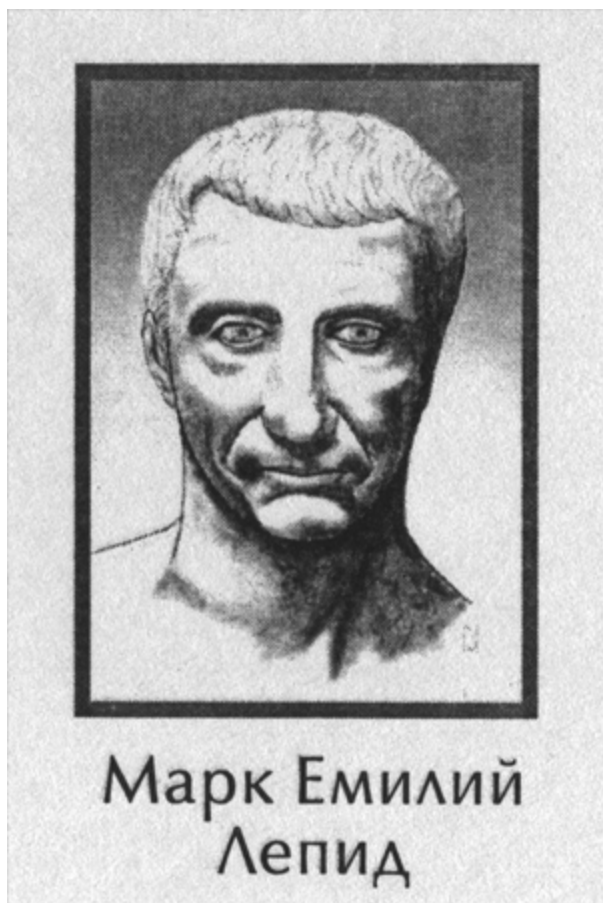
На следващия ден сенатът капитулира и смирено се поинтересува дали Октавиан желае да се кандидатира за консул в изборите, които щяха да се състоят веднага. За втори кандидат предлагаха Квинт Педий, племенника на Цезар. Октавиан прие и беше избран за старши консул с подвластник Квинт Педий.

На деветнайсетия ден на секстил, повече от месец преди двайсетия си рожден ден, Октавиан принесе в жертва един бял бик и влезе в длъжност. Над мястото за жертвоприношения закръжиха дванайсет орела, необикновено и злокобно предзнаменование, невиджано от времето на Ромул. Октавиан любопитно оглеждаше лицата на присъстващите — от недоверчивия му втори баща до разтрепераните от страх сенатори. Квинт Педий беше обзет от тревожни мисли, за които младият му братовчед не можеше да се досети, а и не го беше грижа.

„Този млад Цезар излиза на световната сцена твърде преждевременно, ала не ще я напусне толкова бързо.“

11
ТРИУМВИРАТЪТ
(СЕКСТИЛ (АВГУСТ) — ДЕКЕМВРИ 43 Г.
ПР.ХР.)

На Марк Виспаний Агрипа се падаше ролята на най-предания последовател и той я приветстваше с цялото си сърце. Не изпитваше завист и нямаше амбиция да бъде пръв. Изпитваше към Октавиан само приятелски чувства, възхищение и желание да го защитава. Нека други го хулят, осъждат или осмиват, Агрипа единствен разбираше кой всъщност е Октавиан и не му мислеше зло въпреки всички крайности на характера му. Ако интелектът на Цезар му бе позволил да се издигне, Октавиан притежаваше коренно противоположна душевност, размишляваше Агрипа — тя му позволяваше да се потопи в подземния свят. Никой човешки недостатък не му убягваше, никоя слабост не оставаше незабелязана, никоя случайна реплика — непретеглена. Инстинктите му бяха като на влечуго — той чакаше неподвижно жертвата да направи погрешната стъпка. Сетне нападаше мълниеносно или се преместваше толкова бавно, че движенията му оставаха незабелязани.

Агрипа виждаше своята роля — да се погрижи Октавиан да оцелее и да достигне великата съдба, която смяташе, че му е отредена.

За Агрипа най-голямата награда бе да остане най-близък приятел и довереник на Октавиан. Той не се стараеше да отвлича вниманието на идола си от мъже като Салвидиен и Меценат или Гай Статил Тавър, който бързо бе спечелил приятелството му. Нямаше нужда, защото Октавиан сам пазеше най-съкровените си мисли дори от тях. Споделяше ги само с Агрипа.

— Преди всичко трябва да вкарам теб, Салвидиен, Меценат, Луций Корнифиций и Тавър в сената — рече Октавиан. — Няма време за избори, затова ще се наложи да ви назнача за квестори. Филип ще ми помогне. После ще създадем специално съдилище за убийците. Аз ще съдя Касий, а Луций Корнифиций ще съди Марк Брут. По един от приятелите ми за всеки убиец. Естествено очаквам всеки съдебен заседател да гласува с „виновен“. Ако някой гласува с „невинен“, искам да знам името му. За да внимавам в бъдеще, нали разбираш? Винаги е полезно да знаеш кой е достатъчно смел, за да държи на присъдата си. Дори да е оправдателна — добави със смях.

— Лично ли ще създадеш специалното съдилище? — попита Агрипа.

— О, не, не би било разумно. Квинт Педий може да го направи.

— Явно искаш да стане бързо — намръщи се Агрипа. — Само че скоро ще се наложи да отида в планината за нов товар дъски.

— В момента не ни трябва повече, Агрипа. Сенатът се съгласи да изплати на всеки от първите ми легионери по двама хиляди сестерции. Парите ще дойдат от Съкровищницата.

— Мислех, че е празна, Цезаре.

— Не съвсем, но не прелива. А и аз не възнамерявам да я изпразвам напълно. По традиция златото е неприкосновено. Докладите на плебейските едили обаче са обезпокоителни — обяви Октавиан, давайки да се разбере, че не възнамерява да си губи времето. — Миналогодишната реколта е била слаба, но тазгодишната е катастрофална. Не само в нашите житни провинции, а във всички земи от западния до източния океан. Нил не се е разлял, Тигър и Ефрат са с ниско ниво и никъде не са паднали достатъчно пролетни дъждове. Световна суша. Точно затова астмата ми се влоши толкова.

— По-добре е от преди — успокои го Агрипа. — Може би ще се излекуваш.

— Надявам се. Мразя да се появявам пред сената посинял и хриптющ, но се налага. Все пак ми се струва, че сериозните пристъпи станаха по-редки.

— Ще се моля на Салус.

— Всеки ден го правя.

— А реколтата? — върна се на темата Агрипа; реши, че и той трябва да принася дарове на бога на здравето всеки ден.

— Изглежда, че тази година няма да има. Цените на зърното ще скочат до небето. Затова Квинт Педий трябва да въведе някои спешни мерки, като забрана върху продажбата на зърно на частни търговци в ущърб на държавата. Ето защо не мога да изпразня хазната. Не възнамерявам да преча на търговията, но положението със зърното е различно. Въпреки колониите, където баща ми засели част от римските безимотни, сто и петдесет хиляди граждани все още получават безплатно зърно и тази практика трябва да продължи. Цицерон и Марк Брут не биха се съгласили с мен, но аз уважавам дори най-бедните. От техните редици Рим получава по-голямата част от войската си.

— Защо не изплатиш възнагражденията на легионите с дърва, Цезаре?

— Защото въпросът е принципен — отвърна Октавиан с глас, нетърпящ възражения. — Нито аз управлявам сената, нито сенатът управлява мен. Ако сенаторите бяха мъдри мъже, с благодарност щях да приема съветите им. Ала те само се карат и се боричкат за кокала.

— Да не възнамеряваш да го разпуснеш? — попита възхитен Агрипа.

Октавиан се изненада:

— Не, никога! Просто ще се наложи да ги превъзпитам, Агрипа, макар че това не може да стане за един ден... или за едно консулство. Истинската задача на сената е да предлага разумни закони и да помага на избраните магистрати.

— Какво ще правим с фургоните с дъски тогава?

— Ще останат, където са. Нещата тепърва ще се влошават и искам да пазя парите си за по-напрегнати ситуации от сушата и заплахата от Марк Антоний. Утре ще бъда провъзгласен официално за син на Цезар, куриятният закон най-после ще бъде приет. Това означава, че ще получа богатството на Цезар без подаръка за народа на Рим, който ще изплатя веднага. Нямам обаче намерение да пиляя

парите на баща си, били те под формата на дървен материал или на инвестиции. За момента Рим е мой, но мислиш ли, че не си давам сметка, че това няма да трае дълго? Докато съществуват грабители като Антоний, хазната трябва да финансира всичко. — Октавиан се протегна и удостои Агрипа с Цезаровата усмивка. — Искан ми се седалището ми да беше в Домус Публика. Къщата ми е твърде малка.

Агрипа се усмихна:

— Купи си по-голяма, Цезаре. Или организирай избори, за да те изберат за върховен жрец.

— Не, нека Лепид остане върховен жрец. Искан по-голяма къща, но не Домус Публика. За разлика от баща ми нямам никакво желание да се показвам. Величието му отиваше. Той *обичаше* величието. Аз не съм като него.

— Все пак трябва да изплатиш още триста милиона на легионите — отбеляза Агрипа, все още преследван от кошмари за възнаграждението на войската. — Това са дванайсет хиляди сребърни таланта. Не виждам как ще го постигнеш, Цезаре, ако не използваш дървен материал.

— Не възнамерявам да изплатя всичко — отвърна спокойно Октавиан. Само половината. За другата ще съм им длъжник.

— Ще преминат на противниковата страна!

— Не и след като говоря пред тях и ги убежда, че това ще им донесе допълнителни приходи. С десет процента лихва. Няма да ми изменят, Агрипа, знам какво правя. Ще ги убежда да ми останат верни.

„Сигурен съм, че ще го направи — помисли си Агрипа. — Какъв плутократ ще излезе от него! Атик бледнее пред блясъка му.“

Два дни по-късно Филип организира вечеря в чест на двамата нови консули. Не знаеше само как да им съобщи, че малкият му син Квинт е решил да се съюзи с Касий в Сирия. О, вместо да се наслаждава на добрата кухня, книгите и прекрасната си жена, той трябваше да се разправя с един недорасъл властолюбец, който нямаше спирачки! Точно това казваше Аврелия за своя Цезар — че няма спирачки. Последователят му бе същият. Какво очарователно, послушно, кротко, болнаво момченце беше! Сега болният бе той, Филип. Онзи дълъг преход до Италийска Галия в най-лютата зима

беше убил Сервий Сулпиций, а сега заплашваше да погуби и Луций Пизон. Пизон страдаше от белодробно заболяване, Филип — от гангрена на пръстите на краката. Измръзването, което бе получил, прерасна в нещо толкова сериозно, че лекарите му клатеха глави и препоръчваха ампутация. Той обаче не искаше да чуе. Затова, когато посрещна гостите си, краката му бяха увити с компрес от ароматни треви, които да замаскират вонята на разложение от почернелите му пръсти.

Мъжете бяха повече от жените, защото трима от тях бяха ергени: големият му син Луций, който упорито отказваше да се ожени, Октавиан и Марк Агрипа, поканен по настояване на Октавиан. Когато зърна Агрипа, Филип затаи дъх. Такъв красив мъж! Висок почти колкото покойни Цезар, широкоплещест като Марк Антоний, с вид на истински воин. „О, Октавиане! — помисли си Филип. — Този млад мъж ще ти отнеме всичко!“ По време на вечерята обаче си промени мнението. Агрипа беше верен до гроб на Октавиан. Не че можеше да ги обвини в извратеност или невъздържаност. Двамата не се докосваха дори когато вървяха един до друг, не си разменяха любовни погледи. Агрипа несъмнено бе роден за водач, но заради Октавиан се беше отказал от своите амбиции.

„Синът ми си създава антураж от мъже на неговата възраст, и то доста по-умело от Цезар, който винаги стоеше настрана и се въздържаше от близки приятелски отношения с други мъже. Е, причината несъмнено е онази стара клюка за цар Никомед, но ако Цезар имаше приятел като Агрипа, никога нямаше да го убият. Моят доведен син е много различен. Той не се страхува от клюките, сякаш е неуязвим за тях.“

За Октавиан вечерята бе изключително приятна, защото сестра му беше дошла. От всички роднини Октавия му бе най-близка. Как се беше разхубавила! С красотата си засенчваше дори Ация, макар че носът ѝ не бе толкова изящен, нито скулите ѝ толкова високи. Красотата беше в очите ѝ, раздалечени, големи, наситеносини, изразителни — най-прекрасните очи, които бе виждал у жена. Любовта и състраданието бяха в природата ѝ. Всеки се влюбваше в нея от пръв поглед. „Баща ми имаше Юлия. Тя бе като пътеводна светлина за обикновенния народ. Аз имам Октавия. Ще я защитавам и ще я пазя като мой добър дух.“

Трите жени бяха в добро настроение. Ация — защото скъпият ѝ син най-неочаквано се беше оказал гений. След почти двайсет години на непрекъснати тревоги за едно дете, което бе смятала за твърде изнежено, за да се справя само с живота, тя изведнъж откриваше, че малкият ѝ Гай е криел в себе си неподозирани сили. Въпреки тежката му болест сега излизаше, че той вероятно ще надживее всички, дори снажния Марк Агрипа.

Октавия беше весела, защото бе до брат си и усещаше огромната му любов. Тя беше с три години по-голяма от него и в отлично здраве. Винаги го бе смятала за изнежено дете, ходещо постоянно подире ѝ, усмихнато, игриво, търсецо при нея скривалище от прекомерната загриженост на майка им. Октавия винаги бе виждала онова, което Рим и близките ѝ забелязваха едва сега: силата, решителността, ума, чувството за превъзходство. Подозираше, че всичко това е наследено с Юлиевата кръв, но разбираше също така, че брат ѝ притежава упоритост и способност за трезва преценка, предадени му от баща им. „Колко е уверен в себе си! Моят брат ще владее света.“

Валерия Месала се радваше, защото животът ѝ изведнъж се бе променил към по-добро. Тя беше сестра на Месала Руф — гадателя, и жена на Квинт Педий от трийсет години; имаше от него двама сина и дъщеря. Единият син беше зрял мъж, вторият — на възраст за адютант, а момичето бе на шестнайсет. Най-красивата ѝ черта беше буйната ѝ червена коса, но и зелените ѝ очи бяха впечатляващи. Беше се омъжила за Педий, за да скрепи едно звено от системата на политическите връзки на Цезар. Като патриция Валерия имаше много по-знатен произход от Педиите от Кампания, макар и не от Юлиите. С Квинт обаче се разбираха прекрасно. Ако нещо тревожеше Валерия Месала, това беше безрезервната му подкрепа към Цезар, който обаче не му помагаше да се издигне толкова бързо, колкото тя смяташе, че би трябвало. Сега, когато мъжът ѝ бе втори консул, всичките ѝ мечти бяха осъществени. Синовеите ѝ вече бяха потомци на консули по две линии, а Педия Месалина можеше да очаква добър брак.

Жените заговориха за бебета, без да се интересуват от мъжките разговори. Миналата година Октавия бе родила момиченце — Клавдия Марцела, и сега отново беше бременна. Този път се надяваше да е момче.

Съпругът ѝ Гай Клавдий Марцел Малкия бе в доста странно положение за противник на Цезар. Благодарение на брака с Октавия той беше запазил общественото положение и имуществото си, но в същото време обичаше страстно жена си, защото просто нямаше човек, който да не я обича. Ала кой би могъл да предвиди, че малкият брат на съпругата му ще стане главен консул на деветнайсет години? И какво бъдеще го очакваше? По някакъв начин, мислеше си той, Октавиан излъчваше увереност, че ще успее, макар и не като чичо си.

— Мислите ли, че сега му е времето да съдим Освободителите? — обърна се Марцел Малкия към Октавиан и Педий.

Октавиан го изгледа мрачно, затова той побърза да се поправи:

— Убийците имах предвид. Много хора в Рим използват названието „Освободители“ условно, не че ги смятат за такива. Но да си завърша мисълта, Цезар Октавиане. Налага се да се отбраняваш срещу Марк Антоний и западните управители, така че сега ли му е времето за такъв процес?

— Освен това — притече му се на помощ Филип — чух, че Ватиний не смятал да се противопоставя на Марк Брут в Илирия. Щял да се прибере у дома. Това затвърждава позицията на Брут. Касий пък е в Сирия и също заплашва мира в държавата. Защо да съдим убийците и да утежняваме ситуацията? Ако Брут и Касий бъдат признати за виновни, те не ще могат да се върнат в Рим. Това може да ги подтикне към война, а на Рим изобщо не са му нужни нови кръвопролития. Антоний и западните управители са достатъчна заплаха.

Квинт Педий слушаше внимателно, но не възнамеряваше да отговаря. Той мразеше да участва в постоянните интриги на Юлиите. Беше наследил спокойния характер на баща си, но общественото си положение дължеше на майка си, голямата сестра на Цезар. Мечтаеше за спокоен живот в обширните си имения в Кампания, не за консулство. Сетне погледна жена си, увлечена в разговор, и въздъхна. Валерия бе много щастлива, че мъжът ѝ е консул.

— Убийците *трябва* да бъдат съдени — настоя Октавиан. — Скандално е, че това не бе направено още в деня, когато извършиха престъплението си. Ако беше сторено тогава, нямаше да се стигне до сегашното положение. Цицерон и сенатът са виновни за узаконяването на Брутовата позиция, която е доста по-благоприятна от тази на Касий, но още Антоний и *неговият* сенат *трябваше* да ги съдят.

— Точно това имах предвид и аз — рече Марцел Малкия. — След като не бяха съдени още тогава... всъщност дори бяха амнистирани официално, дали обикновените хора ще приемат сегашните мерки?

— Това не ме интересува, Марцел. Сенатът и народът трябва да се научат веднъж завинаги, че никой, колкото и патриотични да са помислите му, не може да оправдава убийството на който и да било римски благородник на висок държавен пост. Убийството си е убийство. Ако убийците са имали причини да смятат, че баща ми е възнамерявал да се самопровъзгласи за цар на Рим, трябваше просто да възбудят съдебно дело срещу него.

— Как биха могли? — попита Марцел. — Цезар беше доживотен диктатор, над закона, неуязвим.

— Достатъчно бе да го лишат от диктаторския пост. Все пак тези правомощия му бяха гласувани. Те обаче дори не се опитаха да го лишат от тях. Самите убийци гласуваха за обявяването му за доживотен диктатор.

— Те се бояха от него — вметна Педий, който също бе изпитвал страх от Цезар.

— Глупости! От какво да се боят? Кога баща ми е отнемал живота на римски граждани, освен в битка? Той следваше политика на милосърдие. Голяма грешка, но това е факт. Ами че той *прости* на повечето си убийци, на някои дори два пъти.

— И все пак те се бояха от него — настоя Марцел.

Красивото лице на Октавиан стана по-сурово.

— Имат повече причини да се боят от мен! Аз няма да се успокоя, докато и последният от убийците не бъде погубен, с унищожена репутация, конфискувани имоти и жена и деца, изхвърлени на улицата.

Настъпи неловко мълчание. Филип го наруши:

— Те стават все по-малко и по-малко. Гай Требоний, Аквила, Децим Брут, Базил...

— Ала защо трябва да се съди и Секст Помпей? — прекъсна го Марцел. — Той не участва в убийството, а сега е официален морски проконсул.

— Скоро няма да е проконсул, както добре знаете. Имам дузина свидетели на нападението на неговата флотилия срещу товарните

кораби, превозващи жито за Рим. Станало е преди две нундини. Той е изменник. Освен това е син на Помпей Велики. Смятам да се отърва от всички врагове на Цезар.

Събеседниците му добре разбираха, че под „Цезар“ имаше предвид себе си.

Освободителите бяха съдени още през първия месец от консулството на Гай Юлий Цезар Октавиан и Квинт Педий. Макар че имаше двайсет и три различни процеса (мъртвите убийци също бяха съдени), всичко продължи само една нундина. Съдебните заседатели единодушно признаха всеки от Освободителите за виновен. Имуществото на убийците се конфискуваше в полза на държавата. Онези Освободители, като народния трибун Гай Сервилий Каска, които все още бяха в Рим, избягаха. Сервилия и Тертула изведнъж се оказаха на улицата, но не за дълго. Те имаха лични средства, управлявани от Атик, който купи на Сервилия нова къща на Палатина и спечели незаслужено възхищението на Рим за помощта си към двете жени.

Секст Помпей беше обявен за виновен с трийсет и два срещу един глас.

— Защо гласува така? — обърна се Агрипа към конника, който бе изказал различно мнение.

— Защото Секст Помпей не е изменник — отвърна съдебният заседател.

Октавиан си записа името му, доста доволен от размера на имуществото му. Щеше да дойде и неговото време.

Завещаните от Цезар пари бяха разпределени сред народа, а градините му — отворени за посещение. Римляните от всички класи обожаваха да се разхождат из тези прекрасно поддържани паркове. Октавиан започна да дава двореца на Клеопатра на амбициозни представители на първата класа за организирането на големи пиршества с клиентите им. Техните имена също се записваха.

Той осигури избирането на двама свои привърженици за народни трибуни — Марк Агрипа и Луций Корнифиций, — защото след бягството на Каска в колегията имаше две свободни места. Публий Тиций, вече народен трибун и решен да се издигне благодарение на

Октавиан, спаси живота му, когато външният претор Квинт Гал се опита да го убие. Гал бе лишен от поста си и сенатът го изпрати на смърт без съд, а обикновените хора получиха разрешение да разграбят дома му. Първата класа вече се питаше дали Октавиан наистина е по-добра алтернатива от Антоний.

Верен на думата си, новият главен консул взе пари от Съкровищницата, за да изплати по десет хиляди сестерции на войниците от първите си три легиона. Техните представители вече се бяха съгласили изплащането на половината от дължимите суми да бъде отложено при гарантирана десетпроцентова лихва. Макар че заедно с допълнителните възнаграждения на центурионите сумата възлизаше на четири хиляди таланта, Октавиан взе шест хиляди (толкова можеше да си позволи при този недоимък на жито) и разпредели остатъка сред трите си по-късни легиона. Взехе също по шестима редови войници от всеки легион, които да работят като негови лични агенти — по един човек на центурия. Тяхна задача бе да славят Цезаровата щедрост и да следят за размирници. Беше им наредено да популяризират войската като възможност за дълготрайна кариера, водеща до значително забогатяване след петнайсет — двайсетгодишна служба. Еднократните възнаграждения бяха хубаво нещо, но сигурната, добре платена работа беше още по-примамлива. „Служете предано на Рим и Цезар и Рим и Цезар ще се погрижат добре за вас, дори да не се водят никакви войни“ — това бе посланието на Октавиан. При оставане на гарнизонна служба войниците имаха право да създадат семейство. Изобщо армията се превърна в примамлива кариера! Така още на този ранен етап Октавиан започна да подготвя легионерите си за идеята за постоянна, винаги боеспособна войска.

На двайсет и третия ден на септември, когато навършваше двайсет години, Октавиан тръгна на север с единайсет легиона срещу Антоний и западните управители.

С него дойде и народният трибун Луций Корнифиций. Обяснението за това необичайно действие бе, че той трябвало да се грижи за интереса на войниците — все плебеи. Рим остана на грижите на Квинт Педий и народните трибуни Агрипа и Тиций, които да прокарват законите му през плебейското събрание. Помощникът му в

сянка, Гай Меценат, също остана в Рим със задачата да избира способни хора сред нисшите класи.

На Агрипа никак не му хареса да се раздели с Октавиан.

— Ще имаш неприятности, ако не съм до теб — рече.

— Ще се справя, Агрипа. Искам да останеш в Рим и да натрупаш опит в управлението, да научиш някои неща за законотворчеството. Повярвай ми, при тази кампания за мен няма да има никаква опасност.

— Да, но с теб идва и един народен трибун — възрази Агрипа.

— Той е от по-малко известните ми привърженици.

Походът протече сравнително спокойно. Октавиан се установи на лагер край Бонония. Сетне повика шестте новобрански легиона от Мутина, които Децим Брут бе сметнал за напълно безполезни и не беше взел при похода си след Антоний. През всичкото това време с подготовката им се беше занимавал Салвидиен.

Октавиан нямаше никакво намерение да влиза в битка с Антоний. Затова беше измислил план, чийто успех зависеше изцяло от убедителността на думите му. Знаеше, че трябва да обедини всички войски на Цезар, участвали в предишната гражданска война. Ако не успее, Рим щеше да предпочете Брут и Касий, които сега контролираха провинциите на изток от Адриатическо море. Това положение трябваше да се промени, а за целта привържениците на Цезар трябваше да са единни.

В началото на октомври Марк Антоний изведе седемнайсет от легионите си от лагера край Форум Юлии. Остави шест под командването на Луций Варий Котила. След спокойното лято мъжете му бяха в отлична форма, отпочинали и зажаднели за някакво действие. Тримата управители тръгнаха с него: Планк, Лепид и Полион. План обаче нямаше. Антоний знаеше, че Брут и Касий владеят Изтока и разбираше, че трябва да бъдат свалени. Октавиан обаче усложняваше ситуацията. Антоний не желаше да губи ценни сили в сражения срещу новия консул, но не виждаше друга алтернатива. Щом отстранеше Октавиан, щеше да вземе и неговите войски. Съзнаваше обаче, че никога няма да им има доверие. Ако два легиона бяха готови да го изоставят и да се присъединят към един хлапак само защото им

напомняше за Цезар, как щяха да приемат убийството на същия този недорасъл Цезар от ръцете на Марк Антоний?

Затова когато тръгна по Домициевия път и навлезе в Италийска Галия край Оцелум, настроението му беше лошо. Особено след злобните писания и речи на Цицерон срещу него. Омразата му към известния адвокат бе по-голяма дори от ненавистта му към Октавиан. Ако не беше Цицерон, сега той нямаше да бъде обявен за обществен враг и Октавиан нямаше да му създава главоболия. Именно Цицерон насърчаваше Цезаровия наследник, Цицерон бе настроил сената срещу Антоний. Той не се притесняваше от конфискация, защото след като беше изплатил дълговете си, не му беше останала пукната сестерция. Колкото и да им се искаше, сенаторите нямаше да посмеят да пипнат Фулвия или двореца му в Карина — тя беше внучка на Гай Семпроний Гракх и се ползваше със закрилата на Атик.

Фулвия. Как му липсваше. Как му липсваха децата. С изтънчения си стил в писмата си тя го информираше за всички събития в Рим. Освен това мразеше Цицерон дори повече от него, ако изобщо бе възможно да има такава ненавист.

Когато стигна Мутина, на трийсет и два километра от лагера на Октавиан край Бонония, Антоний бе посрещнат от народния трибун Луций Корнифиций. Това беше най-подходящият пратеник в случая — дори Марк Антоний не би си позволил да се отнесе грубо към един народен трибун. Заемащите тази длъжност бяха неприкосновени, когато защитаваха интересите на плебса, а сега Корнифиций твърдеше, че прави точно това, въпреки че беше патриций.

— Консултът Цезар иска да преговаря с Марк Антоний и Марк Лепид — обяви двайсет и една годишният Корнифиций.

— Да преговаря или да се предаде? — изръмжа Антоний.

— Да преговаря, определено да преговаря. Както виждаш, нося маслиново клонче, не бяло знаме.

Планк и Лепид бяха против каквито и да било преговори с Октавиан, докато Полион смяташе, че това е добра стъпка. След известно премисляне Антоний стигна до същото решение.

— Кажи на Октавиан, че ще обмисля предложението му — отвърна той.

През следващите няколко дни Луций Корнифиций доста поязди напред-назад, но накрая срещата бе уредена. Антоний, Лепид и Октавиан щяха да преговарят на един остров насред буйната река Лавинус край Бонония. Корнифиций определи мястото при последното си посещение.

— Добре, става — склони Антоний, след като обмисли предложението. — Стига Октавиан да изтегли войските си на бононския бряг на реката, аз ще разположа моите на мутинския. Ако има измяна, битката ще започне начаса.

— Нека двамата с Полион също да дойдем — предложи Планк, недоволен, защото тази среща щеше да определя бъдещето на всички. — Преговорите би трябвало да се водят в по-широк кръг, Антоний.

Гай Азиний Полион изгледа весело Планк. Горкият! Прекрасен писател, изключително ерудиран мъж, но неспособен да разбере онова, които той, Полион, осъзнаваше съвършено ясно. Какво значение имаха те двамата? Какво значение имаше този глупак Лепид? Всичко щеше да се решава от Октавиан и Антоний. Един четирийсетгодишен мъж и един двайсетгодишен младеж. Познатото срещу неизвестното. Лепид просто бе изкупителната им жертва, с която да умиловивят Цербер и да влязат необезпокоявани в подземния свят. Каква вълнуваща съдба за един историк — да стане свидетел на такива съдбовни събития! Първо Рубикон, сега Лавинус. Две реки и Полион бе присъствал и край двете.

Островът бе малък и обрасъл с трева, няколко големи тополи хвърляха дебели сенки. Имаше и ракитак, но няколко войници го изсякоха, за да има видимост от двата бряга. Мястото за преговорите, на което бяха поставени три курулни кресла под една топола, бе достатъчно далеч от слугите и писарите, които се намираха в единия край на острова, готови да сервират напитки или да водят записки, ако се наложи.

Антоний и Лепид дойдоха с лодка от своя бряг, и двамата — с брони. Октавиан предпочете тога с пурпурна ивица и кафяви сенаторски обувки с консулски токи. Зрителите на това зрелище бяха много, защото и двете войски се наредиха на брега, за да наблюдават как преговарящите седят, стоят, крачат напред-назад, жестикулират или се взират втренчено в буйните води.

Всеки поздрави останалите по характерния си начин: Октавиан — официално; Лепид — приятелски; Антоний — троснато.

— Да се залавяме за работа — рече Антоний и седна.

— Каква мислиш, че ни е работата, Марк Антоний? — попита Октавиан, който зае креслото си едва след като Лепид се настани на своето.

— Да ти помогнем да изпълзиш от дупката, която сам си изкопа. Знаеш, че ако се стигне до битка, ще загубиш.

— Всеки от нас има по седемнайсет легиона и в моите ветераните са не по-малко отколкото в твоите — отвърна спокойно Октавиан. — Твоето предимство е, че си по-опитен военачалник.

— С други думи, ти отчаяно искаш да се измъкнеш от тази дупка.

— Не, не мисля за себе си. На моята възраст, Антоний, мога да си позволя да изтърпя някое и друго унижение, без това да навреди на бъдещата ми кариера. Не, аз мисля за *тях*. — Октавиан посочи сбраните на брега войници. — Поисках тези преговори, за да избегнем кръвопролитие. Твоите или моите хора, Антоний, няма никаква разлика. Те са римски граждани и трябва да отглеждат синове и дъщери на Рим и Италия, които баща ми приемаше за едно неделимо цяло. Защо да проливаме кръвта им само за да решим кой от нас ще ги управлява?

Въпросът беше твърде труден и Антоний неловко се размърда.

— Защото твоят Рим не е *моят* Рим.

— Рим остава Рим. Той не е на никого от нас. И двамата сме негови слуги, не господари. Всичко, което правим, трябва да увеличава мощта му. Това важи и за Брут, и за Касий. Трябва да се стремим да допринасяме за още по-голяма слава на Рим. Ние сме смъртни, независимо дали ще загинем в битка, или ще умрем в мир. Рим е вечен. Той е наш господар.

Антоний се усмихна злобно:

— Едно ще ти призная, Октавиане, добре говориш. Жалко, че не те бива да командваш.

— Ако силата ми е в говоренето, значи много добре съм избрал попрището си — усмихна се на свой ред Октавиан с типичната усмивка на Цезар. — Наистина, Антоний, аз не желая да се пролива кръв. И искам всички поддръжници на Цезар да се съюзим под едно знаме. Убийците не ни направиха никаква услуга, като отстраниха неоспоримия ни водач. След смъртта му ние сме разделени. И немалка

вина за това носи Цицерон, който е враг на всеки последовател на Цезар, както беше враг на самия Цезар. За мен да пролеем кръв тук е равносилно на предателство спрямо Цезар. И на измяна към Рим. Истинските врагове на Рим не са тук, в Италийска Галия. Те са на изток. Убиецът Марк Брут властва над Македония, Илирия, Гърция, Крит, а чрез слугите си — над Витиния, Понт и провинция Азия. Убиецът Гай Касий владее Киликия, Кипър, Киренайка, Сирия и може би дори Египет.

— Съгласен съм с теб за Брут и Касий — рече Антоний, видимо облекчен. — Продължавай, Октавиане.

— Предлагам да се съюзим. Да съберем отново всички верни последователи на Цезар. Ако успеем да изгладим различията си, ще можем да се изправим срещу истинските врагове, Брут и Касий, от позицията на силата. В противен случай Брут и Касий ще победят и Рим ще загине. Защото Брут и Касий ще върнат провинциите на публиканите и така ще притиснат съюзниците ни, че те ще предпочетат да бъдат управлявани от варварите или партите, а не от Рим.

Лепид слушаше внимателно, а Марк Антоний вмъкваше по някоя реплика. Думите на младежа изглеждаха толкова логични, макар че той не казваше нищо ново или необичайно.

— Аз не се страхувам от битка, а не искам да се бия — наблегна отново Октавиан. — Трябва да запазим силите си за истинския враг.

— Да ги ударим толкова силно, че да нямат възможност да направят това, което стана след Фарсал — съгласи се Антоний. — Това безкрайно преследване на републиканците изтощи Рим. Фарнак, сетне Африка, сетне Испания.

И така се започна, макар че за измислянето на приемливи условия за всички бивши привърженици на Цезар бе необходим цял ден — защото не бяха само тези тримата. Антоний в никакъв случай не би приел да се подчинява на някого като при управлението на Цезар. Затова съревнованието за върховното командване трябваше да спре. Октавиан създаде впечатление, че е готов да отстъпи водачеството, докато възрастта на Антоний му позволява да управлява. „Ако успея да го убедя в това — помисли си младежът, — това ще задоволи и двамата ни до смазването на Брут и Касий. След това ще видим. Всичко с времето си.“

— Разбира се, моите легиони няма да се съгласят на споразумение, от което да изглежда, че ти си надделял — започна обсъжданията Антоний на следващия ден.

— А моите няма да се съгласят, ако излезе, сякаш съм загубил — възрази Октавиан.

— А моите легиони — намеси се Лепид, — както и Планковите и Полионовите, ще искат ние да участваме наравно в командването.

— Планк и Полион ще трябва да се задоволят с консулство — отсеке Антоний. — Ние тримата сме предостатъчно. Какво ще кажете да си разделим управлението на три?

— Звучи интересно — призна Октавиан. — Как по-точно?

— Ами... Никой от тримата не бива да бъде консул, но и тримата трябва да сме нещо повече от консули. Все едно и тримата да сме диктатори.

— Ти премахна диктаторския пост — напомни му Октавиан.

— Да, и не мисля да се отмятам! — тросна се Антоний. — Искам да кажа, че Рим не може да бъде управляван от обикновени консули, докато Освободителите не бъдат наказани. Ако се назначи диктатор обаче, всички привърженици на демокрацията ще се почувстват засегнати. Ако тримата притежаваме известни диктаторски правомощия, ще можем да се контролираме взаимно и едновременно с това да управляваме Рим.

— Триумвират — вметна Октавиан. — Трима равноправни владетели, които да сложат републиката в ред. Да, добре звучи. Така ще успокоим сената и на народа ще му хареса. Рим знае, че сме дошли с намерение да се бием. Представете си колко добре ще бъде, ако се върнем като приятели и легионите ни останат непокътнати. Така ще покажем на всички, че сме в състояние да разрешаваме споровете си, без да вадим меч, че сме загрижени за сената и народа на Рим повече, отколкото за самите себе си.

Те се облегнаха назад и се вгледаха доволно един в друг. Да, прекрасно беше! Една нова епоха.

— Освен това — добави Антоний — така ще покажем на Рим, че ние сме законните му управници. Няма да има никакви призови за гражданска война, когато заминем на изток, за да се разправим с Брут

и Касий. Добра идея беше да осъдиш Освободителите за измяна, Октавиане. Ще кажем, че не искаме да се бием срещу други римляни, а срещу хората, които се погавриха с гражданските си права.

— Нещо повече, Антоний. Ще изпратим агенти из цяла Италия, които да подклаждат омразата у обикновените хора срещу онези, които убиха обичания им Цезар. И когато благосъстоянието на народа се влоши, ще хвърлим вината върху Брут и Касий, които присвояват държавните приходи.

— Как така ще се влоши благосъстоянието? — изненада се Лепид.

— То вече се влошава — заяви Октавиан. — Ти си управител, Лепиде. Със сигурност трябва да си забелязал, че в провинциите ти тази година няма почти никаква реколта.

— От началото на лятото не съм бил в провинциите си — оправда се Лепид.

— Аз забелязах, че изведнъж издръжката на легионите ми стана много скъпа — рече Антоний. — Суша ли има?

— Навсякъде. Дори на изток. Брут и Касий сигурно също срещат трудности.

— Искаш да кажеш, че скоро ще ни свършат парите — изръмжа Антоний и гневно изгледа Октавиан. — Е, след като военната каса на Цезар е у теб, ти можеш да финансираш кампанията на изток.

— Не съм взимал никаква военна каса, Антоний. Изхарчих цялото си наследство за заплати на войниците, изтеглих пари от хазната и въпреки това все още съм им длъжник. И няма да мога да им се издължа скоро. Нямам представа кой е откраднал касата, така че престани да ме обвиняваш.

— Значи трябва да е Опий.

— Не можем да сме сигурни. Може и някой самнит да го е сторил. Да не се ровим в миналото, Антоний. Рим трябва да има достатъчно хляб и забавления. За това ще отидат много средства, а се налага да поддържаме и доста легиони. Колко мислиш, че ще са ни нужни?

— Четирийсет легиона. Двайсет ще дойдат с нас и двайсет за охрана на Запада и Африка и за резерва. Плюс десет-петнайсет хиляди конници.

— Като включим и несражаващите се слуги, това прави четвърт милион мъже. — Октавиан зарея поглед в далечината. — Помислете колко жито, нахут, леща, сушено месо, зехтин... милион и четвърт модия жито на месец по петнайсет сестерции за модий прави седемстотин и петдесет таланта на месец само за зърното. Като прибавим останалите храни, сумата ще се удвои, дори може да се утрои при тази суша.

— Какъв прекрасен *префектус фабрум* може да стане от теб, Октавиане! — възкликна Антоний.

— Подигравай се колкото искаш, Антоний, но отсега мога да ти кажа, че няма да се справим. Особено ако трябва едновременно да храним Рим и Италия и да воюваме.

— О, знам едно решение.

— Наострям уши.

— И без това са достатъчно остри, Октавиане!

— Свърши ли с шегите?

— Да, защото решението не е шегата работа. Ще проскрибираме.

След тази дума на острова настъпи тишина, нарушавана само от ромона на водата, шумоленето на пожълтелите листа на тополите, очакващи есенните ветрове да ги отвеят, и далечния говор на хиляди войници и цвиленето на коне.

— Ще проскрибираме — повтори Октавиан.

Лепид изглеждаше така, сякаш всеки момент щеше да припадне: блед, разтреперан.

— Антоний, не може! — възкликна той.

Антоний го изгледа гневно:

— О, хайде, Лепид е, не се прави на по-голям глупак, отколкото си! Как иначе ще поддържаме държавата и войската в такава суша? Пък дори да нямаше суша!

Октавиан заговори:

— Баща ми беше известен със своето милосърдие, но точно то го уби. Повечето му убийци бяха получили прощката му. Ако ги беше погубил, сега нямаше да се чудим какво да правим с Брут и Касий, Рим щеше да получава всичките си приходи от изток и от Кимерия през Евксинско море щяха да идват цели флотилии със зърно. Съгласен съм с теб, Марк Антоний. Ще проскрибираме точно като Сула. Един талант за информация от свободен човек, половин талант и освобождаване за

робите. Ала няма да документираме раздаването на награди; би било грешка. Защо да даваме възможност на някой амбициозен народен трибун в бъдеще да наказва информаторите ни? Проскрибциите на Сула донесоха в хазната шестнайсет хиляди таланта. Това ще е и нашата цел.

— Ти винаги ще ме изненадваш, скъпи ми Октавиане. Очаквах дълго да те увещавам — призна Антоний.

— Преди всичко аз съм разумен човек — усмихна се Октавиан. — Проскрибциите са единственият отговор. Освен това така ще се отървем от много врагове, сегашни или бъдещи. От всички привърженици на републиката или на Освободителите.

— Не *мога* да се съглася! — възкликна Лепид. — Моят брат Паул е заклет републиканец!

— Тогава ще го проскрибираме — отвърна Антоний. — И аз имам роднини, които трябва да се обявят извън закона; някои са общи с тези на Октавиан. Чичо Луций Цезар например. Той е богат и досега не съм видял никаква полза от него.

— Нито аз — кимна Октавиан; сетне се намръщи. — Предлагам обаче да не предизвикваме народната омраза, като избиваме собствените си роднини, Антоний. Нито Паул, нито Луций са заплаха за живота ни. Само ще конфискуваме имуществото им. Мисля, че и двамата ще трябва да жертваме по някой трети братовчед.

— Дадено! Само че искам Опий да умре. Сигурен съм, че той открадна военната каса на Цезар.

— Няма да пипаме банкерите и големите плутократи — възрази Октавиан с тон, нетърпящ възражения.

— *Какво?* Ама точно при тях са големите пари!

— Именно, Антоний. Помисли разумно, моля те. Проскрибциите са кратковременна мярка за напълване на хазната, те не могат да продължават вечно. Последното, което ни трябва, е да лишим Рим от финансовите му корифеи. Те винаги ще са ти нужни. Нима наистина мислиш, че някой бивш гръцки роб както Суловия Хризогон може да замени Опий или Атик. Виж бившия роб на Помпей Велики, Деметрий; къпе се в пари, но не може да стъпи на малкия пръст на Атик, когато стане дума за възвръщане на капитали. Затова ще проскрибираме Деметрий, но не и Атик. Нито Секст Парквициен, нито двамата Балби, нито Опий и Рабирий Постум. Атик и Парквициен

винаги са играли двойна игра, но останалите са поддържали Цезар през цялата му политическа кариера. Независимо колко са големи богатствата им, няма да ги пипаме. Можем да си позволим да проскрибираме Флавий Хермицил, може би и Фабий, и двамата са агенти на Брут. Онези обаче, които ще са нужни на Рим в бъдеще, трябва да са неприкосновени.

— Прав е, Антоний — промълви Лепид.

Антоний го слушаше внимателно. Сега устните му се размърдаха беззвучно, русите му вежди се събраха — той мислеше.

— Разбирам — рече накрая; сведе глава и потрепери. — Освен това дори косъм да падне от главата на Атик, Фулвия ще ме убие. Той бе много добър към нея след обявяването ми извън закона. Цицерон обаче заминава. За онзи свят. Ясно ли е?

— Напълно — съгласи се Октавиан. — Ще се съсредоточим върху богатите, но ще погубим само *неколцина* от най-имотните. Ако проскрибираме достатъчно, хазната бързо ще се напълни. Разбира се, от недвижимите имоти не можем да очакваме истинската им стойност. Това го показаха търговете и на Цезар, и на Сула. Ще успеем обаче да осигурим за себе си и приятелите си луксозни имения направо без пари. Лепид трябва да бъде компенсиран за конфискуваните имоти, затова няма да плати нито сестерция, докато не си възстанови всички загуби.

Възмутеният Лепид се поуспокои. За тази полза от проскрибциите не се беше замислял.

— Земя за ветераните — обяви Антоний, който мразеше земеделските въпроси. — Предлагам да конфискуваме обществената земя на селищата, които са проявили враждебност към Цезар или са откликнали на Брут и Касий, когато издадоха обръщенията си. Венузия, старата Капуа, Беневентум, още няколко самнитски свърталища. Кремона не е дала своята дан за Италийска Галия, а и знам как да попреча на Беневентум да подкрепи Секст Помпей. Ще основем и няколко войнишки колонии около Вибон и Региум.

— Чудесно! — възкликна Октавиан. — Предлагам да не разпускаме всички легиони след края на войната срещу Брут и Касий. Ще ги задържим на постоянна служба и ще накараме войниците да подпишат, да речем, за петнайсетина години. Това набиране на легиони преди всяка война може да е в съгласие с римските традиции, но е

скъпо и досадно. Всеки път, когато един войник бъде освободен от войската, той получава парче земя. Някои са се записвали толкова пъти в продължение на последните двайсет години, че имат по десетина имота, които отдават под наем на местни земеделци. Постоянната войска може да охранява провинциите и да се използва, когато е необходимо, без да се налага ново събиране на легионери или търсене на земя за освободените.

Тази реч обаче дойде малко množко на Марк Антоний, който започваше да се отегчава. Той не изпитваше такъв интерес към подробностите като младия Октавиан.

— Да, да, но времето лети и аз искам да свършим работата днес, не следващия месец — рече той и си придаде важен вид. — С Лепид вече сгодихме две от децата си. Ти, Октавиане, си свободен. Какво ще кажеш да се сродиш с мен?

— Сгоден съм за Сервилия Вация — отвърна хладно Октавиан.

— О, Вация няма да има нищо против, ако разтрогнеш годеща! Голямата дъщеря на моята Фулвия е на осемнайсет. Какво ще кажеш за нея? Страхотни предци за децата ти! Юлии, Гракхи, Клавдии, Фулвии. Няма по-подходяща избраница от дъщерята на Фулвия и Публий Клодий, не мислиш ли?

— Така е — съгласи се Октавиан. — Добре, ако Вация е съгласен, мога да се сгодя за Клавдия.

— Не да се сгодиш, а да се *ожениш* — настоя Антоний. — Лепид може да проведе церемонията веднага щом се върнем в Рим.

— Както кажеш.

— Ще се наложи да се откажеш от консулството.

— Да, предвиждах го. Кои предлагаш за консули до края на годината?

— Гай Карин като първи и Публий Вентидий като втори консул.

— Все твои хора.

Антоний не му обърна внимание и продължи:

— За догодина Лепид като старши и Планк като младши.

— Да, определено ще трябва един от тримата да е старши консул догодина. А по-догодина?

— Вация като първи, а моят брат Луций като втори.

— Моите съболезнования за Гай Антоний.

Очите на Антоний се напълниха със сълзи и той преглътна тежко.

— Брут ще си плати за това убийство! — изсъска гневно.

Октавиан бе на мнение, че Брут е направил голяма услуга на Рим с премахването на глупака Гай Антоний, но си придаде състрадателно изражение. Реши да смени темата:

— Измисли ли как най-добре да узаконим триумвирата?

— Чрез плебса, това вече стана традиция. Надконсулска командна власт, *империум маюс* дори на територията на Рим за пет години. И право за назначаване на консули. В Италия тримата ще имаме равна власт. Мисля, че трябва да си разделим провинциите. Аз ще взема Италийска и Отвъдна Галия. Лепид ще получи Нарбонска и двете Испании, защото ще използвам Полион като легат в моите провинции. Всъщност той ще управлява.

— Така за мен остават Африка, Сицилия, Сардиния и Корсика — отбеляза със смирен вид Октавиан. — Ъ... зърнените провинции. Както чувам, там никак не е спокойно. Управителите на Африка и Нова Африка постоянно воюват, а Секст Помпей използва корабите, дадени му от сената, за да отклонява зърнените ни доставки. Добре, че Педий го обяви за враг на държавата.

— Не си ли доволен от дела си, Октавиане? — Антоний.

— Да го поставим по такъв начин, Антоний. Няма да се оплаквам от дела си, ако имам равна командна власт с теб, когато тръгнем срещу Брут и Касий.

— Не, не съм съгласен.

— Нямах друг избор, Антоний. Моите легиони ще настояват за това. Няма да можеш да ги вземеш на изток без мен.

Антоний скочи от креслото си и се отдалечи към водата. Лепид го последва разтревожено.

— Хайде, Антоний — зашепна, — не може всичко да бъде както ти искаш. Той направи големи отстъпки. И е прав, че легионите няма да мръднат без него.

Антоний остана дълго време взрян намръщено в реката; Лепид го държеше плахо за ръката. Сетне Антоний се извъртя и се върна на креслото си.

— Добре, имаш равна командна власт с мен, Октавиане.

— Идеално. Значи се споразумяхме — рече весело Октавиан и протегна ръка. — Да си стиснем ръцете, за да покажем на хората си, че сме се помирили и няма да има битка.

Тримата излязоха на средата на острова и си стиснаха ръцете. Хиляди гърла нададоха радостен рев. Триумвиратът беше реалност.

Появи се само едно различие в мненията — по отношение на реда, в който трябваше да влязат в Рим.

— Заедно — рече Лепид.

— Не, в три последователни дни — възрази Антоний. — Аз влизам на първия, Октавиан — на втория, ти, Лепиде, на третия.

— Аз ще вляза първи — заяви Октавиан.

— Не, аз.

— Аз ще вляза първи, Марк Антоний, защото съм старши консул и още не е приет никакъв закон, с който да отстъпвам каквито и да било права на вас с Лепид. Вие все още сте врагове на властта. Дори да не бяхте, в момента, в който прекосите помериума, губите командната си власт и ставате обикновени граждани. Това е неоспорим факт. Аз трябва да вляза пръв и да осигуря отмяната на законите срещу вас.

Колкото и да не искаше, Марк Антоний нямаше друг избор, освен да се съгласи. Октавиан трябваше да влезе пръв в Рим.

По-голямата част от Италийска Галия представляваше обширна равнина, през която протичаха река Падус и многобройните ѝ притоци. В сушави години земеделците напояваха нивите си, затова дори сега хамбарите бяха пълни. За съжаление обаче провинцията не бе в състояние да изхранва Италия. Планинската верига на Апенините се простираше по цялото протежение на италийския ботуш и се свързваше с Приморските Алпи в Лигурия, като по този начин образуваше непреодолима бариера за транспортирането на стоки по суша. Зърното от Италийска Галия не можеше да бъде изпратено и по море — ветровете винаги духаха на север и не позволяваха на корабите да плават към Италия. По тази причина триумвирите решиха да оставят легионите си в Италийска Галия и потеглиха към Рим само с по един отряд от избрани войници.

— Тъй като на мен се пада да изхранвам Рим и Италия — рече Октавиан на Полион, с когото пътуваха в една колесница, — ще започна да изпращам кервани със зърно от южната част на провинцията през Дертона по тосканското крайбрежие. Там наклоните не са непреодолими, просто никой не се е сещал да го направи.

Полион го погледна с възхищение. След тръгването им от Бонония бе осъзнал, че този младеж никога не спира да мисли. Умът му бе практичен и той се съсредоточаваше най-напред върху най-обикновените проблеми. „Ако му дадеш да брой зърната в купчина нахут — мислеше си Полион, — той няма да се откаже, докато не изпълни задачата, и не ще допусне нито една грешка. Нищо чудно, че Антоний го ненавижда! Докато Антоний мечтае за бойна слава и мястото на пръв мъж в Рим, Октавиан се чуди как да изхрани народа. Докато Антоний пръска парите, той търси винаги начин да пести. Октавиан не взема общи решения, той планира подробности. Надявам се да доживея да видя какво ще излезе от него.“

Така Полион започна да разисква различни теми с Октавиан, включително съдбата на Рим.

— Коя е най-голяма ти амбиция, Октавиане?

— Да затвърдя мира в целия римски свят.

— И как смяташ да го постигнеш?

— С всички средства — отвърна простичко момчето.

— Това е цел, достойна за възхищение, но се съмнявам да я осъществиш.

Октавиан го изгледа изненадан:

— Защо?

— О, може би защото войната е в кръвта на римляните. Повечето хора смятат, че войната и завоеванията носят основните доходи за държавата.

— Приходите вече са достатъчно големи за нуждите на държавата. Войната само изпразва хазната.

— Това не е римският начин на мислене! Войната пълни хазната. Виж Цезар и Помпей Велики, да не говорим за Паул, Сципионите, Мумии...

— Това време е минало. Рим вече е взел всички големи съкровища на света, с изключение на едно.

— Партските съкровища?

— Не! — изсумтя презрително Октавиан. — Тази война бе само по Цезаровите мащаби. Разстоянията са големи и войската ще трябва да се изхранва сама с години, заобиколена от всички страни от врагове и пустини. Имам предвид египетското съкровище.

— Би ли одобрил, ако Рим вземе и него?

— Аз лично ще го взема, когато му дойде времето. Това е изпълнимо поради две причини.

— Кои?

— Първо, няма да се налага римската войска да се отдалечава от Нашето море. Второ, освен съкровището Египет произвежда голяма житна реколта, която ще е нужна за растящото население на Рим.

— Много хора твърдят, че такова съкровище не съществува.

— О, съществува, и още как. Цезар го е видял. Разказа ми за него, когато бяхме в Испания. Знам къде е и как да го намеря. Рим ще се нуждае от него, защото войната го съсипва.

— Гражданската война имаш предвид.

— Помисли върху това, Полионе. През последните шейсетина години сме водили повече граждански войни, отколкото външни. Римляни избиват римляни. Конфликта за основите на римската република. Спорове за същността на свободата.

— Ти няма ли да воюваш за идеи?

— Не, няма.

— А за осигуряването на мир?

— Не и ако се налага да воювам срещу други римляни. Войната срещу Брут и Касий трябва да е последната гражданска война.

— Секст Помпей може би ще промени плановете ти. Той без съмнение е приятелски настроен към Брут и Касий, но не вярвам да се посвети изцяло на каузата им. Секст също ще предизвика война.

— Секст Помпей е пират, Полионе.

— Значи не вярваш да събере останалите републикански сили след разгрома на Брут и Касий, така ли?

— Той вече е избрал територията си: морето. Затова никога няма да е в състояние да води истинска война.

— Има и друга опасност от гражданска война. Какво ще кажеш, ако триумвиратът се разпадне?

— Готов съм като Архимед да поместя Земята, само и само да не се стигне дотам. Уверявам те, Полионе, аз *никога* не ще воювам срещу

Антоний.

„Защо ли му вярвам? — запита се Полион. — Защото наистина му вярвам.“

Октавиан влезе в Рим в края на ноември пеша и с тога, съпроводен от танцьорки и певици, възпяващи мира между триумвирите, и заобиколен от ликуваща тълпа. Той ги удостояваше с Цезаровата усмивка, махаше им, както бе махал Цезар, и пристъпяше гордо с високите си обувки. Отиде направо на рострите и обяви създаването на триумвирата в кратка, прочувствена реч, която ясно показва на народа, че постигнатият мир се дължи най-вече на него. Той бе Цезар Миротвореца, не Цезар Войнолюбеца.

Сетне отиде в сената, събран в Хостилиевата курия. На Публий Тиций бе възложено да свика Плебейското събрание и да отмени мерките срещу Антоний и Лепид. Макар че Квинт Педий научи за края на консулството си на самото заседание, Октавиан запази новината за планираните проскрибции за по-късно, когато останаха насаме.

— Тиций ще прокара закона, утвърждаващ властта на триумвирата — рече той на Педий в кабинета му, — но той ще приеме и други, също толкова важни мерки.

— Какви са тези други, също толкова важни мерки? — попита със свито сърце Педий, който никак не хареса изражението на братовчед си.

— Рим е заплашен от банкрут, затова ще проскрибираме.

Педий присви очи и вдигна ръце, сякаш да се защити от невидима заплаха.

— Отказвам да подкрепя проскрибциите. Като консул ще се противопоставя.

— Като консул ще ги подкрепиш. Противопостави се, Квинте, и името ти ще бъде първото в списъка. Хайде, приятелю, бъди разумен. Нима искаш Валерия Месала да остане вдовица и да бъде изхвърлена на улицата? Децата ѝ да бъдат лишени от наследство и полагащото им се място в обществото? Племенниците на *Цезар*! Квинт Младши скоро ще се кандидатира за войнишки трибун. А покрай теб ще се наложи да проскрибираме и Месала Руф. — Октавиан се изправи. — Помисли добре, преди да говориш, братовчече, умолявам те.

Квинт Педий помисли добре. Същата нощ, докато всички спяха, той се прободде с меча си.

На сутринта Октавиан си поговори доста сериозно със сломената Валерия Месала. А на брат ѝ, гадателят, каза:

— Ще съобщим, че Квинт Педий е умрял в съня си, преуморен от консулските си задължения. Моля те, разбери, че има основателна причина да дадем такова обяснение за смъртта му. Ако искате да запазите живота си, живота на децата си и имуществото си, изпълнявайте.

Антоний влезе в града по много по-тържествен начин от Октавиан, защото съзнаваше, че сега по-трудно ще блесне. Носеше позлатената си броня и наметалото си от леопардова кожа и яздеше представителния си кон Милосърдие. Придружаваше го германската му конница. Остана приятно изненадан от посрещането. Октавиан беше прав — римляните не желаеха нови военни конфликти между властниците си. Затова на следващия ден и Лепид бе посрещнат с ликуване.

В края на ноември Октавиан се отказа от консулството и предаде поста си на двама ветерани от Италийската война: Гай Карин и Публий Вентидий. В момента, в който бяха назначени консулите, Публий Тиций отиде пред плебейското събрание. Първо затвърди властта на триумвирата, сетне прокара закони за обществените врагове, които копираха тези от времето на Сула във всички подробности — от наградите за информация до публичното огласяване на имената на проскрибираните. В първия списък фигурираха сто и трийсет имена начело с Марк Тулий Цицерон (по настояване на Антоний). Много от тези хора вече бяха мъртви или избягали. Брут и Касий също бяха в списъка. Като причина за проскрибцията бе посочено „симпатии към Освободителите“.

Първата и втората класа бяха сварени неподготвени и изпаднаха в още по-голяма паника от задържането и екзекутирането на народния трибун Салвий веднага след края на заседанието. Главите на жертвите не се излагаха на показ, просто ги хвърляха заедно с трупите във

варовите ями край Есквилина. Октавиан бе успял да убеди Антоний, че терорът се издържа по-леко, ако остава скрит. Единственото изключение щеше да е Цицерон, ако го заловят в Италия.

Лепид проскрибира брат си Паул, Антоний — чичо си Луций Цезар и братовчедите си от фамилията на Октавиите, но никой от тях не беше екзекутиран. Това изключение обаче не беше направено за тъста на Полион и брата на Планк, по онова време претор. Още трима претори бяха проскрибирани, а също народният трибун Публий Апулей. Гай Каска и брат му успяха да избягат на изток. Бившият легат на Ватиний, непоколебимият Квинт Корнифиций също бе убит.

Атик и банкерите бяха уведомени тайно, че няма от какво да се страхуват. Така бе избягнато масовото скриване на парични средства, съпътстващо проскрибциите. Хазната бавно започна да се пълни от имуществото на Луций Цезар, неколцината Апулей, Паул Емилий Лепид, братята Цецилии, уважавания бивш консул Марк Теренций Варон, изключително богатия Гай Луций Хир и стотици други.

Не всички загубиха живота си. Квинт Фуфий Кален прие в дома си стария Варон и го крие от проскрибционните власти (както при Сула изпълнението на проскрибциите бяха възложени на държавни бюрократи), докато не принуди Антоний да го пожали. Луций Хир избяга от страната с робите и клиентите си, като си проправи път с бой до крайбрежието, а град Калес затвори вратите си и отказа да предаде брата на Публий Ситий. Любимецът на Катон Марк Фавоний също успя да избяга от Италия, както и много други. Щом парите влизаха в хазната, триумвирите не се интересуваха особено от съдбата на бившите им собственици.

Изключение правеше Цицерон, когото Антоний бе твърдо решен да умъртви по особено жесток начин. Натовареният със задачата войнишки трибун Гай Попилий Ленас тръгна с отряд войници и центуриона Херений да претърсва Цицероновите вили. Верният поддръжник на Цезар Квинт Цицерон и синът му бяха включени във втория проскрибционен списък заради твърдението на един роб, че си били променили възгледите и сега възнамерявали да напуснат страната и да се присъединят към Освободителите. Така Ленас трябваше да издирва трима души, макар че Марк Цицерон бе най-важната му жертва.

Последиците от влизането на Октавиан в Рим бяха удивили Цицерон. Той отиде при новия главен консул и го помоли да бъде освободен от бъдещите заседания на сената.

— Уморен съм и съм болен, Октавиане. Ще ми се да мога да посещавам именията си в провинцията, когато поискам. Възможно ли е?

— Разбира се! — увери го Октавиан. — Щом като мога да освободя втория си баща от заседанията, не мога да не приема същото за теб и Луций Пизон. Филип и Пизон още страдат от последиците от онова ужасно зимно пътуване.

— Аз се противопоставих на изпращането им!

— Така е. Жалко, че сенатът не се вслуша в съвета ти.

Този красив младеж изглеждаше напълно променен от пристигането му в Брундизиум преди няколко месеца и Цицерон изведнъж осъзна, че той е решил на всяка цена да поеме цялата власт в свои ръце. Как се беше заблудил, че е възможно да окаже каквото и да е влияние върху това безжалостно парче лед в гърдите му? Цезар имаше емоции, дори понякога губеше власт над тях, но Октавиан беше напълно лишен от чувства. Приликата му с Цезар бе една голяма илюзия.

В този момент Цицерон загуби всякаква надежда, дори се отказа да убеждава Брут да се върне в Рим. Последните писма на Брут бяха станали толкова критични и язвителни, че адвокатът вече не си даваше труда да му пише, да споделя с него мислите си за консулството на Гай Октавиан и Квинт Педий.

След срещата с новия главен консул Цицерон отиде при Атик.

— Няма да идвам повече, а и не смятам да ти пиша — рече той. — Наистина, Тите, така ще е най-добре и за двама ни. Грижи се за Пилия, малката Атика и за себе си. Не предизвиквай по никакъв начин Октавиан! С обявяването му за консул републиката умря завинаги. Нито Брут и Касий, нито дори Марк Антоний могат да го изместят. Нашият стар, милосърден господар все пак постигна своето. Той много добре е знаел какво прави, когато е обявил Октавиан за свой наследник. Октавиан ще довърши започнатото от него, повярвай ми.

Атик го изглежда с насълзени очи. Колко остарял изглеждаше! Беше станал кожа и кости; в прекрасните му тъмни очи се четеше

страх, сякаш бе елен, заобиколен от глутница вълци. От четирийсетгодишното му водачество на Форума не беше останало нищо. Когато най-близкият му и най-емоционален приятел започна да произнася изпълнените с нападки речи срещу Марк Антоний, Атик си бе помислил, че Цицерон ще се възстанови, ще се върне към нормалния живот след толкова много тежки разочарования, беди и постоянната самота след загубата на дъщеря си и раздялата с жена си и брат си. Ала издигането на Октавиан беше направило това възстановяване невъзможно. „Сега Октавиан е този, от когото Цицерон се бои най-много“ — помисли си Атик.

— Ще ми липсва кореспонденцията с теб — рече Атик, като не се сети какво друго да каже. — Уверявам те, че писмата ти се пазят и ще останат за идните поколения.

— Добре. Публикувай ги, когато се осмелиш да го сториш, моля те.

— Ще го направя, Марк, ще го направя.

След това Цицерон се оттегли напълно от обществения живот и не написа повече нито едно писмо. Когато научи за триумвирата, той напусна Рим, като остави верния Тирон да му съобщава за всичко, което се случва.

Първо отиде в Тускулум, но старата къща му навяваше твърде много спомени за Тулия и Теренция и за разгулния му, сърцат син. Слава на всички богове, че младият Марк беше при Брут! И дано боговете помогнат на Брут да победи!

Когато Тирон му изпрати спешно писмо, за да го предупреди за проскрибциите, той събра багажа си и замина по обиколни пътища за вилата си във Форми, но все така с носилката си — мъчително бавен начин за придвижване, ала единственият, който старото му тяло можеше да издържи. Възнамеряваше да отплава от най-близкото пристанище, Кайена, и да избяга при Брут или може би при Секст Помпей в Сицилия — не беше решил още.

Изглежда, Фортуна бе на негова страна, защото в Кайена имаше подходящ кораб и капитанът се съгласи да го качи, въпреки че беше проскрибиран (нареждането за проскрибциите бе стигнало до всяко градче из Италия).

— При теб случаят е по-специален, Марк Цицероне — рече капитанът. — Аз не мога да участвам в преследването на един от най-

великите мъже на Рим.

Ала това бе в началото на декември и зимата започна с бури и суграшица. Корабът отплава, но бе принуден да акостира на няколко пъти, макар че капитанът не се отказваше и се опитваше да се доберат поне до Сардиния.

Цицерон изпадна в ужасна депресия, обхвана го униние, защото осъзнаваше, че не му е писано да напусне Италия. Беше прекалено силно свързан с нея.

— Спри в Кайена и ме остави — рече на капитана.

Изпрати един слуга до вилата си във Форми и три часа след зазоряване на следващия ден, седмия на декември, носилката му бе готова. Измокрен и треперещ от студ, Цицерон се качи в пълното с меки възглавници, уютно транспортно средство, отпусна се и зачака какво ще му донесе съдбата.

„Ще умра, но нека поне да бъде в страната, за чието спасение съм работил толкова самоотвержено и неуморно. Успях срещу онзи помияр Катилина, но после Цезар ми отне славата с речта си... ала екзекуцията на враговете на Рим без присъда *не беше* противоконституционно! Дори Катон го каза. Речта на Цезар обаче постигна огромен ефект и след нея много хора ме гледаха с презрение. Животът ми след това бе като сън, неясен и безсмислен, само речите ми срещу Марк Антоний правеха изключение. Твърде съм уморен. Вече не издържам жестоките удари и изпитания на живота.“

Хората на Гай Попилий Ленас настигнаха носилката, докато се изкачваше по един хълм, слязоха от конете и я заобиколиха. Центурионът Херений извади меча си, две стъпки дълъг и остър като бръснач. Цицерон показва главата си от носилката.

— Не, не! — извика на слугите си. — Не се съпротивлявайте! Предайте се и спасете живота си.

Херений се приближи и вдигна меча си към сивото небе. Цицерон погледна острието и забеляза, че бе по-тъмно от мрачните облаци и не блестеше. Той се опря на носилката и показва раменете си навън, протегна врата си, доколкото можеше.

— Прицели се добре — заръча на убиеца си.

Мечът се спусна и отдели главата от тялото му с един удар. От раната рухна кръв, крайниците му се сгърчиха за миг. Главата се търкулна на известно разстояние в калта. Слугите избухнаха в плач и

вопли, но хората на Попилий Ленас не им обърнаха внимание. Херений вдигна главата за дългата коса на тила. Един войник извади кутия и главата бе поставена вътре.

Докато вниманието му бе заето с това, Ленас не видя как двама от хората му изваждат тялото от носилката. Забеляза ги едва когато чу шума от измъкването на мечовете им от ножниците.

— Какво правите? — поинтересува се той.

— С дясната или с лявата ръка пишеше? — попита единият войник.

— Не знам.

— Тогава ще отсечем и двете му ръце. Една от тях е написала онези противни неща за Марк Антоний.

Ленас се замисли, сетне кимна:

— Добре. Сложете ги в кутията и да тръгваме.

Групичката тръгна за Рим, без да спира. Когато стигнаха двореца на Антоний в Карина, конете им се бяха запенили и останали почти без дъх. С кутията в ръце Ленас влезе в атриума, където го чакаха Антоний и Фулвия по нощници и все още сънени.

— Пратка за теб — рече Ленас и подаде кутията на Антоний.

Антоний извади главата, вдигна я и избухна в смях:

— Падна ли ми най-последно, стар негоднико!

Фулвия посегна към главата:

— Дай ми я, дай ми я!

Антоний вдигна зловещия предмет нависоко, за да я дразни.

— Донесохме ти и още нещо — добави Ленас. — Виж пак в кутията, Марк Антоний.

Така Фулвия най-последно успя да се докопа до главата — Антоний бе твърде зает с двете ръце.

— Не знаех дали е писал с лявата или с дясната, затова ти донесохме и двете — обясни Ленас. — Както казаха хората ми, те са писали отвратителни неща за теб.

— Спечелихте си един допълнителен талант — ухили се Антоний.

Погледна Фулвия, която бе оставила главата върху една масичка и ровеше трескаво из нещата, разхвърляни отгоре — свитьци, документи, мастилници, перодръжки, восъчни плочки.

— Какво правиш? — поинтересува се той.

— А! — възкликна тя и вдиша един метален писец за восък.

Очите на Цицерон бяха затворени, устата му зееше. Жената на Антоний бръкна между зъбите му и зарови вътре. Извика радостно и издърпа езика му с дългите си нокти. Стисна го по-здраво и го прободде с писеца така, че да остане да стърчи от устата.

— Това мисля за неговата дарба — изсъска тя и загледа творението си със задоволство.

— Заковете я на една дъска и я окачете на рострите — нареди Антоний на Ленас. — Сложете ръцете отстрани.

И така на другата сутрин Рим осъмна с главата и ръцете на Цицерон, заковани на рострите.

Редовните посетители на Форумата бяха покрусени. Още от дванайсетата си година Цицерон бе владял без конкуренция този храм на римското слово. Пледоариите му! Речите му! Магическата сила на думите му!

— Все пак — рече някой, бършейки сълзите си — скъпият Марк Цицерон си остава ненадминат владетел на Форумата.

Двамата Квинтовци Цицерони бяха убити скоро след това, но главите им не бяха изложени на показ. Скоро Рим с ужас научи истинското измерение на любовта на разведената Помпония към сина си. Тя отвлякла роба, който ги бе наклеветил, и го убילה, като го накарала да реже парчета от собствената си плът, да ги вари и да ги яде.

Барварското отмъщение на Антоний към Цицерон не се хареса на Октавиан, но тъй като с нищо не можеше да промени нещата, той реши да не споменава за случая нито в частни разговори, нито публично. Стараеше се да избягва Антоний. При първата си среща с Клавдия си бе помислил, че може би ще успее да я заобича, защото тя беше много красива, много мургава (той обожаваше мургави жени) и девствена. Ала след като видя прободения език на Цицерон и чу Фулвия да описва какво удоволствие ѝ е доставила тази гавра с плътта на адвоката, Октавиан реши, че Клавдия не ще има честта да зачене от него.

— Затова — сподели той пред Меценат — тя ще остане моя съпруга само официално. Намери шест едри и яки германски робини и се погрижи Клавдия никога да не стои сама. Искам да остане девствена до деня, когато я върна на Антоний и тази надменна харпия майка ѝ.

— Сигурен ли си? — намръщи се Меценат.

— Повярвай ми, Меценате, по-скоро бих се сношил с разложения труп на куче, отколкото, с която и да е дъщеря на Фулвия!

Тъй като Филип умря в същия ден, сватбата беше скромна. Ация и Октавия не можеха да дойдат, а веднага след церемонията Октавиан се присъедини към тях, като остави жена си на германските ѝ пазителки. Смъртта на втория му баща му даде идеално извинение да не консумира брака си.

С времето обаче ставаше все по-ясно, че тази консумация не ще се състои никога. Клавдия не можеше да си обясни поведението на съпруга си — и на германските си робини. При първата им среща тя го сметна за красив и добродушен, ала сега живееше като затворничка, недокосната и явно нежелана.

— Аз какво мога да направя? — попита Фулвия, когато дъщеря ѝ я помоли за помощ.

— Мамо, вземи ме у дома!

— Не мога. Ти си мирното споразумение между Антоний и съпруга ти.

— Ама той не ме *иска*! Дори не ми *говори*!

— Случва се понякога в браковете по сметка. — Фулвия стана и погали окуражително дъщеря си. — Един ден ще му дойде умът. Имай търпение.

— Накарай Марк Антоний да се застъпи за мен!

— Не мога да го направя. Той е твърде зает, за да се занимава с несъществени неща.

Така Фулвия отказа да поеме отговорност към детето от най-първия си брак. Любовта ѝ към Клодий бе изтляла отдавна.

След като нямаше към кого да се обърне, Клавдия остана да страда сама. Положението ѝ се подобри значително, след като Октавиан купи огромната къща на Квинт Хортензий при разпродажбата на конфискуваните имоти. Така жена му имаше

собствени покои, позволяващи изобщо да не се среща с него. Тя скоро се сприятели с германските робини и заживя щастливо, доколкото това е възможно за една девственица.

Октавиан не спеше сам. Намери си любовница.

Тъй като никога не беше изпитвал силно сексуално влечение, най-младият от триумвирите се бе задоволявал сам до сватбата си, когато наблюдателният Меценат реши да промени нещата. Той реши, че е крайно време Октавиан да се сближи с представителка на другия пол. Затова посети Маркурий Стих, известен със сексуалните си робини, и намери идеалната жена за Октавиан — двайсетгодишна, с малко момиченце, докарана от Киликия и използвана от един пиратски предводител за задоволяване на сексуалните му прищевки. Носеше името Сапфо, точно като поетесата. Бе страшно красива, с черна коса и тъмни очи, закръглена, нежна и с мек характер според Меркурий Стих. Меценат я взе и я вкара в леглото на Октавиан през първата му нощ в къщата на Хортензий. Планът проработи. Нямаше опасност робинята да окаже някакво влияние върху господаря си, а и използването на услугите ѝ не се осъждаше като изневяра. Октавиан харесваше компанията ѝ в леглото, отнесе се с разбиране към положението ѝ и ѝ разрешаваше да отделя повече време на детето си. Освен това харесваше мисълта, че вече е станал зрял мъж.

Всъщност, ако не беше Сапфо, животът на Октавиан щеше да бъде значително по-неприятен в тези първи дни на триумвирата. Беше му изключително трудно да контролира Антоний, а в някои случаи, като убийството на Цицерон — и невъзможно. Разпродажбите на конфискуваните имоти не носеха толкова средства, колкото се очакваше и на Октавиан се падна задачата да допълва списъците за проскрибиране. Трябваше да се въведат допълнителни данъци, на изтъкнатите банкери и плутократи бе намекнато, че не е зле да започнат да дават волни пожертвувания, като купуват големи количества зърно, чиято цена постоянно се увеличаваше. В началото на декември всички класи, от първата до петата, научиха, че трябва да отстъпят безвъзмездно на държавата всичките си приходи за изтеклата година.

Дори това обаче не беше достатъчно. В края на декември народният трибун Луций Клодий, издигнат от Антоний, въведе закон, според който всички жени, владеещи лично имуществото си, също трябваше да внесат годишния си доход в хазната.

Това много разгневи Хортензия. Вдовицата на Катония брат Цепион и майка на дъщерята на Ахенобарб бе наследила много повече от риторическата дарба на баща си, отколкото брат ѝ, проскрибиран, защото беше отстъпил Македония на Брут. Заедно с вдовицата на Цицерон Теренция и още няколко жени, между които Марция, Помпония, бившата весталка Фабия и Калпурния, тя излезе на рострите. Всичките носеха метални ризници, шлемове, щитове и мечове. Това бе незабравима гледка за всеки посетител на Форума, още повече, когато наоколо се насъбраха жени от всички обществени прослойки, включително професионални куртизанки с яркочервени тоги, натруфени перуки и изрисувани лица.

— Аз съм римска гражданка! — изрева Хортензия и гласът ѝ прокънтя чак до Портикус Маргаритария. — И съм жена! Жена от първата класа! Какво означава това? Означава, че съм била принудена да легна в брачното си ложе девствена и съм била собственост на съпруга си! Той имаше право да ме екзекутира, ако му изневеря, макар че не мога да го обвиня, че е споделял леглото си с други жени... или мъже! Сега, след като съм вдовица, аз не мога да се омъжа повторно. Завися изцяло от милостта на близките си, защото според Вокониевия закон нямам право да наследявам никакви имоти, а ако съпругът ми реши да пропилее зестрата ми, не съм била в състояние да го спра!

Тя удари с все сила щита с меча си и слушателите ѝ подскочиха стреснати.

— Такова е положението на повечето жени от първата класа! Ала щеше ли то да е по-различно, ако бях от някоя друга класа или не бях от никоя? Аз пак щях да съм римска гражданка! Пак щях да съм задължена да легна в брачното ложе девствена и да съм собственост на съпруга си! И пак щях да завися от милосърдието на близките си, когато овдовея. Щях да имам обаче правото да се омъжа повторно! Щях да имам право да се занимавам с някакъв занаят или с търговия. Щях да се издържам сама като художничка, лекарка или знахарка. Щях да продавам произведеното от градината или кокошарника си. Можех,

ако искам, да продавам тялото си. Щях да имам възможност да спестя малко за старините си!

Този път всички жени на рострата удариха мечове в щитовете си. Жените сред слушателите стояха спокойно, мъжете се възмущаваха.

— Затова като римска гражданка и жена аз изразявам възмущението на всички жени, управляващи сами живота си, срещу всички мерки за отнемането на това ни право! Говоря от името на жените от първата класа, които получават доходите си от зестра или наследено имущество, и от името на всички жени от по-долните класи или непринадлежащи към никоя класа, чиито доходи идват от продажбата на яйца и зеленчуци, от рисуване, занаяти, проституция и така нататък! От името на всички, които ще загубят доходите си от една цяла година, за да финансират налудничавите начинания на римските мъже! За финансирането на едно истинско безумие!

Този път към мечовете и щитовете се присъединиха цимбалите на проститутките, флейтите на други жени от тълпата и шумът стана още по-силен. Редовните посетители на Форума се разгневиха още повече, зароптаха и заразмахваха юмруци.

Хортензия вдигна меча и го размаха над главата си.

— Имат ли римските жени право да гласуват? Участваме ли в избора на магистрати? Можем ли да гласуваме за или против някой закон? Дадена ли ни беше възможност да се противопоставим на Клодиевия закон, според който трябва да отстъпим доходите си от тази година на хазната? Не, ние нямаме възможност да спрем тази лудост! Лудост, причинена от трима глупаци: Марк Антоний, Цезар Октавиан и Марк Лепид! Ако Рим иска да му плащаме данъци, трябва да ни даде не само гражданство, а и избирателно право! Ако искате данъци, дайте ни право да избираме магистрати и да гласуваме за или против законите!

Тя вдигна меча си и всички жени на рострата последваха примера ѝ. Слушателките ѝ в тълпата нададоха пронизителни писъци; мъжете — рев на възмущение.

— И как смятат тези глупаци да съберат този възмутителен данък? Мъжете от петте класи са под наблюдението на цензорите, които водят сметка за доходите им! Ала жените римски гражданки не влизат в този архив, нали? Така че как онези идиоти, управляващи Рим, ще определят какъв е доходът ни? Дали някой тъп чиновник от

хазната ще тръгне да обикаля бедните женици по пазарите, продаващи покривки, фитили или яйца и да ги разпитва какъв доход са получили? Или още по-лошо, ще определят този доход според собствените си разбирания? Нима ще ни бият, ще ни принуждават и заплашват? Това ли ще направят? *Това ли?*

— Не! — изреваха в един глас няколко хиляди женски гърла. — Не, не!

Мъжете на Форума изведнъж замлъкнаха; дадоха си сметка, че в момента са малцинство.

— И аз не мисля! Всички ние тук, на рострата, сме вдовици. Вдовицата на Цезар, вдовицата на Катон и вдовицата на Цицерон са сред нас! Цезар облагал ли е някога жените? Катон облагал ли е жените? Цицерон облагал ли е жените? Не, не са го правили! Цицерон, Катон и Цезар разбираха, че жените нямат право на избор! Единственото ни законно право е възможността да спестим малко пари, за да се издържаме, а сега Клодиевият закон ни го отнема! Е, ние отказваме да платим този данък! Нито сестерция! Освен ако не ни дадат и други права: да избираме, да участваме в сената, да се кандидатираме за магистрати!

Гласът ѝ заглъхна сред бурни овации.

— А какво да кажем за жената на триумвира Марк Антоний? — попита Хортензия, като хвърли бърз поглед към ликторите, които се бяха появили в единия край на Форума и си проправяха път към рострите. — Фулвия е най-богатата жена в Рим и сама управлява имуществото си! Ала трябва ли да плаща данък тя? Не! Не трябва! Защо? Защото била дала на Рим седем деца! Заченати, искам да добавя, от трима от най-големите злодеи на Рим! А ние, които сме се съобразили с *мос майорум* и сме останали самотни вдовици, трябва да плащаме!

Тя излезе напред и се обърна гневно към приближаващите ликтори:

— Не смейте да ни докоснете! Вървете при господарите си и им кажете, че свободните жени на Рим няма да плащат никакви данъци! *Няма да плащат! Махайте се! Марш!*

Жените от тълпата закрепяха:

— *Марш! Марш!*

— *Ще проскрибирам* тази кучка. *Ще проскрибирам всички кучки!* — изрева побеснял Антоний.

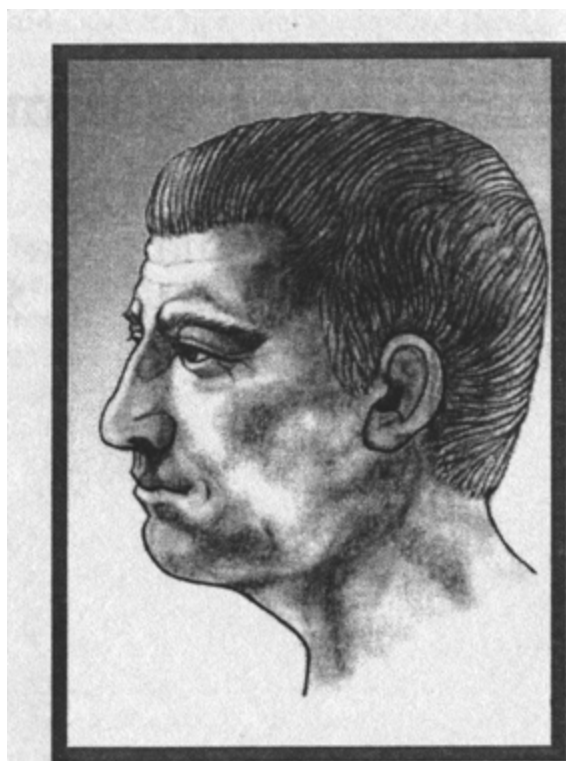
— Нищо няма да правиш! — срязва го Лепид. — Нищо!

— И ще мълчиш — изсъска Октавиан.

На следващия ден, почервенял от гняв, Луций Клодий отиде в Плебейското събрание и оттегли закона си. Предложи друг, според който всяка самостоятелна жена в Рим, включително Фулвия, трябваше да плати една трийсета от годишния си доход на хазната, но той така и не влезе в сила.

12

**НА ИЗТОК ОТ АДРИАТИКА
(ЯНУАРИ — ДЕКЕМВРИ 43 Г. ПР.ХР.)**

Гай Касий
Лонгин

След края на суровата зима в Кандавските планини Брут и малката му войска пристигнаха пред Дирахиум на третия ден на януари. По заповед на Марк Антоний управителят на Илирия, Публий Ватиний, беше заел лагера на възвишението Петра с един легион. Брут се настани с войската си в едно от многото укрепления, издигнати от Цезар при обсадата на Помпей Велики. Тези мерки обаче не се оказаха необходими. Само четири дни по-късно войниците на Ватиний

отвориха вратите на укреплението си и изпратиха свои представители да му съобщят, че военачалникът им се с върнал в Илирия.

Изведнъж Брут се оказа пълководец на три легиона и двеста конници! Той остана изключително изненадан от този развой на нещата и нямаше ни най-малка представа как ще командва войската си. Разбираше обаче, че за да се грижи за петнайсет хиляди души, му е нужен *префектус фабрум*. Затова писа на стария си приятел Гай Флавий Хермицил, изпълнявал тази длъжност за Помпей Велики. Междувременно новият господар на провинцията се премести към Аполония, където беше управителят на Македония, Гай Антоний.

Парите сякаш падаха от небето! Най-напред се появи квесторът на провинция Азия, младият Лентул Спинтер, носещ данъците за Хазната. Тъй като никак не обичаше Марк Антоний, той бързо склони да даде парите на Брут и потегли назад към Гай Требоний да му съобщи, че Освободителите няма да се крият повече. Не след дълго пристигна квесторът на Сирия, Гай Антистий Вет, който носеше данъците от тази провинция. Той също предаде парите на Брут, но реши да остане — не се знаеше какво се готви в Сирия? По-добре беше в Македония.

В средата на януари Аполония се предаде без битка и легионите му обявиха, че предпочитат Брут пред омразния Гай Антоний. Въпреки настояванията на младия Цицерон и Антистий Вет да ексекутира този най-глупав и най-малко обичан от съдбата от тримата братя Антонии Брут отказа. Вместо това остави пленника да се грижи за лагера му и се отнасяше към него с големи почести.

На всичкото отгоре Крит, определен първоначално за него, и Киренайка, оставена от сената на Касий, му изпратиха известия, че са готови да застанат на страната на Освободителите, стига да им бъдат изпратени достойни управители. Брут с радост изпълни молбата им.

Вече имаше шест легиона, шестстотин конници и три провинции: Македония, Крит и Киренайка. Още преди да осъзнае късмета си, Гърция, Епир и Приморска Тракия също се обявиха на негова страна. Удивително!

Изключително доволен, Брут писа до Рим, за да го уведоми за събитията и в резултат на това на февруарските иди сенатът го призна официално за управител на всички тези територии, като прибави и

провинцията на Ватиний, Илирия. Сега той владееше почти половината от римския Изток!

В този момент дойдоха новини от провинция Азия. Долабела бе изтезавал и бе обезглавил Требоний в Смирна. Истинско варварство! О, ала какво бе сторил храбрият Лентул Спинтер? Скоро след това Брут получи писмо, в което Спинтер го уведомяваше, че Долабела нахлул в Ефес и се опитал да открие къде Требоний е скрил парите от данъците на провинцията. Спинтер се престорил на пълен глупак толкова успешно, че Долабела просто му наредил да се маха. Сетне заминал за Кападокия.

Брут страшно се тревожеше за Касий, от когото нямаше никакви новини. Изпрати в различни градове писма, в които го предупреждаваше, че Долабела е на път за Сирия, ала нямаше никаква представа дали са стигнали до получателя.

През цялото това време Цицерон не спираше да му пише с молби да се върне в Италия — съблазнителна перспектива сега, когато се ползваше с общественото доверие. В крайна сметка обаче Брут реши, че за момента е най-добре да запази контрол върху римската сухопътна артерия на изток — Игнациевия път. Сетне, ако Касий изпита нужда от него, можеше да му се притече на помощ.

Около него се събраха високопоставени последователи, между които синовете на Ахенобарб и Цицерон, Луций Бибул, синът на Лукул от малката сестра на Сервилия и един друг напуснал поста си квестор, Марк Апулей. Макар че почти никой от тях не беше навършил трийсет, Брут ги назначи за легати и ги разпредели между легионите.

Най-лошото в отдалечеността му от Италия бе това, че никога не можеше да бъде сигурен в истинността на новините от Рим. Десетина души му пишеха редовно, но твърденията им доста се различаваха, а понякога дори си противоречаха. Често се позоваваха на слухове, но ги представяха като неоспорими факти. След смъртта на Панза и Хирций на бойното поле в Италийска Галия някой му писа, че Цицерон щял да бъде новият главен консул с деветнайсетгодишния Октавиан като подвластник. Това бе последвано от уверение, че Цицерон вече е консул! Оказа се, че в това няма нито капка истина, но как можеше да различи вярното от лъжата, когато беше толкова далеч от столицата? Порция му се оплакваше редовно от страданията ѝ под властта на майка му. Сервилия му пишеше рядко, но в писмата ѝ надълго и

широко се обясняваше, че съпругата му е напълно побъркана. Цицерон пък му съобщаваше, че не е консул и никога няма да бъде, и се възмущаваше, че на младия Октавиан се оказват прекалено много почести. Затова, когато сенатът му нареди да се върне в Рим, Брут отказа. Кой пишеше истината? Кое беше истината?

Гай Антоний не оценяваше учтивото отношение на Брут и създаваше неприятности. Разхождаше се с тогата си с пурпурна ивица и досаждаше на войниците с приказки как го държали несправедливо в плен и че той бил законният управител. Когато Брут му забрани да носи тога с пурпурна ивица, той навлече чисто бяла и продължи да проповядва сред войниците. Това принуди Брут да го постави под стража. Засега войниците не се впечатляваха от бръщолевенето му, но Брут бе твърде несигурен в управлението, за да му позволи да говори каквото си иска.

Войските, които големият брат Марк Антоний изпрати в Македония да освободят Гай, също се присъединиха към Брут. Сега той разполагаше със седем легиона и хиляда конници!

Окуражен от военната си мощ, Брут реши, че е време да отиде на изток и да избави Касий от Долабела. В Аполония остави първия си легион, за да пази града. Брата на Антоний повери на Гай Клодий, един от многобройните благородници от Клавдиевия род.

Потегли от Аполония на майските иди и стигна Хелеспонт в края на юни, което показваше, че не е особено бърз в придвижването. От Хелеспонт се насочи към Никомедия, столицата на Витиния, където се настани в управителския дворец. Управителят Луций Тилий Цимбер, един от Освободителите, се беше преместил на изток в Понт, а квесторът му, също от убийците, Децим Турулий бе изчезнал мистериозно. Явно никой не искаше да се включва в гражданската война.

Във Витиния дойде писмо от Сервилия.

„Пиша ти една лоша новина, макар че за мен е хубава. Порция умря. Както ти обясних в предишните си

писма, след заминаването ти тя не беше добре. Предполагам, че и други ще го потвърдят.

Първо престана да се грижи за външния си вид, след това не искаше да се храни. Когато я заплаших, че ще наредя да я вържат и насила да ѝ пъхат яденето в устата, тя се вразуми и отново започна да се храни, колкото да не умре, но ребрата ѝ вече се брояха. По едно време започна да си говори сама. Шляеше се из къщата и си мърмореше — какво, никой не може да каже. Глупости, пълни безсмислици.

Макар че наредих да я наблюдават постоянно, признавам, че тя беше твърде хитра, за да се справя с нея. Кой би предположил за какво ѝ трябва мангал? Случи се на третия ден след юнските иди и времето беше доста хладно. Помислих, че ѝ е студено. Тя трепереше и зъбите ѝ тракаха.

Робинята ѝ Силвия я намери мъртва един час, след като бе получила мангала в стаята си. Беше погълнала няколко живи въглена, все още държеше един. Явно ѝ се е усладило, какво ще кажеш?

Прахът е при мен, но не знам какво ще искаш да направя с него. Да го смеси с праха на Катон, който най-после се получи от Утика, или да го пазя, за да го смеси с твоя? А може би да издигна гробница само за нея? Ако това искаш, ще се наложи ти да платиш.“

Брут пусна писмото на земята, сякаш го беше опарило. Остана с широко отворени очи. Представи си ужасна гледка — как Сервилия завързва жена му за един стол, отваря устата ѝ насила и пъха живи въглени в гърлото ѝ.

„О, да, мамо, ти си била. Идеята ти е дошла от заплахата да храниш насила бедното ми, изстрадало момиче.“

„Такава жестокост би хрумнала само на теб — ти си най-безжалостният изверг, когото познавам. За глупак ли ме мислиш, мамо? Никой, независимо колко е луд, не би се самоубил по такъв начин. Самите рефлексии на организма не биха го позволили. Ти си я завързала и си ги пъхала в устата ѝ. *Каква болка!* О, Порция, мое

огнено момиче! Моя любима, смисъл на моя живот. Дъщерята на Катон, толкова храбра, жизнена, страдна.“

Той не плака. Дори не изгори писмото. Вместо това излезе на терасата, обърната към равната като огледало водна повърхност на морето, и се загледа към гористите хълмове в далечината.

„Проклинам те, мамо. Дано фуриите те преследват всеки ден от живота ти. Дано никога не видиш миг покой. Успокоявам се от мисълта, че любовникът ти Аквила загина край Мутина, но ти никога не си го обичала. Ако не смятаме страдната ти любов към Цезар, целият ти живот се управлява единствено от омразата ти към Катон, собствения ти брат. Убийството на Порция обаче е сигнал за мен. То ми подсказва, че не очакваш да ме видиш повече и че смяташ каузата ми за загубена. Защото, ако те видя някога, аз лично ще те завържа и ще натъпча гърлото ти с въглени.“

Когато цар Дейотар му изпрати един легион пехота и заяви, че е готов да подкрепи Освободителите, Брут разпрати писма до всички градове в провинция Азия (напрасно, както се оказа по-късно) с молба да му отпуснат войски, кораби... и пари. От Витиния поиска двеста бойни и петдесет товарни кораба, но там нямаше кой да изпълни нареждането му, а местните големци отказваха да сътрудничат. Квесторът на Цимбер, Турулий, както скоро научи, беше взел каквото могъл и отишъл при Касий.

От Рим идваха все по-обезпокоителни новини: Марк Антоний и Лепид бяха обявени за врагове на властта. Сетне Гай Клодий му писа от Аполония, че Марк Антоний подготвял кампания в Западна Македония, за да спаси брат си. Щом научил това, Клодий се укрепил добре в града — и убил Гай Антоний. Реакцията му бе типична за него — когато научеше, че брат му е мъртъв, Антоний щеше да се откаже от инвазията.

„О, Гай Клодий, защо го направи? Марк Антоний е *инимикус*, той не е в състояние да води каквито и да било военни кампании!“

Ужасен от мисълта за онова, което би могъл да предприеме Марк Антоний, когато научи за убийството на брат си, Брут разположи част от войската си на лагер около река Граникус във Витиния и заповяда на останалите да тръгнат на запад към Тесалоника. Той самият потегли на

кон, за да провери лично какво става на адриатическото крайбрежие на Македония.

Там не се случваше нищо. Когато стигна Аполония в края на юли, той завари македонския си легион да обикаля по крайбрежието в търсене на мястото, където бил акостирал Марк Антоний.

— Обаче изобщо не е сигурно, че е дошъл — рече Гай Клодий.

— Клодий, не биваше да убиваш Гай Антоний!

— Напротив, трябваше. Според мен, като се отървах от този негодник, направих голяма услуга на целия свят. Освен това, както ти писах, сега Марк Антоний няма да си прави труда да идва заради един труп. И се оказах прав.

Брут вдигна безпомощно ръце — никой не можеше да се разбере с един Клодий! Всичките бяха луди. Затова той отново се върна на изток, в Тесалоника, където завари легионите си и Гай Флавий Хермицил, които вече се бяха захванали на работа.

Касий най-после му писа, за да го уведоми, че Сирия е преминала с готовност на негова страна. Долабела бил мъртъв и той възнамерявал да завладее Египет и да накаже царицата, че не му е помогнала. Това щяло да му отнеме два месеца, след което планирал да започне война за завладяване на Партското царство. Онези седем римски бойни орела, отнети от Крас при Кари, трябваше да бъдат прибрани от пиедесталите им в Екбатана.

— Касий няма да ни е от помощ за известно време — отбеляза винаги практичният Хермицил. — Докато е зает, войските ти могат да натрупат малко опит в някоя кратка война.

— Кратка война ли? — попита тревожно Брут.

— Да, срещу траките беси.

Оказа се, че Хермицил се сприятелил с един тракийски вожд на име Раскупол, чието племе живеело под властта на цар Садала от бесите, най-могъщия тракийски народ.

— Искам — рече Раскупол на Брут, след като му бе представен — племето ми да получи независимост и статут на съюзник и приятел на Рим. В замяна ще ти помогна във войната срещу бесите.

— Ама те са страшни воители — възкликна Брут.

— Така е, Марк Бруте, но си имат слабости и аз знам една от тях. Вземи ме за съветник и ти гарантирам победа над бесите и богатата плячка.

Както останалите тракийци по крайбрежието Раскупол не приличаше на варварин — носеше прилични дрехи, нямаше татуировки, говореше перфектен гръцки и се държеше като цивилизован човек.

— Ти ли си вождът на племето си, Раскуполе? — попита Брут, който усети, че нещо не е наред.

— Да, но имам по-голям брат, Раск, който мисли, че той трябва да е вожд.

— И къде е този Раск?

— Няма го, Марк Бруте. Той не представлява опасност.

И така се оказа. Брут поведе легионите си към сърцето на Тракия, голяма страна между реките Данубиус и Стримон и Егейско море, по-скоро равнинна, отколкото планинска, и произвеждаща богатата зърнена реколта дори в години на суша, която сега властваше навсякъде. Издръжката на Брутовата войска се оказа твърде скъпа, но с житото на бесите зимата щеше да е значително по-лека.

Кампанията продължи през целия месец секстил и в края му Марк Юний Брут, книжният плъх на Цезар, бе калил войските си в битки с минимални загуби. Цар Садала се предаде и щеше да дефилира в триумфалното му шествие. Раскупол стана неоспорим владетел на Тракия и получи обещание за статут на съюзник и приятел на Рим веднага щом сенатът отговори на писмото на Брут. Нито Раскупол, нито Брут обаче мислеха за Раск, по-големия брат на вожд. А и Раск с нищо не издаваше плановете си за възкачване на тракийския престол.

Брут прекоси за втори път Хелеспонт в средата на септември и прибра легионите, които бе оставил край река Граникус.

Тогава научи, че новите консули са Октавиан и Квинт Педий, и написа отчаяно писмо до Касий с молба да изостави всички планове за завладяване на Египет и Партското царство. Съветваше го да тръгне на север и да се присъедини към него, защото, както казваше Брут, с това

чудовище Октавиан всичко в Рим се било променило. Това жестоко дете бе получило най-скъпата и най-сложна играчка на света.

В Никомедия Брут научи, че управителят Луций Тилий Цимбер е напуснал Понт, за да се присъедини към Касий, но му е оставил флотилия от шейсет бойни кораба.

Затова Брут потегли за Пергам, където поиска данъците на страната към Рим. Позволи на Митридат Пергамски да запази полученото от Цезар, стига да подпомогне бездънната му военна каса. Митридат бе принуден да му отпусне сериозни средства.

Брут пристигна в Смирна през ноември, установи се там и зачака Касий. Провинция Азия беше без никакви парични средства, оставаха само храмовите съкровища във вид на златни и сребърни статуи и други произведения на изкуството. Брут започна да конфискува всичко от всички, да претопява и да сече монети. Щом Цезар можеше да слага лика си на монетите си, защо и Брут да не стори същото? Така монетите на Марк Брут носеха неговия образ заедно с някои символи, загатващи за мартенските иди: шапката на свободните хора, кинжал и думите EID MAR.

Все повече мъже се присъединяваха към каузата му. Марк Валерий Месала Корвин, син на Месала Нигер, пристигна в Смирна заедно с Луций Попликола, някогашен приятел на Марк Антоний. Братята Каска също се появиха, а също Тиберий Клавдий Нерон, един от най-некадърните спътници на Цезар, и Марк Ливий Друз Нерон, негов близък роднина. И още по-важно — Секст Помпей, който контролираше моретата на запад от Гърция, обяви, че не смята да пречи на Освободителите.

Единственият проблем на Брут бе Лабиеновият син Квинт, който засенчваше с варварската си жестокост дори баща си. „Какво — питаше се Брут — да правя с Квинт Лабиен, преди да ме съсипе?“ Отговорът дойде пак от Хермицил:

— Изпрати го при партския цар като твой посланик.

Това решение се оказа от огромно значение.

По-обезпокоителна беше вестта, че консулите в Рим са осъдили Освободителите и те сега бяха лишени от граждански права и имущество. Новината бе донесена от братята Каска. Нямаше вече връщане, никаква надежда за споразумение с Октавиановия сенат.

В средата на януари Касий имаше шест легиона и беше неоспорим владетел на цяла Сирия, с изключение на Апамея, където се бе укрепил метежникът Цецилий Бас. Сетне Бас отвори вратите на крепостта и му предложи и своите два легиона, с което Касиевите станаха осем. В момента на пристигането на митичния Гай Касий всички вътрешни боричкания за власт в провинцията престанаха.

Антипатер побърза да дойде от Юдея и да го увери, че евреите са на негова страна. Беше изпратен обратно в Ерусалим с нареждания да събира пари и да се увери, че враждебно настроените юдеи няма да създават неприятности. Те винаги бяха обичали Цезар. Касий не беше голям любител на евреите, но възнамеряваше да използва този размирнен, странен народ за своите цели.

Когато чу, че Авъл Алиен, изпратен в Александрия да вземе четири легиона за Долабела, бил тръгнал на север, Антипатер веднага извести Касий в Антиохия. Двата се срещнаха и с общи усилия успяха да убедят Алиен да се предаде. С това Касиевата войска вече се състоеше от дванайсет опитни легиона и четири хиляди конници, най-голямата военна сила в римския свят. Ако имаше и флотилия, той щеше да е най-щастливият човек на земята, ала не разполагаше с нито един кораб. Или поне така си мислеше.

Без негово знание младият Лентул Спинтер се беше срещнал с адмиралите Патиск, Секстилий Руф и Касий Пармски, още един от Освободителите, и бе нападнал корабите на Долабела на път към Сирия. Самият Долабела се движеше по суша през Кападокия. Когато прекоси Аман и навлезе в Сирия, той нямаше ни най-малка представа за поражението на флотилията си.

С ужас установи, че всички в провинцията са настроени срещу него. Дори Антиохия затвори вратите си и обяви, че е на страната на Касий, истинския владетел на Сирия. Стиснал зъби, Долабела отиде в пристанищния град Лаодикия и направи изгодно предложение на старейшините. Ако му предоставят убежище, след като даде урок на Касий, той щеше да направи града столица на Сирия. Предложението му бе прието с готовност. Докато укрепваше Лаодикия, Долабела изпрати агенти сред войските на Касий, които да подкопават бойния дух. Уви, без успех, защото легионерите смятаха Касий за герой. Кой

беше този Долабела? Некадърен пияница, който бе изтезавал и обезглавил един римски управител.

През април Касий все още не знаеше за морската победа на Спинтер. Сигурен, че Долабела скоро ще има на разположение стотици кораби, той изпрати посланици до Клеопатра с искане да му изпрати незабавно военни и търговски съдове. Царицата отказа — Египет бил сполетян от суша и чума и не можел да му окаже никаква помощ. Нейният регент в Кипър изпрати кораби, а също Тир и Арад от Финикия — ала недостатъчно за Касий, който бе решен да завземе Египет и да покаже веднъж завинаги на Цезаровата любовница, че с Освободителите шега не бива.

Сигурен, че флотилията му ще пристигне скоро и че Марк Антоний му е изпратил подкрепления, Долабела се укрепил в Лаодикия. Той нямаше никаква представа, че Антоний е обявен за народен враг и вече не е проконсул на Италийска Галия.

Лаодикия се намираше на края на един полуостров, свързан със сушата чрез провлак, широк около четиристотин крачки. Това сериозно затрудняваше всякаква обсада. Легионите на Долабела бяха вътре, а част от градската стена бе преместена напред, за да прегради провлака. В средата на май започнаха да се появяват някои кораби и капитаните им уверяваха Долабела, че основната част на флотилията скоро ще дойде.

Никой от противниците обаче нямаше представа за действията на другия и това се оказа най-решаващо за войната в Сирия. Спинтер мина през град Перга, за да вземе скритите пари на Требоний за Касий. Патиск, Секстилий Руф и Касий Пармски пък подгониха корабите на Долабела в открито море. Нито Долабела, нито Касий имаха представа за това. Касий дойде пред Лаодикия с част от войската си и се зае да издига огромни укрепления на провлака точно срещу стената на Долабела. След това нареди артилерийски съоръжения отгоре и се зае да обстрелва безжалостно лагера на противника.

В този момент Касий най-сетне научи, че е пълен господар на морето. Касий Пармски пристигна начело на флотилия от квинквереми, нахлу в пристанището и потопи всички кораби на

Долабела, закотвени край Лаодикия. Блокадата беше пълна. Градът не можеше да се надява на никаква помощ.

Започнаха глад и болести, но крепостта удържа до началото на юли, когато Долабела нареди да отворят вратите и да пуснат Касиевата войска вътре. Щом влезе в града, Касий научи, че Публий Корнелий Долабела се е самоубил.

Цяла Сирия от границата с Египет до река Ефрат вече бе в ръцете на Касий. Партите изчакваха и явно не бързаха да нападат, докато той е на власт.

Удивен от късмета си — ала уверен, че го заслужава, — Касий писа до Рим и на Брут. Чувстваше се непобедим. Той беше по-способен от Цезар.

Налагаше се обаче да намери пари, за да финансира начинанията си — нелека задача в страна, ограбена от Метел Сципион и изплащала убийствени репарации на Цезар. Той предприе Цезаровата тактика. Поиска от всеки град и район такава сума, каквато бяха дали на Помпей Велики. Естествено, че те не бяха в състояние да му осигурят толкова, но той се съгласяваше и на по-малко. Така се прояви като милостив, умерен човек.

Заради верността си към Цезар евреите пострадаха най-много. Касий поиска седем хиляди таланта злато, които народът на Юдея просто не бе в състояние да осигури. Крас беше откраднал златото от Големия храм, а оттогава никой римски управник не им бе дал възможност да натрупат ново. Антипатер правеше каквото можеше. Възложи събирането на средства на синовете си Фазаел и Ирод и някой си Малих, таен поддръжник на противниците на цар Хиркан.

От тримата най-добре се справяше Ирод. Той занесе на Касий сто таланта злато в Дамаск и се представи на управителя по скромен и трогателен начин. Касий го помнеше добре от първото си идване в Сирия. Въпреки младостта си тогава Ирод му бе направил голямо впечатление. Касий се удиви колко грозен беше станал старият му познайник. Все пак той много хареса хитрия идумеец, обречен никога да не може да стане цар, защото майка му беше чужденка. Жалко, мислеше си Касий. Ирод бе горещ поддръжник на римското присъствие на изток и под неговото управление евреите щяха да са надеждни съюзници. Защото Рим беше все пак по-малкото зло за Юдея. Партското господство бе ужасна алтернатива.

Останалите двама не се справяха толкова добре. Антипатер едва успя да събере средства, за да осигури достоен принос на Фазаел, но Малих не донесе почти нищо, защото нямаше намерение да дава на римляните каквото и да било. Решен да покаже, че не се шегува, Касий го привика с Дамаск и го осъди на смърт. Антипатер дойде лично с още сто таланта и гореща молба да не изпълнява присъдата.

Касий се смили и пожали Малих, когото Антипатер върна в Ерусалим. Малих явно бе решил да става мъченик.

Някои градове, като Гомфа, Лаодикия, Емаус и Тамна, бяха разграбени и сринати до основи, а жителите им — изпратени на пазарите за роби в Сидон и Антиохия.

Касий вече спокойно можеше да мисли за завземане на Египет. И не само за да накаже царицата. Египет беше най-богатата държава в света, вероятно след Партското царство. В Египет Касий се надяваше да намери средства за управлението на Рим. Брут ли? Брут можеше да оглави бюрократичния апарат. Касий вече не вярваше в републиканската кауза, тя бе мъртва като Цезар. Той, Гай Касий Лонгин, щеше да стане цар на Рим.

Един ден обаче се получи писмо от Брут.

„Ужасни новини от Рим, Касий. Изпращам ти това писмо с най-бързия вестonosец, като се надявам да не си тръгнал вече да завладяваш Египет. Това сега е невъзможно.

Октавиан и Квинт Педий са консули. Октавиан влязъл с войска в Рим и градът се предал без съпротива. Най-вероятно той ще започне война срещу Антоний, който се съюзил с управителите на западните провинции. Антоний и Лепид са обявени извън закона, а Освободителите — за врагове на народа. Цялото ни имущество е конфискувано, макар че Атик ме увери, че се е погрижил за Сервилия, Тертула и Юнила. Вация Изаурик и Юния са в безопасност. Децим Брут е претърпял поражение в Италийска Галия и избягал. Никой не знае къде е.

Това е най-добрата ни възможност да спечелим Рим. Ако Антоний и Октавиан изгладят разногласията си (макар че това ми се струва невъзможно), двамата с теб ще умрем в изгнание. Затова те съветвам, ако не си тръгнал към Египет, да не го правиш. Трябва да се съберем и да превземем Рим и Италия. Един ден може би ще се помирим с Антоний, ала с Октавиан — никога. Наследникът на Цезар е непреклонен — всички Освободители трябва да умрат в нищета и опозорени.

Остави толкова войски, колкото са нужни за охраната на Сирия, и ела при мен колкото се може по-бързо. Аз покорих бесите и разполагам с много зърно и други храни, така че войските ни са осигурени. Някои райони на Витиния и Понт също имат добра реколта и ще я дадат на нас, не на Октавиан. Чух, че Италия и Западът са съсипани от суша, също Гърция, Африка и Македония. Трябва да действваме сега, Касий, докато можем да изхраним хората си — и докато още имаме пари.

Порция е мъртва. Майка ми твърди, че се е самоубила. Сломен съм.“

Касий му писа веднага. Да, той щеше да тръгне към провинция Азия вероятно през Кападокия и Галатия. Какво възнамеряваше Брут? Да се бие с Октавиан и после да се надява на примирие с Антоний?

Отговорът дойде бързо: да, точно това смяташе да прави Брут. Приканваше го да тръгне веднага и да се срещнат в Смирна през декември. Освен това трябваше да изпрати колкото можеше повече кораби.

Касий избра двата си най-добри легиона и остави единия в Антиохия, другия — в Дамаск. Сетне назначи най-близкия си привърженик, един бивш центурион на име Фабий, за временен управител. Беше се убедил, че оставени на ръководни постове, благородниците създават проблеми. В това отношение Цезар би се съгласил напълно с него.

Точно преди да напусне Антиохия, той научи от Ирод, че неблагодарният Малих отровил благодетеля си Антипатер в Ерусалим.

„Задържах го — пишеше Ирод. — Какво да го правя?“

„Отмъсти за баща си, както намериш за добре“ — гласеше отговорът на Касий.

Ирод се възползва. Закара юдея — фанатик Малих в Тир, най-големия център за производство на пурпурна боя и митично обиталище на злия бог Баал. Това за евреите бе прокълнато място. Двама войници на Касий изведоха голия и бос Малих наред с купчина разложени тела на морски охлюви и го убиха бавно пред очите на Ирод. Тялото бе оставено да гние сред мурексите.

Когато научи за отмъщението на Ирод, Касий се смя от сърце. О, какъв интересен човек бе този идумеец!

Докато прекосяваха планините Аман през прохода Сирийски врата, Тилий Цимбер, управителят на Витиния и Понт, се присъедини към Касий с легиона си. Така войската се увеличи на тринайсет легиона плюс три хиляди конници — с толкова коне, колкото практичният Касий предполагаше, че могат да се изхранват в тревистите степи на Галатия.

Цимбер и Касий бяха на мнение, че не бива да бързат прекалено много, за да съберат по пътя си допълнителни средства от околните земи.

На Тарс наложиха баснословна глоба от петнайсет хиляди златни таланта и настояха да ги получат преди тръгването си. Ужасените управници претопиха всеки ценен предмет в града, сетне продадоха безимотните свободни граждани в робство. Дори тогава сумата бе твърде ниска, затова започнаха да продават и по-заможни граждани. Успяха да съберат пет хиляди златни таланта, Касий и Цимбер склониха да приемат само толкова и потеглиха през Киликийските порти към Кападокия.

Изпратиха конницата си напред, за да поискат пари от Ариобарзан, който ясно им отговори, че няма, като посочи дупките по вратите и прозорците си, където някога имало златни гвоздеи. Старият цар бе убит, а дворецът и храмовете в Евзевия Мазика — разграбени, но без особен успех. Дейотар от Галатия отстъпи пехота и конница на свои разноски, сетне остави нашествениците да ограбят храмовете му.

„Личи си — мислеше си той, — че Брут и Касий са лихвари. За тях няма нищо свято, освен парите.“

В началото на декември Касий и Цимбер навлязоха в провинция Азия през дивите и красиви Фригийски планини. Сетне се спуснаха покрай река Хермус до Егейско море. До срещата с Брут им оставаше съвсем малко по-добър римски път. Тук хората изглеждаха бедни и дрипави, постройките — олющени и занемарени. Митридат Велики бе предизвикал неизмеримо по-жестоки бедствия в провинция Азия от кой да е римски управник.

Когато пристигна в Александрия през юни, три месеца след смъртта на Цезар, Клеопатра завари Цезарион жив и здрав под грижите на Митридат Пергамски. Тя прегърна със сълзи на очи чичо си, благодари му горещо за помощта и го изпрати за Пергам с хиляда таланта злато, пари, от които Митридат имаше голяма полза, когато се наложи да плаща на Брут. Той даде известно количество, но не спомена нищо за по-голямата част, която се пазеше на сигурно място в тайните му хранилища.

Вече тригодишният син на Клеопатра беше висок, с руса коса и сини очи и с всеки изминал ден заприличваше все повече на Цезар. Можеше да чете и да пише, от време на време обсъждаше държавните дела и се радваше на онова, което позволяваше произходът му. Беше способно дете. Време бе да се сбoguва с Птолемей XIV Филадельф, брат и съпруг на Клеопатра. Четиринасетгодишното момче бе удушено, а пред населението на Александрия беше съобщено, че е умряло при семейни проблеми. Истина беше. Цезарион бе коронован както Птолемей XV Цезар Филопатор Филоматор — Птолемей Цезар, обичащ баща си и обичащ майка си. Хаем, върховният жрец на Птах, го обяви за фараон и той стана владетел на двете господарки: Сагото и Пчелата. Дадоха му и личен лецител, Хапдефане.

Цезарион обаче не можеше да се ожени за Клеопатра. Браковете между баща и дъщеря и майка и син бяха недопустими. О, защо Цезар не пожела да я дари с дъщеря? Тази тайна бе известна само на боговете, ала защо? Защо, защо? Тя, олицетворението на Нил, не беше забременяла дори през последния си месец в Рим, когато Цезар сподели леглото ѝ много ноци. Когато месечното ѝ кръвотечение

дойде на кораба след потеглянето им от Остия, тя се хвърли на палубата, плака, пищя, скуба косите си, дра гърдите си с нокти. Цикълът ѝ беше закъснял и тя бе *сигурна*, че носи дете! Сега Цезарион никога нямаше да има пълна сестра — или брат.

Когато новината за новия цар стигна до Киликия, Клеопатра получи писмо от сестра си Арсиноя. Въпреки плана на Цезар тя да прекара остатъка от живота си в служба на Артемида в Ефес Арсиноя бе избягала още щом научи за убийството на диктатора. Беше отишла в страната на храмовете, Олба, където се говореше, че още царували потомците на брата на Аякс, стрелеца Тевкър. Този край на света се описваше в някои от книгите в Александрия, които Клеопатра още щом научи за местонахождението на сестра си, прочете с тайната надежда да открие в тях начин да се отърве от нея. Тази страна била вълшебно красива, пишеше в книгите, с дълбоки ждрела, буйни реки и остри върхове с различни цветове. Народът ѝ живеел в просторни жилища, изсечени в скалите, топли през зимата и прохладни през лятото, и правели изящни дантели, които били основният поминък на Олба. Прочетеното отчая Клеопатра. Арсиноя бе на достатъчно безопасно място.

В писмото си тя питаше дали може да се върне в Египет и да заеме подобаващото ѝ се място в двора на Птолемеите. Нямала ни най-малки претенции към трона! Нямала нужда от това. Умоляваше сестра си да ѝ позволи да се върне и да се омъжи за племенника си Цезарион. Така на египетския престол след малко повече от десетилетие щели да седят владетели с чиста царска кръв.

Клеопатра ѝ отговори с една дума: „НЕ“.

Сетне написа указ до всички свои подчинени, с който забраняваше принцеса Арсиноя да бъде допускана в страната. Ако бъде забелязана, всеки верен поданик бе длъжен да я убие и да изпрати главата ѝ на фараоните. Този указ срещна подкрепата на жителите по поречието на Нил, ала не и в Александрия. Гражданите с македонско и гръцко потекло бяха усмирени от Цезар, но все още смятаха за редно Цезарион да има съпруга от рода на Птолемеите. Не можеше да вземе жена, която нямаше нито капка от неговата кръв във вените си!

На юлските иди жреците отчетоха нивото на първия нилометър край Слонския остров на границата с Нубия. Вестта бе изпратена до Мемфис в запечатан свитък, който Клеопатра разтвори със свито

сърце. Тя знаеше какво пише там: че Нил няма да излезе от коритото си, че през годината на Цезаровата смърт ще има разлив на смъртта. Предчувствието ѝ се потвърди. Нивото на Нил беше дванайсет стъпки, в границите на разлива на смъртта.

Цезар бе мъртъв и Нил отказваше да се разлее. Озирис се беше върнал на запад в Царството на мъртвите, насечен на двайсет и три парчета, и Изида напразно се опитваше да ги събере. Макар че бе видяла чудната комета далеч на север над хоризонта, Клеопатра нямаше представа, че появата ѝ е съвпаднала със заупокойните игри за Цезар. Научи го едва след два месеца, когато магическият смисъл на опашатата звезда се беше загубил.

Е, всички трябваше да продължат да си вършат работата, а работата на фараона бе да управлява. Клеопатра обаче нямаше никакво желание да царува. Единствената ѝ радост беше Цезарион, на когото тя отделяше все повече време. Нуждаеше се отчаяно от нов съпруг и още деца, ала за кого можеше да се омъжи? Мъжът ѝ трябваше да носи или Птолемеева, или Юлиева кръв. За известно време тя обмисляше идеята да извика братовчед си цар Асандер от Кимерия, но се отказа със съжаление. Никой неин поданик от поречието на Нил или Александрия нямаше да приеме добре брака между внука и внучката на Митридат Велики. Те носеха прекалено много понтска, прекалено много арийска кръв. Фамилията на Птолемеите свършваше дотук, затова съпругът ѝ трябваше да носи Юлиева кръв — напълно невъзможно! Те бяха римляни, женеха се помежду си.

Единственото, което ѝ оставаше, бе да изпрати свои агенти да измъкнат Арсиноя от Олба и това стана с цената на известно количество злато. Отначало Арсиноя беше закарана в Кипър, после я върнаха в храма на Артемида в Ефес, където остана под силна охрана. За убийство и дума не можеше да става, но докато Арсиноя беше жива, александрийците щяха да виждат в нея също толкова приемлива царица, колкото Клеопатра. Арсиноя можеше да се омъжи за царя, Клеопатра — не. Някой ще се почуди защо Клеопатра бе толкова против брак между сестра ѝ и сина ѝ. Отговорът беше прост: щом стане жена на фараона, Арсиноя много лесно можеше да елиминира сестра си. Отрова, нож, кобра в леглото, дори заговор. В момента, в който Цезарион се сдобие с жена, приемлива за Египет и Александрия, от майка му вече нямаше да има нужда.

Никой в двореца не очакваше да настъпи толкова жесток глад, защото обикновено в такива случаи се купуваше зърно от други страни. Тази година обаче навсякъде около Нашето море реколтата беше оскъдна. Затова нямаше кой да храни паразита Александрия. Отчаяна, Клеопатра изпрати кораби в Евксинско море и успя да вземе известно количество жито от братовчед си в Кимерия. Някой обаче (може би Арсиноя) подшушна на Асандер, че тя не го смятала достоен да сподели трона ѝ. Кимерийските доставки секнаха. Корабите, изпратени до Киренайка, която обикновено произвеждаше достатъчно зърно и в сушави години, се върнаха празни, защото цялото жито на страната беше взето от Брут за изхранване на огромната му войска. Сетне съучастникът му Касий бе отнел на местните жители и онези запаси, които бяха запазили за себе си.

През март, когато хамбарите трябваше да пращат от зърно, полските мишки и плъхове по поречието на Нил напуснаха пустите поля и нахлуха в селата на Горен Египет между Нубия и ивицата Таше. Всички жилища там бяха кирпичени, с пръстен под, независимо дали принадлежаха на някой бедняк или на *номарха*. Полските гризачи се заселиха там, носейки цели армии бълхи, които се нахвърлиха върху изпосталелите собственици на къщите.

Селяните от Горен Египет заболяха първи — лягаха с треска, ужасно главоболие, болки в ставите, колики. Някои умираха за броени дни, храчейки воняща слуз. Други не храчеха, а получаваха твърди подутини с големината на юмрук по слабините и под мишниците, с висока температура и синкави на цвят. Много от болните умираха още на този етап, но някои доживяваха и когато подутините се пръскаха, и от тях изтичаше обилна смрадлива гной. Те бяха късметлии, защото в повечето случаи оздравяваха. Никой обаче, дори жреците — лечители на Сехмет, нямаше представа как се предава тази ужасна епидемия.

Жителите на Горен Египет и Нубия измираха с хиляди и чумата бавно запълзя надолу по реката.

Оскъдната реколта стоеше в делви в хангарите по брега. Местните жители бяха прекалено болни и прекалено малко, за да я натоварят на кораби и да я изпратят към Александрия и Делтата. Когато вестта за чумата стигна до столицата, никой не изявяваше желание да ходи до Горен Египет за зърно.

Клеопатра бе изправена пред ужасна дилема. В Александрия имаше три милиона души, около Делтата живееха още около милион. Болестта беше блокирала транспорта по реката, а златото в хранилищата не можеше да ѝ осигури зърно от чужбина. Арабите в Южна Сирия чуха за огромните награди, обещани на онези, които се престащат да тръгнат нагоре по Нил и да превозят реколтата. Вестта за чумата обаче стигна и до тях и те също отказаха. Пустинята ги пазеше от всичко, което ставаше в Египет. Връзките между двете страни внезапно бяха прекъснати дори по море. Клеопатра можеше да изхрани многомилionenния град в продължение на месеци, защото хамбарите в Александрия все още бяха пълни от миналогодишната реколта. Ако обаче и на другата година Нил не излезеше от коритото си, щеше да настъпи истински глад, въпреки че селското население по Делтата нямаше да бъде толкова засегнато.

Едно от малкото ѝ утешения бе появата на легата на Долабела Авъл Алиен, дошъл да я освободи от присъствието на четирите Цезарови легиона. Алиен беше очаквал да срещне съпротива, но за негово най-голямо учудване царицата се съгласи с готовност: „Да, да, взимай ги! Още утре! Без тях ще имам с трийсет хиляди гладни гърла по-малко.“

Трябваше да вземе някои решения. Цезар я беше подтиквал да мисли в перспектива, но тя не бе такъв човек. А и никой, най-малко живеещият в разкош монарх, не знаеше какво причинява чумата. Хаем я уверяваше, че жреците ще спрат разпространението на болестта, че тя няма да стигне по на север от Пролемаида, където всякакво придвижване на хора и животни бе спряло. Гризачите, разбира се, продължаваха да се придвижват, макар и с по-малка скорост. По разбираеми причина Хаем беше твърде зает с грижи за подчинените си жреци, за да отиде до Александрия при фараона. Така Клеопатра нямаше от кого да получи съвет и не знаеше какво да прави.

Все още скърбяща за смъртта на Цезар, царицата не бе способна да мисли трезво. Тъй като предполагаше, че и на следващата година Нил няма да излезе от коритото си, тя издаде нареждане, разрешаващо само на носещите александрийско гражданство жители на града да купуват зърно. Жителите на делтата щяха да получат такова разрешение само ако са заети в земеделски дейности или

производството на хартия, което бе монопол на фараона и не биваше да спира.

В Александрия имаше милион евреи и метици. Цезар им беше дал римско гражданство и Клеопатра бе потвърдила тази мярка. След заминаването на диктатора обаче милионното гръцко население също поиска граждански права. В крайна сметка единствените жители на Александрия, които нямаха гражданство, бяха потомците на египтяни. Преди идването на Цезар с тази привилегия се бяха ползвали само триста хиляди души с македонско потекло. Ако положението се запазеше, хамбарите трябваше да осигурят по малко повече от два милиона медимни всеки месец. Ако това количество се намали на един милион медимни на месец, перспективата беше по-обнадеждаваща.

Затова Клеопатра се отметна от обещанията си и лиши евреите и метиците от александрийско гражданство, като позволи на гърците да го запазят. Тя вече не бе способна да взима разумни решения. Никога не беше приела съвета на Цезар да осигури жито за най-бедните, а сега лишаваше една трета от населението на града от храна, за да спаси живота (както тя го виждаше) на най-достойните и благородни свои поданици. Никой в двореца не посмя да възрази срещу указа. Едноличната власт криеше своите недостатъци. Монарсите обичаха да са заобиколени от хора, които постоянно се съгласяват с тях. Никой не търпеше някой да му противоречи, освен ако не беше от ранга на Цезар. Ала кой в Александрия можеше да се мери с него?

Указът порази евреите и метиците като гръм от ясно небе. Техният владетел, на когото бяха служили така самоотвержено, за когото бяха жертвали толкова много, сега искаше да ги умори от глад. Дори да продадат цялото си имущество, те нямаха право да купят жито, без което не можеха да оцелеят. То бе запазено за александрийците с македонски и гръцки произход. А какво оставаше за градското население да яде по време на глад? Месо? При суша животните също измираха. Плодове? Зеленчуци? При суша такива нямаше, защото въпреки близостта на Марейското езеро на солената пясъчлива почва не вирееше нищо. Александрия, този присаден клон на египетското дърво, просто не можеше да се изхранва. Жителите на делтата имаха с какво да се препитават, александрийците — не.

Хората започнаха да се изселват, особено от районите Делта и Епсилон, но дори това не беше лесно. Щом новините за чумата

достигнаха морето, чуждестранните кораби изчезнаха от пристанищата на Александрия и Пелузиум, а египетските търговци, пътуващи в чужбина, установиха, че им е забранено да акостират в други градове. Египет се оказа напълно изолиран от света, и не по никакво нареждане, а заради вековния страх на хората от чумата.

Размириците започнаха, когато александрийците от македонски и гръцки произход барикадираха хамбарите и поставиха многобройна стража. Районите Делта и Епсилон закипяха, дворецът се превърна в крепост.

Отгоре на всичко Клеопатра се тревожеше и за Сирия. Когато Касий ѝ поиска кораби, тя бе принудена да откаже, защото все още се надяваше да намери източници на жито някъде по света.

В началото на лятото научи, че Касий възнамерявал да нападне страната ѝ. Тогава дойде и вестта, че нивото на първия нилометър отново е в границите на разлива на смъртта. Реколта нямаше да има, дори покрай Нил да останат достатъчно живи хора, които да засеят зърното. Според съобщенията на Хаем шейсет процента от населението на Горен Египет беше измряло. Уведомяваше я също, че чумата е прекосила границата, прокарана от жреците при Птолемаида, но че сега се надявали да я спрат при Мемфис. Клеопатра не знаеше какво да прави.

В края на септември положението малко се подобри. За облекчение на Клеопатра войската на Касий бе тръгнала на север през Анатолия. Нямаше да има нападение. Тъй като не знаеше за писмото на Брут, тя реши, че Касий се е уплашил от чумата. В същото време дойдоха пратеници от царя на партите с предложение да продадат на Египет голямо количество ечемик.

Клеопатра беше толкова обърквана, че отначало бе в състояние да говори на пратениците само за трудностите, които щеше да срещне с транспортирането на зърното. Тъй като пристанищата на Сирия, Пелузиум и Александрия бяха затворени, ечемикът трябваше да се превози по Ефрат до Персийско море, сетне около Арабския полуостров до Червено море и да се стовари в залива, разделящ Египет от Синай. Заради чумата, говореше тя пред мълчаливите пратеници, зърното не можело да се разтовари в Миос Хормос или другите пристанище на Червено море, защото не бе възможно да се пренесе по суша. И така нататък, и така нататък.

— Божествена фараонке — рече водачът на пратениците, когато тя му даде възможност да проговори, — това не е необходимо. Сегашният управител на Сирия е някой си Фабий, който може да бъде подкупен. Подкупи го! Така ще можем да изпратим ечемика по суша до делтата на Нил.

Голямо количество злато смени собственика си, но Клеопатра имаше злато в изобилие. Фабий с готовност прие своя дял и ечемикът стигна до делтата.

Александрия получи запаси за още известно време.

Новините от Рим бяха оскъдни заради блокадата на александрийското и пелузийското пристанище, но скоро след заминаването на партските пратеници (които бързаха да уведомят царя си, че царицата на Египет е пълна глупачка) Клеопатра получи писмо от Амоний, нейния агент в Рим.

С удивление научи, че Рим е изправен пред поне две граждански войни: една между Октавиан и Марк Антоний и една между Освободителите и този, който управлява Рим, когато войските им стигнат Италия. Никой не знаеше какво ще стане, пишеше Амоний, само Цезаровият наследник бил старши консул, а всички останали — обявени извън закона.

Гай Октавий! Не, Цезар Октавиан. Едно двайсетгодишно момче? Старши консул на Рим? Невъзможно! Тя си го спомняше добре — много красиво момче, което притежаваше някои от чертите на Цезар. Сиви очи, много спокоен и мълчалив, ала въпреки това тя бе почувствала някаква скрита сила в него. Племенник на Цезар и следователно братовчед на Цезарион.

Братовчед на Цезарион!

Обхваната от трескави мисли, Клеопатра отиде при бюрото си, седна и извади лист и тръстикова писалка.

„Искам да те поздравя, Цезаре, за избирането ти за главен консул на Рим. Колко е прекрасно, че кръвта на Цезар се запази в такъв несравним владетел като теб. Помня те добре от деня, когато дойде с родителите си на моя прием. Надявам се вторият ти баща и майка ти да са добре. Сигурно много се гордеят!

Какви новини мога да ти изпратя, за да ти помогна? Сега в Египет върлува глад, но такава изглежда е положението в целия свят. Току-що обаче получих радостната новина, че мога да купя зърно от партите. Освен това в Горен Египет има чума, но Изидата пожали Долен Египет, Делтата и Александрия, откъдето сега ти пиша в този прекрасен слънчев ден. Тук въздухът е балсам за белите дробове. Надявам се и в Рим есенният въздух да е толкова свеж и чист.

Сигурно си чул, че Гай Касий тръгна от Сирия през Анатолия, вероятно да се присъедини към другия престъпник, Марк Брут. Готови сме да направим всичко, за да ти помогнем да накажеш убийците.

Може би, когато консулството ти изтече, ще избереш Сирия като своя провинция. За мен ще е огромно удоволствие да имам такъв очарователен съсед. Цезар без съмнение ти е разказал за пътешествието по Нил и чудесата, които могат да се видят само в Египет. Затова, мили Цезаре, аз те каня да посетиш страната ми. Ще имаш всичко, което пожелаеш. Удоволствия, които не си сънувал. Повтарям, в Египет ще имаш всичко, което пожелаеш.“

Срещу солидна сума писмото замина още същия ден с бърза трирема. С него беше изпратена кутийка с огромна, съвършена розова океанска перла.

„Мила Изидата — замоли се фараонката, допряла чело в пода, приведена по-ниско и от най-нисшия си поданик в поклон пред богинята, — изпрати ми този нов Цезар! Дай отново живот и надежда на Египет! Позволи на фараона да зачене деца, носещи Цезаровата кръв! Закриляй трона ми! Пази династията ми! Изпрати ми този нов Цезар и ми влей силата на всички богини, които са ти служили, и на Амон Ра, и на всички богове на Египет.“

Отговорът можеше да се очаква едва след два месеца, но преди това дойде писмо от Хаем, който я уведомяваше, че чумата стигнала Мемфис и хиляди измирали. По необяснима причина жреците на Птах били пожалени. Само жреците — лечители на Сехмет се разболявали,

защото отишли в града да се грижат за болните. Лесното разпространение на заразата ги принудило да останат в Мемфис и да не се връщат в храмовия комплекс. Сега болестта се разпространявала към делтата и Александрия. Дворцовият комплекс трябвало да бъде изолиран от града.

— Може би — рече замислено Хапдефани, когато Клеопатра му показва писмото на върховния жрец — това трябва да се направи с камъни. Храмовете край Мемфис са каменни и подовете им са постлани с плочи. Какъвто и да е причинителят на чумата, вероятно не обича такива голи повърхности. Ако е така, каменният дворец е сигурно място. Ала градините крият опасност от заразяване. Ще се посъветвам с градинарите и ще ги накарам да посадят сред цветята пелин.

Писмото на Октавиан достигна Александрия преди чумата.

„Благодаря за пожеланията, царице на Египет. Сигурно ще се зарадваш да научиш, че броят на живите убийци постоянно намалява. Аз няма да се успокоя, докато и последният не умре.

През новата година възнамерявам да се разправа веднъж завинаги с Брут и Касий.

Вторият ми баща Филип умира бавно и мъчително. Не очаквам да преживее месеца. Пръстите на краката му гният и отровата вече е навлязла в кръвта му. Луций Пизон също умира от белодробно възпаление.

Пиша ти от Бонония в Италийска Галия, където есенният въздух е мразовит. Тук съм, за да се срещна с Марк Антоний. Тъй като не обичам да пътувам, няма да дойда в Египет, освен ако не се наложи. Благодаря за милото предложение, но трябва да откажа.

Перлата е прекрасна. Ще наредя да ѝ направят златен обков и да я закачат на врата на Венера в храма ѝ на Цезаровия форум.“

„Да се срещне с Марк Антоний? Да се срещне ли? Какво точно има предвид с това? И що за отговор. Все едно ти е ударил плесница,

Клеопатра. Октавиан носи ледено сърце и не се интересува ни най-малко от положението в Египет.“

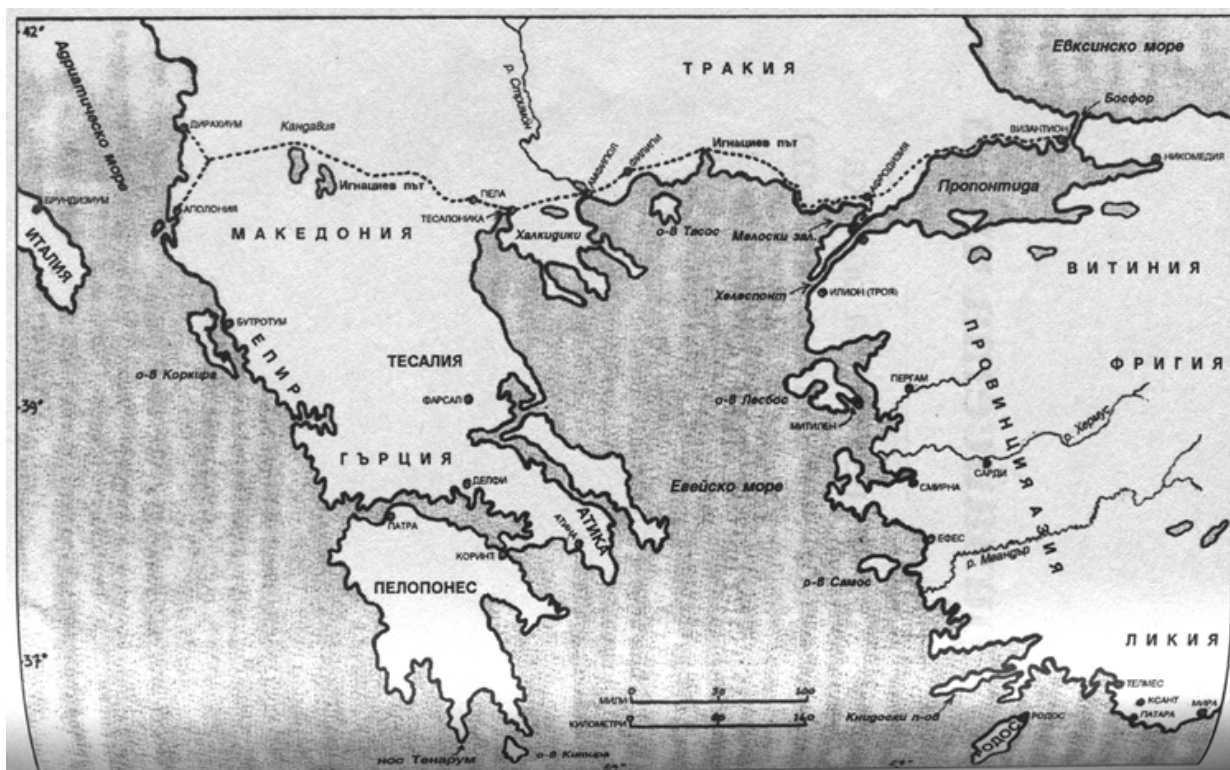
„Затова не може да замести Цезар. Той ме отхвърли. Много харесвам Луций Цезар, но той не би се любил с жена, минала през братовчед му. Кой друг носи Юлиева кръв? Квинт Педий. Двамата му синове. Луций Пинарий. Тримата братя Антонии: Марк, Гай и Луций. Общо седмина. Ще се задоволя, с който от тях дойде пръв в този край на «Тяхното» море, защото аз не мога да отида в Рим. Седем човека. Не е възможно всичките да са толкова студени като Октавиан. Ще се моля на Изида да ми изпрати един Юлий и сестри и братя за Цезарион.“

Чумата стигна до Александрия през декември и намали населението на града със седемдесет процента. Македонци, гърци, евреи, метици, египтяни измираха почти в еднакъв брой. Оцелелите не се хранеха много. Клеопатра напразно си беше навлякла гнева на един милион души.

— Господ не подбира — рече мъдро евреинът Симеон.

13

КАК СЕ ИЗХРАНВА ВОЙСКА (ЯНУАРИ — СЕКСТИЛ (АВГУСТ) 42 Г. ПР.ХР.)

— Изобщо не си мислете за завладяване на Италия, ако не намерите още пари. Много повече — рече Хермицил на Брут и Касий.

— *Повече пари ли?* — възкликна Брут. — Няма откъде!

— *Защо да няма?* — намръщи се Касий. — От Сирия дотук с Цимбер успяхме да съберем около две хиляди златни таланта. — Обърна се към Брут и изръмжа: — Ти нищичко ли не си намерил, Бруте?

— Напротив — измънка той. — Всичко, което съм събрал, е на монети. Мисля, че около две трети са сребърни, останалите златни, и са

на стойност...

Обърна се към Хермицил, който уточни:

— Двеста милиона сестерции.

— Е, какво тогава? Значи имаме четиристотин сестерции — заяви Касий. — С толкова пари ще завземем и Хадес.

— Забравяш — напомни търпеливо Хермицил, — че няма да има никаква плячка. Това винаги е проблем при гражданска война. Цезар даваше на войниците си парични възнаграждения вместо дял от плячката, но онова беше нищо в сравнение с това, което войниците ни искат сега. Октавиан е обещал на легионите си по двайсет хиляди на човек, по сто хиляди за старшите центуриони и по четирийсет хиляди за най-младшите. Това се разчу и сред нашите войници. Те очакват големи пари.

Брут стана и отиде до прозореца, загледа се към пристанището, гъмжащо от стотици бойни и транспортни кораби.

Видът му бе изненадал Касий, свикнал да го вижда мрачен и неуверен. Сега Брут изглеждаше по-енергичен, като истински пълководец. Победата срещу бесите му беше вдъхнала така необходимата увереност, а загубата на Порция го бе направила порешителен. Касий, който редовно си кореспондираше със Сервилия, също остана поразен от безсърдечното ѝ отношение към ужасната смърт на Порция, ала за разлика от Брут той вярваше във версията за самоубийство. Обичаната от него Сервилия не беше онази жена, която Брут познаваше и от която толкова се боеше. Брут, разбира се, не пропусна да изкаже подозренията си, но Касий категорично ги отхвърли.

— Какво стана с Рим? — попита Брут, загледан в многобройните кораби. — Къде е патриотизмът? Къде е верността към родината?

— Още ги има — отвърна рязко Касий. — В името на Юпитер, ти си глупак, Бруте! Какво ги интересува редовите войници враждата между отделните политически фракции в управляващата върхушка? В чие определение за патриотизъм ще повярва един обикновен легионер? В твоето или в това на триумвирите? Те знаят само, че в тази война трябва да се бият срещу свои сънародници.

— Да, прав си — въздъхна Брут. Отново седна и се обърна към Хермицил: — Какво да правим тогава, Гай?

— Намерете още пари — отвърна простичко той.

— Къде?

— Да започнем с Родос — предложи Касий. — Говорих с Лентул Спинтер, който също на няколко пъти безуспешно се опитвал да измъкне кораби и пари от родосците. Отнесоха се така и към мен. Според тях договорите им с Рим не ги задължавали да вземат страна в гражданските войни.

— Освен това — добави Хермицил — има една област от Мала Азия, която никога не е била използвана. Ликия. Достъпът до нея е толкова труден, че управителите на провинция Азия дори не помислят да ходят там.

— Родос и Ликия — измърмори Брут. — Предполагам, че ще се наложи да ги навестим с войската си, за да ги убедим да ни съдействат.

— В случая с Родос определено — отвърна Касий. — Мисля, че на Ксант, Патара и Мира ще им е достатъчно само да намекнем, че може да нахлуем в страната им.

— Колко да поискаме от Ликия? — обърна се Брут към Хермицил.

— Двеста милиона сестерции.

— Родос може да ни даде двойно и пак ще му останат — изръмжа Касий.

— Мислиш ли, че хиляда милиона ще са достатъчно за завладяването на Италия? — поинтересува се Брут.

— По-късно ще изчисля — отвърна Хермицил, — когато преценим с какви сили разполагаме.

Зимата в Смирна беше приятна дори в тази сушава година. Сняг нямаше, а широката долина на Хермус позволи на Освободителите да разположат огромната си войска на няколко лагера в продължение на двайсет и шест километра, всеки от които скоро бе обграден от временни селища, осигуряващи на войниците вино, проститутки и развлечения. Местните селяни носеха зеленчуци, патици, гъски, кокошки и яйца, тестени сладкиши с гъст сладък сироп, ядливи охлюви и дори тлъсти жаби от близките блата. Макар че едрите търговци от близките градове не извличаха голяма полза от войската, която имаше собствени снабдители, бедните, но предприемчиви земеделци от района печелеха добре.

За Брут и Касий главното предимство от пребиваването в управителския дворец на Смирна бе бързината, с която получаваха новини от Рим. Така с ужас научиха за триумвирата и разбраха, че Октавиан смята Освободителите за много по-голяма заплаха за своя Рим от Марк Антоний. Решението на триумвирите беше ясно — Брут и Касий трябваше да бъдат елиминирани. Из цяла Италия и Италийска Галия кипеше трескава подготовка за война и никой от четирийсетте легиона на триумвирите не беше разпуснат. Носеше се слух, че Лепид, сега старши консул с подвластник Планк, щял да остане да управлява Рим, докато Октавиан и Марк Антоний се разправят с Освободителите. Кампанията най-вероятно щеше да започне през май.

Най-ужасната новина бе, че Цезар официално бил обявен за бог и че култът към Дивус Юлиус, както го наричаха сега, щял да бъде разпространен повсеместно из Италия и Италийска Галия — с храмове, жреци, празненства. Октавиан сега открито наричал себе си „Диви Филиус“ (Син божи) и Антоний не се противопоставял на това. Щом един от триумвирите е син на бог, значи каузата им беше справедлива! Антоний толкова се бе променил след онова катастрофално консулство, че сега заедно с Октавиан открито настояваше всички закони и решения на Дивус Юлиус да бъдат спазвани. На мястото на Форум Романум, където беше изгорен Цезар, се издигал величествен храм на новия бог. Римският народ бе извоювал правото си да боготвори мъртвия си пълководец.

— Дори да победим Антоний и да си върнем Рим, този Дивус Юлиус ще ни преследва вечно — измърмори мрачно Брут.

— Градът върви към пълен упадък — съгласи се Касий. — Можеш ли да си представиш някой да изнасили *весталка*?

Бяха научили, че тези толкова почитани жени, които навремето можеха спокойно да се движат из улиците на Рим, сега били принудени да наемат ликтори за охрана. Един ден Корнелия Мерула, излязла сама, за да посети Фабия на Квиринала, била нападната и малтретирана, макар и не изнасилена. Поне в писмото на Сервилия не се споменаваше нищо подобно. В цялата история на Рим весталките, загърнати с ритуалните си бели роби и воали, бяха излизали в града без страх, че някой ще им посегне.

— Това е красноречиво — рече тъжно Брут. — Старите ценности и ограничения вече не се зачитат. Дори не съм сигурен, че отново ще

мога да вляза в Рим.

— Ако оставим на Антоний и Октавиан, няма да можеш. Ако искат да спрат *мен* обаче, ще се наложи доста да се потрудят.

Касий разполагаше с деветнайсет легиона, пет хиляди конници и седем хиляди кораба. Сега той се зае с измислянето на план как да измъкне шест милиона сестерции от Родос и Ликия. Брут му правеше компания, но през последните няколко нундини се беше научил да мълчи, когато шурейт му работи. Касий смяташе, че Брут просто е имал късмет в Тракия и не признаваше похода му за истинска военна кампания.

— Ще завзема Родос — заяви той. — Това означава морска война, поне в началото. Ти ще нахлуеш в Ликия по суша, макар че ще се наложи да превозиш войската си по море. Съмнявам се, че ще имаме голяма полза от конницата, затова предлагам да си запазим само хиляда конници, а останалите да изпратим в Галатия за пролетта и лятото. — Той се ухили. — Нека Дейотар да поеме разходите.

— Той досега много ни помогна — отбеляза скромно Брут.

— Ето възможност да ни помогне още.

— Не мога ли да навляза в Ликия по суша през Кария?

— Предполагам, че можеш, но защо да го правиш?

— Защото римските пехотинци мразят пътуванията по море.

— Добре, както искаш, само не се бави. На пътя има няколко труднодостъпни прохода.

— Знам.

— Десет легиона и пет хиляди конници за разузнаване.

— И няма да взимам каруци с багаж, щом има трудни проходи — продължи Брут. — Войската ще използва само мулета, което означава, че походът не бива да продължи повече от шест нундини. Дано в Ксант да има достатъчно храна. Мисля, че този град трябва да е първата ми цел, как смяташ?

Касий примигна удивено. Кой би си помислил, че от устата на Брут могат да излязат такива разумни слова?

— Да, първо Ксант — съгласи се той. — И нищо не ти пречи да изпратиш провизии по море и да си ги вземеш, когато стигнеш града.

— Добра идея — усмихна се Брут. — А ти?

— Както казах, очакват ме морски битки. Имам нужда от четири легиона. Ще ги кача на товарните кораби, независимо дали им харесва

или не.

Брут тръгна с десетте си легиона и петте си хиляди конници през март по добрия римски път на юг през долината на река Меандър до Керам. Оттам щеше да следва крайбрежието, доколкото бе възможно. По пътя намери достатъчно храна, защото запасите от миналогодишната оскъдна реколта още не се бяха изчерпали, а и той не се интересуваше дали след него местните жители ще гладуват. Все пак прояви достатъчно здрав разум, за да им остави зърно за сеитба. За нещастие пролетните дъждове не бяха обилни, което беше лоша поличба. Нивята трябваше да се напояват на ръка от близките реки. Как, питаха го жално селяните, ще се справят, ако са измършавели от глад?

— Яжте яйца и месо — посъветва ги Брут.

— Тогава не позволявай на войниците си да крадат кокошките ни!

Брут видя смисъл в това и затегна дисциплината. Войниците му вече си даваха сметка, че пълководецът им е по-строг, отколкото изглеждаше.

Планината Солима беше страховита. Издигаше се стръмно направо от морския бряг и именно тя бе причината никой управител на провинция Азия да не си даде труда да събира данъци от Ликия. Областта бе служила дълго време като убежище на пирати и селищата ѝ бяха разположени по брега, в устията на тесни речни долини. Страната на Сарпедон и Главк от „Илиада“ започваше с градчето Телмес. Там свършваше и павираният римски път. След Телмес имаше само кози пътеки.

Брут се зае сам да си пробие път. Възложи на войниците си задачата да вървят напред, да секат и да копаят. Те роптаеха, но превиваха гръб, когато видеха пръчките на центурионите си.

Времето беше сухо и хубаво, без опасност от подхлъзвания и труднопроходима кал, но за лагери и дума не можеше да става. Всяка нощ войниците лягаха на разчистения път и заспиваха, без да обръщат внимание на искрящата дантела на звездите в нощното небе, на бучащите пенливи водопади, на покритите с вековни борове планински склонове, пресечени от огромни свлачища, на ефирните мъгли, стелещи се между дърветата на разсъмване. От друга страна, на всички им

правеха впечатление големите лъскави черни камъни, които изравяха с лопатите си, но само защото ги мислеха за редки скъпоценности. В момента, в който научиха, че това е неподлежащо на обработка природно стъкло, те го проклеха заедно с всичко друго наоколо и продължиха мъчителното прокарване на пътя през Солима.

Само Брут и тримата му философи бяха достатъчно възвишени (и незаети с работа), за да се наслаждават на красотите, които се откриваха пред очите им през деня и продължаваха да ги изненадват с тайнствените си прояви нощем: с кръсъците на непознати горски животни, пърхането на прилепите и тъмните силуети на нощни птици на лунната светлина. Освен да се възхищават от природата, всеки от тях имаше предпочитано занимание: за Статил и Стратон Епирски това беше математиката; римлянинът Волумний водеше дневник; а Брут пишеше писма до мъртвите Порция и Катон.

От Телмес до долината на река Ксант имаше само трийсет и два километра, но за преминаването им бяха нужни почти половината от трийсетте дни за този поход. Двата най-големи ликийски града, Ксант и Патара, бяха разположени на тази река: Патара при устието, Ксант — на двайсет и четири километра нагоре по течението.

Войската на Брут слезе в долината по-близо до Патара, отколкото до Ксант, първата им цел. За нещастие на римляните един наблюдателен пастир бе предупредил и двата града, чиито жители не си губеха времето. Те веднага изгориха всички насаждения, евакуираха се и затвориха градските врати. Всички хамбари бяха вътре, крепостите разполагаха с питейна вода, а стените на Ксант бяха достатъчно дебели, за да спрат нашественика.

Главни легати на Брут бяха пиценецът Авъл Алиен, изключително способен войник, и аристократът от Клавдиите Марк Ливий Друз Нерон, осиновен в рода на Ливиите. Неговата сестра Ливия бе сгодена за Тиберий Клавдий Нерон, макар че не беше още достатъчно голяма, за да се ожени за този колосален некадърник, толкова омразен за Цезар, но желан зет за Цицерон. Двамата легати посъветваха Брут да започне обсада. Изгорената земя го ядоса, защото се налагаше да премахне зеленчуците от менюто на войската. Той не възнамеряваше да държи града в обсада, докато му свършат запасите. Смяташе да го превземе бързо.

Макар че бе известен като изключително ерудиран човек, Брут беше вещ само в няколко области на познанието: във философията, риториката и литературата. Географията го отегчаваше, както и неримската история, с изключение на автори като Тукидид. Никога не беше чел големите историци като Херодот. Затова не знаеше нищо за Ксант, освен че е основан от възпетия от Омир цар Сарпедон, който се почиташе като бог в града и имаше огромен храм. Ксант обаче имаше и друга традиция, непозната на Брут. Бе обсаждан два пъти в историята си: веднъж от мидиеца Харпаг, пълководец на Кир Велики от Персия, по-късно — от Александър Велики. И двата пъти при завземането му цялото население се беше самоубило. Една от основните дейности на ксантейците, след като научиха за приближаването на неприятеля, бе събирането на огромно количество дърва. Докато навън римляните подготвяха обсадата, вътре жителите на града трупаха клади на всяко празно място по улиците и площадите.

Кулите и насипите се издигаха по стандартния начин, артилерийските съоръжения се монтираха на позиция. Балистите и катапултите обсипваха укрепленията с камъни и заострени колове, но не и със запалени снопи пръчки — градът трябваше да остане непокътнат. Накрая бяха докарани и трите стенобойни оръдия, най-тежкия багаж на войската, който се придвижваше с най-голяма мъка по новосъздадения път. Те представляваха огромни дъбови дънери, които се окачваха с дебели, но гъвкави въжета на лесно сглобяемо скеле. На предния им край се закрепваше по една масивна овнешка глава от бронз, изящно оформена — от закривените рога до озъбената уста и заплашителните притворени очи.

Градът имаше само три врати, но те бяха недосегаеми за стенобойните оръдия, защото се спускаха вертикално и бяха от яко дъбово дърво с метален обков, който при удар се огъваше като пружина. Брут нареди оръдията да бъдат насочени към самите стени, които не бяха толкова устойчиви и бавно започнаха да се рушат. Твърде бавно, защото бяха много дебели.

Когато Алиен и Друз прецениха, че ксантейците вече се чувстват достатъчно застрашени, за да изпаднат в отчаяние, Брут изтегли войската си, сякаш се беше уморил и смяташе да се насочи към Патара, за да види дали там няма да му е по-лесно. Около хиляда въоръжени с факли мъже излязоха от града и се опитаха да запалят оставените

наоколо артилерийски устройства и обсадни кули. Брут, който чакаше в засада, ги нападна. Ксантейците побягнаха, но се оказа, че пътят им за отстъпление е прекъснат, защото предпазливите градски стражи бяха затворили вратите. Всичките хиляда мъже загинаха.

На обяд на следващия ден ксантейците отново опитаха, като този път оставиха вратите отворени. При бързото си отстъпление, след като хвърлиха факлите, те със закъснение установиха, че механизмът на вратите е твърде бавен. Римляните започнаха да нахлуват в града, докато стражите не се сетиха да разсекат въжетата и портите не се затвориха с трясък. Някои войници загинаха под тежестта им, но в града вече бяха влезли две хиляди легионери. Те не изпаднаха в паника, а се събраха на плътни групи, защитени отвсякъде с щитовете си, проправиха си път до главния площад и се барикадираха в храма на Сарпедон.

Видът на стоварващата се порта оказа силно влияние върху останалите нападатели. Римските легионери имаха силно развито другарско чувство. Мисълта, че две хиляди от другарите им са затворени в Ксант, докара войниците на Брут до лудост. Лудост, но без да губят здрав разум.

— Сигурно са се събрали и са потърсили убежище — рече Алиен пред събранието на старшите центуриони. — Затова вероятно засега са в безопасност. От нас се иска да измислим как да проникнем вътре и да ги спасим.

— Няма да стане през вратите — каза главният центурион Малей. — Стенобойните оръдия са безполезни, нищо не може да пробие желязото.

— Въпреки това трябва да се държим така, сякаш си *мислим*, че можем да го пробием — рече Алиен. — Ланий, ти ще се заемеш с това. — Той вдигна вежди. — Някакви други предложения?

— Да ги нападнем отвсякъде със стълби и куки. Не могат да наредят по цялата стена гърнета с нагорещено олио, а и нямат достатъчно копия. Какви глупаци. Ще търсим слаби места в отбраната — предложи Судис.

— Действай. Други?

— Да потърсим местни жители, останали извън стените, и „учтиво“ да ги помолим да ни кажат дали няма друг начин да се влезе — изказа се Калум.

— Добра идея! — ухили се Алиен.

Не след дълго отрядът на Калум се върна с двама мъже от едно близко селце. Не се наложи да ги молят „учтиво“, защото бяха страшно ядосани на ксантейците, че са опожарили градините им.

— Виждате ли това? — попита единият и посочи.

Главната причина за непревземаемостта на ксантейските бастиони бе фактът, че почти една трета от града беше долепена до скалите на едно стръмно възвишение.

— Гледам, но нищо не виждам — призна Алиен.

— Това възвишение изобщо не е толкова непристъпно, колкото изглежда. Можем да ви покажем десетки пътечки, които да ви изведат над скалите. Това няма да ви вкара вътре, но съм чувал, че римляните били находчиви. Няма да срещнете стражи, но ще се натъкнете на отбранителни съоръжения. — Градинарят се изплю. — Мръсници, изгориха ябълковите ни градини в разгара на цъфтежа и всичките ни зелки и марули. Останахме само с лук и репи.

— Уверявам те, приятелю, че когато превземем града, ти и твоите съселяни ще получите право да избирате първи от плячката — обеща му Калум. — От онова, което става за ядене, имам предвид. — Той спусна шлема над челото си и се потупа по крака с лозовата си пръчка. — Добре, на работа. Макроне, Понтий, Кафоне, вашите легиони са млади, но не искам да ми водите новобранци, дето им прилошава от високо. Действайте!

По обяд възвишението вече гъмжеше от войници. От скалите добре се виждаше какво ги очаква вътре: цяла гора от остри колове, насочени нагоре. Някои от легионерите носеха железни куки и ги забиха в скалата. Спуснаха въжета от надвесената част на скалите. Когато някой войник стигнеше до края на въжето, другарите му го залюляваха, докато успее да се прехвърли отвъд ивицата смъртоносни колове.

Това прехвърляне продължи цял следобед. Когато вътре се събра достатъчно голям отряд, войниците се разделиха на две и си проправиха път до двете най-удобни врати. Заеха се да секат дървото от вътрешната страна и скоро оголиха напълно железния обков. Сетне се заеха да го къртят с помощта на яки лостове, докато накрая портите не се сринаха. Войската нададе радостни викове и нападна.

Ксантейците останаха верни на традицията. Улиците бяха задръстени от клади, също и основните помещения на всички къщи. Мъжете убиваха жените и децата си, хвърляха труповете им върху дървата, сетне ги запалваха и едва тогава отнемаха и своя живот със същите кървави ножове.

Ксант избухна в пламъци, нищо не беше пожалено. Войниците, които се бяха барикадирали в храма на Сарпедон, успяха да изнесат част от скъпоценностите му, други нахълтаха в къщите, но в крайна сметка Брут не получи почти нищо от Ксант. При тази обсада само загуби време, ценни припаси и много хора. Решен да не позволява кампанията му в Ликия да започва с такъв провал, той изчака огънят да изгасне и изпрати хората си да ровят из овъглените развалини за злато и сребро.

По-голям успех пожъна в Патара, която се предаде бързо. Този град нямаше традиция в масовите самоубийства и не се наложи да бъде обсаждан дълго време. Патара се оказа невероятно богата и от продажбата на петдесетте ѝ хиляди жители в робство щяха да се съберат още средства.

Търсенето на роби в целия свят бе огромно, защото както гласеше една стара сентенция, човек или притежава роби, или сам той е роб. Никой не се обявяваше против робството и на различни места животът на тези онеправдани хора протичаше по различен начин. Слугите в римските домове например получаваха известно парично възнаграждение и обикновено биваха освобождавани след десетпетнайсет години служба, докато работещите в мините или каменните кариери не издържаха и една година на убийствения труд. Робите също имаха социална йерархия. Някои амбициозни и способни гърци се продаваха доброволно на римския господар, при което живееха добре и в крайна сметка получаваха римски граждански права. Яките, но не много интелигентни германи и други варвари, заловени в битка, биваха продавани на собствениците на мини и кариери и скоро умираха. Ала неоспоримо най-големият пазар за роби бе Партското царство, империя по-обширна от всички страни около Средиземно море и Галия, взети заедно. Цар Ород с готовност купи всички роби, предлагани от Брут, защото ликийците бяха образовани, носеха елинска култура, владееха много занаяти и красивите им жени и момичета се продаваха скъпо. Царят плащаше в брой чрез агентите си, които следваха Брут със

собствени флотилии като лешояди, летящи над унищожителните варварски орди в степта.

Между Патара и Мира, следващия пристанищен град, имаше осемдесет километра със същите живописни, но труднопроходими местности, които войската бе преодоляла досега. За прокарване на нов път и дума не можеше да става. Брут вече разбираше защо Касий го посъветва да се придвижва по море. Той събра всички плавателни съдове в Патара, както и товарните кораби, пристигнали от Милет с хранителни запаси. Така тръгна към Мира, разположена при устието на известната река Катаракт.

Пътуването по море имаше и друго предимство. Ликийското крайбрежие бе известно с пиратите си, също като Памфилия и Киликия Трахея, защото в подножието на могъщите планини изобилстваше от дълбоки зали в чета с бистри потоци, идеални за скривалища. Където видеше пиратски залив, Брут изпращаше на брега отряд от хората си и събираше богата плячка. Толкова богата, че накрая се отказа от Мира, обърна флотилията си и се върна на запад.

През юни, натоварен с триста милиона сестерции от ликийската си кампания, повечето от които бяха взети от пиратите, Брут пристигна благополучно в долината на Хермус. Този път заедно с легатите си той се настани в прекрасния град Сарди, малко по-навътре в сушата и по-приятен за живот от Смирна.

Крайбрежието на провинция Азия бе силно насечено и имаше многобройни дълги полуострови, затрудняващи корабоплаването със скалистите си носове. Последният такъв полуостров по пътя за Родос бе Книдоският, наречен на пристанищния град Книдос, разположен на самия му край.

За Касий Книдос бе изключително удобен. Той остави четирите си легиона на лагер там и поведе флотилията си към Минд, разположен точно срещу знаменития Халикарнас. Използваше голям брой големи и бавни галери, от квинквереми до триреми. Не искаше по-малки, защото знаеше, че родосците ще се разправят лесно с тях.

Адмиралите му бяха същите опитни морски вълци, разбили флотилията на Долабела: Патиск, Касий Пармски, Децим Турулий и

Секстилий Руф. Командването на сухопътната му войска бе разделено между Гай Фаний Цепион и Лентул Спинтер.

Разбира се, родосците научиха за това и изпратиха малка лодка да шпионира Касий. Когато екипажът ѝ докладва, че римляните подготвят огромна бойна флотилия, родоските адмирали избухнаха в смях. Те предпочитаха по-малките и повратливи триреми и биреми с остри бронзови носове за потапяне на вражеските кораби. Родосците никога не използваха моряци или войници за абордаж на противниковите съдове. Те просто заобикаляха тромавите им кораби и или принуждаваха тези гиганти да се сблъскват един с друг, или ги пробиваха. Бяха се специализирали и да се приближават до врага и да чупят греблата му.

— Ако Касий е толкова глупав, че да ни нападне с тези слонски кораби, ще последва съдбата на Полиоркет и така наречения Велик Митридат — заяви главнокомандващият Александър. — Ха, ха! Ще бъде *позорно* поражение! Съгласен съм с древните картагенци: римляните нищо не струват в морето.

— Да, но в крайна сметка римляните смазаха Картаген — напомни Архелай Ретора, който бе дошъл в град Родос от спокойното си село, защото навремето беше преподавал риторика на Касий.

— О, да! — изсумтя Мназей, — но след три войни, продължили сто и петдесет години! И го направиха по суша.

— Не съвсем — упорстваше Архелай. — След изобретяването на абордажните куки за картагенските флотилии настанали черни времена.

Двамата военачалници изгледаха презрително стария педант и решиха да не спорят повече.

— Изпратете посланици при Гай Касий — помоли ги Архелай.

И така родосците изпратиха делегация при Касий в Минд, по-скоро за да затворят устата на Архелай, отколкото с надежда да постигнат нещо. Касий ги посрещна надменно и заяви, че ще срази флотата им.

— Кажете на големците си да обмислят как ще се предадат — заключи той.

Те се върнаха и съобщиха на Александър и Мназей, че Касий бил страшно самоуверен! Може би трябваше да преговарят. Двамата военачалници просто се изсмяха.

— Родос *не може* да бъде победен в морска битка — заяви презрително Мназей. — Забелязах, че Касий изкарва корабите си на учения всеки ден. Затова нека да му демонстрираме на какво е способна нашата флота. Да го хванем по гащи и да му покажем, че римските учения не могат да бият родоските умения.

— Какъв поет — измърмори Архелай, който вече наистина започваше да ги дразни.

— Защо не наминеш през Минд да навестиш стария си възпитаник? — предложи Александър.

— Добре, ще го направя.

Архелай отиде в Минд, видя се с бившия си ученик, но напразно мобилизира цялото си красноречие за тази среща. Касий не се трогна от думите му.

— Върни се и кажи на онези глупаци, че дните им са преброени — заяви той.

— Касий каза, че дните ви са преброени — предаде Архелай на военачалниците, сетне се върна покрусен във вилата си.

Касий знаеше какво прави. Продължаваше да тренира хората си без почивка. Посещаваше ученията лично и строго наказваше всеки кораб, чийто екипаж не изпълнява точно нарежданията. Голяма част от времето прекарваше, сновейки между Минд и Книдос. Сухопътната му войска също бе готова.

В началото на април родосците извадиха трийсет и петте си най-добри плавателни съда и нападнаха неочаквано усилено трениращите Касиеви квинкверери. Отначало изглеждаше, че родосците ще победят лесно, но Касий, застанал в една лодка и даващ знаци с флагчета на капитаните си, изобщо не се впечатли. Капитаните му също не загубиха самообладание. Започнаха да блъскат корабите си един в друг, за да подмамят противника. Сетне родосците осъзнаха, че римляните ги обграждат на все по-малко пространство, за да не им дадат повече възможност да маневрират и да използват бронзовите си носове. Мракът им помогна да се приберат в пристанището, но оставиха два потопени кораба и три пленени.

Родос се намиреше в най-югоизточния край на Егейско море. Островът бе дълъг сто и двацет и осем километра и имаше продълговата форма, беше плодороден, можеше да се изхранва сам и се намиреше на морския път, свързващ западните морета с Киликия,

Сирия, Кипър и целия Изток. Родосците използваха естествените дадености на страната си и разчитаха на флотата, за да я защитават.

Сухопътната войска на Касий потегли с товарните кораби на майските календи; самият Касий оглави осемдесетте бойни галери, в които също имаше войници. Беше готов на всички фронтове.

При вида на огромната му армада родосците изкараха цялата си флота, ала срещнаха същия отпор като при нападението край Минд. В разгара на морската битка товарните кораби се промъкнаха необезпокоявано. Фаний Цепион и Лентул Спинтер безпроблемно свалиха четирите си легиона на запад от главния град на острова. С двайсетте хиляди добре екипирани, облечени с метални ризници войници бяха стоварени и голям брой артилерийски съоръжения! О! Родосците не разполагаха със сухопътна войска и нямаха никаква представа как да се защитят.

Александър и родоските старейшини изпратиха отчаяно послание до Касий, да го известят, че се предават, но още преди то да достигне получателя си, обикновените жители на града вече отваряха вратите, за да пуснат римските легиони.

Така самият град не беше разграбен, а островът претърпя съвсем леки загуби.

Касий организира съд на главния площад. Носеше лавров венец като победител и тога с пурпурна ивица. С него дойдоха дванайсет ликтори с алени туники и брадви във фасциите и двама главни центуриони със златни ризници, единият, от които носеше церемониално копие. По знак на Касий центурионът заби копието в подиума на трибунала, знак, че сега Родос е пленник на римската военна машина.

Другият центурион, който имаше изумително силен глас, прочете списъка на петдесет мъже, включително Александър и Мназей, които трябваше да бъдат доведени и екзекутирани на площада. Сетне центурионът прочете още двайсет и пет имена на хора, които трябваше да бъдат прогонени от страната, а имуществото им — конфискувано заедно с това на екзекутираните. Накрая глашатаят на Касий обяви на лош гръцки, че всяко украшение, всяка монета, всеки златен, сребърен, оловен, бронзов или меден слитък, скъпоценностите на всеки храм и всяка ценна мебел или дреха трябва да бъдат изнесени на агората. Онези, които се подчинят доброволно, нямаше да бъдат тормозени, но

който се опита да избяга или да скрие нещо, щеше да бъде екзекутиран. Обяви също награди за всеки свободен човек или роб, който даде информация за такива нарушители.

Тази заплаха постигна целта си веднага. Агората започна да се пълни толкова бързо, че войниците едва смогваха да изнасят плячката. Изключително милостиво Касий разреши на Родос да запази най-почитаната си творба на изкуството, Слънчевата колесница, ала нищо друго. Във всяка къща на града влезе легат, който да се увери, че не е останало нищо ценно. Самият Касий поведе три от легионите си из острова и го опустоши по-пълно, отколкото лешоядите оглозгват трупа на мъртво животно. Архелай Ретора не се лиши от нищо поради една много проста причина — той *нямаше* нищо.

Родос осигури на Касий невероятната сума от осем хиляди златни таланта, или шестстотин милиона сестерции.

Когато се върна в Минд, Касий издаде нареждане всеки град или област в провинция Азия да плати дължимия данък на хазната за десет години напред — включително общностите, които се ползваха със специални облекчения. Парите трябваше да му бъдат донесени лично в Сарди.

Той обаче не тръгна веднага за там. Регентът на Кипър, Серапион, го уведоми, че царица Клеопатра събрала голяма флотилия от бойни и товарни кораби за триумвите. Дори им изпращала част от скъпоценния ечемик, закупен от партите. Гладът и чумата не я били разубедили, твърдеше Серапион, един от онези, които жадуваха за възкачването на Арсиноя на трона.

Касий даде на Луций Стай Мурк, един от Освободителите, шейсет големи галери и му нареди да пресрещне египетските кораби при нос Тенарум на гръцкия полуостров Пелопонес. Стай Мурк бе деен мъж и бързо изпълни задачата, но чакането му беше напразно. Накрая се разбра, че флотилията на Клеопатра попаднала в жестока буря край Катабатмос и се върнала в Александрия.

Стай Мурк уведоми Касий, че надали щял да помогне с нещо в източния край на Нашето море, затова смятал да навлезе с корабите си в Адриатическо при Брундизиум. Там щял да създаде сериозни

главоболия на триумвирите, когато се опитат да прехвърлят войски в Македония.

Сарди бе древната столица на бившето царство Лидия и толкова богат град, че името на царя ѝ отпреди петстотин години. Крез, все още беше нарицателно като мярка за богатство. Лидия била завладяна от персите, сетне попаднала в ръцете на Аталидите от Пергам и накрая се присъединила към Рим по силата на завещанието на последния ѝ цар Атал.

Брут много настояваше именно градът на Крез да бъде основен пункт на Освободителите преди дългия им поход на запад. За Касий това бе досадно отклонение.

— Защо не на крайбрежието? — попита той веднага щом свали походната кожена ризница и поличката си.

— Дотегна ми от кораби и воня на риба! — сопна се Брут.

— И затова аз трябва да се разкарвам по сто и шейсет километра, ако искам да посетя корабите си, така ли? Само за да угодя на нежния ти нос!

— Ако не ти харесва, иди да живееш при проклетите си кораби!

Това не беше никак добро начало за най-важното начинание на Освободителите.

Гай Флавий Хермицил обаче бе в отлично настроение.

— Ще имаме достатъчно средства — обяви той след няколко дни в компанията на голям брой писари и едно масивно сметало.

— Лентул Спинтер ще изпрати още от Ликия — добави Брут. — Писа, че взел от Мира много ценности, преди да я опожари. Не знам всъщност защо го е направил. Жалко. Беше хубаво място.

Ето още една причина Брут да дразни Касий. Какво хубаво намираше в Мира?

— Спинтер изглежда доста по-предприемчив от теб — отбеляза Касий. — Ликийците не са предложили да платят данъци за период от десет години напред на *теб*.

— Как мога да искам нещо, което те никога не са плащали? Изобщо не ми е хрумнало — отвърна Брут.

— А трябваше. Виж Спинтер как се е сетил.

— Спинтер е безчувствен пън — изсъска Брут.

„О, какво му става? — запита се Касий. — Една весталка ще командва по-добре от него. А ако още веднъж ми заплаче за Цицерон, ще го пребия! Не е споменал и една добра дума за адвоката с месеци преди смъртта му, а сега такива ги реди, че може да напише трагедия, с която да засенчи дори Софокъл. Брут се занимава с глупости, а аз трябва да мисля за всичко.“

Ала не само Касий се дразнеше от Брут. И Брут се ядосваше на Касий главно защото той не преставаше да натяква за Египет.

— Трябваше да завзема Египет, когато бях решил. Вместо това ти ме прати в Родос за някакви си осем хиляди златни таланта. В Египет щях да събера десетки хиляди! Ама не, „не завладявай Египет!“ Да дойда веднага при теб, сякаш Антоний ще цъфне в Азия след нундина. И аз да ти *повярвам!*

— Не съм ти писал подобно нещо. Казвах само, че това е нашият шанс да завземем Рим! И без това от Родос и Ликия намерихме достатъчно пари.

Така спореха всеки ден. Отчасти разногласията им се дължаха на тревога, отчасти на различията в характерите им: Брут беше предпазлив, стиснат и без поглед върху реалността; Касий — дързък, решителен, прагматичен. Макар и роднини в миналото, бяха прекарвали едва по няколко дни под един покрив. Освен това Сервилия и Тертула винаги бяха присъствали, за да ги разсеят.

Макар че нямаше представа, че само влошава положението, Хермицил все напомняше, че войниците очаквали в най-скоро време възнагражденията си, или пък се тюхкаше, че пак трябвало да преизчислява разходите им.

В края на юли се появи Марк Фавоний и поиска да се включи в подготовката. Той бе избягал от проскрибциите в Атина и беше останал там с месеци, без да знае какво да прави. След като свършил парите, осъзнал, че не му остава друго, освен да се присъедини към войските, защитаващи Катоновата република. Най-добрият му приятел бе починал преди четири години, той нямаше семейство, а сега и синът, и зетят на Катон се бяха вдигнали на оръжие.

Брут го посрещна с радост, Касий не толкова, но присъствието му принуди двамата Освободители да се въздържат от спорове. И така, докато Фавоний не стана свидетел на жесток скандал.

— Някои от младшите ти легати се отнасят отвратително към сардийците — ръмжеше Брут. — И то без *никаква* причина, Касий, без никаква причина? За какви се мислят, да изблъскват мирните граждани толкова грубо от пътя си? За какви се мислят, да влизат в кръчмите, да се наливат със скъпо вино и да не плащат? Трябва да ги накажеш!

— Нямам никакво намерение да ги наказвам — озъби се Касий. — Сардийците трябва да получат добър урок. Те са надменни и неуслужливи.

— Когато моите легати се държат така, аз ги наказвам. Затова и ти трябва да наказваш своите — настоя Брут.

— Заври си това наказание отзад!

Брут зина:

— Ти... ти... *Касий* такъв! На света няма един свестен Касий, а ти си най-недодяланият грубиян от всичките!

Застанал до вратата, Фавоний реши, че е време да се намеси, но едва помръдна и Касий замахна към Брут. Брут приклегна навреме.

— Стига, моля ви! Моля, престанете! — извика той и запляска с ръце, докато освирепелият Касий преследваше Брут.

Без да знае как иначе да ги разтърве, Фавоний се хвърли отчаяно между двамата — като уплашена сърна, скачаща право в ръцете на ловеца. Или поне така виждаше Касий тази постъпка, когато ядът му премина. Той избухна в смях, а ужасеният Брут залегна зад едно бюро.

— Чувате се из цялата къща! — изкрещя Фавоний. — Как ще командвате войска, като не можете да овладеете собствените си чувства?

— Напълно си прав, Фавоний — отвърна Касий, като бършеше сълзите си.

— Ти си ужасен! — не отстъпваше ядосаният Брут.

— Ужасен или не, Бруте, трябва да ме търпиш, също както аз търпя теб. Иначе те смятам за пълен бездарник.

Брут излезе възмутен. Фавоний изгледа отчаяно Касий.

— По-бодро, Фавоний, ще му мине — успокои го Касий и го потупа по гърба.

— И по-добре, иначе начинанието ни е обречено на провал. Целият Сарди говори за своеволията на войниците ти.

— За щастие, приятелю, скоро Сарди ще има друга тема за обсъждане. Слава на боговете, вече сме готови за поход.

Великото начинание на Освободителите започна на втория ден на секстил. Войската се отправи на север към Хелеспонт, а флотата потегли към остров Самотраки. Лентул Спинтер ги беше известил, че ще ги чака при Хелеспонт, в Абидос. Тракиецът Раскупол пък бил намерил идеално място за голям лагер на залива при Мелас, само на един ден пеша от протока.

По отношение на походите Брут и Касий не можеха да се сравняват с Цезар. Наложиха на войската си такова темпо, че изминаха разстоянието до залива на Мелас за цял месец. Самото прехвърляне на легионите през Хелеспонт им отне пълна нундина. Оттам преминаха през ниския проход, пресичащ тракийския полуостров, и се озоваха в пословично плодородната долина на река Мелас, където се установиха на постоянен лагер. Дватама пълководци свикаха всичките си легати в градчето Афродизия.

Там Хермицил най-после успя да пресметне всички разходи, защото Освободителите решиха вече да изплатят възнагражденията на войниците си.

Макар че никой от легионите им не беше в пълен състав (състояха се средно от по четири хиляди и петстотин войници), Брут и Касий разполагаха с около деветдесет хиляди римски пехотинци, разпределени в деветнайсет легиона. Под свое командване бяха събрали и десет хиляди чужденци. Конницата беше изключително многобройна и се състоеше от осем хиляди галски и германски конници, пет хиляди галатски от цар Дейотар, пет хиляди кападокийски от новия цар Ариарат и четири хиляди конни стрелци от малките царства и сатрапии около Ефрат. Общо сто хиляди пехотинци и двайсет и четири хиляди конници. Флотата им се състоеше от петстотин бойни и шестстотин транспортни кораба на котва около Самотраки, плюс флотилията на Мурк от шейсет и тази на Гней Ахенобарб от осемдесет плавателни съда, сновящи в Адриатическо море около Брундизиум. Самите Мурк и Ахенобарб също дойдоха на съвещанието.

По времето на Цезар за пълното екипиране на един легион бяха нужни дващест милиона сестерции. С тях се закупуваше всичко: дрехи, оръжия, брони, артилерия, мулета, фургони, волове, сбруи, инструменти и материали за ковачниците, дърва, желязо, въглища, цимент и всякаква друга екипировка. Още дванайсет милиона бяха нужни за изхранване на легиона в продължение на дванайсет месеца в добра, плодородна година. Конницата беше по-евтина, защото обикновено бе дар от царе на зависими държави или племенни вождове, които поемаха повечето разноски. При Цезар това не беше съвсем така, защото след замяната на хедиутите с германи се налагаше той сам да ги издържа.

Брут и Касий трябваше да осигурят пълна екипировка за повечето си легиони, а също за осемте хиляди гали и германи и четирите хиляди конни стрелци. Така всички пари, които имаха преди кампаниите в Ликия и Родос, се изхарчиха само за това. Край Мелас щяха да използват средствата от последните два източника. Заедно със събраното от Лентул Спинтер и вземанията от източните градове и области Освободителите имаха общо милиард и половина сестерции.

Освен на легионерите и конниците обаче трябваше да се плаща и на други: имаха цяла армия несражаващи се слуги и екипажите на корабите, включващи гребци, моряци, капитани, ковачи и прислуга. Общо петдесет хиляди човека в морето и дващест хиляди несражаващи се на сушата.

Вярно, че Секст Помпей не искаше нищо за помощта си на запад, където контролираше всички пътища на зърното към Италия, но за сметка на това продаваше житото на Освободителите по десет сестерции за модий (на триумвирите го даваше по петнайсет). На месец за един войник бяха нужни пет модия зърно (или една медимна). От житото, предназначено за Рим, Секст Помпей крадеше известна част и я продаваше на Освободителите. Така трупаеше невероятно богатство.

— Изчислих — обясни Хермицил пред събранието в Афродизия, — че можем да платим на римските пехотинци по шест хиляди, а на главните центуриони по петдесет хиляди... но като изчислим средно... на центурион ще се паднат приблизително по дващест хиляди. Общо шестстотин милиона за редовите войници, сто и четиринайсет милиона за центурионите, седемдесет и два милиона за конницата и двеста и петдесет милиона за флотата. Това прави малко повече от един

милиард. Остават ни около четиристотин милиона за допълнителни разходи.

— Как изчисли шестстотин милиона за редовите войници — попита намръщено Брут, който веднага бе направил сметка наум.

— Несражаващите се помощници ще получат по хиляда, а има и десет хиляди чуждестранни войници, на които също трябва да се плати. Войската има нужда от вода по време на поход, от храна... нали не искаш прислужниците да пренебрегват задълженията си, Марк Бруте? Те също са свободни римски граждани, не го забравяй. Римската войска не използва роби — допълни Хермицил леко обидено. — Аз съм изчислил съвместно всичко и те уверявам, че съм взел много повече неща под внимание от това, което казах тук, така че цифрите ми са *точни*.

— Не се стискай, Бруте — измърмори отегчено Касий. — Все пак наградата ще е управлението на Рим.

— Съкровищницата сигурно е празна.

— Да, но след като установим отново властта си над провинциите, бързо ще се напълни — отбеляза Хермицил; той предпазливо се огледа, за да се увери, че няма представител на Гней Помпей, и се изкашля колебливо. — Сигурно си давате сметка, че след като разгромим Антоний и Октавиан, ще трябва да се отървем и от Секст Помпей, който може да се зове патриот, но действа като пират. Да иска от патриотите пари за зърното, моля ви се!

— Когато разгромим Антоний и Октавиан, ще получим куп пари от тяхната военна каса — рече уверено Касий.

— Каква военна каса? — измърмори все така мрачно Брут. — Ще се наложи да ровим багажа на всеки войник, за да съберем парите им, защото те ще бъдат именно там, в багажа на войниците.

— Всъщност смятах да засегна и тази тема — намеси се мислещият за всичко Хермицил след още едно деликатно покашляне. — Предлагам, след като раздадете парите, да си ги поискате обратно като заем срещу определената от Цезар десетпроцентова лихва. Така ще мога да инвестирам и да получим нещо отгоре. Ако просто ги раздадете, парите ще пътуват в багажа на войниците и няма да са от полза за никого.

— Кой ще рискува да взема заем в такава нестабилна финансова ситуация? — попита намусено Брут.

— Дейотар например. Също Ариарат. Хиркан от Юдея. Десетки малки сатрапии на изток. Няколко римски фирми, които знам, че търсят пари в брой. И ако поискаме петнайсет процента лихва, кой ще разбере? — Хермицил се подсмихна. — Няма да имаме никакви проблеми да си върнем дълга, нали? Особено когато кредиторите са войската и флотата ни. Чух, че цар Ород на партите също имал парични затруднения. Миналата година продал доста ечемик на Египет, въпреки че собствената му страна гладува. Мисля, че той е достатъчно надежден заемоискател.

Брут изведнъж се развесели:

— Хермициле, това е прекрасно! Да поговорим с войнишките представители и да видим какво смятат те. — Сетне въздъхна. — Не си бях представял, че една война може да е толкова скъпа! Нищо чудно, че пълководците все търсят къде има най-много плячка.

След финансовите въпроси Касий побърза да разпредели задачите:

— Главната база на флотилиите ще е Тасос. Той е най-близкият остров до Халкидики.

— Разузнавачите ми — започна Авъл Алиен уверен, че Касий го уважава много, въпреки че Брут го презираше като пиценска издънка — съобщават, че Антоний се придвижвал на изток по Игнациевия път с няколко легиона, но че не бил готов за битка, докато не получил подкрепления.

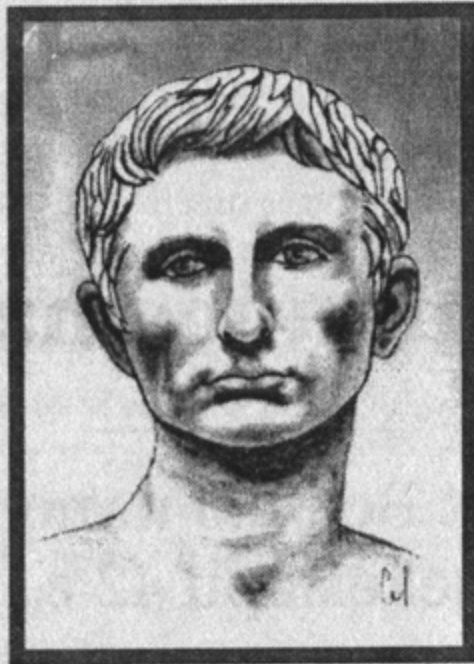
— А това — намеси се Гней Ахенобарб — едва ли ще стане скоро. С Мурк държим войските му блокирани в Брундизиум.

„Странно — помисли си Касий, — че синът следва стъпките на баща си. Старият Ахенобарб също обичаше морето и флотилиите.“

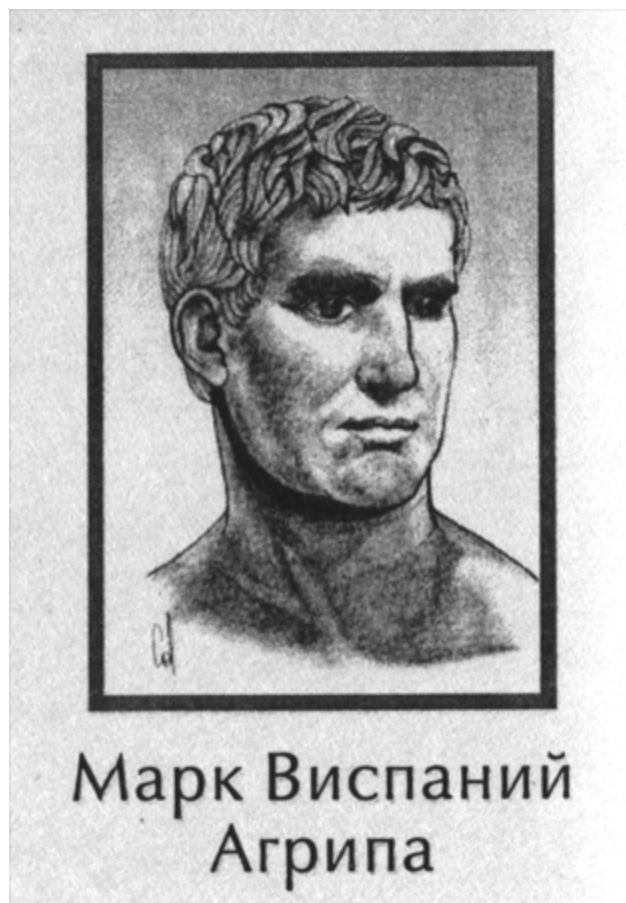
— Продължавайте все така — рече той. — Колкото до нашите флотилии около Тасос, предричам, че скоро ще се срещнат с корабите на триумвирите, опитващи се да прекъснат пътищата ни за снабдяване и да ни отнемат хранителните доставки. Миналата година беше сушава, но тази в Македония и Гърция няма никаква реколта. Точно затова се надявам, че няма да се наложи да се сражаваме. Ако изчакаме, Антоний и войските му ще измрат от глад.

14

**ФИЛИПИ: ВСИЧКО НАПОЛОВИНА
(ЮНИ — ДЕКЕМВРИ 42 Г. ПР.ХР.)**

Гай Юлий Цезарь
Октавиан

Марк Антоний и Октавиан имаха четирийсет и три легиона, от които двайсет и осем — в Италия. Другите войски бяха разпределени из провинциите, контролирани от триумвирите, с изключение на Африка, която бе толкова раздирана от вътрешни противоречия, че за момента трябваше да бъде оставена на мира.

— Три легиона в Отвъдна и два в Близка Испания — рече Антоний пред военния съвет на юнските календи. — Два в Нарбонска Галия, три в Италийска и два в Илирия. Те ще защитават провинциите ни от германите и даките, ще попречат на Секст Помпей да завземе двете Испании, а когато имаме възможност, Лепиде, ще ти отпуснем и легиони за Африка. — Той изръмжа. — Храната, разбира се, е най-големият разход, защото трябва да изхранваме не само войската, а и трите милиона жители на Италия. Смятам обаче, Лепиде, че ще се справиш. Щом сразим Брут и Касий, финансовото ни положение ще се подобри.

Антоний заобяснява по-подробно плановете си. Октавиан го слушаше мълчаливо, много доволен от първите шест месеца на тази

тричленна диктатура. Проскрибциите бяха донесли почти два̀сет хиляди сребърни таланта в хазната, Рим кротуваше, а сенатът оказваше пълно съдействие. Благодарение на разпродаването на официалните кафяви обувки, към които се стремяха толкова много амбициозни мъже, тази институция отново бе достигнала хиляда членове както по времето на Цезар. Какво, че някои идваха от провинциите?

— Как стоят нещата със Сицилия? — попита Лепид.

Антоний кисело се усмихна и кимна намръщено към Октавиан:

— Сицилия е твоя провинция, Октавиане. Какво предлагаш да се прави с нея в наше отсъствие?

— То се подразбира, Марк Антоний — отвърна спокойно момчето.

Октавиан вече не напомняше на Антоний да го нарича Цезар. Знаеше какъв ще е отговорът. Антоний бе твърде упорит.

— Подразбирало ли се? — примигна удивено Фуфий Кален.

— Разбира се. За момента се налага да позволим на Секст Помпей да управлява Сицилия, сякаш му е бащиния, и да купуваме от него зърно като от законен доставчик. Рано или късно огромните печалби, които трупа, ще се върнат в римската хазна. А именно когато имаме достатъчно време да се разправим с него, както слон с жаба: ще го смачкаме! Междувременно предлагам да го насърчим да инвестира част от тези незаконно придобити средства в Италия. Дори в Рим. Ако си помисли, че така един ден ще може да се върне и да се ползва с положението на баща си, толкова по-добре.

Антоний изръмжа:

— Не желая да му пълня гушата!

— Аз също, Антоний, аз също. Ала тъй като нямаме контрол над зърното на Сицилия, ще се наложи да си го купуваме. В такива случаи единственото, което е в състояние да стори държавата, е да въведе десятък, но за това и дума не може да става. Той обаче иска по петнайсет сестерции за модий, което е пладнешки грабеж. — На лицето на Октавиан се разля обичайната му чаровна усмивка. — Брут и Касий плащат по десет сестерции за модий. Известно намаление, но пак не получават безплатно житото си. Един ден Секст Помпей ще си плати.

— Момчето е право — съгласи се Лепид.

Още един камък в градината на Октавиан.

„Момче, а? — помисли той. — Ти също ще си платиш един ден, надут глупак такъв. Един ден всички ще ме наричат с истинското ми име. Ако доживеете.“

Луций Децидий Сакса и Гай Норбан Флак вече бяха прехвърлили двайсет и осемте легиона през Адриатическо море в Аполония. Имаха заповед да тръгнат по Игнациевия път и да намерят подходящо място за лагер, в който да изчакаат основната част от войската. Това беше добро стратегическо хрумване на Марк Антоний. Когато тръгнат на запад по същия път, Брут и Касий щяха да бъдат спрени доста на изток от Адриатика, независимо колко голяма бе армията им.

Новините от провинция Азия бяха оскъдни и не можеше да им се вярва. Някои източници твърдяха, че на Освободителите ще им е нужно много време, за да се подготвят, други се кълняха, че настъплението им може да започне всеки момент. Брут и Касий бяха в Сарди след удивително успешните им пролетни кампании. Какво можеше да ги забави? По време на война времето беше пари.

— Имаме още двайсет легиона за прехвърляне в Македония — продължи Антоний. — Това трябва да стане на два пъти, защото нямаме достатъчно транспортни кораби. Не възнамерявам да използвам и двайсет и осемте легиона едновременно. Македония и Гърция също трябва да се охраняват, за да можем да използваме тамошното зърно.

— Такова почти няма — измърмори Публий Вентидий.

— Ще закарам седемте си останали легиона в Брундизиум по Апиевия път — рече Антоний, без да му обръща внимание. — Октавиане, ти тръгни с твоите по Попилиевия по западното крайбрежие на Италия и събери колкото можеш бойни кораби. Не искам Секст Помпей да се мотае около Брундизиум, докато прехвърляме войската си, затова твоята задача ще е да го задържиш в Тосканско море. Не вярвам да е особено заинтересован от събитията на изток от Сицилия, но и не искам да го изкушаваме. Може да сметне, че е по-лесно да се разбере с Освободителите, отколкото с триумвирите.

— Кой ще води флотата? — поинтересува се Октавиан.

— Който искаш.

— Салвидиен тогава.

— Добър избор — похвали го Антоний и изгледа злобно старите пълководци Кален, Вентидий, Карин, Ватиний и Полион.

Прибра се при Фулвия изключително доволен.

— Хубавеца не възрази срещу нито едно от решенията ми — заяви, отпуснал глава върху гърдите ѝ край трапезата.

— Прекалено е потаен — отбеляза тя.

— И аз така си мислех, но си промених мнението, любов моя. Може да ме остави да управлявам още двайсет години и е решил да не прави опити да ме измести преди това. О, признавам, че е много хитър, но изобщо не може да се мери с Цезар, когато трябва да заложим всичко на една карта. Октавиан е като Помпей Велики. Обича да играе на сигурно.

— Търпелив е — рече замислено тя.

— Обаче изобщо не е в положение да ми оспорва властта.

— Чудя се дали някога си е мислел, че е способен да те измести.

— Тя доволно измърка. — О, тези стриди са прекрасни! Опитай ги.

— Когато влезе в Рим и се самоназначи за старши консул ли имаш предвид? — Антоний се изсмя и лапна една стридица. — Права си, прекрасни са! О, да, мисля, че Хубавеца си е мислел точно това.

— Не съм толкова сигурна. Октавиан действа странно.

— Определено не съм в положение да оспорвам властта на Антоний — казваше Октавиан на Агрипа почти по същото време.

Двамата също вечеряха, но седяха на столове от двете страни на масичка, на която имаше топъл хляб, няколко купички със сосове и чиния с печени наденички.

— Кога възнамеряваш да му я оспориш? — попита Агрипа с блестяща от мазнина брадичка.

Той беше прекарал деня в игра на топка със Статилий Тавър и сега умираше от глад. Простото меню беше напълно по вкуса му, но той не спираше да се изненадва, че Цезар също обича такава храна.

— Няма да му се противопоставя, докато не се върнем в Рим. Тогава ще се ползвам със същия авторитет като него пред народа и войската. Основното препятствие пред мен е алчността на Антоний. Когато разгромим Брут и Касий, той ще се опита да си присвои всички лаври. О, ние със сигурност ще ги разгромим, не се съмнявам в това!

Когато се сблъскаме със силите им, моите войски трябва да допринесат за победата не по-малко от Антониевите. И аз лично трябва да ги предвождам — заяви с хриплив глас Октавиан.

Агрипа едва се сдържа да не въздъхне. Ужасното време и прахът се отразяваха зле на приятеля му. Цезар нямаше да се почувства по-добре, докато не паднат обилни дъждове. Все пак по-добре да не му напомня за болестта. Нямаше как да му помогне, освен да е винаги до него.

— Днес чух, че Гней Домиций Калвин се връща отново в политиката — рече Агрипа, като отделяше най-препечените наденички за накрая (той бе израснал в недоимък и умееше да цени вкусните неща).

Октавиан се поизправи на стола си.

— Нима? И кого ще подкрепи, Агрипа?

— Антоний.

— Жалко.

— И аз така мисля.

Октавиан вдигна рамене и сбърчи нос:

— Е, те са стари бойни другари.

— Калвин ще ръководи прехвърлянето от Брундизиум. Всички кораби са се върнали благополучно от Македония, макар че вражеската флота скоро ще се опита да ни блокира.

Гней Домиций Ахенобарб пристигна край Брундизиум, когато Антоний тръгваше от Капуа със седемте си легиона. Преди Антоний да достигне пристанищния град, към вражеската флотилия се присъедини и тази на Стай Мурк. Сега водите около Брундизиум се кръстосваха от около сто и петдесет неприятелски галери, а флотата на триумвирите беше на западното крайбрежие с Октавиан. На Антоний не му оставаше друго, освен да чака. Нужен му бе силен югозападен вятър. Така щеше да има възможност да се измъкне, стига корабите на Мурк и Ахенобарб да дебнеха там, където обикновено заставаха флотилиите, блокиращи Брундизиум — на юг. Ала югозападният вятър така и не задуха.

С пълното съзнание, че наследникът на Цезар трябва да подражава на божествения си баща с бързината на действията си,

Октавиан наложи бързо темпо на легионите си и достигна края на Попилиевия път при Брутиум в средата на юни. Флотилията на Салвидиен го следваше неотклонно в крайбрежните води. На няколко пъти се появяваха триреми на Секст Помпей, но Салвидиен се справи удивително добре в серията от схватки между Вибон и Региум. За пехотинците походът беше изморителен. Пътят бе три пъти по-дълъг отколкото по Виа Апия до Брундизиум.

Когато от другата страна на протока Месана се видя Сицилия, Октавиан получи кратка бележка от Антоний. Ахенобарб и Мурк го бяха блокирали и той не можеше да прехвърли дори един човек през Адриатика. Затова съветваше Октавиан да се откаже от Секст Помпей и да изпрати флотилията си колкото се може по-скоро в Брундизиум.

Единственият проблем при изпълнението на тази задача бе Секст Помпей, чиято основна флотилия блокира протока при Сицилия скоро след като Октавиан даде нареждане за тръгване към Брундизиум. Салвидиен не успя да реагира навреме и скоро бързите галери на Секст Помпей бяха сред корабите му. Битката се развиваше в полза на Секст, но не толкова бързо, колкото му се искаше.

— Аз бих се справил по-добре — измърмори Агрипа.

— Как така? — попита разтревоженият Октавиан.

— Може да е лесно да се говори от брега, Цезаре, но виждам как би трябвало да действа Салвидиен. Първо, оставил е либурнските си кораби най-отзад, а трябва да ги подреди отпред. Те са по-бързи и маневрени от корабите на Секст Помпей.

— Следващия път ти ще командваш флотилията. О, какъв лош късмет! Квинте Салвидиене, осъзнай се! Тези кораби ни трябва в Брундизиум, не на морското дъно! — възкликна Октавиан и размаха юмруци.

„Той иска да спаси Салвидиен със силата на волята си“ — помисли си Агрипа.

Изведнъж задуха от северозапад. Вятърът помогна на тежките кораби на Салвидиен да пробият блокадата и по-леките плавателни съдове на триумвирите ги последваха безпрепятствено. Само две повредени триреми трябваше да се върнат в пристанището на Региум.

— Статилий — нареди Октавиан на Гай Статилий Тавър. — Вземи една лодка и догони Салвидиен. Кажи му да закара корабите в

Брундизиум колкото се може по-бързо, а после веднага да се върне при мен. Ние също ще бързаем. Елене, къде е Елен?

Последната реплика бе отправена към любимия му освободен роб Гай Юлий Елен.

— Тук съм, Цезаре.

— Пиши:

„Това е много глупаво, Сексте Помпее. Аз съм Гай Юлий Цезар Диви Филиус и командвам тази войска, както, сигурен съм, капитаните ти са докладвали. Признавам превъзходството ти в тази битка, но се чудя дали няма възможност да се срещнем лично, за да преговаряме? За предпочитане да не е в морето или на място, докдето трябва да пътувам по море. Изпращам ти четирима заложници с това писмо и се надявам, че ще се съгласиш да се срещнем след една нундина в Каулония.“

За заложници бяха избрани Гай Корнелий Гал, братята Кокцеи и Гай Сосий. Корнелий Гал (не патриций от рода на Корнелиите, а произхождащ от Лигурийска Галия) бе толкова известен като приятел на Октавиан, че дори живеещият в изгнание Секст Помпей би оценил колко е скъп на наследника на Цезар. Лодката с писмото и четиримата заложници потегли бързо през измамливо спокойните води, където дебнеха страшните чудовища Сцила и Харибда.

Сега войската трябваше да стигне за осем дни Каулония, разположена на „подметката“ на италиятския ботуш. Дотам имаше само сто двайсет и осем километра, ала кой знаеше какъв е пътят? Това не беше от обичайните маршрути за придвижване на войските и преминаваше през труднопроходимата верига на Апенините, спускащи се стръмно към Сицилийско море. Волските каруци на войската и артилерията щяха да бъдат прехвърлени от Анкона, затова в похода участваха само войниците и мулетата.

Маршрутът се оказа лесен. Пътят бе добре поддържан в по-голямата си част и войската стигна до Каулония за три дни. Октавиан я изпрати напред под командването на друг мъж с прякор Гал — Луций Каниний Гал. Отначало мислеше да натовари с тази задача Агрипа, но

верният му приятел категорично отказа да го остави на грижите, както се изказа:

— ... на слуги и глупаци. Кой знае дали този син на Помпей Велики е човек на честта? Оставам с теб. Също Тавър и една кохорта от Марсовия легион.

Секст Помпей пристигна в Каулония толкова рано на осмия ден, че Октавиан заподозря, че е нощувал в околността. Дойде с една-единствена бърза бирема и слезе на брега с малка лодка с неколцина гребци, които, след като издърпаха плавателния съд на сухо, тръгнаха из пристанището да търсят нещо за ядене.

Октавиан посрещна госта с усмивка и протегната десница.

— Сега разбирам какво дава повод на толкова слухове — рече Секст, след като се ръкуваха.

— Слухове ли? — попита Октавиан и поведе госта към къщата на *дуумвирите*! Агрипа ги следваше неотлъчно.

— Говори се, че си много млад и много красив.

— Годините ще ме лишат и от двете.

— Така е.

— Ти много приличаш на статуите на баща си, но си по-мургав.

— Не си го виждал приживе, Цезаре?

Едно признание! Октавиан, който и без това изпитваше известни симпатии към Секст Помпей, го хареса още повече.

— Отдалеч бе като дете — отвърна, — но Помпей не бе любител на Епикур и не беше близък с Филип.

— Не, не беше.

Един от *дуумвирите* ги посрещна почтително в къщата и ги заведе в приемната зала.

— Ние нямаме голяма разлика в годините, Цезаре — рече Секст, след като седна. — Аз съм на двацет и пет. А ти?

— През септември ще навърша двацет и една.

Елен остана в залата, готов да изпълнява желанията им, а бдителният Марк Агрипа стоеше на вратата с меч в ножницата и напрегнато изражение.

— Нужно ли е Агрипа да присъства? — попита Секст, като разчупваше енергично пресния хляб.

— Не, но настоя да остане — отвърна спокойно Октавиан. — Не се тревожи. Нищо, казано тук, няма да се разчуе.

— О, нищо не може да се сравни с пресен хляб, след като си прекарал четири дни в морето! — възкликна Секст и започна да се храни. — Ти май не обичаш морските пътувания, а?

— Мразя ги — призна Октавиан и потрепери.

— Да, знам, че някои мъже ги ненавиждат. При мен е точно обратното. Най-щастлив съм, когато съм на кораб.

— Искаш ли греяно вино?

— Да, но съвсем малко.

— Постарах се да е загрято по-силно, за да не замъгли ума ти, Сексте Помпее. Сутрин обичам да започвам с някаква топла напитка, а греяното вино е за предпочитане пред подсладения оцет на баща ми.

Продължиха да разговарят непринудено и да се хранят. По едно време Секст Помпей събра ръце между коленете си и погледна Октавиан изпод вежди.

— Защо ме извика тук, Цезаре?

— Ами, използвах случая, че съм тук, и реших, че може с години да не ни се предостави възможност да се видим — отвърна Октавиан с непроницаемо изражение. — Тръгнах от тази страна на крайбрежието с войската и флотата си, за да те задържа в Тосканско море. Прехвърляме легионите си през Адриатика, за да пресечем съпротивата на Освободителите в Македония, и Марк Антоний е на мнение, че ти си по-скоро техен привърженик, отколкото наш. Затова не иска да се навърташ около Брундициум заедно с флотилиите на Освободителите.

— Говориш така, сякаш не си толкова сигурен, че съм на страната на Освободителите — усмихна се Секст Помпей.

— Аз не се ангажирам с предварителни решения, Сексте Помпее, и ми хрумна, че ти вероятно също действаш така. Затова не мога твърдо да те обявя за поддръжник на Освободителите. Имам чувството, че ти преди всичко работиш за интересите на Секст Помпей. Затова си помислих, че е редно двама непредубедени младежи като нас да се срещнат на четири очи, без някой възрастен и изключително опитен военачалник или политик да ни натяква за крехката ни възраст и наивността ни. — Октавиан се усмихна широко.

— А и нашите провинции много си приличат. Аз би трябвало да се грижа за зърнения запас на Рим, а ти на практика го правиш.

— Добре казано! Продължавай, слушам те с най-голямо внимание.

— На страната на Освободителите има много благородни патриции. Толкова, че дори един Секст Помпей не би могъл да се мери с неизброимите Юнии, Касии, Клавдии, Корнелии, Калпурнии, Емилии, Домиции... да изброявам ли още?

— Няма нужда — процеди през зъби Секст Помпей.

— Признавам, че можеш да им предложиш добра флота, но освен нея само зърно... от което, както чувам от агентите си, Освободителите не изпитват особено голяма нужда, защото са заграбили цялата реколта на Анатолия и Тракия и имат изгоден договор с цар Асандер от Кимерия. Затова, изглежда, че най-добрият ти ход е да не се съюзяваш с Освободителите. Всъщност надявам се да не успеят да установят контрол над Рим. Те не се нуждаят от теб толкова отчаяно, колкото се нуждая аз.

— Ти ли, Цезаре? Ами Марк Антоний и Марк Лепид?

— Те са възрастни, изключително опитни военачалници и политици. Докато Рим и Италия имат какво да ядат и можем да намираме зърно за войските си, те не се интересуват особено какво правя аз. Или с кого дружа. Мога ли да ти задам един въпрос, Сексте Помпее.

— Казвай.

— Какво искаш *ти*?

— Сицилия. Искам Сицилия. Без бой.

Октавиан кимна замислено:

— Практична цел за човек, който владее моретата и пътя на зърното. И *осъществима*.

— Аз почти съм я осъществил. Имам пълен контрол над крайбрежието и... ъ... убедих Помпей Витински да ме признае за съуправител.

— Разбира се, той е един Помпей — отбеляза Октавиан.

Мургавият Секст се изчерви и се тросна:

— Не ми е роднина!

— Не, той е син на Юний Юнковия квестор, когато Юнк управлявал провинция Азия, а баща ми върнал Витиния под крилото

на Рим. Споразумели се така: Юнк получил плячката, Помпей получил името си. Първият Помпей Витински не е бил нещо особено.

— Да приемам ли, че ако взема командването на сицилианската милиция и сваля Помпей Витински Син, ти ще ме признаеш като управител на острова, Цезаре?

— О, напълно. Стига да се съгласиш да продаваш сицилианското жито на триумвирите за по десет сестерции на модий. В крайна сметка съвсем ще се отървеш от посредниците, ако притежаваш и латифундиите, и корабите. Предполагам, че точно това целиш.

— О, да. Ще бъда собственик и на реколтата, и на транспортните средства.

— Ами, тогава... при десет сестерции за модий ще имаш по-голяма печалба от Рим, отколкото всичките ти приходи сега при петнайсет сестерции за модий.

— Така е.

— Още един много важен въпрос. Каква е реколтата в Сицилия тази година?

— Няма да е добра, но ще има достатъчно.

— Това ни навежда на въпроса за Африка. Ако Секстий в Новата провинция успее да измести Корнифиций от Старата и зърното отново потече към Рим, ти, разбира се, ще пресрещнеш корабите му. Съгласен ли си да ми продаваш това жито също за десет сестерции за модий?

— Ако Сицилия бъде оставена изцяло под моя власт и колониите за ветерани около Вибон, Региум и Брутиум бъдат премахнати, да. Вибон и Региум се нуждаят от своя обществена земя.

Октавиан протегна десница:

— Договорено!

Секст Помпей я пое:

— Договорено!

— Веднага ще пиша на Марк Лепид да премести колониите около Метапонт и Хераклея. В Рим почти никой не се сееща за тези земи, толкова са отдалечени. Местните жители обаче са с гръцко потекло и нямат политическо влияние.

Младежите се разделиха приятелски, но и двамата добре съзнаваха, че тази устна договореност няма голяма тежест. При първа възможност триумвирите (или Освободителите) щяха да се опитат да отнемат Сицилия от Секст Помпей и да сломят морската му мощ. За

момента обаче условията ги задоволяваха. Рим и Италия щяха да имат достатъчно зърно, и то на старата цена. Много добра сделка за Октавиан в тази ужасна суша. За съдбата на Авъл Помпей Витински той не даваше пукната пара; неговият баща бе нанесъл обида на Дивус Юлиус. Колкото до Африка, Октавиан работеше и по този въпрос. Веднага писа на Публий Ситий с молба да подкрепи Секстий. В замяна братът на Ситий щеше да излезе от списъците за проскрибиране и да получи обратно цялото си имущество.

След като освободи четиримата си зложници, Секст Помпей отплава.

— Какво мислиш за него? — обърна се Октавиан към Агрипа.

— Че е достоен син на великия си баща. Той няма да склони да дели властта с никого дори да види, че триумвирите или убийците са му достойни съперници в морето.

— Жалко, че не мога да го спечеля на своя страна.

— Наистина няма да стане — съгласи се Агрипа.

— Ахенобарб изчезна. Къде и за колко време, не мога да кажа — рече Калвин на Октавиан, когато младежът пристигна в Брундизиум. — Сега сме блокирани само от Мурк и шейсетте му кораба. Много е способен, но Салвидиен още не се е показал. Предполагаме, че Мурк не подозира за присъствието му. Затова с Марк Антоний смятаме, че трябва да натоварим корабите и да ги изпратим с пълна скорост.

— Както искате — отвърна Октавиан.

Съзнаваше, че не е сега моментът да разтръбява за споразумението със Секст. Той отново писа на Лепид в Рим, за да е сигурен, че мързеливецът ще се размърда.

Пристанището на Брундизиум бе голямо и имаше много кейове и разклонения с почти неограничени възможности за товарене. Така недоволстващите от предстоящото пътуване войници бяха качени на четиристотинте кораба само за два дни. С ругатни и закани центурионите успяха някак си да сместят осемнайсет от всичките двайсет легиона в тях. Мъжете и мулетата бяха натъпкани толкова

плътно, че по-паянтовите плавателни съдове газеха прекалено дълбоко, за да издържат дори слаба буря.

В отсъствието на Ахенобарб Стай Мурк бе предприел тактиката да се крие зад острова на самия изход на пристанището и да напада всеки кораб, който се опита да излезе. Времето го улесняваше, защото единственият вятър, който щеше да помогне на триумвирите, бе западният, а той не беше характерен за този сезон.

На секстилските календи корабите наизлизаха от залива буквално със стотици, толкова близко един до друг, колкото им позволяваха греблата. В същия момент Салвидиен се приближи с флотилията си и подпомогнат от благоприятен североизточен вятър, заобиколи Мурк край островчето. Адмиралът на Освободителите можеше да се измъкне, но не без битка, а не беше подготвен за това — бе дошъл само да потопява товарни кораби. О, защо Ахенобарб бе тръгнал да гони вятъра точно сега заради слуховете за втора египетска флотилия?

Пред очите на Мурк четиристотинте товарни кораба се изнизваха от Брундициум цял ден, а и през нощта, като осветяваха пътя си с огньовете, запалени върху високите кули на носовете, издигнати първоначално като средства за самозащита по хрумване на Антоний; сега все пак влизаха в употреба. Западна Македония отстоеше на сто двайсет и осем километра. Половината от корабите бяха предназначени за Аполония, другите — за Дирахиум, където с малко късмет трябваше да ги чакат конницата, артилерията и керванът с провизиите и тежкото оборудване, прехвърлени по-рано.

Ако в Италия имаше суша, положението в Македония и Гърция бе катастрофално, дори по пословично влажното епирско крайбрежие. Дъждовете, оказали се толкова досадни за редица римски пълководци, от Паул до Цезар, не бяха паднали и нямаше да дойдат тази година. Конете, воловете и мулетата бяха превърнали почвата във фин прах, който се вдигаше с вятъра и биваше отнасян по посока на Италия.

Едва бяха излезли от пристанището, когато хриптенето на Октавиан стана толкова силно, че можеше да съперничи на скърцането на мачтите и другите шумове на кораба. Загриженият Агрипа забеляза, че този път състоянието на младежа не се дължи на морската болест.

Корабът бе толкова натоварен, че бордовете му едва се показваха над водата и греблата с мъка успяваха да му придадат някаква скорост на североизток. Не, единственото страдание на Октавиан беше астмата.

Никой от двамата не искаше специални удобства, при положение че самите войници бяха натъпкани като сардини, затова Октавиан и Агрипа заемаха ограничено пространство на палубата, встрани от руля и капитана, но заобиколени отвсякъде от легионери. Там Агрипа настоя да сложат един креват с доста странен вид — силно издигнат в единия си край. Върху твърдите дъски имаше няколко одеяла за омекотяване, но нямаше нито дюшек, нито възглавница. Под уплашените погледи на войниците той накара Октавиан да седне на леглото и му помогна да си поеме въздух. Един час по-късно в прегръдките на Агрипа Октавиан едва дишаше, толкова силно стискаше приятеля си през кръста, че болката щеше да мине едва след два дни. Кашлицата му го накара да повърне, след което той като че ли се почувства по-добре, но лицето му остана синкаво, очите му — затворени.

— Какво му има, Марк Агрипа? — попита един младши центурион.

„Знаят името ми. Значи познават и него.“

— Болест, изпратена му от Марс, бога на войната — измисли бързо отговора Агрипа. — Той е син на бог Юлий и това страдание му е част от наследството.

— Затова ли не хванахме морска болест? — обади се със страхопочитание един редови легионер.

— Разбира се — излъга Агрипа.

— Ще помогне ли, ако обещаем дарове на Марс и бог Юлий? — попита друг.

— Ще помогне — отвърна сериозно Агрипа; огледа се. — А също и ако измислите някаква защита от вятъра.

— Ама времето е тихо — възрази младшият центурион.

— Във въздуха има прах — отново си измисли Агрипа. — Ето, вземете тези одеяла и ги вдигнете около нас. Така ще спрете праха. Нали знаете, Дивус Юлиус винаги е казвал, че... прахът е враг на войника.

„Поне няма да навреди — помисли си Агрипа. — Важно е тези войници да не започнат да гледат на пълководеца си с пренебрежение

заради болестта му. Те трябва да му вярват, не да го презират като слабак. Хапдефане е прав за прашния въздух, а по време на кампанията условията няма да се подобрят. Затова ще продължа да наблягам на това, че той е син на бог Юлий, че поема това страдание в името на победата, защото Дивус Юлиус не е само бог на римския народ, а и на римската войска.“

В края на пътуването и след дълга мъчителна нощ Октавиан се посъвзе. Излезе от транса си и се втренчи в загрижените лица наоколо. Сетне се усмихна и вдигна десницата си към младшия центурион.

— Почти стигнахме — изхриптя. — В безопасност сме.

Войникът хвана ръката му, стисна я внимателно.

— Ти ни преведе през морето, Цезаре. Колко си храбър, да се подложиш на такива страдания заради нас.

Октавиан обърна изненадан поглед към Агрипа, сетне пак се усмихна и рече:

— Сторих, каквото беше нужно, за да запазя легионите си. Другите кораби в безопасност ли са?

— Да, Цезаре — отвърна центурионът.

След три дни легионите слязоха на сушата благополучно, благодарение (както се говореше) на храбрата саможертва на Цезар Диви Филиус. Двамата триумвири установиха, че връзката им с Брундизиум е прекъсната.

— Вероятно за постоянно — рече Антоний, дошъл на посещение в Октавиановата барака в лагера на хълма Петра. — Предполагам, че флотилията на Ахенобарб се е върнала, така че вече нищо не може да излезе от пристанището, дори лодка. Това означава, че ще получаваме новините от Италия през Анкона. — Той хвърли на Октавиан запечатано писмо. — Оттам се получи това за теб, а също и писмо от Калвин и Лепид. Чух, че си се споразумял със Секст Помпей за зърнените доставки. Много умно! — Той презрително изсумтя. — Най-лошата новина е, че някакъв малоумен легат толкова се забавил с Марсовия легион и още няколко кохорти в Брундизиум, че няма да могат да се прехвърлят.

— Жалко — съгласи се Октавиан и стисна писмото.

Лежеше на една кушетка с меки възглавници. Все още хриптеше, но на върха на хълма не беше толкова прашно.

Въпреки това бе отслабнал толкова, че му личеше, а очите му бяха хлътнали като в черни дупки.

— Марсовият легион ми трябва — добави той.

— Не се изненадвам, след като се разбунтува, за да се присъедини към теб.

— Това е минало, Антоний. Нали сега сме съюзници. Значи, зарязваме онова, което е в Брундизиум, и тръгваме на изток по Игнациевия път, така ли?

— Определено. Норбан и Сакса са стигнали почти до Филипи и са заели два прохода в планините по крайбрежието. Брут и Касий са тръгнали от Сарди към Хелеспонт, но докато стигнат Норбан и Сакса, ще мине доста време. Ние ще ги изпреварим. Или поне аз. — Антоний изгледа изпитателно Октавиан. — Съветвам те да останеш тук, о, носителю на късмета на легионите. Прекалено си болен, за да пътуваш.

— Ще тръгна с войската си — отвърна непреклонно Октавиан.

Антоний се почеса по бедрото, намръщи се:

— Имаме осемнайсет легиона. Петте най-неопитни трябва да останат за охрана на Западна Македония. Три в Аполония и два тук. Ако останеш, можеш да командваш тях, Октавиане.

— Предлагаш да се вземат само от *моите* легиони?

— Ако твоите са с най-малко опит, да! — сопна се Антоний.

— Така от тринайсетте, които ще продължат, осем ще са твои, а пет мои. Четирите на Норбан също са мои, но въпреки това ти ще имаш повече.

Антоний се изсмя:

— Това е най-странната война в историята! Две половини срещу две половини. Доколкото чувам, Брут и Касий не се сработват по-добре от нас.

— Така е с разделеното командване, Антоний. Просто някои половини са по-големи от други. Кога смяташ да тръгнем?

— Ще взема осемте си легиона след нундина. Ти ще ме последваш шест дни по-късно.

— Как сме с провизиите? Със зърното?

— Имаме достатъчно, но не и за продължителна война и няма да получим нищо от Гърция или Македония. Тук няма никаква реколта. Тази зима местните ще гладуват.

— В такъв случай — рече замислено Октавиан — на Брут и Касий им е по-изгодна тактиката на изчакването, не мислиш ли? Ще се стремят да избягват решителни битки на всяка цена, за да ни уморят от глад.

— Напълно си прав. Затова сами ще търсим битка и ще ядем храната на Освободителите.

След тези думи Антоний кимна и излезе.

Октавиан погледна печата на писмото. Марцел Малкия. Колко странно. За какво му бе притрябвало на зет му да му пише? Обхвана го тревога. Октавия трябваше да ражда за втори път. Само не и скъпата Октавия!

Писмото обаче беше от нея.

„Сигурно ще се зарадваш, мили братко, че родих благополучно красиво и здраво момченце. Не изпитвах почти никакви болки и съм добре.

О, малки Гай, съпругът ми смята, че аз трябва да ти пиша, преди да научиш от някого, който ти е по-малко близък. Знам, че мама би трябвало да ти пише, но тя няма да го направи. Твърде много се срамува, макар че случилото се е по-скоро нещастно стечение на обстоятелствата, отколкото нещо позорно, и аз ще продължавам да я обичам въпреки всичко.

И двамата знаем, че завареният ни брат Луций е влюбен в нея от самото сключване на брака ѝ с Филип.

Тя или се правеше, че не подозира, или наистина не е забелязвала. Със сигурност по време на брака ѝ с Филип няма за какво да бъде упрекната. След смъртта му обаче мама се чувстваше ужасно самотна, а Луций винаги е бил на разположение. Ти беше толкова зает и рядко беше в Рим, а аз се занимавах с малката Марцела и бременността си, затова признавам, че не съм обърнала внимание. Затова

сега мога да обвинявам само себе си за случилото се. Да, аз съм виновна.

Мама забременя от Луций и двамата се ожениха.“

Октавиан остави писмото; на лицето му се изписа отвращение. О, позор, ярост, тревога. Племенничката на Цезар да се държи като обикновена курва. Племенничката на Цезар! Майката на Цезар Диви Филиус.

„Прочети до края, Цезаре. Приключвай с това писмо и... с нея.“

„Тя е на четирийсет и пет, мили братко, затова не е открила навреме. А когато разбра, вече бе твърде късно, за да избегне скандала. Разбира се, Луций с готовност се ожени за нея. И без това бяха планирали да го направят след изтичане на официалния ѝ траурен период. Сватбата беше вчера и мина много тихо. Милият Луций Цезар бе много добър към тях, но въпреки цялата си дигнитас той няма никакво влияние върху жените, които «управляват Рим», ако разбираш какво имам предвид. Започнаха да се носят злостни клюки дори повече от обикновено заради твоето високо положение, както смята съпругът ми.

Мама и Луций се преместиха във вилата в Мизенум и не смятат да се връщат в Рим. Пиша ти с надеждата да разбереш, че такива неща се случват и не бива да се осъждат. Как мога да не обичам мама, след като тя винаги се е държала като истинска майка? И като истинска благородна римлянка.

Би ли ѝ писал, мили Гай, за да ѝ кажеш, че я обичаш и я разбираш?“

Когато дойде след известно време, Агрипа завари Октавиан да лежи, притиснал мократа от сълзи възглавница до лицето си и във влошено състояние.

— Цезаре! Какво има?

— Писмо от Октавия. Майка ми е мъртва.

Брут и Касий тръгнаха на запад от залива Мелас през септември. Не очакваха да се натъкнат на войската на триумвирите, докато не навлязат в същинска Македония, някъде между Тесалоника и Пела. Касий беше убеден, че врагът няма да продължи на изток от Тесалоника в такава ужасна година, защото това означаваше да удължат неимоверно много снабдителните си пътища, при положение че Освободителите имаха пълен контрол над моретата.

Сетне, малко след като прекосиха река Хеброс при Енос, цар Раскупол ги пресрещна с неколцина от своите благородници, възседнал красив кон и облечен в тирски пурпур.

— Дойдох да ви предупредя — рече той, — че около двата прохода на изток от Филипи са се разположили осем римски легиона. — Той преглътна тежко и си придаде виновно изражение. — Брат ми Раск им е съветник.

— Кое е най-близкото пристанище? — попита спокойно Касий.

— Неапол. Свързано е с Виа Игнация с път през двата прохода.

— Неапол далеч ли от остров Тасос?

— Не, Гай Касий.

— Досещам се какво е намислил Антоний — рече Касий след малко. — Възнамерява да ни пресече пътя към Македония. С тази цел е изпратил осемте легиона. Не за да ни предизвика на сражение, а само да ни спре. Не вярвам Антоний да цели битка, защото не е в негов интерес. Много добре знае, че осем легиона не стигат. Кой командва този авангард?

— Децидий Сакса и Гай Норбан. Позицията им е много добра и трудно ще ги прогоните оттам.

Флотилията на Освободителите веднага получи заповед да окупира пристанището на Неапол, а също и остров Тасос. Така щеше да се осигури бърз превоз на доставките за войската.

— Защото провизии трябва да пристигнат — обяви Касий пред военния съвет на легатите си и мълчаливия Брут, който пак се сърдеше по някаква незнайна причина. — Мурк и Ахенобарб са блокирали Брундизиум и Адриатическо море, затова морската операция около Неапол ще се ръководи от Патиск, Пармски и Турулий. Има ли опасност от бойни флотилии на триумвирите?

— Никаква — отвърна убедено Турулий. — Единствената им флотилия, която е многобройна, но не по-голяма от нашата, им позволи да прехвърлят основната част от войската си през Адриатика, но когато се върна, Ахенобарб я принуди да се оттегли към Тарентум. В Егейско море няма техни кораби, уверявам те.

— Това потвърждава предположението ми, че Антоний не смята да прехвърля основната част от войската си на изток от Тесалоника — заяви Касий.

— Защо си толкова сигурен, че триумvirите не искат битка? — попита го Брут насаме малко по-късно.

— По същата причина, поради която и ние не искаме — обясни търпеливо Касий. — Не е в техен интерес.

— Не виждам защо, Касий.

— Тогава вярвай на мен, Бруте. Иди да си легнеш. Утре потегляме на запад.

Заради непроходимите тресавища и една верига високи, стръмни хълмове Игнациевият път навлизаше на шестнайсет километра навътре в сушата по долината на река Ганга, над която на едно скалисто плато се намираше древният град Филипи. От близката планина Пангея Филип, бащата на Александър Велики, бе започнал войната за обединение на Гърция и Македония. Пангея била изключително богата на злато, но то отдавна бе изчерпано. Филипи все още оцеляваше благодарение на плодородната, но често наводняваща се долина. При срещата на Освободителите и триумvirите две и половина години след смъртта на Цезар в града живееха по-малко от хиляда души.

Сакса се беше разположил с четири легиона на Корпилския проход, разположен по на изток, а Норбан бе окупираше Сапейския с четирите си легиона.

Касий, Брут, Раскупол и легатите им минаха да огледат позициите на врага. Сакса нямаше видимост към морето, но Норбан бе издигнал две наблюдателни кули, от които можеше да наблюдава брега.

— Защо не подмамим Сакса да напусне Корпилския проход, като натоварим един легион на кораби и го стоварим от другата му страна?

Така ще си помисли, че сме прехвърлили половината си войска в Неапол и смятаме да ги заобиколим.

Касий примигна удивено при тази неочаквана военна прозорливост и отвърна:

— Ако някой от двамата има военния талант на Цезар, няма да успеем. Ако обаче не са толкова способни, може да се уплашат. Ще опитаме. Поздравления, Бруте.

Когато голям брой кораби, натоварени с войници, се насочиха към Неапол, Норбан изпрати спешно послание до Сакса с молба да се изтегли веднага. Сакса послуша съвета му.

Освободителите преведоха войската си през Корпилския проход, с което си осигуриха пряка връзка с Неапол, но там се наложи да спрат. Сакса и Норбан така бяха укрепили позициите си около Сапейския проход, че на практика нищо не можеше да ги измести оттам.

— Може да нямат талант на Цезар, но знаят, че не можем да стоварим войската си на запад от тях преди Амфипол.

— Не можем ли просто да ги подминем и да стоварим войската в Амфипол? — попита Брут, окуражен от първата си остроумна идея.

— Какво, и да се набуваме сами между чука и наковалнята? Ако чуе, че зад гърба ни има осем негови легиона, Антоний веднага ще тръгне от Тесалоника.

— О!

— Ако мога да се намеся, Гай Касий, през хълмовете над Сапейския проход има една козя пътечка — рече Раскупол.

В продължение на три дни никой не обърна внимание на тази забележка. Двамата главнокомандващи бяха забравили учебникарския пример от Термопили, където Леонид и спартанците му били разгромени именно благодарение на една козя пътечка. Сетне Брут си го спомни, защото Катон Цензора бе сторил същото в същия проход, за да обкръжи врага.

— Това е козя пътечка в буквалния смисъл на думата — обясни Раскупол. — Ще се наложи да се разшири за войската. Може да стане, но само ако се работи безшумно и войниците си вземат вода. Повярвайте ми, няма никаква вода, докато пътеката не се спусне при един поток.

— Колко време ще е нужно за разширяването? — попита Касий, без да взима под внимание, че тракийските благородници нямаха никаква реална представа от физически труд.

— Три дни — налучка Раскупол. — Аз лично ще отида с войниците, които ще вършат тази работа, за да докажа, че не лъжа.

Касий възложи задачата на младия Луций Бибул, който взе отряд опитни копачи и запаси от вода за три дни. Работата беше изключително опасна, защото трябваше да се извършва буквално над главите на Сакса и Норбан в едно дърво. На Луций Бибул обаче изобщо не му мина през ума да се откаже. Това беше неговият шанс да се прояви! В края на третия ден водата свърши, но войниците не бяха стигнали до извор. Изтощени и разтревожени, хората трябваше да бъдат успокоени и насърчени да продължат работа. Луций Бибул обаче твърде много приличаше на покойния си баща, за да ги успокоява и да ги насърчава. Той ги принуди да работят под заплаха от бичуване. Те се разбунтуваха и започнаха да замерят с камъни Раскупол. Само слабият ромон на вода ги върна към здравия разум. След като се напиха, войниците довършиха пътя и се върнаха в лагера на Освободителите.

— Защо просто не прати някого за още вода? — попита Касий, удивен от глупостта на Луций Бибул.

— Нали каза, че имало поток.

— Напомни ми в бъдеще да ти давам задачи според умствените ти възможности! — изръмжа Касий. — О, богове, пазете ме от благородни глупаци!

Тъй като нито Брут, ни Касий искаха битка, войската им потегли на север по новоотъпкания път, като се стараяше да вдига колкото се може повече шум. В резултат на това Сакса и Норбан се оттеглиха към Амфипол, голямо пристанище на осемдесет километра западно от Филипи. Оттам, добре укрепени, но разгневени на принц Раск, че не им е казал за козята пътека, те изпратиха писмо до бързо приближаващия Антоний.

Така в края на септември Брут и Касий установиха контрол и върху двата прохода, което им даде възможност да навлязат в долината

на река Ганга и да устроят там голям лагер. Тази година нямаше опасност от наводнения.

— Тук, при Филипи, имаме добра позиция — рече Касий. — Имам контрол над Егейско и Адриатическо море. Сицилия и околните води са в ръцете на поддръжника ни Секст Помпей, навсякъде има суша и триумвирите няма да намерят храна никъде. Ще останем тук известно време, докато Антоний осъзнае, че е загубил, и се върне в Италия. Тогава ще минем в настъпление. Войските му ще са толкова изгладнели, а на Италия толкова ще ѝ е дотегнало от управлението на триумвирите, че ще удържим най-безкръвната победа в историята.

Устроиха добре укрепен лагер, но разделен на две. Касий зае възвишението между Игнациевия път и обширните тресавища, зад които се простираше морето. Брут се установи между един двоен хълм на север от Игнациевия път и високи, непроходими скали. Използваха общ вход на самата Виа Игнация, но лагерите им бяха напълно отделени и всеки бе укрепен сам за себе си. Между тях никъде нямаше свободен достъп, което правеше невъзможно прехвърлянето на войска между северния и южния лагер.

Разстоянието между върховете на Касиевия и на Брутовия хълм бе почти два километра, затова от западната страна между укрепленията си те издигнаха висока стена. Тя не беше права, а имаше вдлъбнатина навътре, там, където се намираше входът за лагерите, и приличаше на огромен лък. Зад тази стена всеки лагер имаше свои отбранителни съоръжения, проточващи се покрай Игнациевия път чак до Сапейския проход.

— Войската ни е прекалено голяма, за да се побере в един лагер — обясни Касий на легатите си. — При два отделни лагера, ако врагът завземе единия, няма да може да проникне в другия. Това ще ни даде време за прегрупиране. Страничният път към Неапол дава възможност да се снабдяваме, а Патиск ще се грижи да получаваме всичко, от което имаме нужда. Да, и освен това вероятността да бъдем нападнати е нищожна.

Никой от присъстващите не възрази. Всички обаче знаеха, че Марк Антоний е стигнал Амфипол с още осем легиона и хиляди

конници. Не само това, ами и Октавиан не беше спрял в Тесалоника въпреки тежкото си здравословно състояние.

Касий даде на Брут най-доброто от всичко. Най-добрите конници, най-добрите легиони с Цезарови ветерани, най-добрата артилерия. Не знаеше по какъв друг начин да убеди колебливия си, страхлив, мразещ битките партньор да участва в това велико начинание. Защото въпреки случайните си проблясъци на военна далновидност Брут си оставаше Брут. От престоя в Сарди Касий се беше убедил, че шурейт му се интересува повече от абстрактни планове, отколкото от практическите необходиминости, които поставяше войната. Брут не беше толкова страхлив, колкото се ужасяваше от битките и всичко свързано с воюване. Вместо да изучава военни карти или да обикаля сред хората си и да ги насърчава, той се затваряше с домашните си философи и обсъждаше с тях отвлечени теми или пък пишеше смразяващи кръвта писма до мъртвата си жена. Макар че го измъчваха пристъпи на гняв или хронична депресия, той отказваше да го признае. Често в най-неподходящи моменти говореше за убийството на Цицерон и как щял да изправи триумвирите на съд за това. Имаше някаква сляпа вяра в справедливостта, както сам я разбираше, и не можеше да допусне, че злосторници като Антоний и Октавиан могат да спечелят. Проповядваше за възстановяването на старата република и свободите на римските благородници и беше убеден, че тази кауза няма начин да загуби. Касий просто вдигаше рамене и правеше всичко, за да защити Брут от собствените му слабости. Оставяше му най-доброто от всичко и се молеше на Вейовис, бога на съмненията и разочарованието, да не измъчва повече шурей му.

Брут не забелязваше жертвите му.

Антоний достигна долината на Ганга на последния ден на септември и устрои лагера си почти до най-западната, дъгообразна стена на Освободителите.

Добре съзнаваше в каква неизгодна позиция се намира. Не разполагаше с дърва, а нощите бяха ужасно студени. Керванът с хранителните припаси изоставаше с няколко дни, а водата в кладенците, които нареди да изкопаят, бе мътна като тази в реката. Предполагаше, че Освободителите имат достъп до хубави планински

потоци, затова изпрати няколко отряда да обиколят планината Пангея. Там имаше прясна вода, но за докарването ѝ до лагера трябваше да се построи много дълъг временен водопровод.

Въпреки всичко Антоний се зае с устройването на лагера като всеки опитен римски пълководец: издигна стени, бруствери и кули, прокопа ровове, разпредели артилерията си. За разлика от Брут и Касий той направи само един лагер за своята и Октавиановата пехота, с по един по-малък от всяка страна за конницата, чиито животни можеха да пият и мътна вода. Сетне остави двата си най-неопитни легиона близо до морето, където беше и главната му квартира, и отдели достатъчно място за два от легионите на Октавиан. Те щяха да служат като резерви.

След като разгледа терена, Антоний прецени, че в битката ще има полза само от пехотата. Затова посред нощ тайно изпрати конниците си в Амфипол, като задържа само три хиляди. Докато разполагаше главната квартира на Октавиан по подобие на своята в другия малък лагер, и през ум не му мина, че състоянието на момчето се влошава от близостта на коне. Ядосваше се само, че легионерите изобщо не се възмуцават от момичешките оплаквания на малкия страхливец. Напротив, те смятаха, че страдал, за да ги избави от гнева на Марс!

Октавиан пристигна с носилка в началото на октомври, а керванът с провизиите — един ден по-късно. Когато видя къде го е настанил Антоний, той изгледа отчаяно Агрипа, но прояви достатъчно здрав разум, за да не възрази.

— Той и без това няма да разбере, здрав е като бик. Ще разпъна палатката си в самия край на лагера, където може би подухва морски бриз. Много се надявам да отнася праха в обратна посока!

— Със сигурност ще има полза — съгласи се Агрипа, удивен, че Цезар е издържал това пътуване.

„Той е нещо повече от обикновен смъртен — помисли си. — Държи се само за да не обере Антоний всички лаври.“

— Ако вятърът се обърне и започна да носи прах, Цезаре — добави той, — можеш да излезеш през онази вратичка и да се разходиш из тресавищата, за да се облекчиш.

И двете страни при Филипи имаха по деветнайсет легиона с около сто хиляди пехотинци, но Освободителите разполагаха с двайсет хиляди конници, докато Антоний беше намалил своите на три хиляди.

— От войната на Цезар в Галия нещата се промениха — рече той на Октавиан на една вечеря. — Той се смяташе за извънредно щастлив, ако имаше две хиляди конници. Не мисля, че е участвал в битка при по-голямо съотношение от един негов към три-четири вражески конници.

— Разположил си пехотинците, сякаш имаш още хиляди, но все пак броят им е ограничен — отбеляза Октавиан, като с мъка поглъщаше една коричка хляб. — Противникът разполага с голяма конница, така ми каза Агрипа. Ти защо си върнал нашата?

— Не мога да намеря достатъчно фураж, затова се надявам да се справя с толкова конници, колкото имам сега. Също като Цезар. Изходът на битката ще се реши от пехотата.

— Мислиш ли, че ще приемат сражението?

— Знам, че не искат да се бият. Накрая обаче ще им се наложи, защото ние няма да се откажем.

Внезапната поява на Антоний разтревожи Брут и Касий, които бяха убедени, че противникът ще чака в Амфипол, докато осъзнае, че не ще постигне никакъв успех в Тракия. Ала той вече бе при тях и ги предизвикваше на битка.

— Няма да я получи — рече Касий, загледан намръщено към солените тресавища.

На следващия ден се зае да укрепва лагера си и откъм блатата, да удължава стените си, докато направи напълно невъзможно за триумвирите да го заобиколят от тази страна. В същото време около вратата на Игнациевия път се изграждаха допълнителни ровове, стени и бруствери. Отначало Касий си мислеше, че река Ганга, която течеше точно пред двете им укрепления, представлява достатъчна защита, но с всеки изминал ден на тази студена, суха есен нивото ѝ спадеше. Сега войниците не само че можеха да я прегазят, ами и да се бият в нея. Затова се налагаше да усилят укрепленията си.

— За какво е това оживление? — попита Брут, сочейки към лагера на триумвирите; двамата с Касий стояха на върха на Касиевия

ХЪЛМ.

— Готвят се за битка.

— О! — възкликна уплашено Брут.

— Няма да я получат — увери го Касий.

— Затова ли удължи укрепленията си през тресавището?

— Да, Бруте.

— Чудя се какво ли си мислят жителите на Филипи, като ни гледат.

Касий примигна:

— Има ли значение какво си мислят във Филипи?

— Предполагам, че не — въздъхна Брут. — Просто се чудех.

Октомври почти изтече, но между войниците на двете армии избухнаха само няколко незначителни схватки. Всеки ден триумвирите предизвикваха противника си на битка, всеки ден Освободителите се преструваха, че не ги забелязват.

Касий си мислеше, че единственото, което правеха триумвирите всеки ден, бе да дрънкат с оръжие и да ги предизвикват, но се лъжеше. Антоний беше решил да заобиколи лагера му през тресавищата и за тази цел бе впрегнал на работа повече от една трета от войската си. Несражаващите се помощници и обслужващите фургоните с оборудването се обличаха с брони, за да привличат вниманието на врага, а истинските войници работеха. За тях усиленият труд приближаваше така очакваната битка. Бяха спокойни, защото знаеха, че имат умели пълководци и по-голямата част от тях ще оцелеят след сраженията. С тях бе не само великият Марк Антоний, а и Цезар Диви Филиус, техен любимец и изкупителна жертва пред боговете.

Антоний прокопаваше проход през блатата покрай Касиевия лагер, за да го заобиколи, да блокира пътя към Неапол и да пристъпи към неочаквана атака. В продължение на десет дни той все се преструваше, че готви хората си за битка, ала голяма част от истинските му войници се потяха в блатата, скрити от погледа на Касий сред тръстиките и високата трева. Те отъпкваха стабилен път, дори изграждаха мостове над бездънните канали — и всичко това напълно безшумно. Укрепваха допълнително новия път, за да могат бързо да издигнат покрай него стени, кулички и бруствери.

Касий не подозираше за тази дейност, до ушите му не достигаше нито звук.

На двайсет и третия ден на октомври Касий навърши четирийсет и две години. Брут беше с четири месеца и половина по-млад от него. По право Касий трябваше да бъде консул тази година, ала вместо това стоеше в лагера край Филипи, изправен пред опасен враг. Колко опасен беше врагът му научи на рождения си ден. Антоний се отказа от всяка потайност и изпрати известен брой войници да издигнат укрепления на новия път и да го охраняват.

Касий отчаяно се опита да го изпревари, като удължи укрепленията си до морето. Използва за това цялата си войска и я накара да работи до пълно изтощение. Изобщо не му мина през ума, че този ход на противника може би е нещо повече от обикновен опит за обкръжаване. Ако се беше замислил поне малко, сигурно щеше да се досети за очевидния отговор, ала той не го стори. Затова хвърли всичките си усилия в новата строителна дейност и дори не се сети да предупреди Брут за новото развитие на нещата, камо ли да му даде някакви нареждания. След като не получи вести от другия пълководец, Брут реши, че Касий просто разширява лагера си, и от него не се иска друго, освен да чака.

По обяд Антоний нападна на два фронта с почти цялата си войска. Остави в резерва само двата най-неопитни легиона на Октавиан. С половината си хора нападна войниците на Касий, работещи в блатата, с другата половина атакува вратата на главния път и стената откъм страната на Касиевия лагер. Втората група бяха съоръжени със стълби и куки и се заеха със задачата си с голям ентузиазъм, радостни, че най-после ще могат да се бият.

Дори в разгара на атаката, Касий бе твърдо убеден, че Антоний само симулира нападение. Макар че бяха приблизително на една възраст, двамата пълководци не бяха дружали в детските или младежките си години, а и като възрастни мъже. Антоний бе грубиян и демагог с безброй пороци, а Касий идваше от благороден плебейски род и вършеше всичко по правилата. Когато се сблъскаха край Филипи, никой от двамата нямаше представа как разсъждава другият. Затова Касий не отчете безскрупулността на Антоний и предположи, че

противникът му ще действа, както би реагирал той. След началото на битката вече бе твърде късно да организира отбрана или да предупреди Брут.

Подпомагани от артилерията, войниците на Антоний се прехвърлиха през стената на Касий в тресавищата, изтласкаха предната линия на хората му и стъпиха на твърда земя. Сетне нахлуха между външните укрепления и пресякоха пътя на онези войници, които още работеха в блатата. Хората на Касий бяха добри легионери и носеха оръжията и броните си. Те започнаха да се отбраняват, но Антоний ги обкръжи с няколко кохорти и ги изтласка в тресавищата. Тогава се включиха и войниците му, охраняващи новия път през блатата, и легионерите на Касий се оказаха обградени като стадо овце. Някои успяха да се измъкнат, заобиколиха възвишението на Касий и избягаха в лагера на Брут.

След като се увери в успеха на операцията сред блатата, Антоний насочи вниманието си към нападението върху основните укрепления, където войниците му вече бяха съборили част от външната стена и се прехвърляха през вътрешните ограждения на Касий. Хиляди войници, готови за бой, стояха наредени от вътрешната страна на укрепленията на Брут и напразно чакаха команда от легатите си. Никой не им нареди да се притекат на помощ на Касий. Затова в два часа те поеха инициативата. Без заповед извадиха мечовете си, прескочиха укрепленията на Брут и се нахвърлиха върху хората на Антоний, разрушаващи стената на Касиевия лагер. Справяха се добре, докато Антоний не извика част от резервите си и не ги хвърли между Брутовите и своите войници — неизгодна позиция, защото трябваше да се сражават при изкачване.

Хората на Брут, намесили се на своя глава в битката, бяха от старите ветерани на Цезар. Когато видяха, че каузата им е загубена, те се отказаха от това сражение и се впуснаха в друго. Обърнаха се към малкия лагер на Октавиан и нахлуха в него. Там се намираха двата резервни легиона, основната част от кервана с оборудването и малобройна конница. Твърде слаб противник за нападателите. Ветераните на Брут завзеха лагера, избиха онези защитници, които им се противопоставиха, и продължиха да настъпват към основния лагер, който бе напълно незащитен. След като разграбиха и разрушиха напълно лагера на противника, по здрач се върнаха при Брут.

Още в началото на битката се вдигна ужасен прах. Именно на него трябваше да се благодари Октавиан, че не попадна в плен. Той почувства, че състоянието му се влошава, и с помощта на Елен излезе сред блатата през портичката в укрепленията, за да се приближи до морето и да може да диша.

Този непрогледен облак прах не позволяваше на Касий да види нищо от бойното поле. Дори от върха на възвишението си той нямаше никаква видимост. Лагерът на Брут тънеше в непрогледна мъгла. Касий съзнаваше само, че врагът е проникнал през укрепленията му покрай Игнациевия път и че завземането на лагера му е неизбежно. Дали и Брут бе подложен на същата безмилостна атака? Дали и неговият лагер беше обречен? Приемаше, че е така, но не можеше да е сигурен.

— Ще потърся по-подходящо място за наблюдение — рече той на Цимбер и Квинктилий Вар. Бягайте, мисля, че сме сразени. Титиний, ще дойдеш ли с мен? От Филипи сигурно ще има видимост.

Така в късния следобед Касий и Луций Титиний оседлаха два коня, излязоха през задната порта от другата страна на Брутовия лагер и се насочиха към Филипи. След час, малко преди здрач, излязоха над прашния облак и погледнаха към бойното поле. Долината бе потънала в сянка и отново нищо не се виждаше.

— Брут сигурно също е сразен — рече мрачно Касий. — Толкова много труд отиде на вятъра.

— Все още не сме сигурни — възрази Титиний.

От кафявия прашен облак се появиха конници.

— Конници на триумвирите — обяви Касий, след като се вгледа в тях.

— Може да са наши — отбеляза Титиний. — Ще ги пресрещна и ще разбера.

— Не, приличат ми на германи. Не отивай, моля те!

— Касий, ние също имаме германски конници! Отивам.

Титиний пришпори коня си и препусна срещу новодошлите. Касий видя как заобикалят приятеля му, как го залавят, дочу кръсъци.

— Плениха го — рече на Пиндар, освободения роб, който носеше щита му; слезе от коня и се зае да разкопчава ризницата си. —

Като свободен човек, Пиндаре, ти не ми дължиш нищо, освен да ми помогнеш да умра.

Касий извади кинжала си, същия нож, който бе въртял толкова стръвно в лицето на Цезар. Странно, помисли си, колко жестоко беше мразил Цезар. Подаде кинжала на Пиндар.

— Цели се точно — заръча и оголи лявата страна на гърдите си, за да посрещне удара.

Пиндар се прицели точно. Касий се свлече. Освободеният роб сведе глава, сетне възседна коня си и препусна нагоре към града.

Ала германските конници бяха от войската на Освободителите и идваха да известят Касий, че Брутовите войници са нахлули в лагера на триумвирите и са удържали победа. Първото им предположение било, че Касий се е насочил към Филипи. Те се заизкачваха начело с Титиний, но завариха пълководеца си мъртъв. Титиний скочи от седлото, изтича при него и избухна в плач:

— Касий, Касий, те идваха с *добра* вест! Защо не почака?

Животът му се стори безсмислен след смъртта на Касий. Титиний извади меча си и се прободете.

Брут прекара целия този ужасен следобед на върха на хълма си, като напразно се опитваше да види нещо на бойното поле. Нямаше представа какво става, не подозираше, че няколко от легионите му са поели нещата в свои ръце и са удържали победа, не знаеше какво очаква от него Касий. Затова реши да не прави нищо.

— Нищо няма да предприема — повтаряше пред легатите, приятелите си и тези, които го призоваваха да стори *нещо*.

Сетне Цимбер, разрошен и задъхан, дойде да му съобщи за победата, за плячката, откънатата от войниците му от другата страна на реката.

— Ама... Касий не е... не е заповядвал такова нещо! — заекна удивено той.

— Те го сториха на своя глава и много добре постъпиха! Добре е и за нас, бездарен нещастнико! — тросна се Цимбер.

— Къде е Касий? Другите?

— Касий и Титиний тръгнаха към Филипи, за да се опитат да видят нещо. Квинктилий Вар си помисли, че всичко е загубено, и се

самоуби. За другите не знам. О, каква бъркотия!

Настъпи нощ и бавно, много бавно прашният облак започна да се разсейва. Никой от двете страни не бе в състояние да оцени резултата от битката преди разсъмване, затова оцелелите Освободители се събраха на вечеря в дървената барака на Брут, изкъпани и преоблечени с чисти туники.

— Кой загина днес? — попита Брут, преди да донесат яденето.

— Младият Лукул — отвърна Квинт Лигарий, един от убийците на Цезар.

— Лентул Спинтер, който се сражаваше в блатата — добави Пакувий Антистий Лабеон, също от убийците.

— И Квинктилий Вар — завърши съучастникът им Цимбер.

Брут заплака. Най-много съжаляваше за хладнокръвния и находчив Спинтер.

Навън настъпи раздвижване и скоро младият Катон влезе с разширени от ужас очи.

— Марк Бруте! — изкрещя той. — Ела! Ела бързо!

Уплашеният му вик накара десетината души в стаята да скочат и да се скупчат на вратата. На земята навън лежаха телата на Гай Касий Лонгин и Луций Титиний. Брут издаде немощен вопъл, свлече се на колене, закри лицето си с ръце и започна да се поклаща напред-назад.

— Как? — попита Цимбер, който веднага пое нещата в свои ръце.

— Група германски конници ги настигнали — обясни младият Марк Катон. Стоеше изправен в стегната войнишка поза; дори баща му не би го познал. — Касий помислил, че са от войската на Антоний и идват да го заловят. Двамата с Титиний били на път за Филипи. Титиний тръгнал да ги пресрещне и да разбере какви са, но през това време Касий се самоубил. Титиний го заварил мъртъв и също се пробол с меча си.

— И къде — крещеше нервно Марк Антоний, застанал сред развалините на лагера — беше ти по това време?

Облегнат на Елен (не смееше да срещне погледа на мълчаливия Агрипа, който държеше ръка на меча си), Октавиан се взря в малките гневни очички на едрият мъж, без да мигне.

— Бях в блатата и се опитвах да дишам.

— А през това време тези негодници са откраднали военната каса!

— Сигурен съм — изхриптя Октавиан, като сведе дългите си мигли, — че ти скоро ще я върнеш, Марк Антоний.

— Прав си, ще си я върна, безполезен, жалък нещастнико! Мамино синче, некадърник! Аз си мисля, че печеля битка, а през това време някакви отрепки от лагера на Брут грабят лагера ми! *Моя лагер!* И на всичкото отгоре са изклали няколко хиляди от хората ми! Какъв смисъл имаше да избия осем хиляди от Касиевите войници, когато губя от своите в *собствения си лагер*? Ти не можеш да командваш и улично сбиване!

— Никога не съм твърдял, че мога да командвам улични сбивания. Ти планира днешната акция, не аз. Едва си даде труда да ме известиш за атаката и не ме покани на военния си съвет.

— Защо не се откажеш и не си ходиш вкъщи, Октавиане?

— Защото съм равноправен главнокомандващ в тази война, Антоний, независимо дали ти харесва или не. Аз имам толкова войници, колкото и ти (при днешната битка загинаха от моите, не от твоите!) и много повече пари от теб, колкото и да крещиш, и да се перчиш. За в бъдеще те съветвам да включваш и мен във военните си съвети и да организираш по-добре защитата на лагера.

Със свити юмруци Антоний се изхрачи и плю в краката на Октавиан, сетне излезе.

— Позволи ми да го убия, моля те — рече Агрипа. — Мога да го направя, Цезаре, мога! Той е остарял и пие твърде много. Позволи ми да го убия! Може да стане и по достоен начин, ще му обявя дуел!

— Не сега — отвърна Октавиан и се върна в окъсаната си палатка.

Несражаващите се слуги копаеха ровове на светлината на факли, защото имаше твърде много убити коне. Всеки мъртъв кон означаваше един конник, изваден от строя, и войниците на Брут много добре го знаеха.

— Ти си се сражавал мъжки, Агрипа. Тавър ми разказа. Нуждаеш се от сън, не от дуели с вулгарни гладиатори като Антоний. Тавър ми каза, че си спечелил девет златни фалера, задето си се прехвърлил пръв през стената на Касий. Би трябвало да е *корона валарис*, но Антоний се е отметнал, защото имало две стени, а ти не си се прехвърлил пръв и през двете. О, толкова се гордея с теб! Когато сразим Брут, ще те назнача за главнокомандващ на Четвърти легион.

Макар че грейна от гордост при тази похвала, Агрипа се тревожеше много повече за Цезар, отколкото за себе си. След този незаслужен скандал от грубияна Антоний той очакваше Цезар да посърне и да потъне в земята от срам. Вместо това крясъците на едрия мъж като че ли му подейства като вълшебно лекарство и състоянието му се подобри. „Какво самообладание. Окото му не трепна. Той е храбър по свой начин. Антоний не ще постигне нищо, ако се опита да накърни репутацията му, като го обвини в малодушие за днес. Войниците знаят, че Цезар е болен, и мислят, че така им е помогнал да спечелят днешната победа. Защото това бе голяма победа. Легионерите, които загубихме, бяха от най-неопитните. Касий загуби от най-способните си войници. Не, легионите няма да повярват, че Цезар е страхливец. Само кушетъчните пълководци в Рим и слугите на Антоний вярват в лъжите му. Защото не се интересуват от болестта на Цезар.“

Лагерът на Брут беше препълнен. Около двайсет и пет хиляди от Касиевите войници потърсиха убежище там. Имаше ранени, но повечето бяха просто изтощени от непосилната работа в блатата и последвалата битка. Брут нареди да им се раздадат допълнителни порции, накара несражаващите се слуги да работят наравно с войниците, за да осигурят достатъчно пресен хляб и супа от леща с пушено месо. Беше твърде студено, а дървата не стигаха, защото отсечените дървета от възвишенията наоколо бяха сурови и не горяха добре. Горещата супа щеше да ги стопли малко.

Когато се замисли за реакцията на войниците при вестта за смъртта на Касий, Брут изпадна в паника. Той тайно качи труповете на благородниците на една каруца и я изпрати за Неапол под грижите на младия Катон. Нареди му да ги кремира там и да изпрати праха им у

дома. Колко ужасно, колко нереално бе да види лицето на Касий така безжизнено! То беше по-изразително от лицето на всеки друг, когото познаваше. Бяха приятели от деца, бяха се сродили, сетне съдбите им постоянно се преплитаха, докато за добро или за лошо се свързаха след убийството на Цезар. Сега той беше сам. Прахът на Касий щеше да бъде изпратен у дома на Тертула, която толкова искаше деца, но така и не успя да забременее. Тази съдба, изглежда, съпътстваше всички жени от рода на Юлиите; тя я бе наследила от Цезар. Твърде късно беше за деца. И за нея, и за Марк Брут. „Порция е мъртва, мама е жива. Порция е мъртва, мама е жива. Порция е мъртва, мама е жива.“

Сетне, след отпътуването на Касиевото тяло, Брут почувства невероятна сила. Сега цялото начинание лежеше на неговите плещи, той бе останал единственият изтъкнат Освободител. Затова загърна хилавото си тяло с дебелото си наметало и тръгна да успокоява хората на Касий. Преживяваха поражението си твърде тежко и той се зае да обикаля от групичка на групичка, да им говори, да ги утешава. „Не, не, не е ваша вината, вие проявихте достатъчно храброст. Коварният Антоний ви изненада, той не постъпи достойно.“ Те, разбира се, искаха да научат как е Касий и защо не е при тях. Убеден, че новината за смъртта на пълководеца им напълно ще ги обезкуражи, Брут лъжеше: Касий бил ранен, нужни му били няколко дни да се оправи. Това като че ли действаше.

Преди съмване той събра легатите, трибуните и старшите си центуриони.

— Марк Цицероне — рече на Цицероновия син, — ти ще се посъветваш с центурионите ми и ще разпределиш хората на Касий сред моите легиони, дори да станат по-големи от обичайното. Проучи обаче дали някой от неговите се е запазил сравнително непокътнат и дали може да бъде допълнен.

Младият Цицерон кимна енергично. Най-много го измъчваше мисълта, че би трябвало да се роди син на Квинт Цицерон, а младият Квинт — син на неговия баща. Защото Марк Младши бе агресивен и не особено интелигентен, докато Квинт Младши беше умен, начетен и идеалист. Задачата, която сега му даваше Брут, напълно подходдаше на способностите му.

Ала след като успокои хората на Касий, Брут отново загуби онази неочаквана сила и отново изпадна в обичайното си униние.

— Няколко дни ще са нужни, преди да сме готови за нова битка — отбеляза Цимбер.

— Нова битка ли? — попита незаинтересовано той. — О, не, Луций Цимбере, никакви битки повече.

— Ама ние трябва да се сражаваме! — възкликна Луций Бибул, благородният некадърник.

Трибуните и центурионите започнаха да се споглеждат мрачно. Явно всички искаха битка.

— Ще кротуваме — обяви Брут с колкото се можеше по-голямо достойнство. — Никакви, повтарям, *никакви* битки.

На заранта обаче Антоний бе готов за битка. Ядосан, Цимбер вдигна и войската на Освободителите. Започна сражение, но Антоний се оттегли — хората му бяха уморени, лагерът му се нуждаеше от сериозно възстановяване. Целта му бе само да покаже на Брут, че намеренията му са сериозни, че не смята да се отказва.

На следващия ден Брут свика всичките си войници и им изнесе кратка реч, която ги остави с чувството, че са излъгани. Защото пълководецът им заяви, че не смята да води никакви битки. Не се налагало и негово основно задължение било да запази живота им. Марк Антоний бил отхапал повече, отколкото можел да сдъвче, защото за дъвчене имало само въздух — в Гърция, Македония и Западна Тракия нямало никаква реколта и войската му щяла да гладува. Флотилиите на Освободителите владеели моретата, Антоний и Октавиан не можели да намерят никакви провизии!

— Затова се успокойте, ние имаме достатъчно храна до следващата реколта, ако се наложи — заключи той. — Ала много преди това Марк Антоний и Цезар Октавиан ще са умрели от глад.

— Това беше голям провал, Бруте! — процеди през зъби Цимбер. — Те искат да се бият! Не желаят да почиват и да ядат, докато врагът гладува, *искат битка!* Това са войници, не политици!

Вместо отговор Брут отвори военната си каса и раздаде на всеки войник по пет хиляди сестерции като благодарност за смелостта и себеотдаването. Ала войската го прие като рушвет и загуби всякакво уважение към пълководеца си. Той се опита да се измъкне, като им обеща кратка кампания в Гърция и Македония, след като триумвирите

се разпръснат да търсят нещо за ядене — слама, насекоми, семена, каквото намерят. Какво биха казали за разграбване на Лакедемон в Спарта или Тесалоника? Двата най-богати града на Гърция още не бяха пипнати.

— Войската не иска да разграбва градове, а да се бие! — изръмжа гневно Квинт Лигарий. — Исква решаваща битка тук!

Брут обаче отказваше да се бие.

В началото на ноември войската на триумвирите имаше сериозни затруднения. Антоний изпрати отряди за храна в Тесалия и долината на река Акси́й, но те се върнаха с празни ръце. Само експедицията по поречието на Стримон донесе зърно и варива, защото Раск искаше да се реваншира, задето не си беше спомнил козята пътека при Сапейския проход. Присъствието на Раск не подобри отношенията между Антоний и Октавиан — тракийският принц винаги настояваше да говори с „Цезар“. Октавиан му обръщаше внимание, което никога не би получил от Антоний. Войската се сдоби с храна за още един месец, но не повече.

— Време е да се разберем веднъж завинаги, Октавиане — рече един ден Антоний.

— Ами, хайде. За какво да се разбираме?

— За бъдещата ни стратегия. Ти, момченце, нямаш военен талант, но определено те бива за политик. Може би точно от такъв имаме нужда сега. Имаш ли някакви идеи?

— Няколко — отвърна Октавиан с безизразно лице. — За начало смятам, че трябва да обещаем на войската по двайсет и пет хиляди сестерции допълнително.

— Сигурно се шегуваш! Дори да не ни бяха откраднали военната каса, това са осемдесет хиляди таланта. Толкова пари накуп има само в Египет.

— Вярно е. Въпреки това мисля, ме трябва да дадем това обещание. Нашите хора не са глупаци, Антоний. Много добре знаят, че не разполагаме с толкова пари. Ако обаче завземем лагера на Брут, докато пътят към Неапол е затворен, ще се сдобием с доста таланти. Войниците ни осъзнават и това. Ето още една причина да искат битка.

— Виждам логиката ти. Добре, съгласен съм. Нещо друго?

— Агентите ми ме информират, че Брут много се колебае.

— „Твоите агенти“ ли?

— Човек трябва да прави онова, което му се удава най-добре, Антоний. Както не пропускаш да отбележиш, нито физическите ми, нито умствените ми способности позволяват да стана добър пълководец. Аз обаче много приличам на Одисей. Затова, също като онзи лукав грък, имам свои шпиони в Троя. Един-двама от тях дори са доста високопоставени. Те ме осведомяват.

Антоний зина:

— Юпитере, наистина си голям хитрец!

— Такъв съм. Агентите ми ме осведомиха, че Брут е загрижен, защото голяма част от войниците му някога са се сражавали за Цезар. Той не е сигурен, че ще му останат верни. Войниците на Касий също го тревожат. На тях също им няма вяра.

— И до каква степен Брутовото състояние на духа се дължи на твоите агенти?

На устните на Октавиан заигра усмивката на Цезар.

— До известна степен. Нашият Брут е много уязвим. Той е едновременно философ и плутократ. Нито една от тези две личности не харесва войната. Философът, защото е отвратителна и разрушителна; плутократът, защото пречи на търговията.

— Какво намекваш?

— Че Брут е уязвим. Можем да го принудим да започне битка. — Октавиан се облегна назад и въздъхна: — А как ще принудим хората му да влязат в сражение, оставям на теб.

Антоний се изправи и погледна сърдито русия младеж:

— Още един въпрос.

— Да? — попита Октавиан и вдигна невинните си очи към него.

— Имаш ли агенти в нашата войска?

Отново една от усмивките на Цезар.

— А ти как мислиш?

— Мисля — изръмжа Антоний, като дърпаше платницето на входа на палатката, — че си изрод, Октавиане! Тялото ти е твърде криво, за да се наместиш в кревата, нещо, което никой не би могъл да каже за истинския Цезар. Той бе изпънат като копие. Презирам те.

Брут все повече се колебаеше. Накъдето и да се обърнеше, всеки го гледаше накриво, защото всички искаха само едно — битка. Отгоре на всичко Антоний изкарваше войската си всеки ден, строяваше я и мъжете от предните му редици започваха да вият като гладни псета, да джафкат като сношаващи се псета и да скимтят като бити псета. Сипеха обиди по адрес на войниците на Освободителите: че били страхливи, безгръбначни слабаци и се страхували да се бият. Тази врява достигаше до всяко кътче на Брутовия лагер и легионерите му скърцаха със зъби от гняв — и още повече намразваха Брут, който ги лишаваше от мечтаната битка.

На десетия ден на ноември Брут започна да се двоуми. Не му стигаха останалите убийци на Цезар, легатите и трибуните, а сега към постоянните натяквания се присъединиха и центурионите и редовите войници. Тъй като не знаеше какво да прави, Брут се заключваше в бараката си и седеше с часове, обхванал главата си с ръце. Азиатските конници го напускаха масово, като дори не си правеха труда да се крият. Паша трудно се намираше, а вода имаше само по околните хълмове, така всеки кон получаваше за пиене само веднъж на ден. Също като Антоний Касий бе стигнал до извода, че на бойното поле няма да има голяма полза от конници. Затова беше започнал да ги отпраща. Сега те се изнасяха масово. Ако се стигнеше до битка, Брут не би могъл да събере повече от пет хиляди конници и не разбираше, че дори този брой е твърде голям. Мислеше, че са много малко.

Когато се решише да се покаже навън (само защото смяташе, че така е редно), все повече неща му напомняха, че войниците му навремето са служили при Цезар. А русата коса на Цезаровия наследник се виждаше всеки ден сред редиците на противника. Затова Брут пак се скриваше в бараката.

Накрая, в деня след идите, Луций Тилий Цимбер нахълта в стаята, приближи се до изненадания Брут и го издърпа на крака.

— Независимо дали ти се иска или не, Бруте, ще се бием — изрева извън кожата си от гняв.

— Не, това ще е краят! Да ги оставим да гладуват — изскимтя Брут.

— Издай заповеди за битка за утре, Бруте, или ще те сваля от командването и аз ще ги издам. И не си мисли, че действам на своя глава. Имам подкрепата на Освободителите, на другите легати, на

трибуните, центурионите и редовите войници. Решавай, Бруте. Искаш ли да запазиш командването, или ще го предадеш на мен?

— Така да бъде — изпъшка той. — Издай заповед за битка. Ала когато загубим, не обвинявайте мен.

На заранта войската на Освободителите излезе от лагера на Брут и се нареди от своята страна на реката. Плахият и колеблив Брут свика трибуните и центурионите си, за да се увери, че войниците ще имат свободен достъп до лагера и добър път за отстъпление. Всички го гледаха изненадано и никой не му обърна внимание. Какво искаше да им каже — че битката е загубена, преди да е започнала?

Той обаче успя да предаде заръката си до редовите войници. Докато Антоний и Октавиан преминаваха сред редиците на своята войска, ръкуваха се с легионерите, усмихваха се, шегуваха се и им пожелаваха закрила от Марс Непобедими и Дивус Юлиус, Брут обикаляше на кон сред своята армия и повтаряше на хората си, че ако загубят днес, ще е по тяхна вина. Те искаха битка, те го бяха принудили да издаде такива заповеди въпреки волята си. Лицето му беше мрачно, очите — насълзени, раменете — отпуснати. Когато свърши обиколката си, повечето войници вече се чудеха защо са се записали при този нещастен пораженец.

Имаха предостатъчно време да споделят тези мисли помежду си, защото сигналът за нападение така и не идваше. Те чакаха строени, облежнати на щитовете или копията си, радостни, че времето е облачно. Несражаващите се прислужници донесоха храна за обяд и войниците и от двете страни се нахраниха в строя и отново зачакаха, облежнати на щитовете и копията си. Какъв фарс! Дори Плавт не би могъл да измисли нещо толкова абсурдно.

— Свири за атака, Бруте, или ми дай командното наметало — рече Цимбер към два часа следобед.

— Още един час, Цимбере, само един час. Тогава ще стане прекалено късно за битка, защото скоро ще се мръкне. Една двучасова битка не може да вземе живота на твърде много войници или да доведе до окончателен завършек — отвърна Брут, убеден, че главата му е родила едно от онези гениални хрумвания, които впечатляваха Касий.

Цимбер го изгледа гневно:

— А какво ще кажеш за Фарсал, Бруте? Ти беше там! Битката продължи по-малко от час.

— Да, но имаше много малко жертви. Ще дам заповед на тръбачите след час, нито минутка по-рано — заяви упорито той.

И така в три часа бойните тръби прозвучаха. Войската на триумвирите настъпи с радостни възгласи; войската на Освободителите настъпи с радостни възгласи. В битката отново участваше само пехотата. Конниците в периферията на бойното поле само се обикаляха едни други.

Двете многобройни армии се сблъскаха настървено. Нямаше предварителни престрелки с копия или стрели; мъжете бяха зажаднели за близък контакт, да блъскат телата си, да размахват късите си мечове. Прекалено дълго бяха чакали този момент. Настана кърваво клане и нито една от двете страни не отстъпваше. На мястото на убитите и ранените заставаха другарите им от по-задните редици, по земята се търкаляха мечове, звучаха пресипнали бойни викове, остриетата на мечовете проблясваха.

Петте най-опитни легиона на Октавиан оформяха десния фланг на Антоний, като Агрипа и неговият Четвърти бяха най-близо до Игнациевия път. Тъй като Октавиановите войници бяха оставили врага да нахлуе в лагера, сега те имаха сметки за уреждане с Брутовите ветерани, сражаващи се срещу тях на левия фланг на Освободителите. След почти цял час никой не беше отстъпил от позицията си. Изведнъж Октавиановите войници толкова увеличиха натиска си, че буквално изтласкаха противника.

— О! — възкликна Октавиан, застанал до втрещения Елен. — Изглеждат, сякаш се опитват да поместят някакво огромно съоръжение! Блъскай, Агрипа, блъскай! Избутай ги!

Брутовите ветерани бавно заотстъпваха. Натискът върху тях стана толкова силен, че прекъсна редиците им. Въпреки това те не изпаднаха в паника, не понечиха да бягат. Просто когато по-задните осъзнаха, че сражаващите се пред тях отстъпват, също започнаха да се оттеглят.

Един час след първоначалния сблъсък натискът върху войската на Брут стана неудържим. Отстъплението ѝ видимо се ускори, но

Октавиановите войници я следваха плътно и продължаваха да използват мечовете си. Без да обръщат внимание на дъжда от камъни и стрели, сипещ се от укрепленията, легионерите на Агрипа нахлуха през портата на Игнациевия път и затвориха пътя за отстъпление на Брутовите войници към лагера им. Те побягнаха към солените тресавища зад хълма.

Втората битка край Филипи продължи малко по-дълго от тази при Фарсал, но жертвите бяха много повече. Почти половината от войниците на Освободителите загинаха или изчезнаха безследно. Покъсно се носеха слухове, че някои от оцелелите избягали при партите, но не споделили съдбата на десетте хиляди от Кари, които пазеха границата на Согдиана срещу масагетските орди. Те имаха по-голям късмет, защото синът на Лабиен, Квинт, беше приближен на цар Ород и ги покани да обучават партската войска в римски бойни техники.

Брут и неколцина други наблюдаваха от възвишението на лагера. Този ден видимостта беше добра, защото прахът оставаше между здраво вкопчилите се противници. Когато стана ясно, че битката е загубена, трибуните на четиримата му старши легати дойдоха при него и го попитаха какво да правят.

— Спасявайте се кой както може — отвърна Брут. — Опитайте се да се доберете до корабите в Неапол или до Тасос.

— Трябва да те охраняваме, Марк Бруте.

— Не, предпочитам да бягам сам. Тръгвайте, моля ви.

Статил, Стратон Епирски и Публий Волумний бяха с него, а също и тримата му любими освободени роби: секретарите му Луцилий и Клейт и оръженосецът му Дардан, а също и някои други. Двайсетина души заедно с робите.

— Край — рече той, гледайки как хората на Агрипа се прехвърлят през стените. — По-добре да побързаме. Готови ли сме, Луцилий?

— Да, Марк Бруте. Може ли да те помоля за една услуга?

— Казвай.

— Дай ми ризницата и аленото си наметало. Двамата с теб си приличаме по ръст и тен на кожата, мога да мина за теб. Ако се предам и кажа, че съм Марк Брут, това ще забави преследването.

Брут се замисли за момент, сетне кимна:

— Добре, но при едно условие. Да се предадеш на Марк Антоний. В никакъв случай на Октавиан. Антоний е недодялан грубиян, но има достойнство. Когато установи измамата, ще те пожали. Октавиан ще заповяда да те убият.

Те се преоблякоха. Луцилий възседна представителния кон на Брут и препусна надолу към главната порта, а останалите се насочиха към задната врата на укреплението. Здрачаваше се и хората на Агрипа още разбиваха стените на лагера. Затова никой не ги забеляза, когато се измъкнаха, влязоха в най-близкото дере и излязоха на Виа Игнация доста по на изток от пътя за Филипи, заварден от войниците на Антоний.

Под прикритието на нощта Брут предпочете да напусне главния път при Корпилския проход и заслиза през гористите склонове под него.

— Антоний със сигурност ще изпрати конницата си да гони бегълците — обясни той. — Можем да пренощуваме тук и утре сутрин да продължим пътя си.

— Ако сложим някого на пост, можем да запалим и огън — отбеляза Волумний, който трепереше. — Прекалено облачно е, за да се вижда без факли, така че когато часовият види светлина, можем просто да намалим огъня.

— Небето се изчиства — изтъкна мрачно Статил.

Те се събраха и накладоха малък огън от сухи съчки. Установиха, че са твърде жадни, за да ядат — никой не се беше сетил да вземе вода.

— Харпес трябва да е наблизо — рече Раскупол и се изправи. — Ще взема два коня и ще донеса вода, ако изсипем житото от тези гърнета в чували.

Брут не му обърна внимание, струваше му се, че сънува, и звуците сякаш минаваха през ушите му, без да ги чуе.

„Това е краят на моя път, краят на пребиваването ми на тази ужасна, изстрадала земя. Аз не съм роден за войник и сега дори нямам представа как работи мозъкът на един военачалник. Ако имах, може би щях да разбера Касий. Той беше толкова целеустремен и *агресивен*. Затова мама винаги го е предпочитала пред мен. Защото тя е най-агресивният човек, когото съм познавал. По-горда от кулите на Илион, по-силна от Херкулес, по-твърда от елмаз. Било й е писано да

надживее всички ни: Катон, Цезар, Силан, Порция, Касий и мен. Тя ще надживее всички, освен може би тази змия Октавиан. Той бе този, който принуди Антоний да преследва Освободителите. Ако не беше той, ние щяхме да си живеем в Рим и да получим консулството, когато ни се пада. Тази година!“

„Октавиан е хитър за четирима като него. Наследник на Цезар! Този избор на Фортуна никой от нас не бе предвидил. Цезар започна всичко: прелъсти мама, унижи ме, отне ми моята любима Юлия, за да я омъжи за един старец. Цезар винаги се ръководеше от собствения си интерес.“

Той потрепери. Сети се за един стих от „Медея“ на Еврипид и го изрецитира на глас:

— „Всемогъщи Зевсе, спомни си кой донесе толкоз много болка!“

— Какво беше това? — попита Волумний, който тъкмо събираше мислите си, за да започне да пише в дневника си.

Брут не отговори и Волумний дълго си блъска ума върху цитата, докато Стратон Епирски не го осветли. Ала Волумний реши, че Брут е имал предвид Антоний. Дори не се замисли за Цезар.

Раскупол се върна с водата. Всички, освен Брут пиха жадно. Сетне ядоха.

Малко по-късно далечен шум ги накара да загасят огъня. Волумний и Дардан отидоха да разучат. Фалшива тревога, обявиха двамата, когато се върнаха.

Статил изведнъж скочи, притисна ръце до тялото си, за да се постопли.

— Не издържам! — изкрещя. — Връщам се във Филипи да видя какво става. Ако заваря лагера пуст, ще запаля огън на голямата кула. От тази височина би трябвало да го видите — нали целта му бе да предупреждава стражата на двата прохода, ако триумвирите заобиколят Неапол. Колко има дотам, осем километра? Ако побързам, след около час ще го видите. Така ще разберете дали хората на Антоний са предпочели съня пред преследването.

Той тръгна, а останалите се скупчиха един до друг да се топят. Само Брут остана настрана, потънал в размисли.

„Това е краят на моя път и всичко беше напразно. Толкова бях сигурен, че ако Цезар е мъртъв, Републиката ще възтържествува. Ала

не. Смъртта му освободи дори по-зли демони. Струните на моето сърце са свързващите звена на Републиката. Трябва да умра.“

— Кой загина днес? — попита внезапно.

— Хермицил — отвърна Раскупол в мрака. — Младият Марк Порций Катон, който се сражаваше много смело. Пакувий Лабеон се прониза сам, струва ми се.

— Ливий Друз Нерон — добави Волумний.

Брут избухна в сълзи, поплака тихо известно време, докато другите стояха неподвижно и съжеляваха, че не са някъде другаде.

Колко дълго е плакал, сам Брут не знаеше. Ала когато сълзите най-последно секнаха, той се почувства, сякаш се е пренесъл в чуден сън. Излезе на средата на полянката и вдигна глава към небето, където облаците се бяха разнесли и блещукаха хиляди звезди. Само Омир бе намерил думи да опише това чудо.

— „Има нощи — зарецитира той, — когато времето е тихо и звездите светят с целия си блясък около ярката луна; когато всеки връх, межда и долчинка изпъкват пред очите ни под небесния безкрай.“

Това беше израз на една промяна, всички около него го разбраха; застинаха и с разширени от тревога очи се втренчиха в Брут. Той отиде при багажа и измъкна меча си от ножницата. Подаде го на Волумний:

— Стори това, що се полага, приятелю.

Облян в сълзи, той поклати глава и отстъпи.

Брут насочи меча към следващия, сетне към друг, но никой не искаше да го вземе. Накрая дойде ред на Стратон Епирски.

— Ще го сториш ли? — попита Брут.

Свърши се за миг. Стратон Епирски грабна меча и с едно движение го заби отляво в гърдите му. Съвършен удар. Брут бе мъртъв, преди коленете му да докоснат покритата с шума земя.

— Тръгвам за вкъщи — рече Раскупол. — Кой идва с мен?

Никой не пожела. Тракиецът вдигна рамене, възседна коня си и изчезна в мрака.

Когато раната спря да кърви (доста скоро), на запад се видя пламък. Статил бе запалил огъня на наблюдателната кула. Те останаха цяла нощ под бавно движещите се съзвездия до спокойно легналия сред листата Брут с монета в устата (златен денарий със собствения му профил).

Накрая оръженосецът Дардан се размърда и каза:

— Статил няма да се върне. Да занесем Марк Брут при Марк Антоний. Такова би било и неговото желание.

Качиха вкочаненото тяло върху Брутовия кон и когато на изток започна да просветлява, тръгнаха обратно към Филипи.

Един отряд конници ги заведе при Антоний, вече станал и в отлично настроение след снощната победа.

— Оставете го тук — рече той и посочи една кушетка.

Двамата германски войници положиха дребничкия Брут на кушетката, изпънаха крайниците му, докато отново придоби човешки вид.

— Наметалото ми, Марсий — нареди Антоний на личния си прислужник.

Аленото наметало на пълководеца бе донесено. Антоний го разпъна и покри цялото тяло на Брут. Остави открито само лицето, с изострени черти и бяло като тебешир, изпъстрено с белезите от акнето, увенчано с черни къдрици като копринена дантела.

— Имате ли пари да се приберете? — обърна се Антоний към Волумний.

— Да, Марк Антоний, по бихме искали да вземем Статил и Луцилий с нас.

— Статил е мъртъв. Някакви войници го хванали в Брутовия лагер и помислили, че е отишъл да краде. Лично видях трупа му. Колкото до мнимия Брут, смятам да го задържа на служба. В наше време трудно се намират верни служители. — Антоний отново се обърна към слугата си: — Марсий, уреди пропуски за всеки от хората на Брут, който пожелае да отиде в Неапол.

Така той остана сам в безмълвната компания на мъртвия. Замисли се:

„Брут и Касий вече ги няма. Аквила, Требоний, Децим Брут, Цимбер, Базил, Лигарий, Лабен, братята Каска и още няколко от убийците също са мъртви. А можеше всичко да протече по съвсем различен начин и Рим да продължи да си живее постарому! Ама не, това не се хареса на Октавиан, великия манипулатор, кошмара, който Цезар създаде, за да осъществи кървавото си отмъщение.“

Сякаш мислите му отразяваха действителността. Антоний вдигна очи и видя Октавиан, застанал на входа на палатката с

вездесъщия Агрипа непосредствено зад него. Беше загърнат със сиво наметало, косата му блестеше на светлината на лампите като купчина златни монети.

— Чух новината — рече момчето, приближи се до кушетката и се втрени в Брут.

Докосна с един пръст бледата му буза, сякаш да се увери, че е истински. Сетне избърса внимателно ръка в сивото си наметало.

— Хилав е.

— Смъртта смалява всички, Октавиане.

— Не и Цезар, него възвелича.

— За жалост това е вярно.

— Чие е това наметало? Негово ли?

— Не, моето е.

Слабичкото момче застина, присви големите си сиви очи и в тях засвяткаха искри.

— Прекалено голяма чест оказваш на това нищожество, Антоний.

— Той е римски благородник и пълководец. По-късно днес ще му окажа и по-голяма чест, на погребението му.

— Погребение ли? Той не заслужава погребение!

— Тук се слуша моята воля, Октавиане. Той ще бъде изгорен с всички военни почести.

— Волята ти няма никакво значение! Той е убиец на Цезар! — изсъска Октавиан. — Дай го на кучетата, както стори Неоптолем с Приам!

— Не ме е грижа дори да съскаш, да виеш, да скимтиш, да пициш, да стенеш и да мяукаш едновременно — озъби се Антоний. — Брут ще бъде изгорен с всички военни почести, и то пред всички легиони!

Гладкото, красиво лице на младежа придоби каменно изражение. Изведнъж толкова заприлича на Цезар, че Антоний неволно отстъпи.

— Моите легиони ще правят, каквото искат. Ако настояваш на погребение с военни почести, добре. Само че без главата. Главата е моя. Дай ми я! Дай я!

Антоний го погледна, видя в лицето му непреклонна воля. Загуби самообладание, ала установи, че не е способен да беснее и да крещи както обикновено.

— Ти си луд — успя да изрече.

— Брут уби баща ми. Брут поведе убийците на баща ми. Брут се пада на мен, не на теб. Ще изпратя главата му в Рим, ще я набуча на кол и ще я сложа пред статуята на бог Юлий на Форума. Дай ми я.

— Искаш ли и главата на Касий? За съжаление си закъснял, защото той не е тук. Мога да ти дам обаче главите на още неколцина, които бяха убити вчера.

— Искам само тази на Брут — отвърна хладно Октавиан.

Без сам да знае как, Антоний загуби цялата си самоувереност и започна да го увещава, сетне да го подкупва, накрая да го умолява със сълзи на очи. Той се унижи, защото в тази съвместна кампания се беше убедил в едно — хилавият, болнав, женствен младеж не се поддаваше на никакво сплашване, не изпълняваше ничии заповеди, не се впечатляваше от крясъци. И този Агрипа, следващ го навсякъде като сянка, не можеше да бъде отстранен. Освен това войската не би одобрила такава крайна мярка.

— Щом я искаш, вземи си я! — склони накрая Антоний.

— Благодаря. Агрипа?

Стана за броени мигове. Агрипа извади меча си, отстъпи, замахна и с един удар отсече главата заедно с възглавничките под нея. От тях се разхвърча гъши пух. С безстрастно изражение придружителят на Октавиан хвана главата за черните къдрици.

— Ще се разложи още преди да стигне Атина, да не говорим за Рим — рече с погнуса Антоний.

— Ще поискам гърне със саламура от месарите — отвърна спокойно Октавиан и се оттегли към изхода. — Не ме интересува дали мозъкът ще стане на каша. За мен е важно лицето да се разпознава. Рим трябва да разбере, че синът на Цезар е отмъстил на главните виновници.

Агрипа излезе с главата. Октавиан остана още малко.

— Знам кой е мъртъв, но кои са пленени?

— Само двама. Квинт Хортензий и Марк Фавоний. Останалите са предпочели да се самоубият. Сега разбирам защо — отвърна Антоний и махна към обезглавения труп на Брут.

— Какво смяташ да правиш с пленниците?

— Хортензий отстъпи управлението на Македония на Брут, затова трябва да умре на гроба на брат ми Гай. Фавоний може да си

ходи по живо, по здраво. Той е безопасен.

— Настоявам Фавоний да бъде екзекутиран незабавно.

— В името на всички богове, Октавиане, *защо?* Какво ти е сторил? — възкликна Антоний и се хвана за главата.

— Той бе най-добрият приятел на Катон. Това е достатъчна причина. Ще умре още днес.

— Не, ще го пусна.

— Да се екзекутира, Антоний. Ти имаш нужда от мен, приятелю. Не можеш да се справиш сам. Настоявам да бъде убит.

— Някакви други заповеди?

— Кой успя да избяга?

— Месала Корвин. Гай Клодий, който уби брат ми. Синът на Цицерон. И всички адмиралите на флотата, разбира се.

— Значи остават още неколцина убийци, които трябва да получат възмездие.

— Няма да се откажеш, докато не умрат всичките, нали?

— Точно така.

Октавиан отметна платнището на входа и излезе.

— Марсий! — изрева Антоний.

— Да, господарю?

Антоний премести аленото си наметало, за да покрие зловещия врат, от който се точеше прозрачна течност.

— Намери някой старши трибун и му кажи да подготви погребална клада. Ще изгорим Марк Брут днес с всички военни почести... и да не си казал на никого, че той вече няма глава. Намери някоя тиква или друго, с което да я заместим. Извикай веднага десет от германите ми. Могат да го сложат в погребалната носилка вътре в палатката. Сложи тиквата на мястото на главата и я загърни плътно с наметалото. Ясно ли е?

— Да, господарю — отвърна преbledнелият Марсий.

Докато германите и разтрепераният слуга се занимаваха с трупа, Антоний седеше с гръб към тях и не проронваше дума. Размърда се едва след като Брут бе подготвен, изведнъж от очите му потекоха сълзи.

Войската имаше какво да яде до завръщането си в Рим. В лагерите на Освободителите имаше предостатъчно храна, а още повече бе складирана в Неапол. Още щом чули за изхода от битката, адмиралите отплавали, оставяйки всичко: една къща, пълна с едноталантови сребърни слитъци, преливащи хамбари с жито, складове с пушено месо, нахут и леща. Плячката възлизаше най-малко на сто хиляди таланта под формата на монети и слитъци, така че обещаните възнаграждения щяха да бъдат изплатени. Двайсет и пет хиляди от войниците на Освободителите се присъединиха доброволно към войската на Октавиан. Никой не искаше да служи при Антоний, макар че двете битки бяха спечелени именно от него.

„Спокойно, Марк Антоний! Не оставяй тази змия Октавиан да те захапне с отровните си зъби. Той е прав и много добре го знае. Аз се нуждаю от него. Трябва да прехвърля войската си в Италия и там триумвирите ще започнат всичко отначало. Ново споразумение, нови мерки за поставяне на Рим в ред. И аз с най-голямо удоволствие ще прехвърля цялата черна работа на Октавиан. Нека той да осигури земя за сто хиляди ветерани и да изхрани трите милиона римски граждани, докато Секст Помпей владее Сицилия и морето. Преди година щях да кажа, че няма да се справи. Сега не съм толкова сигурен. Агенти, представи си! Той има цяла армия от малки змиички, които разпространяват слухове, шпионират и подпомагат начинанията му — от култа към Цезар до затвърждаването на позициите му в управлението. Аз обаче не мога да живея в един и същи град с него. Трябва да си намеря по-приятно място за живот, по-приятни занимания от постоянните ядове с празната хазна, ордите от ветерани и осигуряването на зърно.“

— Главата готова ли е да потегли към Рим? — попита Октавиан, когато влезе в палатката си.

— Напълно, Цезаре — отвърна Агрипа.

— Кажу на Корнелий Гал да я занесе в Амфипол и да наеме кораб. Не искам да пътува с легионите.

— Да, Цезаре.

Агрипа понечи да излезе.

— Агрипа.

— Да, Цезаре?

— Справи се блестящо начело на Четвърти. — Октавиан се усмихна, дишаше с лекота. — Ти си като храбрия Диомед за Одисей. Нека винаги да бъде така.

— Така ще бъде, Цезаре.

„Днес и аз удържах една победа — помисли си Октавиан. — Изправих се срещу Антоний и го надвих. След година той няма да има друг избор, освен да ме нарича Цезар, както целия римски свят. Ще взема Запада и ще му отстъпя Изтока, където той сам ще се погуби. Лепид може да вземе Африка и Домус Публика, той не представлява заплаха за никого от двамата ни. Да, имам доста поддръжници, които са ми верни до смърт: Агрипа, Статилий Тавър, Меценат, Салвидиен, Луций Корнифиций, Титий, Корнелий Гал, Кокцеите, Сосий... Това е ядрото на новата управляваща класа. Ето каква беше грешката на баща ми. Той искаше да запази старата аристокрация, искаше сред поддръжниците си да има представители на изтъкнати родове. И не успя да закрепим властта си в демократичната система. Аз обаче не ще допусна тази грешка. Никога не ще съм в състояние да се меря с неговата осанка и величието му, когато крачеше гордо из Форумата с одеждите си на върховен жрец. Жените го съзерцаваха и ахкаха от копнеж. Мъжете виждаха колко са жалки в сравнение с него и го намразваха.“

„Аз ще бъда закрилникът на тяхното огнище — техният мил, непоклатим, любящ и усмихнат баща. Ще ги оставя да се заблуждават, че сами определят съдбите си, но ще следя всяка тяхна дума или действие. Ще заменя тухлите на Рим с мрамор. Ще изпълня храмовете с прекрасни произведения на изкуството, ще подновя настилката на улиците и площадите, ще посадя дървета и ще построя обществени бани, ще дам на бедните хляб и зрелища до насита. Ще водя войни само когато се налага, но ще охранявам добре границите на нашия свят. Ще отнема златото на Египет и ще съживя търговията в Рим. Аз съм млад, имам време да постигна всичко.“

„Ала първо трябва да намеря начин да отстраня Антоний, без да го убивам или да воювам срещу него. Мога да го постигна — отговорът лежи в мъглите на времето и чака да ми се яви.“

Тъй като никой капитан в амфиполското пристанище не желаше да отплава към Рим през зимата дори срещу тлъсто възнаграждение, Корнелий Гал върна голямото гърне в лагера край Филипи, където войската още се подготвяше за тръгване.

— В такъв случай — въздъхна Октавиан — го занеси в Дирахиум и намери кораб там. Хайде, Гал, тръгвай, не желая да пътува с войската ми. Войниците са суеверни.

Корнелий Гал пристигна с ескадрона си от германски конници в Дирахиум малко преди края на тази съдбовна година. Там намери капитан, склонен да отплава през Адриатическо море за Анкона. Брундизиум вече не беше блокиран, но наоколо сновяха много флотилии и адмиралите им, привърженици на Освободителите, още не знаеха какво да правят. Повечето решиха да се присъединят към Секст Помпей.

Гал нямаше заповед да придружи гърнето до Рим, затова го връчи на капитана и се върна при Октавиан. Някой от отряда му обаче издаде на екипажа какъв е товарът им, защото пратката възбуди голям интерес — цял кораб, нает за такава тлъста сума само за превозването на едно глинено гърне? Моряците недоумяваха, но скоро научиха истината. „Главата на Марк Юний Брут, убиеца на бог Юлий! О, морските лари да ни пазят от този нечестив товар!“

В открито море корабът попадна в невиджана буря. Главата! Главата беше причината! Когато в трюма се появи сериозен теч, екипажът окончателно се убеди, че тя е решила да ги погуби. Затова гребците и моряците отнеха насила гърнето от капитана и го хвърлиха зад борда. В момента, в който то изчезна от поглед, бурята секна, сякаш никога не е била.

Така гърнето с главата на Марк Юний Брут потъна като камък, за да остане завинаги на дъното на Адриатическо море, някъде между Дирахиум и Анкона.

ЕПИЛОГ

Със смъртта на великия републикански политик и пълководец Гай Юлий Цезар „Жертвеният жребец“ слага край на поредицата ми от романи за Римската република.

Октавиан Август е по-скоро представител на Империята, отколкото на Републиката. Затова, след като описах детството и първите му стъпки по пътя към властта, мисля, че е време да сложа край на това изключително приятно и съзидателно начинание — вдъхването на живот на историческите данни, без да ги изкривявам повече, отколкото се налага поради ограничените ми познания в тази област.

Стига писателят да се придържа към фактите и да устои на изкушението да налага собствените си съвременни разбирания на историческите герои, романът е идеален начин да се пресъздаде едно отдавна минало време. Той позволява на автора да влезе в кожата на действащите лица, да скита из лабиринта на мислите и чувствата им — волност, която не е разрешена на учените историци, но позволява да разберем някои иначе необясними, тайнствени или спорни събития. В тези шест книги аз се стремях да опиша живота на едни от най-известните люде на древността, като се стараех да създам завършени, реални човешки характери, притежаващи всички качества, които е логично да са имали.

Към този период от историята ме привлякоха три неща. Първо, че не е описан по този начин от никого досега. Второ, защото той е изключително важен за съвременния ни живот, тъй като сегашните ни съдебни, управленски и търговски системи водят началото си именно от Римската република. И накрая, но не на последно място, защото през един ограничен период от време толкова много изключително надарени исторически мъже са се познавали и са общували. Марий, Сула и Помпей Велики са били познати на Цезар и по един или друг начин са предопределяли съдбата му, както и други знаменити исторически фигури, като Катон Утикийски и Цицерон. В края на

„Жертвения жребец“ обаче всички те са вече мъртви, включително и Цезар. Остава само наследството им към Рим — синът на Цезаровата племенница, Гай Октавий, който по-късно става Цезар Император, а после се именува Август. Ако не престана да пиша сега, никога няма да спра!

Сега някои бележки.

Уилям Шекспир винаги ще предопределя представите ни за Брут, Касий, Марк Антоний и убийството на Цезар. С цялото си уважение към поета, аз реших да се придържам към историческите извори, според които Цезар не е казал нищо, преди да издъхне, и Марк Антоний не е имал възможност да произнесе голямо надгробно слово, преди тълпата да изгори любимеца си наскре Форума.

В романа са използвани някои думи, възникнали доста след описания период, но това е направено с цел той да звучи разбираемо за съвременния читател. Някои термини са оставени на латински, тъй като нямат точни съвременни еквиваленти, например: *помериум*, *дигнитас*, *мос майорум*.

Читателят ще се заинтригува от някои не толкова известни събития през този иначе добре познат период, например походът на Катон към провинция Африка или съдбата на Брутовата глава. Други, като битката край Филипи, са толкова объркани, че е изключително трудно да бъдат описани достоверно. Двата най-четени древни източника, Плутарх и Светоний, трябва да бъдат допълвани от десетки други, между които Апий, Касий Дион и писмата на Цицерон. Събрала съм голяма библиографска справка, която е на разположение на всеки, който се интересува.

Едно своеволие при тълкуването на историческите факти, което си позволих, е предполагаемото бягство на Октавиан в разгара на битката край Филипи. Колкото повече се рових в данните за младежките му години, толкова по-малко вероятно ми се струваше това. Твърде много аспекти от биографията му през онзи период говорят, че той не е бил лишен от кураж. Октавиан по изненадващ начин се добира до властта и предприема твърде дръзки начинания, като двете влизания в Рим с войската си още преди двайсетата си година, с което засенчва дори Сула и Цезар. Когато описвам как Октавиан открадва военната каса на Цезар, аз не го правя на своя глава. Сър Роналд Сайм също смята, че той го е извършил.

Да се върнем пак към предполагаемото бягство. Хрумна ми, че би трябвало да има логично обяснение за тази постъпка. Това, което привлече вниманието ми, бе твърдението, че „Октавиан се скрил в блатата“ по време на първата битка край Филипи, при която е известно, че се вдигнало толкова много прах, че Касий не могъл да види лагера на Брут. Именно тук смятам, че се крие обяснението. Не е ли възможно Октавиан да е страдал от астма? Това заболяване може да се окаже фатално за живота, симптомите му могат да отслабнат (или да се усилят) с възрастта, а кризите му се утежняват от запрашаване на въздуха, цветен прашец, висока влажност или емоционален стрес. Това се вписва много добре в познанията ни за младия Октавиан Август. Може би, след като е укрепил властта си, е започнал да води позатворен личен живот и е отнел египетското злато, за да вдигне Империята отново на крака, той е престанал да страда толкова често от тази болест. Макар че е пътувал, той не е бил толкова страстен любител на военните походи като Цезар и не се е радвал на толкова здраве. Ако Октавиан е имал астма, това обяснява всички събития по време на кампанията в Македония, включително бягството му в крайморските блата при вдигането на прашния облак. С теорията си за астмата аз не целя да представя Октавиан в добра светлина, просто се опитвам да си обясня логично поведението му.

По въпроса с Цезаровата „епилепсия“ потърсих помощта на професионалист. В период, когато антиконвулсивните лекарства са били непознати, острият ум на Цезар до самия край на живота му говори против теорията за продължително епилептично заболяване, било то вродено или придобито, макар че единственият му припадък, описан в древните източници, се отдава точно на това. Много фактори са в състояние да причинят припадъци, наподобяващи епилепсия, без пациентът да страда хронично от това заболяване. Такива са мозъчните травми, сътресения и възпаления, нарушеният солев баланс в кръвта и хипогликемията. Тъй като древните източници са единодушни за нередовното хранене на Цезар, аз реших да отдам този пристъп на хипогликемия (спадане на кръвната захар) след продължително заболяване, засегнало вероятно и панкреаса.

За причината Цезар да носи високите червени ботуши на Албийските царе през последните два месеца от живота си се е изписало толкова много, че аз малко напук реших да я отдам на

разширени вени. Обикновените римски обувки не са били в състояние да облекчават това заболяване, но високите ботуши са могли да помогнат. Може да съм права, а може и да греша.

Здравословното състояние и болестите често се тълкуват погрешно от историците, чиито научни интереси са далеч от медицината. Просто ми се струва, че във времена, когато познанията за различните заболявания и лекуването им са били твърде оскъдни, много известни исторически личности със сигурност трябва да са страдали от някои от тях, като диабет, астма, разширени вени, сърдечен удар и знаменитите хемороиди на Наполеон. Ракът бил много разпространен, пневмонията често се оказвала смъртоносна, а детският паралич вилнеел сред седемте хълма на Рим всяко лято. Описанията на епидемията в Египет много наподобяват тези за „черната смърт“ в Средновековието.

Някои аспекти от връзката на Клеопатра с Цезар, а по-късно с Марк Антоний често се пренебрегват, а не бива да е така.

Човек винаги трябва да се отнася с подозрение към данните за Клеопатра, с чието очерняне Октавиан Август намира повод да прокара политиката си. Тъй като не смеел да започне гражданска война срещу Антоний, той намира в нейно лице външен враг. Бащата на пропагандата Октавиан е главен виновник за репутацията ѝ на развратница; той стига дотам, че да оспорва бащинството на Цезар върху Цезарион. Истината е, че положението ѝ на царица и фараон я е задължавало да бъде девствена, но и нещо повече — един Птолемея никога не би се унижил да се съвкупява с обикновен смъртен. Обстоятелства като сушата и липсата на кандидат с достатъчно благородна кръв правят Цезар подходящ за неин съпруг. В Източното Средиземноморие той още приживе е бил почитан като бог.

След като вляла нова божествена кръв в рода си, Клеопатра се изправя пред проблема с осигуряването на подходяща половинка за сина си. Най-напред се опитва да зачене сестра на Цезарион от баща му, но това не става и тя започва да търси друг източник на Юлиева кръв. Майката на Марк Антоний е била от Юлиите, затова той е подходящ кандидат. Няма съмнение, че ако беше доживял, Цезарион щеше да се ожени за своята полусестра от Антоний, Клеопатра Селена. Единствената алтернатива на тази връзка е бил брак между Цезарион и

сестрата на майка му, Арсиноя, но Клеопатра не могла да го приеме, тъй като то би означавало края на собствения ѝ живот.

Ето най-логичната причина Клеопатра да се омъжи за Антоний и да има деца от него. Продължаването на династията на Птолемеи Цезар, разбира се. Октавиан обаче проваля плановете на Клеопатра, като убива Цезарион, преди малката му сестра да навърши възраст за женене. Клеопатра Селена е отгледана от Октавия и се омъжва за цар Юба Втори от Нумидия. Братът ѝ близък Птолемей Хелиос и малкият им брат Птолемей Филадельф също са отгледани от Октавия.

Сега за рисунките.

Малко народи преди изобретяването на фотоапарата са оставили такова богато портретно наследство като римляните. Разпознаването става главно по профилите върху монети, защото самите бюстове почти никога не са били надписани. Тези точни копия са били оцветявани като сегашните восъчни статуи, което означава, че сега ние не ги виждаме такива, каквито са били в древността. Поради тази причина аз реших да съживя бюстовете, като ги наричам. Тъй като не съм професионална художничка, моля читателя да ме извини за несъвършенствата. Основният им недостатък вероятно е във вратовете. Косите съм изобразила стилизирано, за да привлека вниманието върху майсторството на римските фризьори, които, както изглежда, са се грижили изключително добре за косите на господарите си.

Първо, за автентичните бюстове.

Всички по-добри бюстове на Цезар притежават известни общи черти: бръчките на челото и около очите, ушите, невероятните скули и леко извитите нагоре устни.

Касий е рисуван по бюста в Монреал и потвърждава думите на Цицерон от знаменитото му „корабокрушенско“ писмо, където казва, че Касий в никакъв случай не изглеждал слаб и недохранен.

Октавиан Август има много бюстове. Макар че той много прилича на Александър Велики, навсякъде личат стърчащите уши и нехарактерният нос.

За Катон получаваме представа от един надписан бюст в Северна Африка, където го почитали много.

Младата Клеопатра е рисувана по една мраморна глава в Берлин, но никой от съществуващите ѝ сега бюстове не отразява огромния нос,

който личи на профилите ѝ върху монети. Той наистина е бил грамаден.

Лепид, Цицерон и Агрипа също са автентични.

Брут е рисуван по бюста му в музея „Прадо“ в Мадрид. Забележете необичайната атрофия на мускулите на дясната буза.

Марк Антоний е тайнствена личност. Може би няма друг известен римлянин с толкова много бюстове, съществено различаващи се един от друг — и от профилите върху монети, където ясно личат голям нос и брадичка, които сякаш се допират пред дебелите устни. Реших да го нарисувам по бюста, който прилича най-много на профила върху монетите.

Сега за рисунките, които не са автентични, но имат прилики със съответните личности. Луций Цезар е рисуван по един бюст, за който се твърди, че е на Гай Цезар, но според мен не е — бръчките по челото и около очите липсват, главата има различна форма, а лицето е несиметрично, за разлика от Цезаровото. Дали това наистина е Луций Цезар, не знам, но със сигурност прилича на един от Юлиите.

Калпурния е рисувана по бюст на жена, който напомня за един автентичен бюст на баща ѝ Луций Калпурний Пизон. Същото важи за Порция.

Останалите рисунки са по бюстове от същия исторически период, но анонимни. Направих ги, защото е по-забавно да свържеш всеки герой от книгата с някое лице, и мога да претендирам, че съм избрала действащите лица по-добре от холивудски режисьор.

Издание:

Колийн Маккълору. Жертвеният жребец, Част III: Възмездието

Редактор: Лилия Анастасова

Художник на корицата: Димитър Стоянов — Димо

ИК „Плеяда“ 2003 г.

ISBN: 954-409-226-9

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.